Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرله پسې لمبر (۴۳)

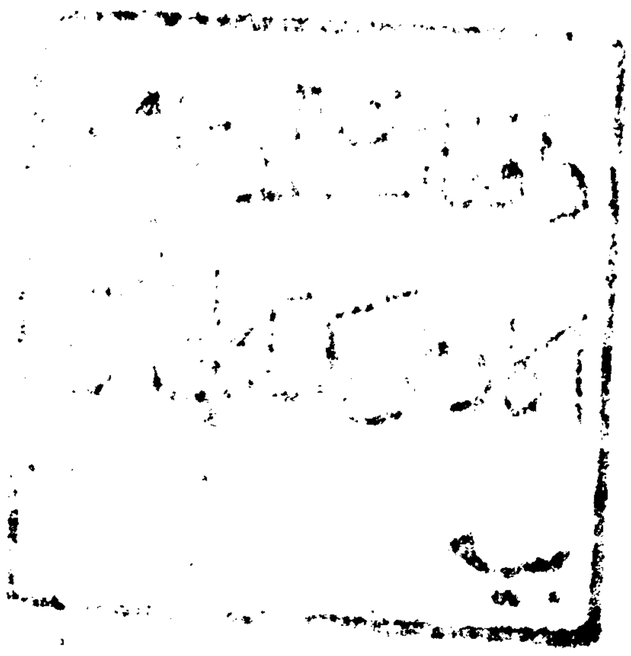

پښتنې قبيلې

لیکوال

محقق عبداللطیف طالبي

د افغانستان جمهوریتي د علومو اکادیمي
د پښتو څېړنو بېګن المللي مرکز
کابل ۱۳۷۰ لمریز

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب نوم	:	د پښتنیو قبیلو
لیکوال	:	عبداللطیف طالبی
د چاپ ځای	:	د بنوونې او روزنې مطبعه
د چاپ شمیر	:	۱۵۰۰ ټوکه
مهتمم	:	د سرمحقق مرستیال عبدالجبار نادر
د پوښ خطاط	:	پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهداء :

د پښتونخوا نامتو او ښاغلي مؤرخ
سيد بهادر شاه ظفر کاکاخيل ته .

چې د پښتنو د تاريخ په روښانولو کې يې د قدر وړ خدمتونه کړي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عناوینو فهرست

عنوانونه	مخونه
دلار شود استاد نظر	الف
تقریظونه	ج
دلیکوال سریزه	اومړی
ابدالیان	۱
ابراهیم خیل	۵
اپریدی	۵
اتـوال	۸
اخکـزی	۹
احمدزی	۱۳
ادوزی	۱۵
ادین خیل	۱۵
اسماعیل خیل	۱۶
اسحقزی	۱۶
اکاخیل	۱۸
الـکوزی	۱۸
الیزی (علیزی)	۲۰
الیاس خیل	۲۱
امرخیل	۲۱
اندړ	۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
اتمانخیل	۲۵
اتمانزی	۲۹
اورکزی	۲۹
اورمړ	۳۳
اوریاخېل	۳۶
بابړ	۳۶
بابکر خیل	۳۸
بابی	۳۸
بارکزی	٤۰
بامیزی	٤۱
بختیاری	٤۱
بریخ	٤۲
بلخ یابلیخ	۵۱
بنگښ	۵۱
بنو څی	۵۵
بیتنی	۵۸
پره څمکنی	٦۵
پړیه	٦۵
پړ ملیان(فرملیان)	٦٦
پرانګیان	٦۸
پنج پای	٦۹
پښتی	٦۹
پوپلزی	۷۱
پیارو خیل	۷۲
تارن	۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
تتا	۷۳
تتور	۷۳
ترکلانۍ (ترکانۍ)	۷٤
تره خیل	۷۷
تره کی	۷۷
ترین	۸۰
تور ترین	۸۰
تنۍ	۸۲
توخۍ	۸۵
توری	۸۸
تیج	۹۰
تیهۍ	۹۱
تیموری	۹۱
تیتۍ مده خیل	۹۲
تهو	۹۳
جبارخیل	۹۳
جدون (گدون)	۹۳
جلال زی	۹٦
جلوانۍ	۹٦
جمریانۍ	۹٦
څاڅۍ	۹۷
څدران	۹۸
څمند	۱۰۱
څمکنۍ (څوکنۍ)	۱۰۲
څو لیزی	۱۰۵
څینزی	۱۰۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
حسن خیل	۱۰۶
خانبی خیل	۱۰۶
خاکوانی دخوگیانی)	۱۰۸
ختک	۱۰۹
خدرزی	۱۱۷
خرخین	۱۱۷
خروتی	۱۱۸
خلیل	۱۲۱
خوگیانی	۱۲۱
خوندی	۱۲۴
خویشکی (خیشکی)	۱۲۴
خیسور	۱۲۷
داوی	۱۲۷
داودزی	۱۲۹
درانی (درانیان)	۱۳۰
درمان یاعبدالرحمن	۱۳۲
دری کوتی	۱۳۳
دفتانی (دوتانی)	۱۳۳
دلازاك	۱۳۴
دور	۱۳۶
دستورخیل	۱۳۹
دولت خیل	۱۴۰
دولتزی	۱۴۲
دینارخیل	۱۴۳
رتنزی	۱۴۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
رځړ	۱٤۳
زاخیل	۱٤٤
زموخت	۱٤٦
زیرك (ځیرك)	۱٤٦
زیرمانی	۱٤۸
زیړانی	۱٤۸
ساپی	۱٤۹
سالارزی	۱٥٤
ساك (سهاك)	۱٥٥
سبری	۱٥٦
سپندزی	۱٥۷
سپین ترین	۱٥۷
ستانکزی	۱٥۸
ستانی زی	۱٥۸
ستوریانی	۱٥۸
سدوزی	۱٦۰
سرکاڼی	۱٦۲
سرواڼی	۱٦۲
سریپال	۱٦٤
سړبنی	۱٦٥
سلطان خیل	۱٦٦
سلیمان خیل	۱٦۸
سنتیا	۱۷۲
سنځرخیل	۱۷۲
سوری	۱۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
سیدګی (سادات)	۱۷۶
شلمانی	۱۷۸
شمل زی	۱۷۹
شیتک	۱۷۹
شیرانی	۱۸۲
شینواری	۱۸۳
طوطاخیل	۱۸۷
ادریمزی (عبدالرحیم زی)	۱۸۸
علی خیل	۱۸۸
عمر خیل	۱۸۹
عیسی خیل	۱۹۰
عیسی خیل	۱۹۰
غرشین	۱۹۱
غرغښت	۱۹۲
غلجی	۱۹۴
غوریا خپل	۱۹۷
قاضی خیل	۱۹۸
قلندر خیل	۱۹۹
قوال خیل	۱۹۹
کاسی	۲۰۰
کاکړ	۲۰۱
کرلانی	۲۰۷
کړو خیل	۲۱۰
کسابی	۲۱۳
کوتی	۲۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
کورم خیل	۲۱۳
ګاړی	۲۱٤
ګبړی	۲۱٤
ګګیانۍ	۲۱۵
ګنډاپور	۲۱۷
ګوربز	۲۱۹
لیلی یالالی وزیو	۲۲۲
لوانۍ (لوهانۍ)	۲۲۲
لودیان	۲۲٤
لودین	۲۲٦
ماکو	۲۲٦
ماموند	۲۲٦
متون	۲۲۸
متی زی	۲۲۹
محمد زی	۲۲۹
مروت	۲۳۱
مسعود (مسید)	۲۳۷
مشوانۍ	۲٤۱
مشیانۍ	۲٤٤
معروف خیل	۲٤٦
مقبل	۲٤٦
ملاخیل	۲٤۷
ملـکزی	۲٤۸
ملاګوری	۲٤۸
منډړ	۲٤۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
منلد و خیل	۲۵۱
منلد و زی	۲۵۲
موسی خیل	۲۵۲
مومنلد	۲۵۲
مهمن زی	۲۵۸
میاخیل	۲۶۰
میچن خیل	۲۶۱
میانښه	۲۶۲
منگل	۲۶۳
ناصر	۲۶۵
ناغر	۲۶۷
نورزی	۲۶۸
نیازی	۲۷۰
وردگ	۲۷۲
وزیر	۲۷۴
هریپال	۲۸۴
هزاربز	۲۸۴
همـر	۲۸۴
هنی	۲۸۵
هوتک	۲۸۷
هود	۲۹۱
هودخیل	۲۹۲
یوسف خیل	۲۹۲
یوسفزی	۲۹۲
نتیجه گیری	۳۰۲
ماخذونـه او منابع	۳۰۴

دلارښود استاد نظر

دمحترم لطیف طالبې ددغې ډیرې مهمې پروژې په تکمیل سره دآسیا په زړه کې دیوه مهم توکم یعنې پښتنو دپیژندنې دکتاب یو بل پاړکی بشپړشو.

په آسیا کې به داسې توکمونه نه وي چې دپښتنو په څیر یې هم دپښتنو نسب پوهانو اومورخینو او دبهرنیو توکم پوهانو اومؤرخینو له یوې خوانه ژوره او جدي توجه اوله بلې خوانه یې د تاریخ په پوړیو کې دنظریاتو مختلف متناوب تو پیرونه را منځ ته کړي وي. ډیروخت دا نظر مسلط وچې ګڼې پښتانه دسامي توکمونو څخه دي د خواجه نعمت الله هروي دمخزن افغاني (۱۰۲۰ هـ. ق) نه نیولې لاترننه پورې دغه نظرته افسانوي نسبلیکونه جوړشوي، افسانوي روایات ورته خلق شوي او حتی په تاریخي ایتمولوژیکه ژبپوهنه کې ورته داسنادوجوړولو کوشش شوي دي چې د کوثر صاحب طوفان او یوریشهایي ژبې یې ښه مثالونه دي. دتیرې میلادي پیړۍ په نیمایي کې دپښتنو دسامي توب موضوع ته د پوښتنې غټه نخښه اروپایي پوهانو کښیښوده بیادسوالیه پوښتنې ځای وروپه ورودچلیپا نخښې ونیو. بیا هم چا دقفقاز دتوکمونو سره، چا دالبانیانو سره او بالاخره چا دهندي الاصل توکمونو سره ارتباط ورکړخو بالاخره داوږدو څیړنو په ترڅ کې روښانه شوه چې پښتانه آریایان او پښتو یوه آریایي ژبه ده.

دپښتنو قبایلو په باب خصوصاً دلویدیځو محققینو دا اټکل بیخي په ځای ښکاري چې څه په دې خیال چې پښتانه تومونه له سامي توکم څخه وي او څه له دې امله چې د ښوونځیو دایجادتروخته قلم دهغو کسانو په لاس و چې دعربي ژبې ترسلطې

الف

لاندی وو زیات پښتنی قبایلی نومونه اوښتی اودعربی خوانه راکښل شوی دی .
نواسپزی په یوسفزی اپریتی په افریدی لوهانی (لوهه=شوق ، اشتها) په لوحانی او داسی
نور په نور واوښتی دی چی اوس یی د دغسی اصالت په تیرواودوړوکی اچولی دی :
همدارنگه دپښتنو په باب یو بل حقیقت هم زیاته څیړنه او په حقایقو اسناد غواړی چی
دسلیمان دلرغونو اوسیدونکو چی په اوستایی عصر کی دسیریمان په نامه یادیدل او دامورگه
ساکی قبایلو چی دپښتنی ټولنی دتعمیر یوه بله ډیره مهمه خښته ده سره پوره تو پیروشی .
ځینی کسان چی دپښتنو په څیړنه بوخت وواو یادی داسی نظرور کوی چی
پښتانه دڅو محدودو برخو څخه خپاره شوی دی مثلاً مومند ، ترکلانی ، یوسفزی ....
دغوړی مرغی نه دغزنی او ننگرهار له لاری دپیښور په وادی کی خپاره شوی چی هلته
دمخه نه وواو په دی توگه داهغه سیمی دی چی پښتنو نیولی دی . دغه محققین ډوله
دی ته نه گوری چی له چایی نیولی دی ، دلته چی دمخه دلازاك پراته ووهغه
څوك دی . همدارنگه دهغو سیمو ډیر پخوانی اوسیدونکی سلیمانیان څوك وو؟ . دغو
پوښتنو ته ځواب ورکول دیوی بلی پروژی ایجاد کوی چی که ددغه مرکز دو مره
توفیق په برخه شی داپروسه به هم دکوم محقق په ذریعه بشپړه کړی چی د پښتنو
قبایلو تاریخی میشت ځایونه ، دایږدتاریخونه ، عوامل ، په اجتماعی گروپونو
دویش موجبات اوداسی نورراوسپړی .

زه چی دمحترم لطیف طالبی ددغی علمی پروژی لارښود مشریم ، دغه اثرته په
ډیره درنه سترگه گورم . ډیری پوښتنی به له محترمو لوستونکو سره پیداشی او دډیرو
پوښتنو ځواب به هم خپله په دغه اثر کی خصوصاً دهغه په سریزه کی ومو ندل شی .
لطیف طالبی یو زیارکښ ، دراك او دڅیړنی له عهدی وتونکی زلمی دی دده
زیار او زحمت دزیاتی ستاینی وړدی - زما هم چی دلارښود په حیث څه دلاسه پوره وو په
دی برخه کی می تری نه دی سپمولی :
زه دده دغه اثر دمحقق علمی رتبی ته دترفیع وړ بولم ددغی اثر دلیکلو تبریك
ورکوم او زیات بری یی غواړم .

سر محقق دوست شینواری

تقریظ

دعلوموا کادمی دپښتو څېړنو دبین المللی مرکز محترم ریاست ته!

اول- ددغی پروژی ضرورت:

انسانی تولنه یوه متحرکه تولنه ده: په هغی کی دزمانی په تیریدو سره بنستیز تحولات او بنټنی رامنځته کیږي. دغه تحولات اواوښتنی په تولواقتصادي، اجتماعی، کلتوري، سیاسی، دینی او هنري چارو اوبرخو کی پیښیږي. اجتماعی- اقتصادي تحولات اواوښتنی هغه وخت چټک او بنستیز گام مونه اخلی چې په تولنه کی اجتماعی انقلابات را منځته شی.

په همدي دلیل زموږ په هیواد کی هم بنستیز تحولات اواوښتنی دافغانی تولنی په بیلابیلو قبیلو، قومونواوملیتونو دهغوی په عرفونو، عادتونو، دودونواوتولنیزو ارزښتونو کی را منځته شول. د غه اوښتنی او تحولات دیر سریع او چټک هم دي. توڅکه اتنوگرافیک او اتنولوجیک څېړنی په خاصه توگه زموږ د سپیڅلی هیواد په دغه اوسنی تاریخی مرحله کی داتنوگرافرانو او نورو اجتماعی علو سو پوهانو دیره عمده د نده جوړوي. دا ځکه چې مخکی له هغه څخه چې زموږ دگرانوورونو ملیتونو، قومونواوقبیلو، عرف، عادات، خویونه اودودنه اواجتماعی او کلتوري ارزښتونه بدلون ومومی اوله منځه لاړشی لازمه ده چې هغوي په کره او دقیقه توگه وڅېړل شی اوزموږ دهیواد دویاړ نه دک تاریخ پاڼو ته وسپارل شی.

بوسیره پردي دنړی هروگړي په خاصه توگه ټول افغانان هیله من دي چې خپل ځان، خپله ریښه، خپل نسب اوشجره وپیژنی اودخپلو او پردیوترمنځ فرق وکړي اوځان پري پوه کړي.

له ښه مرغه د علومو اکادمی دپښتو څېړنو بین المللی مرکز په دغه مشخص موردکی د موقع سره سم یواوچت اومعقول گام مخ په وړاندي کیښود اودڅېړنو

د ديپارتمنت علمی غړي محترم دمحقق مرستيال عبداللطيف طالبی ته دمحقق علمی رتبی ته دترفيع له پاره د (دپښتنی قبيلی) ترعنوان لاندي يی ددوه کلنه تحقيقی پروژه وتاکله چی دادي اوس بشپړه شويده اوموږ اوتاسو ته يې وراندي کړي ده زه دغه کارپه موقع اوګټور عمل ګڼم.

دويم- ددغې پروژي تحليل :

مادمحترم عبداللطيف طالبی اثر له سره تر پايه پوري په دقت ولوست. ماله هغه سره لږ شا نته کارهم وکړ اولاړ ښوونې می ورته وکړي. مامحترم طالبی يوپوه، متحمل او زيار ايستونکی پښتون بيامونډ. زماتولی لار ښوونې يی په ورين تندي ومنلی اولازم اصلاحات او تعديلات يی په خپل اثر کې راوړل.

دغه اثر له يوي سريزي (۸ مخونو)، دمأخذونو او منابعو فهرست (٤ مخونو)؛ دقبايلو نومونه (۹ مخونو)، نتيجه ګيري (۲ مخونو) څخه برسيره په ۳٤۱ مخونو کې ليکل شويدي.

محترم طالبی په سريزه کې دخپلې مسألې (موضوع) بيان کړي ده اودهغه حدود اوثغوريې تاکلی دی. په دغه سريزه کې د موضوع داهميت بيان اود دغې تحقيقی پروژې هدفونه هم راغلی دي. برسيره پردې، څيړونکی هڅه کړيده چې په سريزه کې ځنې سرألونه مطرح کړي چې په متن کې دهغوي له پاره ځوابونه ولټول کيږي. په بله وينا، څيړونکی په دغه څيړنه کې ځانته (فرضيې) لري چې غواړي دخپرنې په پروسه کې هغه د موجودوشواهدواومعلوماتو پر بنسټ باندې تاييد يا رد کړي. په سريزه کې دځينو عمده اومهمو کتابونو راومعتبرومنابعو څخه هم يادونه شويده چې له هغوي څخه ددغې تحقيقی پروژې په اکمال کې ګټه اخيستل شويده. په دغه سريزه کې دخپرنې دميتودولوژي يادونه هم شويده او دتحقيق هغه روش ښودل شوی دی چې دخپرنې په بشپړتيا کې ځنی کارا خستل شوي دي اوهغه کتابخانه يی څيړن دوددي. څيړونکی دي چې د هيواد داوسنيو شرايطو له امله يی کتابخانه يی متود ځانته غوره کړيدي. نو په تأسف سره وايی چې دي قادرنه وچې دځينی پښتنی قومونواوقبايلو، خيلواوښاخونو، کليوو، باندواواستوګنځيو ته لارشی، له نزدې نه يې وګوري اودخلکواو سپين زيروسره

د

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړي وکړي اوله هغوي څخه لومړي لاس (دست اول) معلومات راغونډ کړي:

دسریزې څخه مخکې دپښتنې قبایلونومونه په (۹) مخونو کې په الفبا یې سیستم تنظیم شوي دي. په متن کې دقبایلو، قومونواوخیلونومونه، دهغوي منشأ، دتسمیې وجه، نسبي شجرې، دهغوي استوګنځي، شمیر، ځینې فوکلور یکې افسانې چې دځینوقبایلومنشأښیي راغلي او په ځنوموارد وکې دهغوي دودونه، کسب کاراوشغل څیړل شوي دي. په نتیجه ګیري کې محقق په حقه سره ددغې څیړنې دښه بشپړتیادپاره دساحوي تحقیق سپارښتنه کوي. په دغه برخه کې دمتن پر بنسټ باندې د پښتنو قبایلو دپنځومهموښاخونه ایکالوژیکي، حرفوي اوتجارتي خصلتونه ښیي اوپه پای کې په یولړ پیشنهادونولاس پورې کوي.

دریم- داثرارزیابي اودکاندید ترفیع:

۱- دغه اثرپه روانه پښتولیکل شوي ده اوعبارتونه یې ابهام اوتعقید نلري.

۲- دغه اثردکافي فوټنوټونواومأخذونولرونکي دي چې په معیاري او منل شوي اسلوب لیکل شوي دي.

۳- په دغه اثرکې له مهمواومعتبرومنابعواوآثاروڅخه ګټه اخیستل شوي ده.

٤- دغه اثردیوې علمي-تحقیقي رسالې په ډول سریزه، متن اونتیجه ګیري لري.

٥- په دغه اثرکې دیوه علمي-تحقیقي منل شوي څیړن دودڅخه کاراخستل شوي دي

٦- دغه اثردپښتني قبیلوعمده ښاخونه اوخیلونه او دهغوي منشأ، شجري، استوګنځي، کسب اوشغل اوځني دودونه ښیي.

نوداثردپورتنیوخصوصیاتوددرلودلوسره که چیرې محترم عبد اللطیف طالبي دمحقق علمي رتبې ته دترفیع دپاوه نورټول شرایط دعلومودا کادمۍ د قانون او مقررې سره سم پوره کړي وي زه دغه اثردهغه دترفیع دپاره دمحقق علمي رتبې ته کافي بولم اودهغه دترفیع سپارښتنه کوم.

پوهاند دوکتورالف شاه ځدران

دکابل پوهنتون دعلمي چارومرستیال

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

د پښتو څېړنو د بین المللی مرکز محترم ریاست تـه !

ستاسی د رسمی لیک پـه اساس می د ښاغـلی عبداللطیف طالـبی کښلي اثـر (پښتنی قبیلی) و کوت تردی کتنی وروسته وایم چی :

د پښتنو قبایلو څېړنه له کابوڅلوروسوو کالوراپه‌دی خوادپښتنو نسابانو ، مورخینو ، دسیمی د مورخینو اوهم د ځینو ختیځ پوهانو له خوا را روا نه ده په لس گونو کتابونه اور سایل په دی خصوص کی په پښتو ، پارسی ، عربی ، اردو ، انگریزی او آلمانی ژبو کښل شوی دی او لاپه دی لاره کی نور کارونه هم پاتی دی چی دپښتو څېړنـو بین المللی مرکز غوندی بوه علمی موسسه باید ددی ساحی دکارونو پاتی برخی د نوي میتود ولوژی په رڼا کی وڅېړی او تیروکارونو ته په انتقا دی نظر وگوری او داکارونه‌دعلم له غوښتنو سره‌سم دتاریخی واقعیتونو پر بنا بشپړ کړی .

د تیـروکارونو انتـقادی څېړنه‌ځکه‌ضرور ده چی د پښتنو دتا ریخ اوانسابو په زړو کتابونو کی د پښتنودانسابوپه باب راغلوخبرو کی واقعیتونه په افسانو کی‌داسی سره مروړل شوی دی چی د سمواوناسمو بیلول یی سره گران کړی دی .

زموږ د پخوانیو نسابانو یوه غلطی داهم ده‌چی دلومړ یو دریو اسلامی پیړیو روحانی مشران بیټنی ، سره بن اواسماعیل یی دپښتنو د زیاتروقبایلو نیکونه گڼلی دی حال داچی د تاریخی اسنادو په بنا د پښتنو د سیاسی شهرت آغاز له اتمی میلادی سدی څخه د مـخه دی نو څنگه کـیدای شی چی د اولادونو د سیاسی شهرت ریښی دی

و

یی ترا تمی هجری پیړی دمخه تللی وی او پلرونه نیکه‌گان دی یی په کابولسمه هجری سدی کی پیدا شوی وی ؟

دغه پیټنی ، اسماعیل اوسړه بن چی پاړ کی یی تذکرة الاولیا او پټی خزانی راوړی دی په هیڅ منطقی دلیل دټولو موجود و پښتنو نیکه‌گان نه‌شی بلل کیدای بلکی داخلک داسلام په صدر کی دپښتنو روحانی مشران دی چی پښتنانه احترام ورته‌لری . که فرض کړو چی موږ ددغو موجود وزیاترو قبایلو لړی په‌دغو دریوتنو پوری ونښلوونوایا دا په زرها ووقبیلی اوخیلونه‌چی اوس په پښتنو کی شته داگرد په‌دی زرو کالونو کی راپیداشوی دی ، دومره انکشاف یی کړی دی له‌افغانستانه سربیره‌دمنطقی په‌هیوادونو کی تیت شوی دی؟

د پښتنو نیکه‌گانو بیټنی ، سړه بن اوغرغښت نومونه‌ډیر پخوانی اوله اسلام نه‌په ډیرو دمخنیوزمانو پوری اړه‌لری چی نسابانو په غلطه داسلام دصدرد زما نوخلک بللی دی او په لومړیو اسلامی پیړیو کی یی دپښتنوله روحانی مشرانو شیخ بیټنی ، اسماعیل اوسړه بن سره گډ کړی دی نه‌شیخ بیټنی بیټ نیکه دی او نه دپښتنو دومره قبایل پری پوری تړل کیدای شی .

له لوړی تشریح څخه زمامقصد دادی چی دپښتنو قبایلو د څیړنی په خصوص کی لاډیر کارونه زموږمخی ته‌پراته‌دی‌اوډیری مغلقی اوپیچلی موضوعگانی لا شته چی موږ یی باید حل کړو . زه‌اوس په‌ډاډه‌زړه داویلای‌شم‌چی‌دښاغلی طالبی اونورو دغسی پروژو تکمیل ته ضرورت شته اونوری دغسی پروژی‌هم بایدپه کامل دقت دساحوی ریسرچ له لیاری بشپړی شی. دحاضری پروژی څانگړنی داسی ښودلای شم :

۱ـ داکتاب چی پښتنی قبیلو معرفی‌ته‌وقف‌شوی‌دی په‌دی معرفی کی ددوو سوو په شاوخوا کی پښتنی قبیلی‌ښوول شوی دی. داښوونه دغه‌لاندی مزایانورهم‌لری :

الف ـ دهری قبیلی دنسبی اړیکو په باب څیړنی شوی دی .

ب ـ دقبیلی داوسیدوځای اوجغرافی موقعیت یی‌پکی ښکاره کړی دی .

ز

ج ـ دامکان ترحده دهری قبیلی دخیلونو یادونه شوی ده .

۲ـ د کتاب بحثونه له نسبی څیړنو سره بیره دتاریخی اسنادواوجغرافیایی معلوماتو د راغونډ واو لـه پلوه هم په زړه پـوری دی اوځینی داسی جـغرافی معـلومـات یی هم پکی راوړی دی چی عاموخیړونکوتـه یی پیدا کـول گـران وو .

۳ ـ دپروژی دتحقیق میتود پـه زړه پـوری دی ، سأ خذ ونه اومنابع یی پـه خپل ځای ښوولی دی له ماخذ واوعنابعوڅخه یی دموادو وپـه اخیستنه کی دمعاصر تحقیق له روشونوسره سمه استفاده کړی ده دتحقیق د روش له پلوه هم داائرمـوز پـه ښوآثارو کـی درولای شو .

٤ ـ دپښتنوقبایلود څیړنی اومعرفی پـه باب خوپـه نوروژبوپنډ پنډ کتابو نـه لیکل شوی دی پـه پښتو کی که له ترجموتیرشونوپـه دی خصوص کی تـأ لیف شوی پښتورسایـل اوکـتابونـه پـه دپـرومحد ودومعلومـاتودی اویا پـه څو مقالـوپوری محدودیزی نوداکتاب پـه خپل دغه حجم ـره پـه دی خاصه موضوع کی پـه پښتو ژبـه څـه اومنسجم تالیف شوی کتاب د ی .

٥ ـ دښاغلی طالبی پروژه د پښتوڅیړنود بین المالی مرکزلـه ضرور تونوسره سم د مرکزله تحقیقی پروګرامونـوسره سم کنډل شوی ده .

پـه پای کی زه ددی پروژی کارونـه ښه اوپـه زړه پوری ارزیابی کوم اوښاغلی طالبـی پـوری د محقق علمـی رتبی دترفیع مستحق بـولم .

دپښتوڅیړنوله بین المللی مرکزڅخه پـه درناوی هیله کیږی چی لـه ښا غلی طالبی څخه منډه وکړی چی پـه یکړځان یی دومره اویه پروژه پـه بریالی ډول سر تـه رسولی ده .

پـه درنـاوی

معاون سرمحقق زلمی هیواډمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال سریزه

په دغه اثر (پښتنی قبیلی) کی دهغه سترملیت په باب اتنیکه څیړنه شوی ده چی دیرلرغونی او بډای تاریخی سوابق لری اوموږیی دپخوانیواوزړو متونوله مخی دپکهت په نامه پیژنوچی یوآریایی قوم دی اوژبه یی هم دهندواروپایی یاآریایی اویا په بل عبارت دلویدیځواریایی ژبوپه کورنی کی داخله اوپه هغوکی دباختری ژبوپه جمله کی یوه ژوندی ادبی ژبه ده.

آریائیان دانسانانویوه خورامهمه ډله ده چی له پیړیوپیړیوراهسی دلوړمدنیت خاوندان دی اودختیزاولویدیزلوی ملتونه ددوی له پښت څخه راوتلی دی :

دآریائیانواصلی ټاټوبی آریانا ویجه ښودل شوی ده چی دپامیراوړی ځمکی اودآموسرچینی وی چی د آریانا ویجه مانا دآریائیانرځمکه یاداصیلانواو نجیبانو هیواددی .

دغه آریائی قومونه وروسته له خپل لرغونی آریانا ویجه څخه خپاره اوپه بخدی اوباختر کی یی یوښکلی مدنیت جوړکړی چی ددغه لیږدزمانه تاریخ پوهان دمیلاد څخه (٤٠٠٠) کاله دمخه اټکلوی :

څرنګه چی د زمانی په تیریدوسره ددوی شمیرزیات شواودغه ځمکی هم ورباندی تنګی شوی نوآریایی قومونوله بخدی اویا باختر څخه ختیزاولویدیزته سره خپاره شول چی موږدامرکزی آریائیان پردری برخوویشلای شو.

۱ـ مرکزی اوباختری آریائیان چی دوی دهندوکش په شمالی اوجنوبی لمنوکی استوګنه درلوده اوزموږدهیواد په غرواودښتوکی سره خپاره شول چی

لومړی

داباسین له څنډ ودآمواودخـراسان تردښتوپوری ددوی اصلی مـرکـزی هیواد و اوبلخ، تخارستان ، هرات ، اراکوزیا، کابل ، کندهار ، سکگستان اوخراسـان ددوی دمرکزی هیواد مشهوری برخی وی. دغه قبایل دمرکزی اوباختری آریائیا نوپه نامه سره یادیږی :

۲ ـ دآریائیانو یوه بله دله له بلخه د جنوب لویدیزخواته دهریوا (هرات) پرخوا له خراسانه تیره شوه ، دپارس خاوری یې ونیولی اواوسنی ایران یـې تشکیل کړچـی دوی د میلاد څخه د مخه په ایران کی د ماد په نامه سلطنت جوړ کړ.

دآریائیا نودریمه دله د باختراوهندکش لهشا اوخوا څخه دکابل ، خیبراو نورو لاروڅخه تیره شوه اود اباسین اوگنگاترمنځ بی یوځلانـده مدنیت جـوړ کـړ. د د غوهندی آریائیانولیږدیدنه هم له څوارلسم قبل المیلاد پیړی څخه پیل کیږی .

ددوی یومشهوردینی کتاب (ویدا) تراوسه پوری پاتی دی چی دآریایی قومونو په تاریخ کی دیر اهمیت لری . دغه کتاب چی میلاد څخه (۱۴۰۰) کاله د مخه لیکل شوی دی د پښتون قوم دپیژندنی په باب بی ګټی نه دی .

په د غوآریایی قبیلو کی موږیوازی دپکهت دقبیلی سره سروکارلروچی نوم یی په ریګویداکی راغلی دی اودا څرګندوی چی دا اولس د میلاد نه (۱۴۰۰) کاله پخواهم موجودو . په ویداکی پکتهادپښتنودپاچاپه دول اودپکهت دقوم نوم څوڅایه اوپه پرله پسی اومکرره توګه راغلی دی چی دلته دمثال لـه پاره دویـدا مخینی فقری اوجملی راوړوچی په هغوکی دپکهت = پښتون نوم یادشوی دی.

« ای اندرا! ته دیرلوی یی له تا څخه غواړم چی موږته پـیروری غواړی راکړی لـکه مدهه پاتی تیااو نی پاتی تیا (ددوو شاعرانو نومونه دی) ته چی دی ورکړی دی هغسی چی دکنواتیراود تراسادسیوشهزاده اوپکتهاوداساوراجاته دی چی ورکړی دی.»

پاد ویدا په یوه بله سند ره کی چی راغلی دی :

« ای اسـونانـو ! پرخپلـو جنګی ارابوسپاره شی ، پرخپل طـلایی پلازکښینـی ای هغوخلـکوچی تاسو بدایان یاست هغه مرستی چی تاسی دپـکتهاو ادریـګوسره

دوهم

وکړی نو بابهرو له خپلو دوستانو څخه بیل شو.»

په پورتنیو دوو مثالونو کی د پکهت نوم په څرګند ډول ذکر شوی دی.

هغه وخت چی د پکهت قبیله د خپل لومړنی لیږد په وخت کی د هندوکش سهیلی برخوته راکوزه شوه نو وروورو دار یاناپه جنوب ختیز وسیمو کی میشته شول چی د دوی سیمه په پکتیا، پښتیخا، پختیښا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا په نومونو سره یاده شوه لکه چی دیونان مشهور مورخ هیرودوت (٤٨٤-٤٢٥.م) هم پخپله مشهوره جغرافیا کی د پښتو ذکر کړی او د پښتنو هیواد د پکتیکا په نامه یادوی چی د انډوس پرغاړه واقع دی او خلك یی ډیر غښتلی او میړنی دی.

دیونان یوه بل جغرافیالیکونکی بطلیموس کلودیوس هم د پښتنو هیواد «پکتین» یاد کړی دی. دی وایی چی پکتین د پاروپامیزاد جنوب ته دی او داځای د پکتیانو اصلی مسکن دی.

بطلیموس چی تر هیرودوت راوروسته د دوهمی میلادی پیړی په لومړی نیمایی کی ژوندی و په څرګنده توګه د پښتنو هیواد راښیی او داځینی ښکاری چی په دغه وخت کی هم د پښتون شهرت په نړی کی ډیر واودا قوم هرچا پیژانده. د اسلام په اوایلو کی د پښتنو د هیواد په باب بارتولد وایی:

سلمانا سارداثور دوهم پاچا په (٨٤٢ - ق. م) یوه مخروطی ستنه جوړه کړی وه چی پرهغی ستنی تراوسه د بختی او ښانو انځورونه شته او د پارس د تخت جمشید په ډیرلیك کی هم دوی د دغه بختی او ښه سره لیدل کیږی چی دلته د بختی څخه مقصد د پښت کلمه ده چی پښتنو باندی اطلاقیږی. (١)

د پښت، پخت، پکتیکا، پښتیخا، پختیخا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا نو مو نه د پښتو په کلاسیکو ادبیاتو کی هم لر غو نتوب لری چی په دغه باب لومړنی اثر د ښکارندوی غوری (٦٩د-٦٠٢ ه. ق) قصیده ده چی هلته د پښتونخا په لیك دود راغلی دی. لکه چی وایی:

---

(١) عبدالحی حبیبی، د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی ټوك ١٩-٤٧ مخونه.

دریم

پښتو نخا ښکلی زلمی چی زغلی هندته

نو اغلیه پیغلی کاندی اتڼونه(۱)

همدارازدسلیمان ماکو په تذکرة الاولیاء کی دغه کلمه دپښتنخاپه بڼه راغلی ده لکه چی وایی:

«په سن دولس شپږسوه دهجری تللی وم اودپښتنخا په ر اغواوکلیوگرځیدم اومو اقد داولیااووا صلینو می پلټل» (۲)

همدا رازدپټی خزانی په سریزه کی دپښتنخااودباباهوتك (۶۶۱-۷۴۰ه.ق) په اشعارو کی هم دری ځایه د(پښتو نخوا) په لیك دودراغلی دی(۳).

همدارازنورداسی دیرمثالونه په لاس کی لروچی زموږدپورتنی ادعاوولـه پاره ښه ثبوت کیدای شی.

وروسته تـرهغه چی تولیدی قواوو پرمختگ وکړله بلی خـواد دغو پښتنـو پـه شمیرکی زیاتوالی راغی نوددوی یوشمیر دلی پهغورااودسلیمان پهغرونواوهم ددوی گڼ شمیردهیواد په بیلا بیلو برخو کی میشته شوی. همدارازیوشمیر پښتانـه پهدیارلسمه عیسوی پیړی کی دغزنی، پیښور، کوهاټ، بنواو کابل په شاوخواکی میشته شول اوحتی ځینی یـی یـی داوسنی پاکستان نه تیرشول او دهند په پراخواوارتوورشو-گانوکی تربنګاله پوری ورسیدل چی دد غو پښتنولهٔ جملی څخه یـی ځینو په هندکی پیاوړی پښتنی دولتونه جوړکړل چی دسور یانو، لودیانو، غلجیانو اوکرلا نیو دولتونه دهندپـه تاریخ کی مشهوردی.

پښتنوچی دتاریخ په بیلا بیلوپراوونوکی یی بیلا بیل قبیلوی جوړښتونه درلودل په عنعنوی توګه په لاندنیوپنځوستروتوانیزوګروپونوویشل شوی دی چی دغه پنځه ستری دلی عبارت دی له:

۱ - غرغښتی پښتانه:

---

(۱) محمد هوتك پټه خزانه، دادبیاتواوبشری علوموپوهنځی د کابل پوهنتون، ۱۳۵۶ کال-۲۷ مخ.

(۲) سلیمان ماکو تذکرة الاولیاء ۱۹ مخ

(۳) محمد هوتك بن داود، پټه خزانه ۵ -۶ مخونه.

څلورم

۲- سربنی پښتانه.

۳- کرلانی پښتانه .

٤- ېښتنی پښتانه :

٥- متوزی پښتانه چې غلجی اولودی، پښتانه تری مقصددی :

دغه پنځه‌دلی په ډیروښاخونو، څانګواوخیلونوباندی ویشل شوی دی چې په متن کی دهریوه تو لنیزګروپ په ښاخونو، څانګواوخیلونوباندی بشپړاومفصل معلومات وراندی شوی دی :

که څه هم دپښتنوقبایلوپه باب دهیوادپه دننه اودهیوادڅخه بهرداوزدوکالونو راهیسی څه ناڅه‌څېړنی روانی‌دی، خودغه‌څېړنی په تیت اوپرک ډول سرته رسیدلی دی اومنظمه‌بڼه نه لری : په‌دغه بڼه کی‌ځینوپښت پوهانو(نسب پیژندونکو) تریوه حده پوری کارکړی دی چې زه دمثال په‌توګه‌دډېټی محمد حیات خان د تاریخ‌حیات‌افغانی، دحاجی زردارخان‌ناغوردصولت‌افغانی، دشیرمحمدخان ګنډا- پوردتواریخ خورشید جهان ، دسیدبهادرشاه ظفرکاکاخیل د پښتانه د تاریخ په رښاکی ، دحافظ الملک نواب حافظ رحمت خان بریځ دخلاصة الانساب او ځینونورو کتابونویادونه کوم چې تریوی اندازی پوری یی په دغه بڼه کی رښا اچولی ده ، خوددوی کارمنظمه‌بڼه نه درلوده.

ماپه دغه پروژه کی دساحوی ریسرچ (څېړنی) دامکان دنشتوالی اومحدود- یتونوسره‌سره هڅه کړی‌ده‌چې‌زموږدګران هیوادډیوه ستر ملیت یعنی پښتنواود هغوی داتنوګرافیکوخصوصیاتوپه باب هرارخیزه څېړنه وکړم. څرنګه چې د پښتوڅېړنوبین المللی مرکزدپښتنودفرهنګ، ادب، تاریخ او اتنوګرافی په باب څېړنی کوی نوله دی کبله دپښتنیقبیلی هم یوله هغوعمده اوغوره پروژوڅخه‌دی چې په هغی کی دپښتنوبیلابیلی قبیلی، خیلونه اوڅانګی، ددوی داستوګنی ځایونه ، شمیراوترممکنی اندازی پوری دودونه پیژندل کیدای شی اوخرنګه چې‌د نوی عصردبدلون سره سم زاړه‌قبیلوی مناسبات‌لهمینځه ځی نوله دی کبله چې د پښتنی

پنځم

قبیلو نومونه اوتاریخی پس منظرخوندی پاتی شوی وی نوداکارگټوروګڼل شو اودیوی علمی- تحقیقی پروژی په توګه ترلاس لاندی ونیول شو.

که څه هم ترزیاتی اندازی پوری دپښتنی دقبیلو دبشپړولوله پاره د اڅیړنه په کتابی او کتابخانه یی تحقیقاتو او پلټنو ولاړه ده خو دځینو هغو موادو څخه چی ساحوی ریسرچ پری شوی دی هم ګټه اخیستل شوی ده او دهغو موسسو څخه هم مرسته غوښتل شوی ده چی په غیرمستقیمه توګه ددغی پروژی موادبرابروی.

دغه اثر دالفباء په ترتیب منظم شوی اوتقریباً د(۲۰۰) په شااوخواکی دهغو قبیلو ذکرپکی شوی چی په لره او بره پښتونخواکی اوسیږی. همدارازددغو قبیلو څیړنه دپنځو پښتنی ټولنیز وګروپونو په چوکاټ کی ترسره شوی ده. په همدی ډول هڅه شوی ده چی ددوی دنسب شجری هم ذکرشی چی په دغه باب دځینو قبیلو دسپین ږیرو اومشرانو سره دنژدی څخه اړیکی نیول شوی دی همدارازدپښتنی کوچی قبیلو ذکرهم په کی راغلی دی اوترممکنی اندازی پوری دقبیلو د تسمیی وجه هم په پام کی نیول شوی ده. که څه هم په پښتنی قبیلو کی دانومونه اکثره یا داسلامی دوری دی یاپخوانی نومونه په اسلامی نومونو بدل شوی دی خو یو شمیر داسی نومونه هم شته چی بشپړه توګه یی دآریایی دوری جوړښت ساتلی دی. په دغه لړکی داسی نومونه هم شته چی تراوسه پوری نه دی معلوم چی ریښه یی په کومی ژبی پوری اړه لری اوغالباً به دادهغی اریایی ژبی سره اړه لری چی باختری ژبی یی زیږولی دی. البته داخبره بایدسرسری ونه بلل شی چی دقبیلو نومونه په تصادفی ډول نه دی ایښودل شوی بلکی مسئله په دی برخه کی ډیره ژوره اوجدی ده. دهر خیل اوپښی نوم ځانته اساس اوفولکلور لری او دغه نومونه په ایتمولوژیکه ساحه کی ځان ډیرولرغونو زمانو ته رسوی.

همدارازپه پښتنی قبیلو کی دنړی دنورو قبیلو څیرد وینی خپلوی هم سپیڅلی بلل شوی ده اوخپل قدسیت یی تراوسه پوری په خپل پخوانی بڼی سره ساتلی دی. په پښتنی قبیلو کی دوینو خپلوی په بشپړه توګه پالله کیږی او داپالنه د پلار-

شپږم

واکی درواپطو تابع ده یعنی دپلار خپلوان چی دتربرونو پهنامه یا دیزی یو له بله
سره دوینی خپلوان گډل کیږی او هغه کسان چی د وینی خپلوی سره لری نودوی
دغچ اخیستلو په وخت کی دامکلفیت پرغاړه لری چی دوینی د شریک والی
ننګه وکړي.

دپښتنو دقبیلوی اړیکو په ساحه کی خپلوی مهم رول لوبوی یعنی یو خیل د بل
خیل سره دخپلوی له کبله سره نژدی کیږی لکه په ځینو مواردو کی د یوه خیل د
بنځی دبل خیل نارینه ووته واده شي یاددوو خیلو نو ترمنځ د یری بنځی سره واده
شوی دی. نو پردغه اصل دیوه اوبل خیل ترمینځ دخپلوی مزی سره تینګ شی.

په همدی توګه په پښتنی قبیلو کی دقبیلوی تشکیلاتو دریم اصل ګوندی رابطه ده.
ګوندی دقبیلوی تشکیلاتو یو خاص سیستم دی په دغه سیستم کی خیلونه پرته له دی چی
دخیل یا تبر نسبی اړیکی په نظر کی ونیسی په هغه کسی داخلیږی چی دوی دغی اتحاد یی
ته ګوندوایی لکه په کرلانې پښتنو کی تراوسه پوری هم دتوراوسپین اوګاری اوسمل
په نامه ګوندونه موجوددی. په پښتنو کی خوواړه ګوندونه بیخی زیات حاکم دی:

خلورم اصل چی دنړی په ټولو قبایلو کی مشترک مفهوم لری هغه الحاق یا ادغام
دی چی په څه توګه خیلونه یو بل سره ګډ یږی او په پښتنی خیلونو کی داعرف د یو
مثالونه لری لکه چی خیشکی، مهمنزی او اتمان خیل سره الحاق شوی دی یا د
جدون قبیلی دسالار اومنصور خانګی چی دغرغښتو څخه بیلی شوی اود یوسفزیو
سره ملحقی شوی دی اوداسی نور ...

په دغه څیړنه کی مادیوشمیر معتبرو مأخذونو لکه حیات افغانی، صولت
افغانی، تواریخ خورشید جهان، پښتانه دتاریخ په رڼا کی اوهمدارازدقومونو
اوقبایلو وزارت دیوشمیر چاپ شوو کتابونو څخه ګټه اخیستی ده، خوبیا هم
څرنګه چی دساحوی ریسرچ امکان زمینه برابره نه وه نوښایی ځینی نیمګړتیاوی
په دغه څیړنه کی موجودی وی. هیله من یم چی زمادغه اثر په د هغه محققینو له پاره
چی دپښتنود قبیلو دپیژندنی په باب څیړنه کوی څه ناڅه موسته وکړی:

اووم

(c) ketabton.com: The Digital Library

په‌پای کی زه‌دخپل لارښود استاد ښاغلی سرمحقق دوست شینوا ری څخه دده
دعلمی ارزښتمنو لارښوونو څخه چی مانه یی ددغی علمی پروژی په برخه کی
کړی دی شکریه اداکوم. همدارازپه‌خپل‌وار سره‌د کابل پوهنتون علمی‌مرستیال
ښاغلی دوکتورالفشاه‌څدران اوښاغلی دسرمحقق‌مرستیال‌زلمی هیوادمل دهغوعلمی
مرستوستاینه کوم چی زماسره‌یی ددغه کتاب دایکلوپه برخه کی کړی دی.

په درناوی

عبداللطیف طالبی

د پښتو څیړنو دبین المللی مرکز

د ریسرچ دیپارتمنت غړی

اتم

PROPERTY OF ACKU 3526

ابدالیان

ابدالیان دافغانستان په تاریخ کی یو ډیر نامتو تبر دی چی دنامه ریښه یی د(٤٠٠م) شاوخوا کی سپین پوستی آریایی قبیلی تـه چـی اپتل (Aptal) یـأهپتالـی تومیزی رسیږی چی دغی قبیلی په باختر اوتخارستان کی یوغښتلی دولت جـوړ کـړی او د برتانوی دایرةالمعارف په استناد مورخانویی نوم وابـدلوی هم راوړی دی (١) چی په تاریخونو کی یی بیلابیل شکلونه هپتل (اودل) = ابدل = یفتل ضبط دی.

دابدال په باب زیات افسانوی روایات هم شته چی دلته یی اخیستل بی ځایه نه دی : روایتـونه وایی چی داسلامی دوری په تاریخ کی لومړی نامتوسړی چی د (ابدال= اودل) په نامه یاد شوی دی دپښتنی قبیلومشهورنیکه دی چی د خـپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کی اوسیده : دی دترین زوی، دشرخبون لمسی اودسړبن کړوسی دی اودده نوم په پښتوادبیاتواوپخوانیونسخو کـی (اودل) اود جمع منسوب په صورت (اودلی= ابدال) ضبط دی چی د (٤٤٠هـ)یا(١٠٤٨ م) کلونوپه شااوخوا کی یی پښتانه قبایل پرځان راټول کړی وواودده له تـوکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چی په زیرك سره مشهوروپښتنی قبیلی د سلیمـان لـه غـره څخه دکندهارسیمی ته بوتلی اوهلته یی میشته کړی اودخپل ژوند په پای کی یـی خپل زوی ملك بارك پرمشری کښیناوه اوتر بارك وروسته د زیرك بـل زوی ملك پوپل خپل نفوذ (داوسنی بلوچستان) ترشال اوژبه پوری ورساوه اودپنځه شپیته کااوترمشرتوب وروسته د (٨٩) کلونوپه عمرمـړشو.

---

(١) عبدالروف بینوا، دافغانستان نومیالی، لومړی توك ٣٤مخ .

داسی فولکلوری روایتونه هم شته چی په لومړي سرکی دابدال نوم بلځه و، خو کله چی نومورې دخواجه احمد ابدال چشتی حضور ته ورغی او دهغه خدمت ته یې ملاوتړله نوهغه دابدال لقب ورکړ چی دهغه ورځی څخه په دغه نامه سره مشهور شوچی اولاده یې دابدالیانو په نوم سره یادیږی اوپښتانه په خپلې ورځنی محاوره کی ابدال داودل په نامه سره هم یادوی (۱) خودا روایت افسانوی ارزښت لری:

داسی روایت هم موجوددی هغه وخت چی دابدال دپلار ترین دمړینې وخت نژدی شونوویی غونښتل چی دخپلو دریو زامنو دجملی نه یعنی (ابدال، سپین او تور) له جملی څخه یوه تن دخپل ځای دنیولو له پاره و تاکی همداوچی دتوراو سپین د خپګان سره سره یې ابدال په خپل ځای وتاکه:

په (پښتانه د تاریخ په رڼا کی) لیکل شوی دی چی ابدال یا اودل د (۴۲۰هـ) کال په شاوخوا کی ژوند کاوه.

ویل کیږی چی دابدال ترمړینې وروسته رڼا دخپلې کورنی مشرشو اوده دخپلو زامنو دجملی څخه خپل مشرزوی عیسی په خپل ځای وتاکه:

دعیسی دزامنو له جملی نه سلیمان ترټولو پوه اوهوښیارسړی و نوځکه دی په (زیرک) سره مشهورشوچی تراوسه پورې هم پښتانه هوښیارسړی ته ځیرک وایی. که څه هم عیسی دمیرک په نامه مشرزوی درلود، خوسلیمان یې دهوښیاری له کبله په خپل ځای وتاکه: دزیرک په څلورو زامنو کی مشربارک نو میده اوپلار دی دکورنی مشرتاکلی وخوځه موده وروسته مشری دپوپل لاس ته ورغله. (۲)

احمد شاه ابدالی چی دپوپلزیو دښاخ دسدوزودخانګی څخه و د (۱۷۴۷) نه تر (۱۷۷۳) ع کاله پورې یوه اویه امپرا توری جوړه کړه:

درانیان چی دسړبن په توانیز ګروپ پورې اړه لری په دووستروخانګو یعنی ځیرک اوپنج پای باندی ویشل شوی دی چی شجره یې په لاندی ډول ده:

---

(۱) محمد حیات خان، حیات افغانی، دلطیف طالبی اوفرهاد ظریفی ژباړه دقبایلو نشرات، ۱۳۶۲ کال - ۲۰۶ مخ

(۲) حیات افغانی ۲۰۶ - ۲۰۷ مخونه.

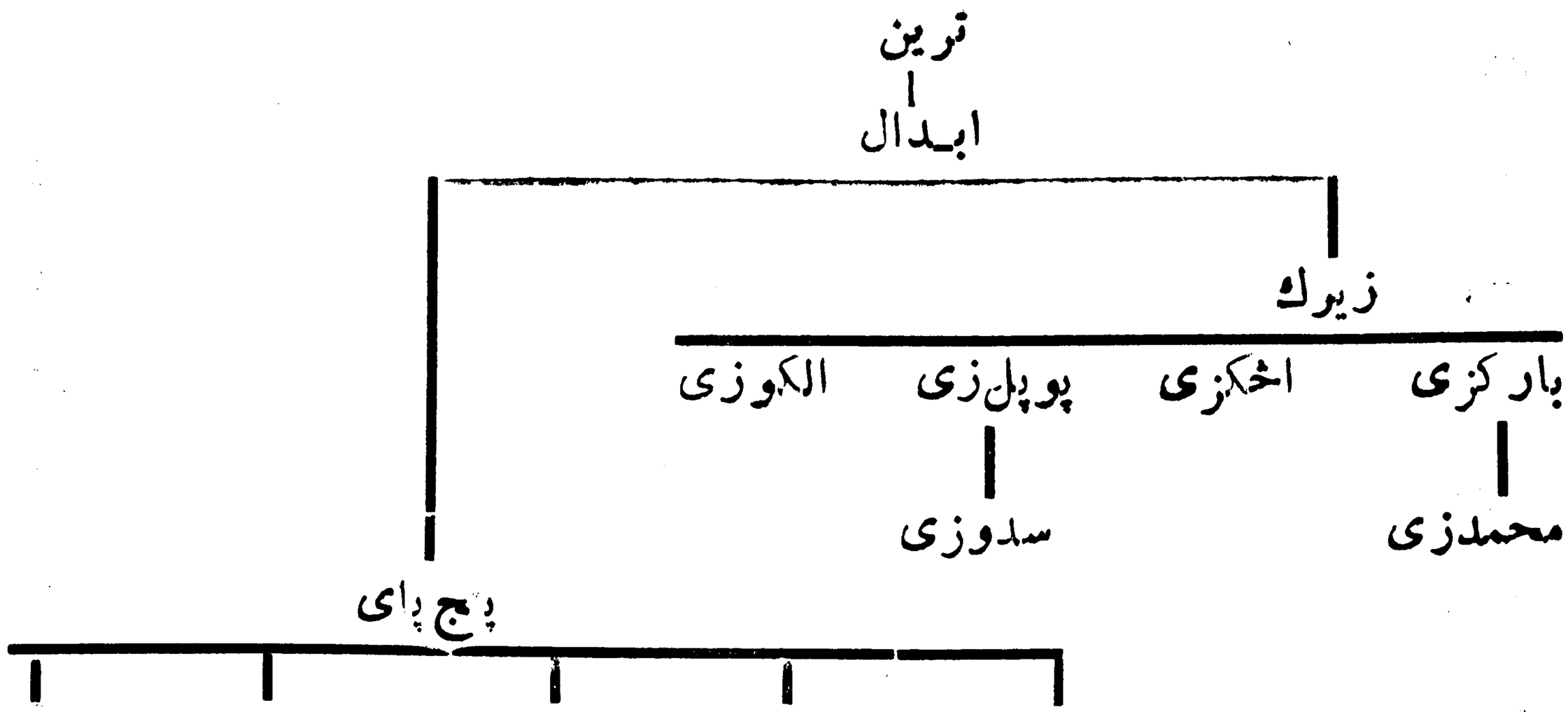

دابدالیو کورنی‌د(۱۷٤۷م)زه‌تر(۱۸۱۸م)پوری(۱)په افغانستان باندی‌حکومت وکړچی‌وروسته‌بیاحکومت بارکزیواود هغو دیوی څانګی‌محمدزیوپه‌لاس کی‌و(۲).

په ملتان کی‌میشته ابدالیان :

هغه ابدالی پښتانه چی دکندهارلـه شا اوخوا څخه یی مها جرتونـه کړی دی اوپه‌ملتان کی میشته شوی اوس زموږ په زمانه‌کی د ملتانی پټهاا نانو یا افغانا نـو په نامه‌یادکیږی . پـه دوی کی هم د نو رو پښتنو په شان د (زی) او (خیل) کلمه موجـوده ده . پـه تـاریـخ کی ملتان تـه دابـدالیا نو تـګ پـوره معلوم نه دی . خود څینوشوا هد و له مخی دا سی عقیده څـر ګـند یـږ ی چی دو ی ملـتان نـه د هنددمغـولی واکمن عالمګـیر اورنګزیب اوشاه عالم په وخت کی تللی دی . داسی روا یـت هـم موجود دی چی دابـدالیـانـوڅخه لو مړی څل پـه ملتـا ن کی د جمنـدیازمند ښـاخونـه میشتـه شول اوکله چی دغه پـښتانه ابـدالیان ملتان تـه وکوچیدل هلته په رانګپورګهریان‌واله‌کی میشته شول‌دوی به د تجارت له لاری خپل ژوند تامیناوه . د ابدالیانوهر ښا خ چی په ملتان کی میشته وڅا ن ته یی بیل بیل خانان درلودل . کله چی په ملتان کی د ابـدالیـانوشمیرزیات او پیا وړی شو نود څمندله ښاخ سړیی دزراعتی‌مسلوله‌کبله شخړی رامڅ ته شوی اوپه پای کی

(۱) شیررحمن دور، معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ولایات‌سرحدی‌کشور، ۹٤٤ مخ.

(۲)سید بهادر شاه ظفرکاکاخیل، پښتانه‌د تاریخ په‌رڼاکی، لاهور ۱۹٦۵، زمانه پرنټنګ پرس ۱۲۸۱ مخ .

د دوی ترمنځ خونړی جګړی و شوی اود ځمندپر ښاخ بریالی شول اود جمند یا(زمند) ښاخ ډیر خلك ووژل شول پاتې یې له ملتان څخه وایستل او په دغه ځای باندې ابدالیانو خپله قبضه ټینګه کړه . کله چې د دغو پیښو خبرې دېلی دربارته ورسیدنو له هغه ځایه یې دابدالیانو دخارجیدو فرمان صادر کړ هغه وخت چې د ابدالیانو دغه خبرو اوریدنو هلك پلك شول . ددې خپل درې تنه استازې دېلی پاچا دربارته واستول اوهلته یې دخپلو ګناووعفوه وغوښتنه دېلی پاچا دو مره نرم شو چې ددوی په کور نیو باندې یې تیری بند کړ ، خو ابدالی خانان اومشران یې تر دویم امره پورې بندیان کړل :

کله چې په دکن کې مرهټه وواونورود مغولی دربارپر ضد په بغاوت لاس پورې کړ اوخوځلې یې مغولی لښکروته ماتې ورکړې نوپه هغه وخت کې د ابدالی قبیلې قیدیا نوله بندې خانې نه دوتلو غوښتنه وکړه چې دوی ته ددې زمینه برابره کړې چې د مرهټه وواونورو باغیانو سره وجنګیږي هماغه وچې دوخت د ضرورت اوغوښتنې په اساس ددوی غوښتنه ومنل شوه اود یوه پوځ په ملګرتیا ابدالیان هم د دکن خوا ته لاړل اوپه نومورو جګړو کې یې له ځانه دومره زړورتیا اومیړانه وښوده له چې مغولی واکمن له هغوی نه خوشحاله اودوی ته یې د یرخلعتونه او بخشونه ورکړل اوبیا بیرته ملتان ته ستانه شول چې له هماغه وخته دغه خلك زمکه وال اودملتان په شا او خواکې د جاګیرادونو اوځمکو خاوندان دي :

دنواب مظفر خان په دوران کې چې دملتان ډیر مشهور نواب ودلاهوروالی رنجیت سنګه په ملتان باندې تسلط ومونډ اونواب مظفرخان شهید شو. په ۱۸۷۵ بکرمي جیټی کال کې سکانو په ملتان باندې تسلط ټینګ کړ اوهغه پښتانه چې دسکانو له عام قتل څخه خوندي پاتې شوي وو له ملتان څخه ولیږدیدل اودنواب محمدخان پهادر خیل سدوزی سیمو یعنې منکیرا اوبکهورته را غلل او کله چې منکیرا درنجیت - سنګه لاس ته ور غله هغوی په دیره جاتو په تیره بیا په دیره اسمعیل خان کې میشته شول (۱)

---

(۱) حیات افغانی ۲٤۱ مخ .

ابراهیم خیل

زموږ توکم پوهان ابراهیم خیل د غلجیو پښتوله ټولنیز ګروپ څخه شمیری ددوی زیات شمیر د کابل ولایت دپغمان په اوسوالی، دورد ګوولایت د میدان ښار په شاوخوا د پکتیاولایت دګردیز ښار په سهیلی برخه اود افغانستان په ځینو نورو برخو کی استوګنه لری.

دلغمان ولایت دقرغیو په اولسوالی کی هم یوشمیر ابراهیم خیل استوګنه لری چی شمیر یی په نوموری ولایت کی د مرکزی احصائیی د ۱۳۶۰ کال داحصا یی له مخی د (۱۷۱۹) تنو په شاو خوا کی ښودل شوی دی

داسی ویل کیږی چی ابراهیم خیل دسلیمان خیلود قبیلی یو خانګه ده (۱)

اپریدی

دوی د کرلان په ټولنیز ګروپ کی شامل دی . دیوه افسانوی روایت مطابق داپریدود مشر نیکه نوم عثمان وچی دیوی واقعی په وجه په اپریدی سره مشهور شو. حقیقت دادی چی دایوه دیره پخوانی او مشهوره قبیله ده چی د(۵۰۰) ق . م په شا او خواکی یونانی مؤرخ هرودوت چی د پښتنو د کوموځلو رو قبیلو ذکر کړی دی په هغو کی دیو ی قبیلی نوم « اپی ر یتی » هم یا دشوی اودایپی ریتی کلمه داپریدی سره دفقه اللغت په اساس مطابقت موندلی شی (۲)

اپریدی په خیبر دره ، کوهات اوتیرا کی میشته دی. ددوی دختیځ خواته پوله د خټکو سره لګیدلی ده، جنوب ته یی اورک زی او بنګښ اود سپین غره خوکی، لویدیځ ته یی شینواری اوشمال ته یی دمومندوسیمه پوته ده .

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ، ۱۵ ، ۴ مخ چارت.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی، ۱۳۷۸ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

«خیبر دری په استوګنو قبیلو کې اپریدی دیر زړورا و توریالی خلک دی. دوی په هروخت کې داستعماری ځواکونو پرضد پراخه مبارزې کړې دی.

په اومنۍ وخت کې داپریدیو قبیله په اتومشهورو ښاخونوباندې ویشله شوې چې هر یو ښاخ یې دیرې ځانګې لرې اوهغه دادی:

۱ــ ملک دین خیل: چې په باره، میدان، شولوبر، تند، چوره، کجوری، خیبردره اوشلدلی کې استوګنه لري:

۲ـ قنبرخیل: په کاهودره، شولوبر، ناوه، برشولوبر، باره‌او کجوری کې میشته‌دی

۳ـ کوکی خیل:

په دوه توری، تورځپړی، راجګل، مخ رښې، لالـه چینه او دجمرود نه تر علی مسجده‌پورې اوسیږي.

٤ـ زخه خیل:

خیبر په دره، څپړی کدو، بازار، الچه، کرمنه، پراګ، بـنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکار، سنده پل اوشلدلی کې استوګنه لري.

٥ـ سه پای:

په باره، ترخوکښ، سنده پل، لاګړی‌او کجوری کې اوسیږي.

٦ـ کمر خیل:

په ګړی، څاوخ، تخته کې، غلام‌علی، بغړی، وچ پل، چهل ګزی، میـرو دره اوکمبوزی کې استوګنه لري. (۱)

۷ـ اکا خیل:

په باره، ګلی‌خیل، وړان، کجوری اوداکاخیلو په میره کې اوسیږي.

۸ـ آدم خیل:

په اخورد ره او میدان کې اوسیږي. داپریدیو قبیله په عمومي توګه پـه یوه

---

(۱) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۹ـ٦۰ مخونه

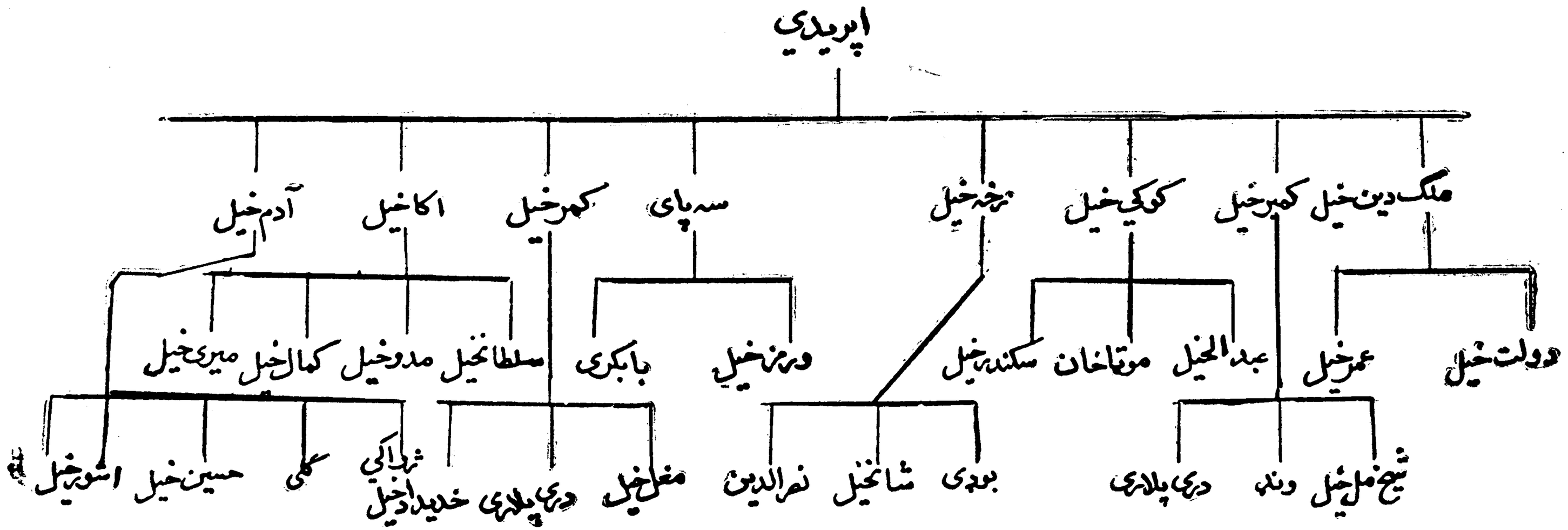
اپریدی
ملک دین خیل
کمبر خیل
کوکی خیل
رخه خیل
سه پای
کمر خیل
اکا خیل
آدم خیل
دولت خیل
عمر خیل
عبدالخیل
موتاخان
سکندر خیل
ورزه خیل
بابکری
سلطانخیل
مدوخیل
کمال خیل
میری خیل
شیخ مل خیل
وند
دری پلاری
بودی
شاخیل
نرالدین
مغل خیل
دری پلاری
خدیدادخیل
ثرداکی
گلی
حسین خیل
اشور خیل

غرنی سیمه کی ژوند کوی دغه قبیله په دوواداری واحد ونوکی تنظیمه شوی ده یوه دخیبر ایجنسی چی اکثریت یی اپریدی دی او په ۱۹۶۱ ع کال کی ددوی شمیر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښودل شوی دی .

بله دکوهات په ضلعه کی چی هلته آدم خیل اپریدی استوګنه لری اوددوی لخمینی شمیر (۳۹۸۷۵) تنه ښودل شوی دی. همدارازپه آدم خپلوپوری مربوط پله یوه څانګه حسن خیل د پیښور په ضلعه کی استوګنه لری او په ۱۹۶۱ م کال کی ددوی شیمرد (۲۴۰۰۰) زره تنوپه شاوخوا کی ښودل شوی دی.(۱)

دلندی کوتل، باره، جمرودا واخوردری تجارتی مرکزونه داپریدیو په سیمه کی موقعیت لری اودغه خلك زیاتره په تنګودرو اوغزنیوسیمو کی استوګنه لری.

ددوی دکرنی څمکی دیری نه دی، نوځکه اکثره دکابل او پیښورته رمینځ په سوداګری بوخت دی .

ددوی تر مینځ دوه قبیلوی فراکسیونونه (ګوند ونه) موجود دی چی دسمل اوګاری په نامه سره یادیزی: ملك دین خیل، ذخه خیل، اکاخیل، سه پای او کمر-خیل په سمل ګوندی او کمبرخیل او کوکی خیل په ګاری ګوندی اوآدم خیل په کوم قبیلوی فرکسیون پوری اړه نلری .

په عمومی توګه داپریدیوسیمه په څلورو جغرافیایی برخوویشلی شوی ده چی دخیبردری، دبازاردره، داخوردری اود پیښور د ضلعی اودخیبردغرو نوردلری ترمنځ میدان څخه عبارت دی(۲).

اتـــوال

ځلجی پښتانه اوپه اندروپوری یوه ترلی څانګه ده چی زیات شمیریی دزابل دولایت ددای چوپان په اولسوالی کی استوګنه لری اوشمیریی د ۱۳۶۰ کال

---

(۱) اضلاع، ایجنسی هاو قبایل ایالت پشتونستان ۶۰ ر ۶۱ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۴۱ مخ.

د مرکزی احصایی دشمیر په اساس د (۱۸۵۰۰) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۱) په پخوا وختونو کی د دوی زیات شمیر کوچیانی ژوند درلود. دوی به دموسی خیلو اند ړوسره یو ځای دمنی په موسم کی دناوراو مالستان له غرونو څخه شلگر او قره باغ ته را ښکته کیدل اوله دی ځایه به یی د کندهار خواته لیزد کاوه. (۲) خو اوس دوی زیاتره کلیوالی ژوند غوره کړی دی.

اڅکزی

دپښتنی قبیلو په لړ کی یوه مهمه قبیله داڅکزیو غیرتی او جنگیالی قبیله ده چی زموږ پښت پوهان دوی دسړبن دټولنیز گروپ څخه شمیری. اڅکزی چی په اصل کی درانی پښتانه او دځیرک دځانگی څخه دی یو شمیر یی په افغانستان او بله برخه یی دډیورنډ کرښی څخه پوری خواژوند کوی.

اڅکزی په لومړی سر کی په دوو ښاخونو ویشل شوی دی چی گوجین او بادین نومېږی. دگوجین څانگی په لاندی ډول دی: حمیدزی، ملی زی، اشیزی، عثمان زی، علی زی، نصرت زی، غنی زی او صالح زی:

همدارازدبادین ښاخ هم په لاندنیو څانگو ویشل شوی دی: کاکوزی، غیبی زی، شمشوزی، پیرعلی زی او پانیزی:

هغه اڅکزی چی په افغانستان کی میشته دی نودوی په سپین بولدك، ریگ، کندهار، هلمند، اروزگان او هرات کی او سیږی او هغه اڅکزی چی د ډیورند د کرښی پوری خوا استوگنه لری نو هغوی په گلستان، کوږك، خواجه عمران او غانی، پښین او توبه کی ژوند کوی:

مشهور انگریزی مورخ مونټ ستوارټ الفنستن په خپل اثر (دکابل سلطنت بیان) کی لیکی: (اڅکزی اکثره کروند گر او پوونده دی که څه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام ولایات سرحدی کشور ۱۱ او ۸۷ مخونه.

(۲) آریانا دایرة المعارف، دوهم توک، ۱۳۳۰ کال ۳۹۱ مخ.

هم یوه اندازه څمکه لری خودخپل ژوند لپاره په مځکی اتکاء نه لری: دد وی څاروی دخواجه عمران په غرونواودتوبی په هسکه سیمه کی ساتل کیږی ، په داسی حال کی چی اوښان یی د شوراوك دشمال ختیځ په شګلنه سیمه کی پوول کیږی. اخکزی پردامی څمکه پراته دی چی یاخولغرغرونه دی اویاسپیره داګونه اویاهم خالصی شګی. ددوی دکرنی څمکی ډیری لږی دی :

په کندهارولایت پوری مربوط اخکزی دسپین بولدك په اولسوالی ، دریګ په علاقه داری ، دخاکریز په اولسوالی ، ددامان په اولسوالی اود کندهار په مرکز کی اوسیږی چی شمیریی په کندهارکی (د ۱۳۶۰) کال داحصائیی له مخی (۴۲۹۳۸) تنه ښودل شوی دی: همدارازمغه شمیر اخکزیان چی دهلمند په ولایت کی استوګنه لری نو دوی دهلمند دولایت په مرکز دنادعلی په اولسوالی ، دګرمسیر په اولسوالی اودناوه بارکزایی په اولسوالی کی استوګنه لری اوټول شمیریی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۶۹۶۵) تنوته رسیږی:

دهرات په ولایت کی اوسیدونکی اخکزی په انجیل ، پښتون زرغون ، ګارانا اودغوریانو په اولسوالیو کی استوګنه لری چی ټول شمیریی د ۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی په دغه ولایت کی ۶۲۲۴ تنه ښودل شوی دی.

دارزګان په ولایت کی اخکزی په ترین کوټ ، دچوره په اولسوالی ، د خاص ارزګان په اولسوالی ، دګزاب په اولسوالی ، دکجران په اولسوالی ، دشهیدحساس په اولسوالی ، ددهراود په اولسوالی اودنیش په علاقه داری کی اوسیږی چی ټول شمیریی په دغه ولایت کی (۷۰۴۴۳) تنه ښودل شوی دی :

ددوی اکثره خلك دکرنی او مالداری په چاروهم بوخت دی خودکندهار اخکزی دکرنی نه پرته دسوداګری په چاروهم بوخت دی : په کابل کی استوګن اخکزی اکثره دلیلامی بوټانو اوجامودوکانونه لری: ددوی دکوچیانو شمیرهم زیات دی. لنډه داچی دهیواد په لویدیځ اوجنوب لویدیځو و لایتونو کی ددوی شمیر دمرکزی احصائیی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۱۳۴۶۶۹) تنه ښودل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخکزیانو دتاریخ په اوزدو کی دښکیلاکګرو او استعماری ځواکونو سره دیر جنګیدلی او دخپل هیواد په آزادی کی یی دهر دول سرښندنو څخه دده نه ده کړی چی په تاریخ کی ددوی مبارزی او کارنامی په زرینو کرښو سره ثبت دی .

ددغو ستر و مبارزینو په جمله کی چی د انګریزانو پر خلاف یی دیری توری وهلی دی یو هم غازی عبدالله خان اخکزی دی چی د کابل د (۱۹٤۱) م کال په پاځون کی یی انګریزی ښکیلاکګروته مرګونی ګوزارونه ورکړی دی چی دده ویاړلی نوم هیڅ یوپه وطن مین شاه زلمی نه شی هیرولی .

همدارازدسهیلی پښتونخوا په ملی آزادی پښتونکی غورځنګ کی د خان ـ عبدالصمدخان اخکزی اوخان محمدایوب خان اخکزی مبارزی دلرواوبرو پښتنو دتاریخ یوځلانده باب دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

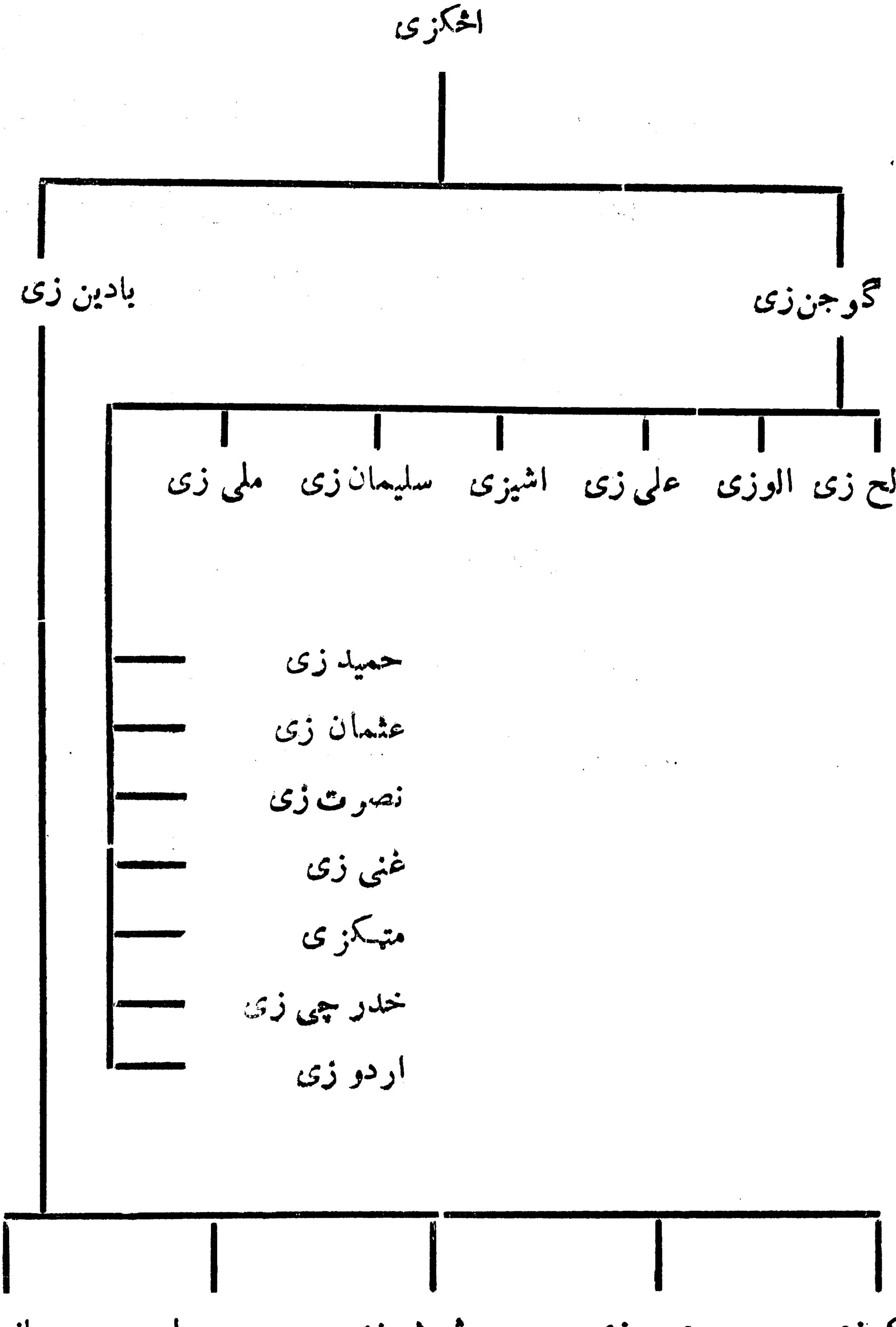

احمد زی

احمد زی په اصل کی غلجی پهتانه او په سلیمانخیلو ورګډیږی، خو تن د خپلی قبیلی څخه دلیری والی اود شمیر د ډیروالی په سبب د سلیمانخیلو څخه جلاشمیرل کیږی دغی قبیلی اکثره خلك د ګردیز په شمال ختیځ او جنوب کی استوګنه لری: دغه قبیله دپکتیا ولایت دمهمو قبیلو په ډله کی راځی: دپکتیاولایت احمد زی دمنګلو، توتاخیلو ، څدرانو، زرمت اودلوګر دولایت سره پولهلری ددغی قبیلی یوشمیر خلك د کوچیانو په ډول ژوند کوی اود دوی زیات شمیر د لوګردولایت دازری، التمور، سرخ آب، داوبازك په دښتهاومحمدآغه کی ژوند کوی اوددوی یوشمیر دننګرهار او لغمان په ولایتونوکی هم استوګنه لری .

ددوی یوه پیاوړی څانګه دموسی خلیو په نامه سره شهرت لری چی اکثره خلك یی کوچیان دی او ډیر زړور او جنګیالی خلك دی. (۱)

د ۱۳۵٤ کال دریوټ له مخی ددوی شمیر په پکتیاکی (٤۳۲٤۸) تنهښودل شوی دی. همدا راز دننګرهار ولایت په مرکز کی د دوی شمیر (۲۳٤۰) تنه ؛ پهحصارك غلزایی کی (۱٦۵) تنه دکامی پهاولسوالی کی(۲۱۷٤)تنهاودسرهرود ، پهاولسوالی کی (۱۵۷۰) تنهښودلشوی دی .

د احمدزیوځینی څانګیاوخیلونهپه لاندی دول دی: الله دین خیل، عیسی خیل، یحیی خیل، څندی خیل، موسی خیل، ابراهیم خیل، معروف خیل، جبار خیل، ستانکزیاو عبدالرحیم زی ، چی دغه څانګی بیا په لاند نیوکو چنیو خیلو نو ویشل شوی دی چی الله دین خیل په باد ین خیلو او کوچی خیلو عیسی خیل په سادو خیلو، بازوخیلو، محمد علی خیلو، پادشاه خیلو، خواجه خیلو، تووره خیلو، اومانی خیلو .

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۵۱ مخ

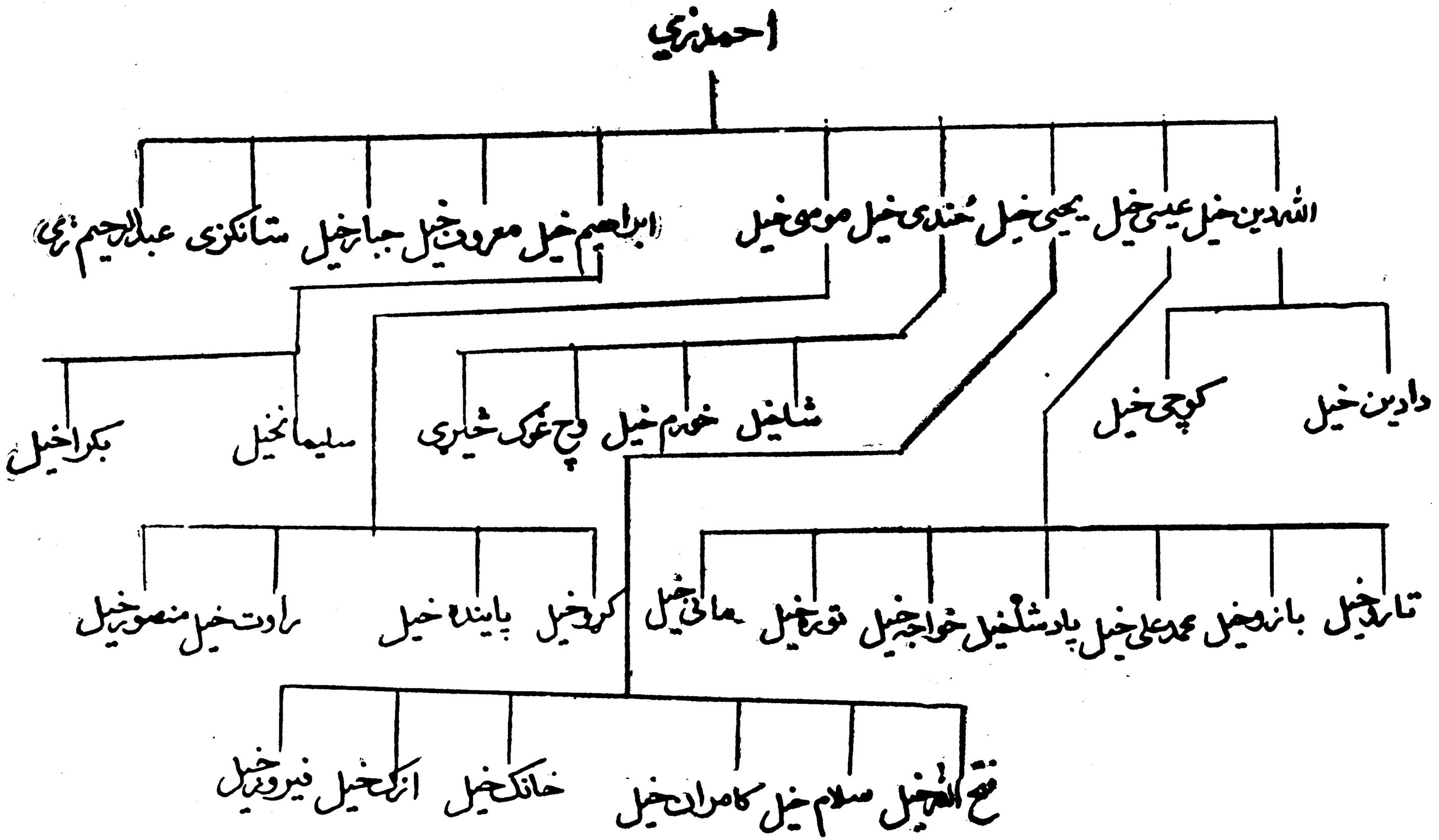
احمدزي
الله دين خيل
عيسى خيل
يحيى خيل
خندي خيل
موسى خيل
ابراهيم خيل
معروف خيل
جبار خيل
ستانكزي
عبدالرحيم زي
دادين خيل
كوچي خيل
شاخيل
خورم خيل
وچ غوک خيري
سليمانخيل
بكراخيل
تارو خيل
بازو خيل
محمد علي خيل
پادشاه خيل
خواجه خيل
توره خيل
ماني خيل
كرو خيل
پاينده خيل
راوت خيل
منصور خيل
فتح الله خيل
سلام خيل
كامران خيل
خانک خيل
ازک خيل
فيروز خيل

یحیی خیل

په فتح الهخیلو، سلام محیلو، کامران خیلو، خانه خیلو، ازلك خیلو، اوفیروز خیلو ویشل شوی دی.

څندی خیل :

په شاه خیلو اوخورم خیلو ویشل شوی دی:

موسی خیل : په کروخیلو، پاینده خیلو، راوت خیلو او منصور خیلو ویشل شوی دی.

معروف خیل : په بادین خیلو، شکور خیلو، محمد خیلو، عبدالرحمن خیلو اوسرکی خیلو باندی ویشل شوی دی .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیر احمدزی په مزار شریف، بغلان، کندز، هرات، فاریاب اوپروان کی هم استوګنه لری .

ادوزی

دوی سر بنی پښتانه او د پنج پای دځانګی پوری اړه لری . د دغی قبیلی شمیر پنځه زره کورنی ښودل شوی دی . دوی دکندهار معروف په اولسوالی داروزګان ولایت دده راوده په اولسوالی اوهمدارازدهلمند په ګرم سیرکی میشته دی(۱)

د شوروی اتحاد تاشکند دیوه عالم ستانیشفسکی ډاتنوګرافیکو معلوماتو له مخی د شلمی پیړی په نیمایی کی د دوی شمیر (۱۳۰) زره ټنه ښودل شوی دی :

ادین خیل

ادین خیل غلجی پښتانه دی اوپه سلیمان خیلوورګډ یزی د دوی اکثریت د پکتیکا په مرکزشرنه او د پکتیا د ولایت د زرمت په اولسوالی کی استوګنه لری یوشمیر ادین خپل دغزنی ولایت دګیروپه علاقداری کی هم استوګنه لری .(۲)

---

(۱) حیات افغانی – ۲۲۷ مخ .

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام قبایل ولایت کشور، ۶۳۰ مخ .

اسماعیل خیل

اسماعیل خیل دکرلان په تولنیز گروپ کی شامل دی . دوی د پکتیا ولایت د خوست په لویه اولسوالی کی د شمل سیند په جنوبی کندومندوزیو ته نزدی استوګنه لری . لویدیځ ته یی ځدران اوجنوب ته یی د تنیوقبیله موقعیت لری . د مندوزیود قبیلی په ختیځ اودشمل دسیندپه شمالی څندوکی هم اسماعیل خیل استوګنه لری . د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د مرکزی احصائیی د سرشمیرنی له مخی (۱۶۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . ددوی عمده شغل کرنه ده او یو شمیر خلك یی په دولتی چاروهم بوخت دی(۱) :

اسماعیل خیل

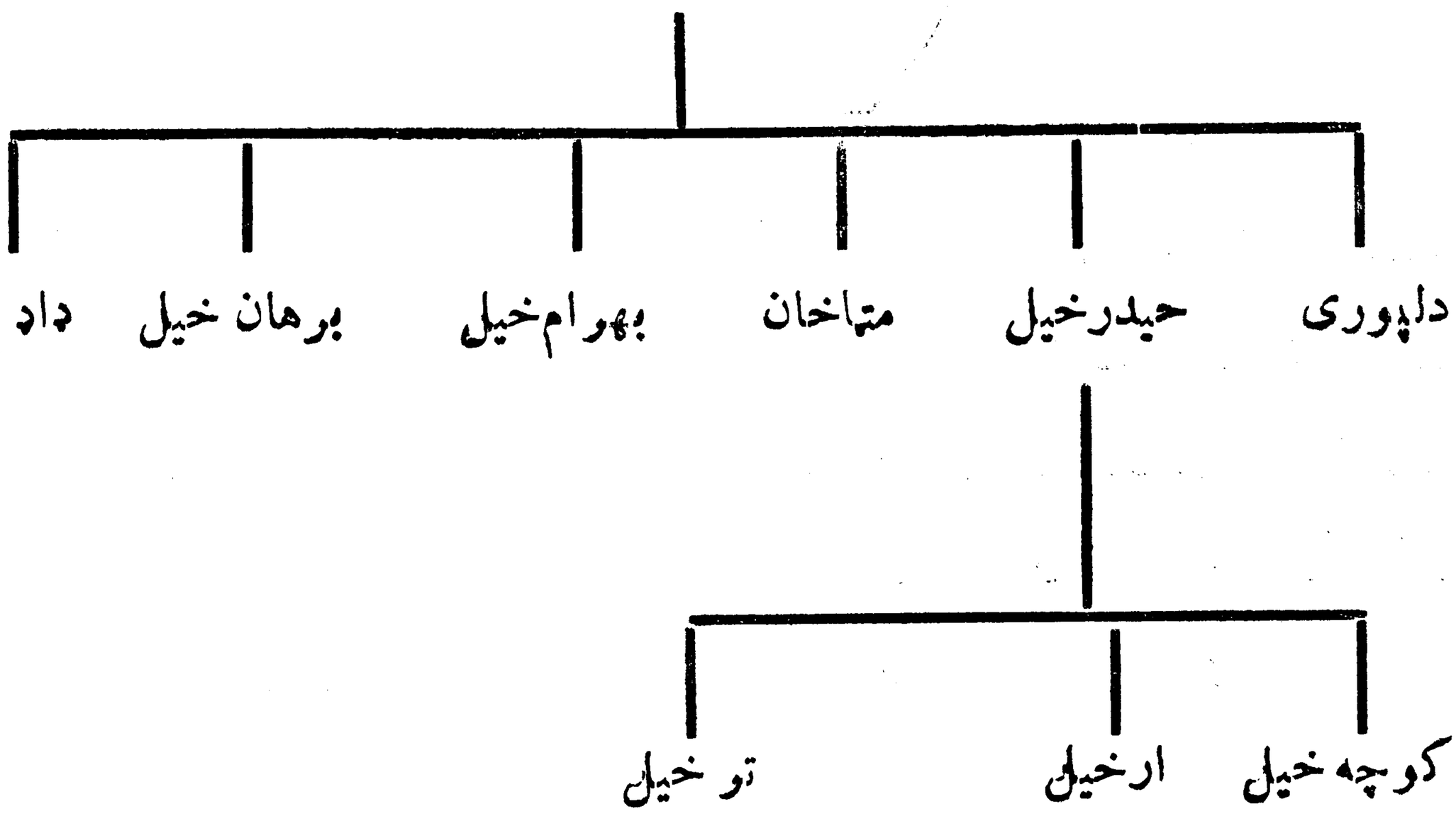

اسحق زی (ساکزی)

دوی د نسب د شجری له پلوه د سربن په تولنیز گروپ کی شامل دی چی عموماً دکوچیانو په دول ژوند کوی ددوی . په افغانستان کی په لاندی توګه میشته دی :

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ، ۶۳ مخ .

دکند هارپه ولایت کی :

دکندهارپه مرکز، د میوند په اولسوالی، د پنجوایی په اولسوالی، اودمعروف په اولسوالی کی چی تول شمیریی د کند هارپه ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۳۵٤۲٤) تنه دی .

۲ ـ دهلمندپه ولایت کی :

د هلمند په مرکز، د کجکی په اولسوالی ، دریگستان په علاقـه داری ، د خانشین په اولسوالی، دنوزاد په اولسوالی اود نهر سراج په اولسوالی کـی استوگنه لری چی تول شمیریی په نوموری ولایت کی (۵۲۵۲۸) تنه ښودل شوی دی .

۳ ـ دفراه په ولایت کی :

د فراه د ولایت په مرکزاود لاش جوین په اولسوالی کی استوگنه لری چی تول شمیریی په نوموری ولایت کی (۱٤۸۳۹) تنه ښودل شوی دی (۱)

٤ ـ د هرات په ولایت کی :

په هرات کی دوی دانجیل په اولسوالی، دپښتو نزرغون په اولسوالی، د گلران په اولسوالی، د کشکک په اولسوالی، دغوریانو په اولسوالی اود کهسان په اولسوالی کی استوگنه لری چی تول شمیریی په نوموری ولایت کی (۱۲۰٤۲) تنه ښودل شوی دی چی په دی اساس دهیواد په لویدیځ ولایتونو کی د دوی مجموعی شمیر (۱۱٤۸۳۳) تنو نه رسیږی.

حیات افغانی لیکی: اسحاق زی د کند هارلویدیځ نه په شگلنه سیمه کی دارغنداب دسین په غاړه دبست تر کلاپوری اوهمد ارا ز خوسیمی یی د چلك دسیمی په ښکتنی برخه کی چی دهلمند دسیند په ختیځه غاړه کی دی استوگنه لری. همدلته اوسیږی او کوم بل ځای ته لیږدنه کوی (لیکوال)

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام سرحدی کشور- ۲۷ مخ .

کله چی زه په ۱۳۵٦ کال کی میمنی ته تللی وم د میمنی د ښار په لویدیځ پنځه کیلومتری کی ماپوشمیر کوچیان ولیدل چی په کیږدیو کی اوسیدل او ځانونه یی اسحاقزی پښتانه معرفی کړل اوویل یی چی دوی اوږی اوزمی همدلته اوسیږی او کوم بل ځای ته لیږدنه کوی (لیکوال)

الیزی (علی زی)

الیزی سره بنې پښتانه دی اوددرانیانو دپنج پای دښاخ څخه شمیرل کیږی اکثره یې دهلمند ولایت دنادعلی، کجکی، بغران، موسی کلا، گرمسیر اودنوزادپه اولسوالیو کی استوګنه لری . ددوی نه پرته دوی دارزګان، کندهار، فراه اودهرات په ولایتونو کی هم په لاندی ډول استوګنه لری:

۱ ـ دارزګان په ولایت کی: دګزاب اوشهرستان په اولسوالیو کی .

۲ ـ دکندهارپه ولایت کی :

دکندهارپه مرکز، ددامان په اولسولی، دمیوند په اولسوالی، دارغستان په اولسوالی اودمعروف په اولسوالی کی .

۳ ـ دفراه په ولایت کی:

دبالابلوك په اولسوالی اودفراه دولایت په مرکز کی .

دهرات په ولایت کی :

دانجیل په اولسوالی، دګوزری په اولسوالی، دکشک په اولسوالی، دغوریان نوپه اولسولی، دزنده جان په اولسوالی، دکهسان په اولسوالی، دادرسکن په اولسوالی اودشین دنده په اولسوالی کی .

دالیزیواوالکوزیو ترمینځ پوله یوازی دهلمندسینددی .ددوی سیمه هم دالکوزیودسیمی سره ورته والی لری . ددغی قبیلی څوخانګی په پنجاب کی هم میشته دی . ددغه ښاخ یوه کورنی دراولپنډی دضلعی په اسلام ګړه کی دحسن ابدال څخه دری میله خټینځ خواته استوګنه لری .

دوی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی. ددوی ټول شمیر په لویدیځ اوجنوب لویدیځ افغانستان کی د ۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی (۲۱۳۹۵۰) تنو ته رسیږی .

همدارازدشوروی اتحاد نامتوپوه ستانیشفسکی په حواله د(۲۰)پیړۍ په نیمایی کی یی شمیر (۱۵۰) زره تنه ښودل شوی دی .

الیاس خیل

دوی غلجی پښتانه دی . زیات شمیریی کوچیان او د ننګرهار اوکا بل تر منځ وادی کی ژوند کوی . لږشمیرخلك یی محمکی لری ، خو دیرشمیریی کوچیان دی د دوی د شمیر په باب تراوسه پوری ماسره کوم بشپړ اومو ثق معلومات نشته .

امرخیل

دوی غلجی پښتانه دی او په سلیمان خیلو پښتنوورګډیزی . و یل کیږی چی د دغی قبیلی مشرامربابانومیده چی زیارت یی د ننګرهار د سیمی په شا و خوا کی دی . دامرخیلوزیاتره خلك د میدان په ولایت کی استوګنه لری چی په د غه ولایت که ددوی داستوګنی سیمه دنرخ علاقه داری اوچاریکه ده . دمیدان امرخیل په لاندنیوخیلونو ویشل شوی دی : یارخانخیل ، الله دوش خیل ، یوسفزی ، ممی خیل ، غونداخیل اوبورخیل .

همدارازدی دو همه لویه برخه په ننګرهارکی استوګنه لری . د ننګرها ر د ولایت امرخیل د سره روداولسوالی د پیټاوی امرخیل په کلی کی چی د در ونتی بندته نژدی پروت دی استوګنه لری . همدارازد همدی ولایت د چپرهار د علاقه داری په سپین جومات اوسنګینه کی هم د دوی یوشمیر کورنی شته . دوی عموماد کرنی اومالداری په چاروبوخت دی . همدارازځینی امرخیل په بامیانو کی هم ا و سیږی چی هغوی کوچیانی ژوند لری . په همدی ترګه په لغمان د پکتیکاولایت په کتواز او د جوز جان د ولایت دآقچی په سیمه کی هم یوشمیرامرخیل ژوند کوی(۱)

---

(۱) د افغانستان د علومو اکادمی دژبواواد بیاتود مرکز غړی ښاغلی سر محقق عزیزاله امر - خیل څخه را غونډشوی معلو مات .

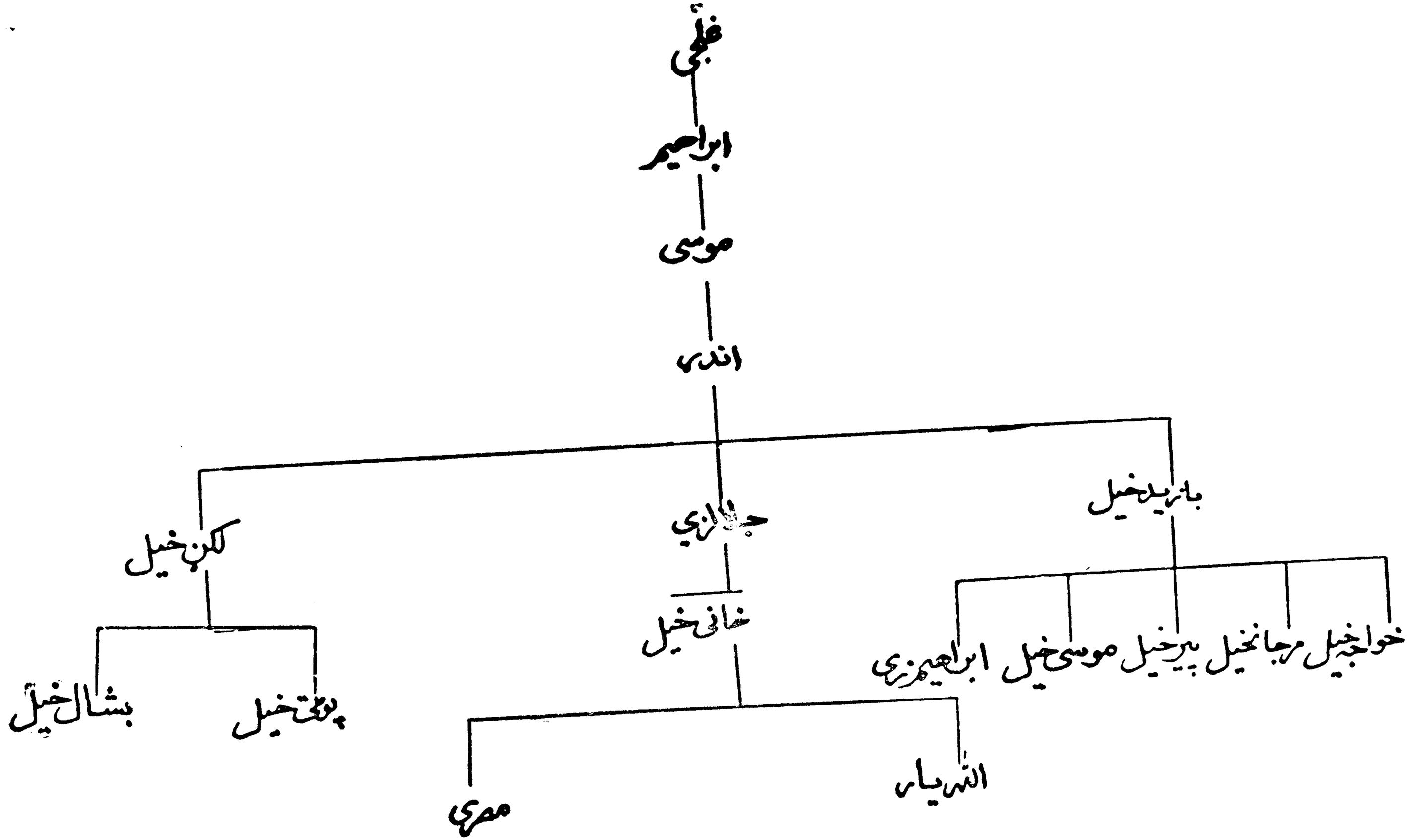
غلجی
ابراهیم
موسی
اندر
بازید خیل
جلالزی
لکن خیل
خواجه خیل
مرجانخیل
پیرخیل
موسی خیل
ابراهیم زی
خانی خیل
پوتی خیل
بشال خیل
الله یار
مصری

اتمانخیل

اتمان خیل د کوزی پښتو نخوا یوه مشهوره قبیله ده چی په یوه واحده سیمه کی اسټوګنه لری ، خو په دریواړی واحدونو یعنی د باجوړ ایجنسی ، مومند ایجنسی اودملکنډ ایجنسی پوری مربوط دی (۱)

د دوی دسیمی شمال ته پنجکوړه ، لویدیځ ته یی باجوړ اود مومندو غرونه ، ختیځ ته یی سوات اوجنوب ته یی اشنغر می قعیت لری (۲)

دنسب شجری څخه څرګندیږی چی اتمان خیل هم د کرلانی پښتنو په ټولنیز ګروپ کی شامل دی . ددغی قبیلی خلك دځوارلسمی عیسوی پیړی په پیل کی دیوسفزیو دقبیلی په ګډون دتیراه اوګومل دغرونو نه د کابل اوننګرهار له لارې پښتور ته لاړل اوله هغه ځایه په دوابه اواشنغر کی دیوسفزیو سره یوځای په غم اوښادی کی شریك شول . کله چی ددلازاکو ، یوسفزیو او نورو قبیلو ترمینځ دلنګر کوټ په میره یاګړی کډوره کی جګړه پیښه شوه نو په دغه وخت کی دغه قبیله سره له دی چی دلازاك ددوی سره په قومیت کی نژدی وو دیوسفزیو پرځواودریدل اوپه دی توګه یی دلازاکوته ماتی ورکړه ، خو یوسفزیود اتمان خیلو سره کومه نیکی ونه کړه . دوی بیاله هغه ځایه څخه تیراته ولیږدیدل اوکله یی چی دهغه ځای څخه هم لاړ ونه لندل شول نو بیادارنګ برنګ سیمی ته راغلل چی تراوسه هماغلته میشته دی (۳)

داتمانخیلو سیمه په عمومی ډول غرنی ده چی دلویو اوکوچنیو روڅخه جوړه شوی ده چی و اړه سیندونه یی د سوات په سیند کی چی په دغه سیمه کی دا بازو په سیندمشهور دی توئیږی .

ددغی سیمی په شمال کی د(باجوړ سیند) بهیږی چی ترکلانی اواتمان خیل

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ، ۵۲ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ، ۱۳۸۸ مخ .

(۳) حیات افغانی ، ۲۳۷ ۲۳۸ مخونه .

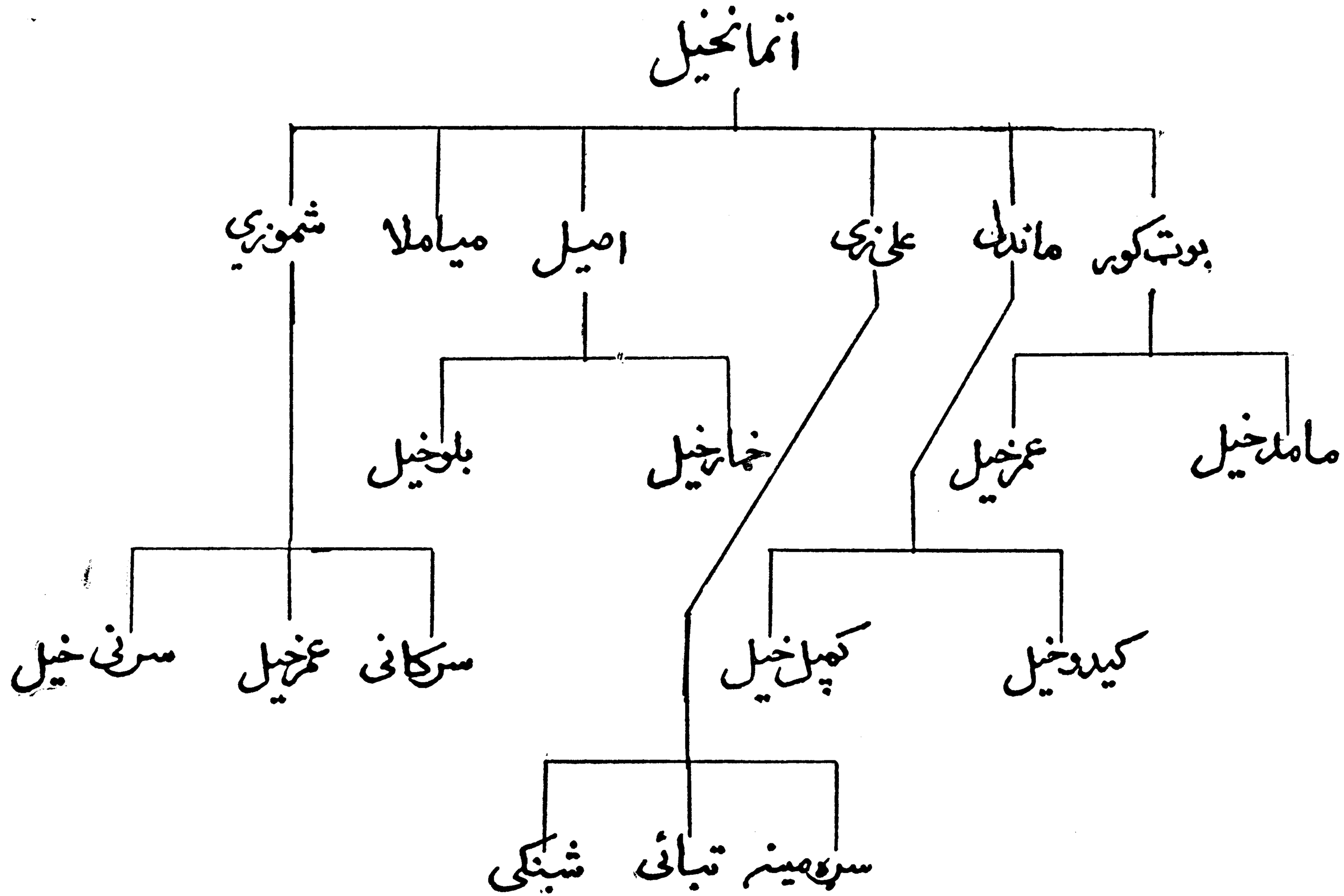
اتمانخیل
بوتکور
ماندل
علیزی
اصیل
میاملا
شموزی
مامدخیل
عمرخیل
خمارخیل
بلوخیل
کیدوخیل
کمپلخیل
سرکانی
عمرخیل
سرنی خیل
سرہ مینہ
تبائی
شبنکی

اتمانزی

دوی سرینی پښتانه دی اودمندریوښاخ ګڼل کیږی . اتمان زی د یوسفزیو دسیمی په ختیځه برخه کی دا باسین پرځاره اود مهابن د غره په سهیلی لمنو کی پراته دی. توپی، مینی، کوټه اومرغزددوی دسیمی مشهورکلی دی.(۱)

داتمان زیونورخیلونه په لاندی ډول دی: اکازی، کنازی اوعلیزی : د سدواولاده که څه هم په اتمان ورګډیزی مګرځان ته یی بیل نوم غوره کړی دی. داتمانزی قبیلی دری واړه ښاخونه د شیخ ملی دویش لهمخی برابری پلرنی برخی لری چی د غه دری واړه ښاخونه پهبرابر ډول دخپل نیکه ځمکه کړی او ورځخه استفاده کوی:

همداراز دعلی زیو دطاهرخیلی څانګه دیره مشهوره اوپه ګند ګهرنومی سیمه کی میشته دی . ویل کیږی چی اتمان زی(۱۲۰۰) وسله وال کسان لری. (۲)

اورکزی

اورکزی دپښتنویوه مشهورقبیله ده چی زموږتوکم پوهان(نسب پیژندونکی) یی دکرلان دتولنیزی دلی څخه شمیری .

اورکزی دکوهاټ په شمال لویدیځ، دسپین غره پهختیځ اودتیراه دجنوبی ګڼیوپه سیمه کی استوګنه لری. شمال ته یی د اپریدیوقبیله، شمال لویدیځ ته یی پره څمکنی، لویدیځته یی توری، سهیل ته یی بنګښ اوختیځ خوا ته هم داپریدیو اوبنګښوسره پوله لری .

دحیات افغانی په حواله ددغی قبیلی داویوښاخونوشمیر پنځوته رسیږی چی بیاوروسته په نورووړو وروڅانګو اوخیلونوباندی ویشل شوی دی اودغه خیلونه دادی :

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۲۱ مخ .
(۲) حیات افغانی ، ۲۶۷-۳۰۰ مخونه.

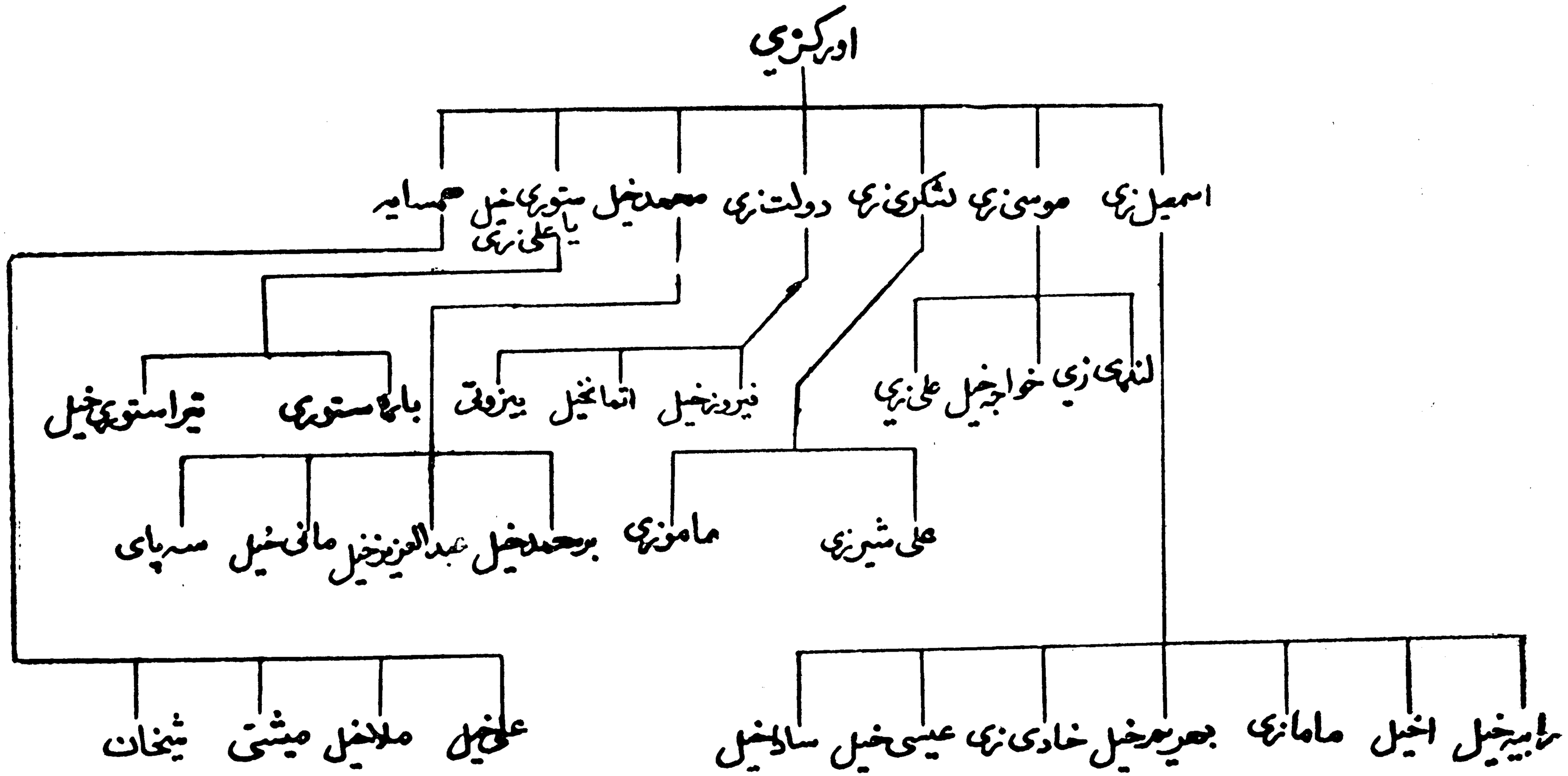
اورکزی
اسمعیل زی
موسی زی
لشکری زی
دولت زی
محمد خیل
ستوری خیل یا علی زی
همسایه
لندی زی
خواجه خیل
علی زی
فیروز خیل
اتمانخیل
بیزوتی
بارهٔ ستوری
تیراستوری خیل
علی شیرزی
ماموزی
برمحمد خیل
عبدالعزیز خیل
مانی خیل
سه پای
رابیه خیل
اخیل
مامازی
بهریم خیل
خادی زی
عیسی خیل
سادا خیل
علی خیل
ملاخیل
میشتی
شیخان

اورمړ

دهغواورمړوچی خپله ژبه یی ساتلی ده په ژبه کی له څیړنو معلومیږ ی چی په مشکله کیدای شی هغه دپښتوژبی یوداسی لهجه (دیالکت) و ګڼل شی چی په خورالرغونی زمانو کی له پښتوڅخه بیل شوی دی ځکه چی ددغی ژبی فونولوژی مورفولوژی، نحو (سین تاکسیس) لیکسیکالوژی او نورژینی خواص د غه ژبه له پښتوڅخه لری کوی اودپښتودیوه لهجی (دیالکت) په صفت نه بلکی دنوی ځانګړی ژبی په توګه یی حدود ټاکی.

داورمړودتوکم په باب هم علمی تاریخی استاد وایی چی دابه دیوه لرغونی توکم له نسله وی چی په ختیځ آریایی لهجی (دیالکت) یی خبری کولی(۱) نوپه دغه توګه اورمړیوبیل ملیت دی چی له پښتنوڅخه بایدبیل وګڼل شی اوهمدغه نظرعلمی نظردی.

خوڅرنګه چی دپښتنودانسابوټولومنابعود پښتنویوه څانګه بللی ده اوښایی کوم اساس هم ولری نو موږددغه علمي نظرپه پام کی نیولو نوسره دانسابومنابعو سره دآشنایی په خاطرداورمړوپه باب معلومات وړاندی کوو :

دشجرواوروایاتومطابق اورمړدښرخبون زوی اودسړبن لمسی دی. دی عمردین نومیده اوپه اوړمړمشهوردی. په موجوده وخت کی اورمړدوزیرستان په کاتیګرم، دافغانستان دلوګرپه بره کی برك اودپیښوردضلعی په دریو کلیو کی پاسنی اورمړ، منځنی اورمړاولاندنی اورمړ کی میشته دی (۲)

دحیات افغانی مؤلف محمد حیات خان لیکی: «جوته ده چی داورمړپلار امرالدین دښرخبون له پنځوزامنونه کوچنی و. ده یوزوی درلودچی اورمړنومید چی دغه قوم هم دده په نامه سره نومول شوی دی نوتراوسه پوری هم په دغه

---

(۱) دزیات تفصیل له پاره وګوری دافغانستان ژبی اوتوکمونه (۱۶۸-۱۶۹) مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲۸۳ مخ .

نامه سره یادیږی. دده په باب داسی ویلی کیږی چی د اورمړ کوم زوی په چی په کوم ځای کی پیداشونود هماغه ځای نوم یی وربا ندی ایښوده او په یوه منظومه شجره کی چی میاعمرڅمکنی (رح) ویلی ده په هغه کی اورمړته شل زامن منسوبوی چی په دی ډول دی:

سنگتوی، مستوی، مشکور، شکتوی، زیق، مشوی، جلویان، دهری، کانی گورم، حران، کونیخ، خصران، رنگک، داچا، ملانی، سیدانی خان، دوتوی، سین، خلیل اوبوکی (۱)

دد وی داستوگنی سیمه د سلیمان دغره هغه برخه ده چی اوس پکی د مسیدو او وزیرو قبیلی اوسیږی. دکانی گورم ښارچی د وزیرو او مسید ودبدر په علاقه کی پروت دی هغه داورمړ وله خواجوړ شوی دی چی اوس هم داورمړو پنځه ښاخونه په کانی گورم کی په دی ډول سره میشته دی: خیکنی (۶۰) کوره، خرم جانی څلویښت کورنی، ملاتانی (۶۰) کوره، بیکنی (۲۰۰) کورنی او چرانی (۲۰) کوره، چی ټول (۳۸۰) یا (۴۰۰) کورنی پخپل پخوانی ټاټوبی کی اوسیږی پاتی اورمړ تقریباً د پنځه سوه کا اوراهیسی دکاختی اوبیا دوزیرو دقبیلی دغلبی له امله له دغه ځایه لوگرته چی دکابل په سویلی برخه کی موقعیت لری ولیږدیدل او هلته میشته شول چی تراوسه هم دلوگرد علاقی د برکی برک په په سیمه کی اوسیږی او اکثره خلک یی اورمړدی.

اورمړ خپله یوه خاصه ژبه لری چی د پښتو ژبی سره څه مشابهت نه لری داورمړو داپخوانی ژبه دکانی گورم اورمړو تراوسه پوری هم دځانه سره خوندی ساتلی ده او په خپلو مینځو کی پری گریږی او خبری پری کوی خودلوگر او پیښور اورمړو خپله پخوانی او اصلی ژبه هیره کړی ده. داورمړو داصلی ژبی دموجودیت نه ځینی عالمان دی عقیدی ته مایل دی چی اورمړ به شایددی ملک ددیرو پخوانیو

---

(۱) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ.

استوګنو اخلاف وی اودپښتنو دګاونډیتوب اویوځای استوګنی په وجه به یی د پښتنو تهذیب اوتمدن خپل کړی وی.

په اوسنی زمانه کی اورمړ په خوی بوی ، عادتونو ، دودونو ، دستورونو ، ژبه ، تهذیب اوثقافت کی کت مت د پښتنو په شان دی اوپه ظاهره کی ددی خبری هیڅ څه شواهد نه معلومیږی چی ګوندی دا خلک به د پښتون اولس نه بیل خلک وی :

دلوګړ داورمړ وشمیرد (٤٠٠) او (٥٠٠) تنو ترمینځ دی اودوی د عبدالصمدخان ، نورالله اوتقی په کلیو کی ژوند کوی.

داورمړ بن شرخبون بن سړبن

د نسب شجره

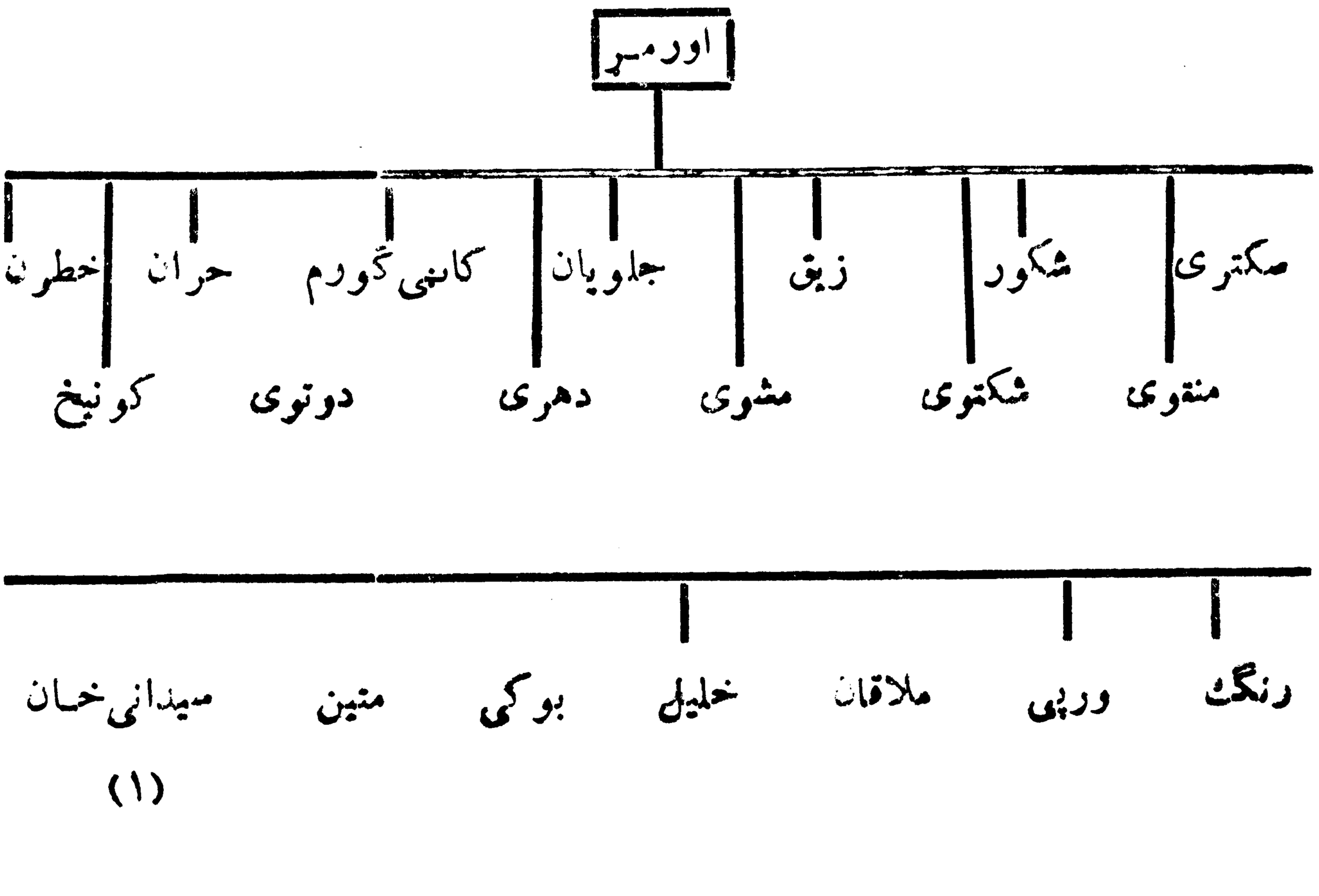

(١)

(١) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ١٢٧٦ مخ .

اوریاخیل

دوی غلجی پښتانه دی او زیات شمیریی دکابل ولایت د پغمان په اولسوالی کی استوګنه لری .هلته‌ددوی‌مشهور کلی اوسیمه دخالداریو په نامه سره یادیږی. یوشمیر اوریاخیل دکابل لویدیځ سیمو ته اوپه تیره بیاد میدان پـه ولایت کی هم استوګنه لری (۱)

یوزیات شمیراوریاخیل دپکتیادولایت دزرمت (زر ملی) په اولسوالی کی هم استوګنه لری .دلغمان دولایت داوریا خیلوشمیرد(۱۳۶۰) کال‌داحصائیی له‌مخی (۱۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دی چی دلغمان په‌مرکزمهترلام اودقرغیوپه اولسوالی کی اوسیږی .

همدارازیوشمیراوریا خیل دپروان و لایت دقـره باغ پـه اولسوالی کی هم میشته‌دی :

بابر

دنسب دشجری‌له‌لیدلونـه څرګندیږی‌چی بابرپه اصل کی‌دشیرانیویوه څانګه اوسربنی‌پښتا نه دی، خوددوی اولادی ځان ته بیل نوم غـوره کړاواوس په مطلق دول دبابروپه نامه سره یادیږی (۲) .

دوی یو دیرښه متمدن قوم دی . دوی په سوداګری دیرښه پوه اوپه عمومی دول ددامان په قومونو کی تر ټولوشته من او غوږیدلی دی .(۳)

بابردمیاخیلوپه سهیل کی استوګنه لری چی لویدیځ ته یی سختی غرنی سیمی پرتی‌دی اودیوه غرنی وادی څنډی ددوی ملکګ ته رسیږی اوله هغه ځـایه څخه

---

(۱) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل‌ولایات‌سرحدی کشور ٤١ مخ.

(۲) حیات افغانی ۲۵۵مخ .

(۳)الفستین ، دکابل‌سلطنت بیان ، دوهم توک، دد کتور محمد حسن کاکړ ترجمهٔ ، کابل : ۱۳٦۱ کال۲٦مخ.

یوه غرنی ویاله راوځی چی د دغی غرنی ویالی په ذریعه ځمکی خړوبیزی ددغی وادی څخه یوه لاره لویدیځ افغانستان ته تللی ده خوخلك وربانډی ډیرتګ اوراتګ نه کوی لکه چی د غویلری اویاګوملی په لارویی چی کـوی. ویل کیږی چی دبابرو قوم د ستوریانی د قوم څخه پرته دنورو تولو پښتنو څخه وروسته د شیرانیوله غرنی سیمی څخه را ووتل اودچوهدوان په سیمه کی میشته شول . بابر دنورو پښتنی قبیلو په نسبت ډیرحلیم ، آرام اودښه چلند خاوندان دی. د کابل دوا کمن سـلدوزی تیمور شاه په وخت کی دبا برود قوم مشر ته دامـین ا لملك منصب ورکړل شو:

دپروفیسورسیال کاکړ په حواله یوه شمیر با بړ په ژوب، کو ته او پشین کی هم میشته دی اوهمدارازدسند په ګړی یاسین ،سلطان کوټ اوشکا رپور کی هم میشته دی . دننګـرهار دجـلال آباد په ښارکی هم ددوی څوکورنی دبابړیانو په کلی کی هستوګنه لری.

دحیات افغانی دمولف پـه قول هغه بابړ چی په اواروسیمو کـی اوسیږی نود هغوی شمیر تقریباً څلورزره کورنیوته رسیږی د بابړ ویوه لویه ځانګه د سلیمان له غرو نه هغه خوا په سیوه (Sehra) کی اوسی . دغه سیمه د شیرانیوسیمی ته نـږدی پرته ده اوبابړیان له دوی سره نږد ی اړیکی لری اوله هغوی سره په کـرووړواو رواجو کی ورته دی.

دلویدیځ افغانستان په ځینو ځایونو کی هم بابړ لیدل کیږی لکه چی دکندهارپه ښارکی هم څوکوره، دپنجوایی په اولسوالی ،کنـدهارتـه نږدی په سوزنای کی چی دارغنداب دسیمی پوری تړلی ده هـم ددوی څوکلی شتـه دی. همداراز پـه کابل، لوګراودکـونړ ددری په ځیـنوځایونو کـی هم ز یات شمیر بابړ اوپه ځینو ځایونو کی په لږشمیر میشته دی. دحیات افغانی مؤلف لیـکـی: «له هغـومختلفو روایاتوځخه چی تراوسه لاس ته راغلی دی دا سی اتکل کـیدای شی چی هغه بابړ چـی پـه لویدیـځ افغانستان کـی په خواره واړه دول ژوند کـوی دهغوی شمیر د (۵۰۰) کورنیونه زیات نه دی»

دکندهار ولایت په مرکز او دپنجوایی په اولسوالی کی دبابړ وشمیر (۱٤٥۰۹) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی. (۱)

بابکرخیل

دوی غلجی پښتانه دی ددوی یوشمیر دځاځی مید ان اوخوست ترمینځ دباك په علاقه داری کی استوګنه لری چی د دغی سیمی داوسیدونکو شمیر (۸۰۰۰) تنه ښودل شوی دی اوا کثریت یی بابکرخیل تشکیلوی :

دلغمان ولایت دخان کلا، هرمل اوسه سده په کلیو کی هم یو شمیر بابکرخیل استوګنه لری چی دلغمان ولایت کی د دوی شمیر د (٥٤٧) تنو په شاوخوا کی ښودل دی. یوشمیر بابکرخیل دکابل اوننګرهار ترمنځ دسروبی اولسوالی په جګد لك اوتیزین کی هم استوګنه لری : دغه راز دخاك جبار دعلاقه داری د خورد کابل په کلی کی هم یوشمیر بابکرخیل استوګنه کوی چی دکابل ولایت دبګر امیو په ولسوالی پوری مربوط دی .

دپکتیا ولایت دخوست دلوی اولسوالی دباك د علاقه داری بابکرخیل اکثره دکرنی په چارو بوخت دی اوپه یوه شنه او اواره سیمه کی ژوند کوی :

بابی

د غرغښت په ټولنیز ګروپ کی یوهم دبابی یابابیانو قبیله ده خو دډیر وهڅو او کوښښ نوسره سره مود دی قبیلی په باب ډیر معلومات ترلاسه نه کړل . داسی ویل کیږی چی بابی په خپلو څلورو زامنو باندی د څلورو مقربو پرښتو جبرائیل

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ .

میکائیل ، عزرائیل او اسرافیل نومونه اینبی ووخوورووسته یی دپښتنو دانتقاد او تنبیه په وجه د غونومونوته تغییرورکړ. (۱)

حیات افغانی لیکی : که څه هم د بابی قبیلی شمیره دریوزرو کسانو نه زیات دی خو په پښتو کی بابیان په کندهار او کلات نصیرخان کی دیر با همه سوداګران دی او دخپل ښه غوره سلوک او نرم چال چلند په وجه دښه ژوند څښتنان او اکثره یی شتمن دی (۲)

همدارازد دغی قبیلی خلك په میرانه کی هم ښه شهرت لری : د با بی قبیلی خوراك اوپوښاك اکثرپه لوړه سویه اود رانیانوپه څیردی . با بیان د شمیرپه لحاظ بیخی ازاووګړی یی په کلات ، بوری، کندهاراوکویټی په شابو نومی کلی کی میشته دی . همدارازد دوی یوشمیر په هند کی استوګنه لری اود څینوروایتونوله مخی دهند د جوناګراوګجرات نوابان د بابیانوله جملی څخه وو . (۳)

د شوروی د نامتوانتوګرافوستانیشفسکی په حواله د (۲۰) پیړی په نیمایی کی د دوی شمیر(۸۵) زره ښودل شوی دی .

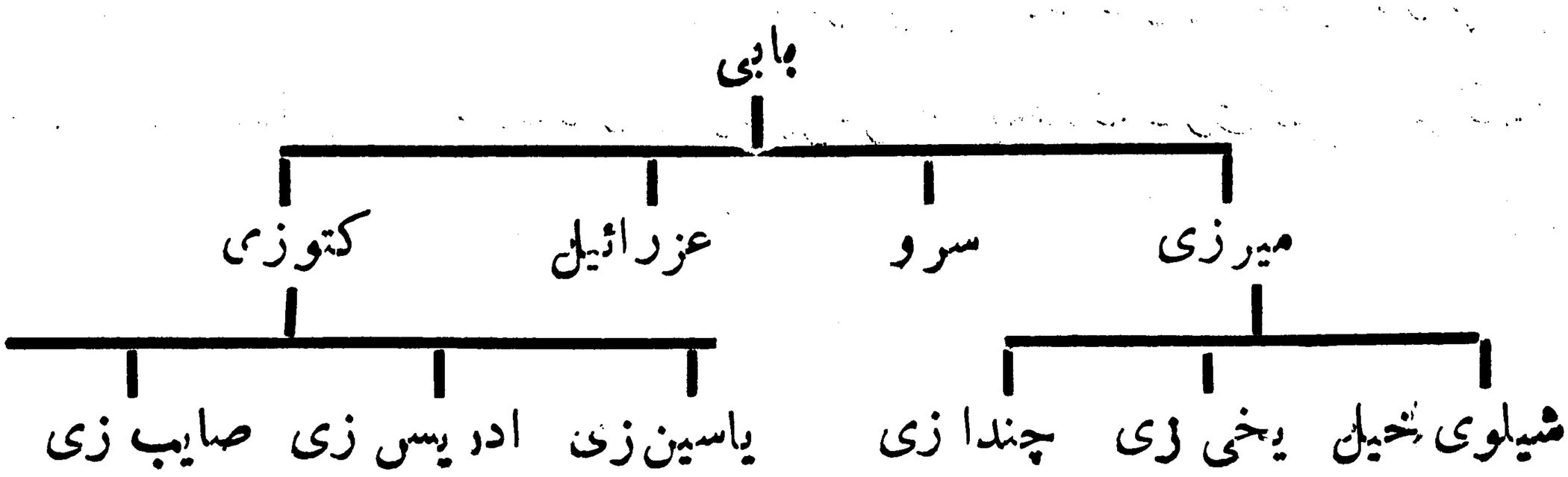

(۱) حیات افغانی ۳۳۹ مخ،

(۲) نوموړی اثر ۲۷۳ مخ .

(۳) پروفیسور ولی محمد خان سیال کاکړ، پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ، کویټه : (۱۹۷۶) ٤٦٦ مخ

بارکزی

دوی سربنی پښتانه دی اوددرانیودزیرک یوه څانګه دهچی دکندهار، هلمند، فراه، نیمروز اوهرات په ولایتونوکی استوګنه لری. بارکزی دشمیرله مخی د پوپلزیونه زیات دی (۱) بارکزی دوزیرفتح خان له وخته دیرمشهورشول په تیره بیاهغه وخت چی له دغی څانګی نه امیردوست محمدخان دکابل پاچا کښیناست نوددوی شهرت دوه برابره زیات شو اوبارکزیان ترلیری ملکونو پوری دشهرت خاوندان شول (۲) ددوی داستوګنی سیمی پهلاندی دول دی :

۱ـ په کندهارکی :

دکندهاردولایت په مرکز، ددامان پهاولسوالی، دشاه ولی کوټ په اولسوالی، دارغنداب په اولسوالی، دپنجوایی په اولسوالی، دارغستان په ولسوالی او معروف په اولسوالی کی اوسیږی چی ټول شمیریی دکندهار په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۵۸۳۴۷) تنه ښودل شوی دی:

۲ ـ دهلمند په ولایت کی :

دهلمند په مرکزدنادعلی پهاولسوالی، دواشیوپهعلاقه داری، دناوه بارکزایی په علاقهداری، دنوزاد پهعلاقهداری اودنهرسراج پهعلاقه داری کی استوګنه، لری چی دهلمند په ولایت کی یی ټولشمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۱۲۶۰۸۸)تنه ښودل شوی دی.

۳ـ دنیمروزپه ولایت کی :

دوی دلتهدنیمروزپه مرکزکی اوسیږی چی شمیریی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۸۹۵)تنه ښودل شوی دی .

---

(۱) الفنستن، دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک، پښتوژباړه دپوهاندداکتر حسن کاکړ (کابل: ۱۳۶۱) ۷۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ۲۲۴ مخ .

همدارازدکنګ اوچاربرجلك پـه اولسوالیو کی هم اوسیزی چـی تول شمیر یـی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی په نیمروزکی (۳۲۸۰) تنه ښودل شوی دی:

٤ـ دفراه په ولایت کی:

دفراه په مرکز دبالابلوك اوګلستان په اولسوالیو کی استوګنه لری چی تول شمیریی د فراه په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له (۹۰۷۶۲) تنه ښودل شوی دی.

٥ـ دهرات په ولایت کی:

دانجیل، ګوزری، پښتون زرغون، ګلران، غوریانو، زنده جان اوادرسکن په اولسوالیو کی استوګنه لری چی دهرات په ولایت کی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کـال داحصائیی له مخی ۳۲٤۰۷ تنه ښودل شوی دی.

دبارکـز یوشمیرځه دپاسه (۲۳۱۰۶۷) تنه ښو دل شوی دی . هغه سیمی چی بارکزیان پکی استوګنه لری ښی حاصلخیزه اودکرنی وړدی. دوی دپوهی اوتعلیم سره زیاته مینه لری اوځانونه اصیل پښتانه بولی(۱)

همدارازدشوروی اتحاد داتنوګـرافـرستا نیشفسکی په حوالـه ددوی شمیر د (۲۰) پیری په نیمایی کی (۳۲۰) زره تنه ښودل شوی دی:

بامیزی

سربنی پښتانه اوددرانیودزیرك یوه څانګه ده : ددوی اکثریت دکند هـار دولایت په مرکزکی استوګنه لری. شمیریی د ۱۳۶۰ کـال داحصائیـی لـه مخی د (۱۹۷۰) تنوپه شااوخواکی ښودل شوی دی . (۲)

بختیاری

تاریخ حیات افغانی دبختیاریودقبیلی په باب لیکی: «ځینی خلك دوی سیدان بولی .دا خلك په اصلی کی له ایران نه راغلی دی چـی ددغـی قبیلی دیرشمیر

(۱) معومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایا ت سرحدی کشور ۹۸ مخ
(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ.

اوس هم په ایران کی استوګنه لری: دبختیار دقبیلی یوشمیر دایران داصفهان په لویدیځ او یوشمیر یی په بخارا کی هم ژوند کوی. په دره بندیادرابن کی ددغی قبیلی (۷۰۰) یا (۸۰۰) کورنی شته او په مرغه کی هم تقریباً (۵۰۰) کورنی استوګنه لری:

هغه بختیاری چی په درابن کی اوسیږی هغوی د میاخیلوسره په ګټه او تاوان کی شریك دی: د بختیاریو دقبیلی ځینی پوونده سوداګرد ډیر کلك هوډخاوندان دی (۱) داسی فکر کیږی چی ښایی دوی به دلودی قبایلو یوه څانګه وی:

دمخزن افغانی لیکوال دبختیارو دقبیلی دنسب داصلیت په باره کی داسی لیکلی دی:

اسحاق نومی چی اصلاً دیوه سید زوی وپه اوش نومی ځای کی چی دبغداد له توابعو څخه دی دروزګاردپیښواوستونزوپه سبب په سفرلاس پوری کړاود سلیمان په غره کی د شیرا نیوسیمی ته راغی اود شیرانی په قبیله کی یی له یوی ښځی سره چی شیخی نومیده واده وکړاوله دغی میرمنی نه یی یوازی یوزوی وشواودابوسعید نوم یی ورباندی کیښود چی نوموړی ماشوم دبخت اونیکو طالعوپه اساس په بختورسره شهرت وموند اودوخت په تیریدوسره په بختیار باندی مشهورشوچی دده اولادی ته بختیاری وایی، خومولف ته ددغه روایت په باب صحیح ثبوت ترلاسه نه شو(۲) دغسی روایتونه ډیردی چی کله دپښتنویوی قبیلی او کله بلی ته دسیدانویانوروعربی الاصلوسره ارتباط ورکوی چی په حقیقت کی له افسانوڅخه هیڅ زیاتوالی نه لری:

بړیڅ

بړیڅ دپښتنویوه قبیله ده چی زموږ پښت پوهان (نسب پیژندونکی) یی د سړبن دټولنیزی ډلی (Socialgroup) څخه شمیری اوددوی دوینالـه مخی دسړبن په ښرخبون (ښرخبن) ښاخ ګډیږی:

---

(۱) حیات افغانی ۴۴۱ مخ

(۲) حیات افغانی، ۶۰۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهندد کمبوج په تاریخ کی دلرغونی آریایی کتاب رگ ویداپه حوالـه داسی لیکل شوی دی : «دلـوملکانو (پاچهانو) جنگ دویدی زمانی مشهور جنگ و . په دې تاریخی جنگ کی لس آریایی قامونه ملګری وواود بهارتیه نومی آریـایـی قبیلی دپاچاسوداسه پرضدوجنګیدل. په دغولسو قامونو کی یوقام پکتهان نومیده چی اوسنی پکتون = پختون= پښتون ځینی مراددی.

د دغه سودا سه پلاریا نیکه (Devadasa) هم د خپل قام نامتو پاچاو. دی دخپلی پاچاهی په زمانه کی لهخوآریایی قبیلوسره جنګیدلی اوپر هغوی یی بری مونـدلی دی چی یوه په هغو کی (Brisaya)دی .

افغانی محققین لکه مرحوم استاد احمد علی کهزاد اومرحوم استاد پوهاند عـبدالحی حبیبی دغه په ویدکی راغلی «بریسیه» قبیله بریخی یولـی :

<u>د بریخوخیلونه:</u>

ښاغلی استاد رشاد دشیخ بستان بریخ نومی اثرکی لیکی :

بریخ په اومړی سرکی په دوو پلارو ویشل کیږی یویی « اوتغ» دی او بل یی «اوسین» . اوتغ پرلاندنیوخیلونوویشل شوی دی : ۱ـ داود زی ۲ـ چوپان زی ۳ـ ملیزی ٤ ـ بدل زی ٥ ـ ثابت زی ٦ـ شکر زی او بروکی زی :

اوسین هم پرلاند نیوخیلونو ویـشل شوی دی :

۱ـ بارکزی ۲ـ زکوزی ۳ـ مندوزی ٤ـ سبازی ٥ ـ راو زی. حافظ الملك حافظ رحمت خـان بریـخی چی په ۱۱٤۸ه . ق دهندوستـان په روهیل کهنـډ کی خلاصة الانساب لیکلی دی هلته داسی وایی :

اوس بریخی په خپـل اصـلی وطن ښوراوك کی یوازی پرد غوخیلونـوویشل شـوی دی :

بدل زی :

زکوزی :

مندی زی :

چوپان زی اوملیزی د یوسفزیوسیمی ته راکوچیدلی اوزیاتره بیاله هغه ځایه هندوستان ته را غلی دی دد غودوو (زیو)خلك چی په ښوراوك کی پاتی دی ځانته خانی او د مځکو تاکلی جلا برخه لری . د شکرزیو، را وزیو، او نورو (بارك زیو، سبازیو، پروکی زیو) شمیرلږو. دوی هم په هغو دریوزیو(بدلزیو، زکوزیو، مندوزیو) کی مدغم شوی دی :

د حافظ رحمت خان د غه لیکنه پس له دوه سوه اوخوکالوڅخه اوس هم رښتیاکیزی او د ښوراوك دکرنی مځکه پرنو موروډریو زیو (بدل زیو، زکوزیو مندوزیو) باندی په دی دول ویشلی ده :

۱ـ د بدل زیو برخه

د پښین خواته له غل دری څخه تر با دوزیو پورې(د ښوراوك ختهڅه سیمه).

۲ـ د زکو زیو برخه :

له پنج پایه څخه دریگ ترعلاقه داری پورې :

۳ـ د مندوزیو برخه :

له کاریزه څخه د بلوڅانوترتګه (بریده) پورې (د ښوراوك لویدیزه سیمه)

دلته دا هم باید وویل شی چی د مندوزیوپه برخه شیرانی هم اوس شریك شوی دی او د بریڅود څلورم خیل په توګه پیژندل کیږی . په خلاصة الانساب کی بدل زی پر دغولاندی پنځوښاخونوباندی و یشل شوی دی :

سالارزی، بیسین زی، ادوړی(زی)، ملاخیل او دولت خیل. مولف داهم زیاتوی: اوریدل کیږی چی ملا خیل او دولت خیل اوس په ښوراوك کی نه دی پاتی د یوسفزیوسیمی ته راغلی اوزیاتره یی بیاهغه ځایه هندوستان ته را لیږدیدلی دی. په خلاصة الانساب کی داهم راغلی دی چی مندوزی او زکوزی هم د بدل زیو په څیرپر خوځو پښو ویشلی دی خودهغی نومونه یی نه دی راوړی :

دبریڅو تاتوبی :

دبریڅوپخوانی تاتوبی دبست تاریخی سیمه وه چی پښتانه یی کلا بس بولی

اوس هم هلته بریښی یا بریښان اوسیزی . دفتح خان اورابیاد نکل قهرمان (پتی خان) دکلابس له بریښوخخه وړه دغه نکل کی دهلمند پرغاړو باندی دبریښو گډه آبادی ښیی . په ۱۰۵۸ هـ.ق کال پر کندهار باندی دایران دصفوی پاچادوهم شاه عباس (۱۰۵۲ - ۱۰۷۷ هـ.ق) دحملی په وخت کی پردل خان بریښی له خپل قبیلوی لښکرسره دایرانی پوځونوپه مقابل کی پنځه پنځوس ورځی دکلابس کلا بندی وساتله . دغه پیښه هم دښیی چی تریوولسمی هجری سدی پوری لادهلمندپرغاړو پهتیره بیاپه کلابس کی دیر بریښی میشته ووسل اوخوکاله پخواچی دپتی حیات خان پوپلزی (؟) حیات افغانی (۱۲۸۳ هـ.ق تالیف) کړدکلابس پرشاو خوابریښوخپله خانی دراوده اوخان یی اورنګ خان نومیده :

بل د هلمندپه رکښنه غاړه باندی دګر مسیل اوسیستان تر مینځ په لندی او پلالکه کی اوس دری سوه کوره بریښی میشته دی اودغه بریښی دزکوزیواله ایسازی پښی څخه دی .

لندی اوپلالکه دوی ویالی دی چی بریښوپخپله کیندلی دی . لندی ویاله لویدیزی اوپلالکه والهختیخی خواته واقع ده چی ددواړو ترمنځ تقریباً لس کیلو متره واټن شته . لندی اوپلالکه له اداری لحاظه د د یشوپه اولسوالی پوری اړه لری ددغی اولسوالی ختیزلورته دګرمسیل اولسوا لی پرته ده دادواړه اولسوا لی دهلمندپه ولایت پوری اړه لری چی مرکز یی دلښکرګاه بنار (بست) دی .

دکندهارپه بنارکی هم دبریښانوخوکوره شته مګرددوی داستوګنی ترتواولویه سیمه بنوراوك دی چی دلندی اوپلالکی ویالی یی شمال غرب ته پرتی دی .

دپتی حیات خان په حیات افغانی کی یې وسل اوشل کاله دمخه کښلی دی چی اوس په بنوراوك کی تخمیناً دری زره کوره بریښی اوسی: دحیا ت افغانی په دغه شمیر کی شیرانی هم راځی دبنو راوك دخلکوشمیر د« اتلس قریه های افغانستان» په (۱۳۴۹) مخ کی لیکلی دی تقریباً یوولس زره تنه دی چی په دغو کی تقریباً دوه زره تنه بریښان نه دی اوددغی سرشمیرنی له مخی چی په ۱۳۵۳ ش

کال په کابل کی خپره شوی ده دښوراوك دبړیڅوشمیر بی له شیرانیو نهوزرو تنوته رسیږی. (۱)

د (Dictionary of the Pathan Tribes) په ۲۱۰ مخ کی لیکلی دی «څه بړیڅی په کوټه، پیښن اوڅاگی کی اوسی. دغه قبیله زیاتره دافغانستان په جنوبی برخه ښورواك کی میشته ده.»

داولس مجلی د۱۹۶۸ ع کال اکتوبر په گڼه کی عابد کښلی دی: «بړیڅی دکویټی ډویژن په شرارودنومی ځای له عیسی خیلوسنټیا کاکړوسره میشته دی په کوټه کی هم اوسی» دپټان دکتاب په سلم مخ کی لیکلی شوی دی:

ددبړیڅوڅو کوره دکویټی دبولان دحکومت په ځاگی کی هم شته اوڅه بړیڅی په نوشکی کی هم اوسی.

څه اکازی، الیك زی او وسمی زی بړیڅی (چی له نسیی لحاظ په مندوزیو گډیږی) په بولان کی له سنجرانیو بلوڅوسره میشته دی اواوس یی خپله ژبه له لاسه ورکړی ده. ددغو بړیڅوشمیرسلومړوته رسیږی:»

ملك صالح محمد لهړی دبلوچستان نومی کتاب په ۵۵ مخ کی لیکلی دی: په ۱۹۵۱ ع کال چی په بلوچستان کی دنفوسوشمیروشود بلوچستان دبړیڅوشمیر (۴۹۶۵) تنه وو. په صولت افغانی کی راغلی دی:

«بړیڅی په هندوستان کی هم اوسی دجهجروپرگنه دبړیڅا نوده. په ۱۸۵۷ع کال چی د هندوستان دآزادولوله پاره هندوستانیان پورته شول د جهجر بړیڅی رئیس هم ددغوغازیانومل و. انگریزانوچی بری ومونددغه بړیڅی رئیس یی په دار کړ.»

دجهجرپرگنه دډهلی اوعلی گړه تر مینځ پرته ده په داداری لحاظ دسکندر آباد په حکومت پوری اړه لری سکندرآباد سلطان سکندرلودی (۸۹۴-۹۲۳ ه.ق) ته منسوب دی.

---

(۱) پوهاند رشاد، بړیڅی اوښوراوك، دشیخ بستان بړیڅ دمقالومجموعه، ۹-۱۸ مخونه ۱۳۶۰ ه کال.

بریښی دروهیل کند په ښارونو کی هم شته په تیره بیا بریلی په بریښودك دی:
د(Pathan په سلم مخ کی راغلی دی چی په بمبئی کی (دبروچ) په نامه ښار هم بریښوته منسوب دی او له دی څخه معلومیزی چی بریښی ترګجراتـه پـوری هم رسیدلی وو:

ښوراوك:

دښوراوك سیمه داوسنی کند هارپه جنوب غربـی کنـج کی مـوقعیت لـری او داولسوالی په نامه اداری تشـکیل لری. دریګ په نامه یوه علاقه‌داری هم په دغه اولسوالی پوری‌ترلی ده. دښوراوك دسیمی‌شمال اولویدیځ ته ریګ(ریګستان) پروت‌دی دغه‌ریګستان په شمال کی‌دسپین بولدك‌ترحدودواوپه‌لویدیځ دافغانستان دغربـی پولی‌پـوری غزیدلی دی لمرخاته خواته یـی دخواجـه عمران غردی‌چی له پـښـینه څخـه ښوراوك‌جلاکوی :

دجنوبـی ددی غرو نه یـی دبراهوی بلـوڅو قاتو بـی دی چـی پـه نوشکی پوری اړه لری. دښوراوك مځکه ښوی داګ‌دی‌اوددغه داګ‌په منځ کـی هیڅ غرنشته مځکه یـی مت ده اودبری بیخی نلری. د ښوراوك دمساحت پـه بـاب دصولت افغانی په ۳٤۷ مخ کی راغلی دی:

«ښوراوك نسبتاً په مربع شکل پـروت دی چی هره ضلعه یی تخمیـناً شپیـته میله او زدوالی لری.»

دصولت افغانی دغه لیکنه دحیات افغانی د (۱۵۳) مخ نقل دی :

د «اتلس قریه های افغانستان» په ۱۳٤۹ مخ کی دښوراوك دټولی اولسوالی مساحت (٤۹٦٤) مربع کلیو متره را غلی دی مګر قاضی عطاوالله‌خان دپښتنو په تاریـخ کی د ښوراوك توله علاقه تقریباً شپیته مربـع میلـه ښودلی ده. داروابـاد قاضی صاحب دغه لیکنه داسی توجیه کیدلای شی‌چی ده یوازی دښوراوك هغه‌آباده مځکه شپیته مربع میله بلـلی وه چی دبریښوکروندی او تاتو بی دی او دنـوی او زاړه ښوراوك په نومونو یادیزی :

په قاموس جغرافیایی افغانستان کی د ښوراوك کلی اووه ویشت ښودل شوی دی (۱) په د غه کلیو کی ترټولو لوی کلی دبادرزودی چی تقریباً یوزرودوه سوه تنه پکی اوسی. په زیاتو کلیو کی دوه دری کوره براهویان هم شته چی نار ینه یی د کلی ساروانان او شپنیان دی . ښځمنی یی کمبلی، جوا لونه ،خورجینونه او دستر خوا لونـه اوبی.

کلی او کورونـه:

دښوراوك دبریځرکور په یوه ساده کودی (کودله) یاخو نه کی وی. کو دی یی په بیضوی شکل د غره له پنډولښتو څخه جوړه شوی ده چی څلور پنځه‌دانی‌یی یو ځای په مځکه کی‌له یوی خوا اوبلی خوا څخه دنیمی دایری په توګه نجتی‌وی پرسویی کـیږه وراچوی کیـږه دغزوله لښتو یا نلرنو څخه ټغر غوندی شی اوبـی دخونړ په پـښښت کی‌یی پرتیرانواچوی.

هغه کودی چی دژمی له پاره وی‌پر کیږه‌سر بیږه‌یی اخیږوی. خو نـی یـی څلور دیواله‌لری‌چت. یی‌له‌یوه‌او زده‌تیرو او دغزه‌له‌لښتو څخه‌داسی‌جوړ کړی وی‌لکه عصری چادر پوښه کورونه. دغه خونی او کودی یوه‌د بلی وارخ‌ته‌په‌بیضوی یامستطیل‌شکل یولر پرله پسی پرتی وی. پرشاوخوا باندی (دښاری دوله کورونو په‌شان) دیوالونه لری اوزیاتره کودلی یی دروازی وی داځکه چی په دوی کی مخ پتی اوغلانشته :

کښت او کر:

د ښوراوك دوبی دیرتود اوژمی یـی معتدل دی څـه شمیر تـره کی اوخوروتی کوچیان ژمی ځانونه‌ښوراوك ته‌رسوی دښوراوك کښت‌په‌باران دی‌فقط یو کاریزګی پکی شته چی پرهغه هم دوه دری کوره‌آبادی نوری بها ندی اوبه نه‌لری. غنم، اوربشی اوبـاجوری په لـلمی دول کری. څه لـلمی پالیزوله هم کری.

دښوراوك دبریځرسپین زیری وایی : « زموزنیـکه ګانوچی په ښور اوك کی وارول کښت‌یی په باران واوله لوړی څخه یی څمکی نه خړوبـیدلی . لوړه دیوه

قاموس جغرافیایی افغانستان ، ٤١ مخ ، دکابل چاپ، ١٣٣٨ هـ .کال

رودلوم دی: دارود دتوبی له غروراوزی اوزدوالی یی(۲۵۰) میلهدی.لوړه ژوره ده غاړوته یی او به نه خیژی .

سترستانه حاجی محمد نیکه خپلکی دوی تشویق کړل چی ویالی وکاږی اوله لوړی څخه اوبه خپلو کړوند و ته وخیژوی بړیځود حاجی نیکه خبره ومنله لیځی یی راونغښتلی لوړی ته یی اومه بندونـه واچول: دوی لـویی ویالی څینی وکښلی یوه ویاله دبدلزیو او زکوزیووه بله ویاله یی دمندوزیووه چی شیرانیهم په شریك شول له د غولویو ویا لوڅخه بیاکوچنی ویالی جلاکړی چی پـه دغوکی شپـږ ویالی یوازی دمندوزیودی:

وروستـهداوبـودهغه بـند په اغیـزه چیدپښین پـهملوزوکیلوړیتـهو اچـول شودلوړیاوبه ښورا وك تهونهرسیدلی او ښوراوك یی پـه یوه بیاوبو میرهبدله کړه. اوس دښوراوك دخلکو کښت وکردباران په اوبودی . څه اوبه په او ښا نـوله څاه ګانوراکاږی څاه ګانی یی شپیته اویا متره ژوری دی. دڅاهګانو اوبهیی تروی دی نوځکه دوی ناوران (څلیرونه) هم لری . په ناورانوکی دباران اوبهذخیره کوی د

د څا او ناور په اوبودښوراوك خلك خپلی ورځنیارتیاوی ایسته کوی، څښنی یی اواودسونه پری تازه کوی، لوښی اوکالی پـری مینځی او څاروی پـری اوبـه کوی : دڅاه ګانو اونا ورونواوبه دومره نه دیچیدکښت وکرله پاره هم څینی کار واخلی . د ښوراوك مځکه ډیره ده اواوبه یی لږی دی ځکه نوځینو مځکوته دکرهنی وار پسله څلورو پنځو کالووررسیږی لهغه املهیی نومځکه خورا زوروره وی، ډیرحاصل کوی اوسریتـه یی حاجت نشته .

د ښوراوك ټول خلك په پښتوخبری کوی اود خلکو په محاوره کی یی دمتلونو ډیراستعمال داسی څرګند یږیچی دفولکلوری ادب خزانه یی ډیره پرایهده .

دبړیځویوزیات شمیرپـه هندوستان کی استوګنه لری اودا هغه پښتا نـه دی چی دافغانی فا تحینو سره هند ته ورغلی دی اوس یی پاتی کسانځانونه هغوکسانه تهمنسوب ګڼی چی دهندوستان په تاریخ کی نوم اونښان لری :

یوله دغو کورنیو څخه د حافظ رحمت خان بریځ کورنی ده چی اصلاد کندهار د بنوراوك وو چی په رو هیلکند کی حکمران و . حافظ رحمت خان په هند کی دابدالی احمدشاه دفتوحاتو ملګری واودده زامن اووریرونه درو هیلکند دیرمشهور حکمرا نان وو . پخپله حافظ رحمت خان دافغانی فرهنګ په بدایتوب کی دیره لویه برخه اخیستی وه او څینی داسی تاریخی متون د ده په پا مارنه د ورکیدواو هیری څخه ژغورل شوی دی چی هغه نن دلویوعلمی اسنادو په جمله کی دیرهسك ځای لری.

تواریخ حافظ رحمت خان چی پیرمعظم شاه ته منسوب دی اصلی متن یی د حافظ رحمت خان په سپارښت لیکل شوی دی اودا یودا سی غنیمت اثردی چی دپښتنی اقوا مواوقبایلو دلیزد یدنواونورو اجتماعی اوسیاسی مناسباتو دیری خبری په کی پرتی دی .

له دغی کورنی څخه چی د بنوراوك ته منسوب ده بل دیرلوی سړی جنرال بخت خان وچی د هندوستان دخلکو په هغه ستر قیام کی یی دآزادی ساتونکورهبری وکړه چی په ۱۸۵۷ ع کال کی دانګریزانوپر ضد را اوچت شو .

د۱۸۵۷ کال په دسمبر کی انګریزانو دډیلی پربناریرغل وکړ کورګانسی پاچا بهادرشاه ظفرپه دارسزه انګریزانوته څان تسلیماوه خوجنرال بخت خان هغه ته دادورکاوه چی دانګریزانرمخه به ونیسی. جنرال بخت خان دانګریزی قواووپه وراندی دومره خندونه ایجاد کړل چی دکشمیری دروا زی اولال کلا ترمنځ لنده فاصله انګریزانوپه پنځه ورځی ووهله :

دی جنرال پاچادتسلیمیدوڅخه ونه شوګرزولای نوکله چی پاچاتسلیم شو جنرال بخت خان له دیلی څخه لکسنهوته ولاړاو له هغه ځایه دهندوستان غرونو ته وخوت اوپسی ورك شوچی بیایی چاپته پیدانه کړه.

دبنوراوك خلك وایی : «کله چی ددیورند کرښه تاکل کیده نوبنوراوك دافغانستان څخه دباندی شوی وخوسمندرخان بریځ دخپلوسپروسره پرکوته حمله اوکړه

اودومره لوی خطرونه یـی انگریزانوته متوجه کړل چی هغوی په دی راځی شول چی بنوراوك ددیورند دکرښی هغی خوا ته کړی .

بریځان قوی خلك دی اودکارځخه دفراغت په وخت کـی بیل بیل سپورتونه لری چی عمده سپوړت یـی غیزده. دمیلوپه ورځواوودونوکی اتڼـونـه کـوی او دبریځواتڼ ځان ته نوم لری. دوی په اتڼ کی توپـکړنوته حرکت ورکـوی اوکله چی اتڼ یـی گرم شی نوپه توپـکوتـکان هم کوی. دسپوزمی په ١٤شپه پهسپوزمی ربنایـی ځوانی ښځی اوپیغلی اتنونه کوی اوسندری وایـی .

دزوی دزیزیدنه نیـکمرغی بولی اوپههغه کورکی چی زوی وزیـزی خیرا تونه کوی اودهلك دنوم ایښودلوپروخت سندری وایـی او اتڼـونه کوی .ویل کیزی چی دښوراوك خلـکوشمیراته زره تنوتهرسیزی.

بلخ یا بلیخ

ددغی قبیلی خلك کله ځانونه دنیازی، کله دولتخیل اوکله هم ځانونهد لودی داولادی نهشمیری، خوداسی فـکوکیزی چی دوی لودی پښتانه دی .دوی پـه پنیـا له نومی ځای استوګنه لری چی دغلهشیخ دغره جنوب ختیځ خوا ته موقعیت لری . ددغی قبیلی څخه یوه کورنی دمیانـوالی دسیمی په پټلان کی استـوګنـه لـری(١) دوی دلوانیوپښتنوسره داسی ګډشوی دی چی د هغوی سره یـی کوم توپیر نه شـی کیدای. دغه قبیله دومره مشهوره قبیله نه ده اودشمیرپهلحاظ هم دیرلـږدی (٢)

بنګښ

بنګښ دکړلانی پښتنویوه مشهوره قبیله ده. ددغی قـبیلی خلـك ځـانونه قویش بولی اوپه خالدی افاغنهسرههم شهرت لری.دافسانوی روایتونـوله مخـی

---

(١) تواریخ خورشید جهان - ٢٢٩ مخ.

(٢) حیات افغانی - ٢٩٩مخ.

ددوی دلوی نیکه نوم اسمعیل و: دوی وایی چی دخالد ابن ولید دزوی عبدالله نه رابنکته په لسم پښت کی اسمعیل وزیزید اودده ددووزامنوگاره او سمل ترمنځ چی موریی د پرملی (فورملی) دقبیلی څخه وه سخته جگړه رامنځ ته شوه :

حیات افغانی لیکی : ددغی قبیلی لوی نیکه اسمعیل دگردیزدسیمی په زرمت کی اوسیده. ددوی ددی کورنی جگړی په سبب و چی دگاره اوسمل په نومونوردبنگښوپه ټوله قبیله کی دوی گوندی رامنځ ته شوی اودوا ره گوندونه په خپلومینځو کی سخته دښمنی لری. کله چی په زرمت کی د دغی قبیلی شمیرمخ په دیریدوشوه اواه بلی خوایی دغلجیودقبیلی زورولید نوتقریباً (۵۰۰) کاله دمخه یی دغه سیمه پریښودله اوپه کورمی، پیواړاوشلوزان یی چی د سپین غره په جنوب کی موقعیت لری خپله قبضه تینگه کړه، خودا ورکزیو او ددوی ترمنځ بدی پیداشوه(۱) په هغه وخت کی دختکو قبیلی هم د بنگښوسره مرسته وکړه. اوتریوی سختی جگړی وروسته یی داورکزیولاس له کوهات نه لندکړ اوخپله قبضه یی وربانددی تینگه کړه . تر هغی وروسته هم د بنگښواو اورکزیوترمنځ دیری جگړی وشوی ،خوپه پای کی دبنگښو او اورکزیو ترمنځ سرحد وتاکل شو ، میدان اوهغه درې چی اوس بنگښ پکی استوګن دی دبنگښواودشمال په خوا غرثیزه سیمه اورکزوته ورسیده (۲) :

دبنگښوعلاقه د دری په شکل شرقاً اوغرباً دغرونوترمنځ پرته ده . ددوی لمر خاته اوجنوب خټیځ خواته ختک، شمال ته یی اورکزی ، جنوب غربی حدیی د وزیروسره لگیدلی دی اولمراویدوته یی دکورمی علاقه پرته ده :

قاضی عطاء الله خان پخپل اثر د«پښتنوتاریخ » کی د بنگښو په باب داسی لیکلی دی : «بنگښ داپریدواواورکزوسویل ته پراته دی .ددوی دعلاقی

---

(۱) حیات افغانی - ۶۳۷ - ۶۳۸ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۸ مخ

لمرخاته اوجنوب ختیځ ته‌ختیځ موقعیت‌لری‌جنوب‌ته‌یی‌وزیراولویدیځ‌ته یی‌توری اوسیزی : ددوی ملک دیوی لویی دری پـه شکل دی : د دوی میدانی‌علا قه زر خیزه ده : میدانی علاقی ته یی کوزبنگښن وایی او دغرونوعلاقی ته یی بر بنگښن وایی . دکوهات ښارهم دبنگښو پەعـلاقه کی دی (۱) »

دکوهات دضلعی شمال ته د پیښورضلعه اوداپریدیواواورکزیوغرونه ،شمال لویدیځ ته یی اورکزی اوتیراه،لویدیځ ته یی کورمه ایجنسی، داورکزیوایجنسی اوشمالی وزیرستان اوجنوب ته یی دکرک ضلع ، دمیانوالی ضلع اوختیځ ته یی د سنددریاب دکمبلپورضلع اوکوهات یوله بله څخه بیلوی .

په هنگوکی هم دیوشمیربنگښن استوگنـه لری. او همدارازدتهـل ښـا رهم دبنگښوپه علاقه کی پروت دی. هغه بنگښن چی دکورمی‌پەعلاقه او پیوارکـی اوسیزی نوهغوی دتوری دقبیلی په ذریعه مغلوب شوی دی .

دبنگښوقبیلی څینی خلك شیعه اوځینی هم سنی مذهبه دی. دکـرمـی شیـعـه بنگښن دسپین غره په لمن اودپاره چنارشمال ته اوسیـزی چی شمیر یی د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی (۱۱۰۵۸) تنوته رسیزی.

بلند خیل بنگښن چی دتل‌ښاوته نزدی دوزیروپه‌گاونډ کی‌اوسیزی شمیریـی د۱۹۶۱کال داحصائیی‌لەمخی ٦٤٤٦ تنوته رسیزی .

دهنگودتحصیل‌نفوس چی اکثره یی بنگښن دی په ۱۹٦۱کـال کی(۹۰۱٤۸)تنوته رسیږه . (۲)

میران زی دتل نه دهنگوترشااوخواپوری استوگـنه لری اود غـه دره هم دمیران زیویاهنگوپه نامه سره یـادیزی:

بنگښن په عمومی دول دکوکیلی په چاروبوخت دی خو څینی یی د مالګـی سوداګری هم کوی . دوی زړور، جنګیالی او دیرمیلمه پال‌خلـك دی:

---

(۱) قاضی عطا ءالله خان ، دپښتنوتاریخ ؛لومړی ټوك ،کابل - ۱۳۵٦ کال،۳۹ مخ .

(۲) اضلاع ،ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۳-۹٤- مخونه .

ددوی دلویو اومشهورو کلیو اوځایونو نومونه دادی : نری او بـه ، تل ، درسمند ، هنگو ، اوسترزی ، کسائی ، توغه ، تورهوری ، کئی ، مد خوزه اونور (۱)

سرویلیم بارتن دبنگښو دجګړو نومیرونـو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښود لـی دی چـی (۴۰۰۰) تنه یی په کوهاټ اوپاتی برخه یی دکورمی په سیمه کی اوسیزی :

دکوهاټ دضلعی دبنګښونه پرته یوشمیر بنګښان په افغانستان ، دایران دمازندران په سیمی اودهندوستان په ځینو ایالتونو په ټیره بیا په فرخ آباد کی دیرشمیر بنګښان استوګنه لری :

دبنګښانو دقبیلی اکثره خلك شیعه ګان (شیعه مذهبه) اودګا ری دګوند پوری اړه لری.

بنګښان

- میوانزی
  - بادهخیل
  - حسن زی عمرخیل
    - یوسف خیل خاخیل
    - د تل اودوابه په شاوخوا کی اوسیزی
  - میراحمد خیل علیشیوزی په هنګو اودهغه په شاوخوا کی استوګنه لری (۲)
- بایزی
  - کمال خیل
  - مندوخیل
  - داودخیل
  - شادی خیل
  - دوداخیل
  - اوداخیل
- سمل زی
  - ایلم خیل
  - حسن خیل
  - لندی خیل
  - میـاوی
  - کاغذی

---

(۱) پښتونستان کابل- ۱۳۳۰-۲۷۰ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۴ مخ .

کەچیری دبنوخیو دنسب شجره په غورسره وگورونوخرگنده بەشی چی دوی په اصل کی کرلانی پښتانه دی. دبنوخیولوی نیکه شاه فرید نومیده چی وروسته پەشیتلك باندی مشهور شو. دشیتلك‌مورککی نومیده چی دده دپیدا کیدو پەوخت کی مرەشوه پلاریی په ده باندی دشاه‌فرید نوم کیښود. په کوچنیوالی کی یی د نوروښځودشیدوسره تـوافق نـه درلـودپـه دی نسبت دیر ناروغ شو. نو په دغـه وخت کی دحکیمانولەخوادده‌پلارته توصیه‌وشوه چی دخری شیدی دی ورکړل شی. پەدغه سبب دی په شیرتگ باندی مشهور شو چی دزیات استعمال په سبب شیرتگ په شیتلك بدل شو.

داسی روایت مـوجود دی چی شیتلك دری ښځی درلودی. دیوی ښځی اولاده یی دوراوتنی‌دی، ددویمی ښځی اولاده یی جیلم اوهویداوله دریمی ښځی نه یی چی بانو نومیده دوه زامن دکیوی اوسورانی پەنامه وزیزیدل چی د دوی دمور نوم له کـبله دوی ته یانوزی ویل کیدل خوعوام پښتانه یی‌بنوخی بولی.

دبنودسمیی دتسمیی وجه بەغالـبادهماغی‌ښځی نـوم وی چی اولاده یی پەدغه سیمه کی میشتەوه داځکه چی وراندی تردی چی دوی په دغه ځای کی میشته شی ددغی سیمی نوم بنونه و. په دی باب یو بل روایت هم موجود دی چی د اسلام ترخپریدودمخه دلته یوهندی راجا استوګنه درلوده چی نوم یی ستورام و. ده خپله یوه لورچی بانونومیده خپل یوملازم اوپهـلوان تـه چی هـنی نومید واده کړه. نومورې داواده دځان دپاره سپکاوی وګانله اوښیراوی یی وکړی چی دده د دی دعاوو دقبلیدولە کبله په دغه‌ځای‌دزلی او دبرو باران‌وشو وچی‌دغه‌ملك‌اواوسیدونکی خلك یی تباه کړل. نوددغی پیښی په سبب ددغی سیمی نوم بنو شو.

داسی ویل کیږی چی ددوی اصلی ځای دسلیمان‌دغره بناخ د شوال غرګنډل کیږی. هغەوخت‌چی‌هنی‌اومنګل‌دبنوپـه‌سیمه کی میشتەوو ددوی‌ترمنځ دبی اتفاقی پیـداشوه اوپـه هغه وخت کـی د دوی پـیـر شیخ‌شـاه محمـد روحـانـی (رح)

له دوی نه په دی سبب ناراضه شو چی د پید اوارواو غلی عشر یعنی لسمه برخه چی هغه ته به یی ورکوله وربانـدی بنده کړی وه چی لـه هما ـ غه وخته نوموړی پیر د شیتلك له اولادی نه دکیوی اوسورانی بنوڅیواولاده دخپل زوی شاه نیکبین سره دشوال دغره څخه دی ملك ته را ولیږل اواجازه یی ورکړه چی دهنی او منگل قومونه له دغه ځایه وباسی اودغه سیمه چی پـه هغه وخت کی په ډنډ باندی مشهوره وه په خپله قبضه کی راولی .څر نـگه چی د شیتـلك اولاد ه دوزیر وقوم دغلبی اوزور زیاتی نه په تنگ شوی وونود غه خبره یی غنیمت وگڼله اودخانه کوچ په ډول دغه ځای ته روان شول لومړی دتوچی دسیند سهیل خواته اودگبر دغره په شمالی لمنی ورغړ کی میشته شول چی اوس هم دلـته دکیوی میله په نوم یوځای شته :

بنوڅیود خپل پیر دزوی په غوښتنه اومشوره دری کـو تـر ی را وړی دیو ی کوتری نه یی هیڅ بڼی ونه ایستلی ددویمی کوتری نیمایی بڼی اوددریمی کوتری ټولی بڼی یی وایستلی اودری واړه کوتری یی دخپل استازی په لاس دهنـی او منگلو قومونو ته واستولی اوداپیغام یی ورولیږه چی له تـاسی څخه هر هغه څوك داستول شوی کوتری په څـیرچی بڼی یی نـه دی ایستـل شوی کـولای شـی خپـل مال اوجایداد واخلی اولاړشی اودوی تـه به هیڅ زیان ونه رسیږی اوهغه خلك چی ترلږتم کیدو ورسته ولاړشی هغه به د هغی کوتری په شان وی چی نیمایی بڼی یی وتلی وی او هغوی ته به ځانی اومالی تاوانونه ورسیږی اوپښیمانه به شی اوهغه څوك چی نه ځی هغـه به موږد خپل پیر پـه برکت دهغی بی بڼو کوتری په شان لـوڅ کړو .

کله چی هنی اومنگلود کوترودغه حال ولید اوپیغام یی وا وریده نو پـه خپلو مینځو کی یی سره سلا اومشوره وکړه چی که چیری له دوی سره جگړه وکړی نود بریالیتوب هیله نشته همدارازدوی دخپلی بی اتفاقی اودپیر دنارضائیت په سبب خواشینی وواوهم بنوڅیوددوی کرنی اوزراعت پایمالاوه اودوی ته به یی زیانونه رسول . کله چی په دغو کوچنیو پیښو باندی شخړی را مینځ تـه شوی نو بنوڅی

بریالی شول . په پای کی دهنی اومنګل قومونه مجبورشول اوملك یی پریښود .

دهنی دقوم لږشمیر دهندخواته لاړل اولږشمیریی دمنګلوله قوم سره یوځای دسپین غره په سهیلی برخه کی میشته شول چی له هغی مودی را په دیخوادشیتکو بنوځیواولاده په دی سیمه باندی قبضه‌لری:

که څه هم ددوی له خواددغه ملك دنیولوتاکلی نیټه معلومه‌نه ده، خود وی دشاه محمد روحانی (رح) په وخت کی چی د شاه رکن عالم همعصره اومریدو دلته میشته شوی دی اوشاه رکن عالم په (۷۰۵ه) کال له دی نړی نه سترګی پټی کړی دی:

دبنود ضلعی جغرافیوی موقعیت:

ددغی ضلعی لویدیځ ته‌دوزیروغر، ختیځ ته یی د شاپوردضلعی سرحد، د متهه ټوانه سیمه اودجیلم دضلعی دنله کنګ تحصیل یوه‌برخه، شمال ته یی دلویدیځ نه نیولی دسند دریاب ترښی غاړی پوری دکوهات ضلعی دختکو غرنی سیمه اودهغه دریاب کیښه څنډه لږڅه دراولپنډی دضلعی دمکهډ د سیمی سره یوځای کیږی. سهیل ته یی ددیره اسمعیل خان پوله پرته ده:

اوږدوالی یی له لویدیځ نه چی هلته‌دکورمی‌سیند د غره نه اواری سیمی ته راځی ختیځ خواته دشاهپورترضلعی‌پوری(۱۰)میله اومنځنی پلن‌والی یی‌له شمالی نه جنوب ته ترڅلویښتومیلولږڅه زیات دی .

مساحت یی (۳۶۱۱) میله مربع اود (۱۸۵٤)ع کال دسرشمیرنی له مخی (۲۳۶۲۵۸)تنه‌اوسیدونکی‌لری‌چی په‌دی‌حساب‌په هرمیل کی(٦٥)تنه‌میشته دی.

ددغی ضلعی لویه برخه چی دری پرګنی لری یعنی خاص بنو، لکهی‌مروت اوعیسی‌خیل‌دسنده دریاب دلویدیځوغرونو په ذریعه احاطه شوی دی په تیره بیاد تنګ دره چی دعیسی خیلواولکهی مروتو په پولو کی دکورمی‌سینداو عامه لاری دیوځای کیدوپه سبب دبنواومروتوپرګنه دغرونو په حلقو کی د لوړ ځای څخه دګرد میدان په شان بریښی .

بنویو پراخ میدان دی چی دکورمی په سین سره خړوبیږی . دلته جوارد یو کرل کیږی په اوړی کی یی هوا گرمه ده ،خو په ژمی کی داسی سوړوی چی انسان یی زغملی نه شی :

حاصلات یی شولی ، غنم ، جوار ، گنی ، تمباکو ، کورکمن اوزنجبیل دی. له ختکیو ، توتانو ، نارنج بابو اوغټولیمو گانو پرته نوری میوی نه لری.(۱)

دبنود خلکو ونی دنوروسیمو د خلکو د قد ونو په تناسب وړی دی . د دوی رنگونه زیړ او اکثرأ بیضوی اومتوسط اندامونه لری ددوی ټنډی وړی او سترگی یی گردی دی!.

ددوی کالی اوپوښاك نورو پښتنونه ورته دی. دبنوڅیومشهورښاخونه دادی :

د میری ښاخ ، دسورانی ښاخ ، د سمی ښاخ ، دعیسکی ښاخ ، دسیناورښاخ ، دتپی ښاخ ، دغرصنزی ښاخ اودمنداخیلوښاخ چی دا ښاخونه بیا په ډیروڅانگو او هره څانگه بیاپه وړووړو اوفرعی پښویاندی ویشله شوی ده . (۲)

بیټنی

د دغی قبیلی خلك د خپل اوی نیکه بیټ یا بټن د نامه له کبله په بیټنو سره شهرت لری . دا سړی په پښتنو کی ډیرمشهور نیکه دی اوله پخوازمانی څخه مورخانو ده نوم اوحال لیکلی دی اوپه پښتنی عنعنه کی دا سړی یوخورالوی پښتون اومشهورنیکه گڼل کیږی .

د دی عنعنی تصدیق په خارجی مورخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ ه) داکبر مغولی پاچاددربارمورخ په دی ډول کوی : «په پښتنو کی دری وروڼه بیټنی ، غرغښت اوسړه بن ډیرمشهورنیکونه دی (۳) .»

---

(۱) حیات افغانی - ۷۱۸- ۷۱۹-۷۲۱- ۷۲۲- مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۹۶- ۱۳۷۹ مخونه

(۳) آئین اکبری ، لومړی ټوك ، ۱۹۱ مخ .

د بیټ نیکه نوم په تاریخونو کی بیټنی او بټن هم راغلی دی او نعمت‌الله هروی (نورزی) چی په (۱۰۱۸ ه) یی مخزن افغانی تالیف کړی دی مم د شیخ بیټنی او د ده د اولادی احوال په بشپړه توګه راوړی او ځینو نورو تاریخونو ته حواله ورکوی جی مجمع‌الانساب او معدن اخبار احمدی او تاریخ ابراهیم شاهی له هغو څخه دی او تر ده د مخه کښل شوی دی (۱)

د روایاتو له مخه بټن د قیس عبدالرشید زوی دی . بیټ نیکه (*) د خپلو د وو ورونو یعنی غرغښت او سړبن نه په عمر کوچنی و، خو د خپل نیک خوی ، زهد او تقوی په وجه یی ډیر شهرت ترلاسه کړ. په کوچنیوالی کی یی تر عربستان او عراق پوری سفرونو نه وکړل چی د دی سفرونو په ترڅ کی یی د ډیرو خلکو سره لیدنی کتنی وکړی او د هغوی د محبت نه یی فیض حاصل کړ(۲)

اخوند درویزه ننګرهاری (چی تر ۱۰٤۸ ه) پوری ژوند ی وهم د شیخ بیټنی او دده د اولادی ذکر کوی او د پښتنو له مشاهیرو څخه یی ګڼی خو تر دغو ټولو یو پخوانی او زوړ کتاب چی د بیټ ذکر او دده اشعار په کی راغلی دی د سلیمان ماکو د بارک خان د زوی تذکرة‌الاولیا دی چی له (۲۱۲ه) وروسته لیکل شوی دی د دی کتاب هغه یو څو پاڼی چی شته د شیخ بیټنی ذکر داسی کوی: «نقل هسی کاندی یا رانو چی په روزګار د شیخ بیټنی دده ورور چی سړبن نومید او پر شیخ بیټنی هم خورا ګران و. سړبن نه درلود زامن او هر کله به یی ویل خپل ورور ته بیټنی خپل زوی اسماعیل ورکا او لوی شود سړبن په کاله خدای مهربان د اسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کړه دومره زامن چی اوس شو ګڼون د هغو...(۳).»

لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی د پښتو ادبیاتو تاریخ په دوهم ټوک کی لیکلی : «د بیټ نیکه نور احوال موږ ته نه دی معلوم او نه دده د ژوند و خت مؤرخانو

---

(۱) د پښتو ادبیات تاریخ ، دوهم ټوک ،(۱۰۵) مخ .

(*) په سانسکریت کی بت Bhutt د دانشمند ، فاضل او بت د پهلوان او سر باز په معنی راځی.

(۳) تواریخ خورشید جهان ، ۲۰٦ مخ .

(۳) عبدالحی حبیبی، د پښتو ادبیاتو تاریخ، دوهم ټوک (کابل: ۱۳٤) ۱۰٦ مخ .

تصریح کړی دی: فقط دپښې خټزا نی د لیکلوڅخه ښکاری چې اسماعیل دبیت نیکه زوی دخرښبون معاصرواودغه سړی په(٤١١ه) کال کې مړشوی دی. نوچې داسماعیل دژوند وخت د(٤٠٠ه) حدودوی ښایی چې پلاراوا کایی هم د(٣٥٠ه) په حدودو کې ژوندی وی.»

دحیات افغانی دلیکوال په حواله دی دسلیمان په غرونو کې میشته وخوتر مړینې وروسته دغزنی په شاوخوا کې ښخ شو(١)

شیخ بیتنی دری زامن درلودل چې اسماعیل، ورسپون اوکجین نومیدل اوپه دغودریوزامنو برسیره یې یوه لورهم درلوده چې بې بې متونومیده اودشاه حسین غوری میرمن وه چې اولاده یې متوزی پښتانه دی (٢)

دبیت نیکه په زامنو کې دورسپون اوکجین اولادی ته بیتنی وایی (٣) په پخواوختونو کې ددغې قبیلې خلك دسلیمان دغره په لویدیځه خوا کې اوسیدل او دبهلول دزوی سکندراودی دواکمنۍ په وخت کې دغلجیو دقبیلې دغلبی له امله له خپل پخوانی اواصلی ټاټوبی نه وکوچیدل اودسلیمان دغره په لمرخاته د ګومل درودپرغاړه اوپه تانك کې میشته شول. وروسته بیا ددغې قبیلې اکثره خلك د سوداګری اونورودولتی چارودترلاسه کواوله پاره هند ته ولاړل له دی کبله چې په هغه وخت کې په هند کې پښتنووا کمنانوقدرت درلودنوله همدی کبله دبیتنی قبیلې ځینې کسان هم دلویورتبوخاوندان شول چې ترهغه وروسته فتح خان بیتنی دبنګال دعلاقې دګوردسیمې خودمختاره اومشهورصوبه داریاګورنر وچې وروسته دهغه تاج دکرلانۍ قبیلې لاس ته ورغی اوپه همدی دول ددغې قبیلې خو تنونوروهم دپښتنوپاچایانوپه دوره کې امیران وو هغه شمیربیتنیان چې دګومل په دره کې اوسیدل د هغوی په شمیر کې زیاتوالی راغی چې دخپل ملك په لویولواودنوروسیمو په نیولویی

---

(١) حیات افغانی - ٣٨١ مخ .

(٢) نوموړی اثر ٣٨٢ مخ .

(٣) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ١٣٣٤ مخ.

پیل وکړان تردی چی (دوتو) ته چی کانهی گرام ته نږدی موقعیت لری ورسیدل: (۱)

دوی دلته دوزیرواومسیدوسره مخامخ شول اوپه هغه جگړه کی چی ددوی ترمینځ پیښه شوه ماتی یی وخوړه او بیرته تگ ته مجبورشول اودکرنگی له کلاڅخه هم ښکته راغلل. اوس نوموړی کلا دمسیدودقبیلی دبهلول زیودښاخ دشنگی څانگی په لاس کی ده. کله چی وزیراومسید ددوی دمقبوضه ملك له نیولوپر ته دهغوی په ملك باندی هم تیری پیل کړنوپه دغه وخت کی ځینی خلك له خپلو کورونوڅخه لاړل اوچیرته چی دوی ته پناه ورکړل شوه هلته میشته شول، خود کجین داولادی زیاتره برخه اودهغی نه دوړسپون اولاده دسلیمان دغره په ختیڅه برخه کی میشته دی(۲)

ویل کیږی چی په هغه وخت کی چی دگبرغرچی دبنوجنوب اودټاك شمال ته پروت دی اودورگاړاښاخ وړسیون بیټنیوپه قبضه کی وچی وروسته بیاپه نوموړی ښاخ باندی دگوربزوقبیلی یرغل وکړاو بی شمیره ورگاړی یی ووژل اوددوی ملك یی ونیوه. داسی روایت هم موجوددی چی ددغی مظلومی اوځپل شوی فرقی په مینځ کی یوه امیند واره ښځه هم وه چی ژوندی پاتی شوه اودلکی په نوم یوه ځای ته راغله اوپه دغه ځای کی خدای (ج) دی ته دوه غبرگونی زامن ورکړل چی په یوه باندی یی دآدم اوپه بل باندی یی دمعروف نومونه کیښودل اوکله چی دغه یتیمان دبلوغ مرحلی ته ورسیدل نودخپلی مورنه یی دبیټنی قبیلی د پاتی خلکو حال ترلاسه کړاودگومل دری ته دکجین اووړسپون اولادی ته ورغلل اوله هغوی نه یی مرسته وغوښتله اوهغوی یی دخپلی مظلومی څخه خبرکړل اوورته یی وویل که چیری تاسی زموږ پخوانی ملك ونیونودوی برخی یی ستاسواودریمه برخه یی موږته راکړی(۳)

---

(۱) حیات افغانی -۳۸۲ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۳۸۲ مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان- ۲۰۶ مخ.

دکجین اولادی دغه شرط ومانه‌اوهغه‌خوا ته یی لښکری ولیږلـی او پـه هغه جګړه کی چی د دوی ترمنځ پیښه شوه کجینوته بری ورپه برخـه شو اوګور بـز وتښتیدل‌اودهغوی‌داوسنی سیمی لویدیځ خواته ولاړل توبریالیتوب وروسته یی مفتوحه سیمه د پخوانی شرط له مخی په دریـو برخوویشله‌چی‌دوی برخی‌دکجین اولادی ته اوپاتی‌دریمه برخه یی اصلی خاوندانوته ورکړل شوه اوددغه ویش‌په مطابق ددغی سیمی دچاروواګی ترسره کیدی خـواوس دګبرسیمی‌اکثره ځمکی دکجین اولادی دنانی شاخ دبیی اوګروی په ذریعه نیولی دی (۱)

بیتنی د جنوبی وزیرستان په سهیل اوددیره اسماعیل‌خان دضلعی پـه لویدیځ کی استوګنه لری چی دجغرافیوی پلوه په جنوبی وزیرستان، خوپـه اداری لحاظ په دیره اسماعیل خان کی موقعیت لری :

ددوی سیمه له ۱۲ څخه تر۱۵ میلوپوری پـلن والی او تقریباً ۵۰ میله اوږود والی لری . ددوی اصلی مرکز دجنډ ولـه پـه نامه سره یادیږی چـی پـه جنوبـی وزیرستان کی دتانګ پوری مربوطه سیمه ده همدارازددغی‌قبیلی خلګ په بنوکی هم استوګنه لری (۲)

په ۱۹۶۱ کال کی په بنوکی ددوی شمیرد۱۱۹۸٤ تنواو په دیره اسماعیل‌خان کی ۱۳۲۱۷ تنو ته رسیده . (۳)

کسبونـه او عادتونـه :

ددغی قبیلی اکثره خلګ دکرنی اومالداری پـه چارو بـوخت دی : دوی پـه خپلوکسبونوکـی تـکره اوزیارکښ دی ددوی څخه ځینی خلګ هندوستان تـه د سوداګری له پاره تګ اورا تګ کوی (٤)

بیتنی غنم رنګه پوستکی، ګردمخونه، غټی‌ستورګی او منځنی اندامونه لری .

---

(۱) حیات افغانی- ۳۸۳ مخ .
(۲)اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۸ مخ.
(۳) « « « « ۹۸ مخ .
(٤) پښتونستان، ۲۵۲ مخ.

دوی دیرمیلمه پالونکی خلک دی . د بیتینود نارینه اوښځوپوښاک د وزیروسره د ګاونډیتوب په سبب ورته والی لري همدارازدیوارتوپیرونوښځه پرته ددوی دود او دستورکت مت دوزیروپه شان دی :

دبنوادیره اسماعیل خان نه پرته دیرشمیر بیتنی په هندوستان اوافغانستان په بیلابیلو ولایتونوکی استوګنه لري اوخلک ددغه قبیلی خلکو ته دستانه ووپه توګه درناوی کوی:

همدار ازدوی د مسیدو سره پخوانی د ښمنی لری اود مروتو دقبیلی د موسی خیلواونوتاخیلواکثره ځمکی ددغوخلکوله خواکرلی کیږی :

دبیتنی دقبیلی ښاخونه:

ددغی قبیلی خلک په څیرو عمده څانګوویشل شوی دی چی بیاوروسته په نورو روروخیلونو باندی ویشل شوی دی د غه څانګی په لاندی دول دی :

دانا، تتا، کتها، کوتی، رتن زی ، بو بائی، بویک، توران خیل ، کته ګرام ، مندانه ، شیخایی، ترایی اوخپلانی(۱)

۱ـ دکوتی ښاخ :

دکوتی ښاخ په اصل کی سیدان دی ځکه چی دبیت نیکه لمسی ابراهیم بن ورسبون یوسیدماشوم په خپل زویتوب ونیوه اوهغه یی لوی کړچی دغه ماشوم کوتی نومید چی دکوتی ښاخ هم دده په نوم نومول شوی دی . کوتی دا براهیم داصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیسته له نوځکه دبیتنی په قبیلی کی وشمیرل شواوس هم دده اولادی ته سیدان وایی چی دبنوپه ضلعه کی یوه سیمه دکوتی سادات په نامه یادیږی چی هلته یی اولاده میشته ده :

۲ـ دتتا، دناوکتهااولاده :

دوی دکجین له نسل څخه دی اواوس دبیتنی په قبیله کی داسی ګډشوی دی چی ددوی تر منځ هیڅ توپیرنشته. دتتااودناااولاده دشمیر دزیاتوالی په سبب دتولی بیتنی قبیلی مخکښ دی (۲)

---

(۱) اضلاع ،ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ،۹۸مخ .
(۲) حیات افغانی ،کابل ـ ۱۳۶۲ ، ۸۸ مخ .

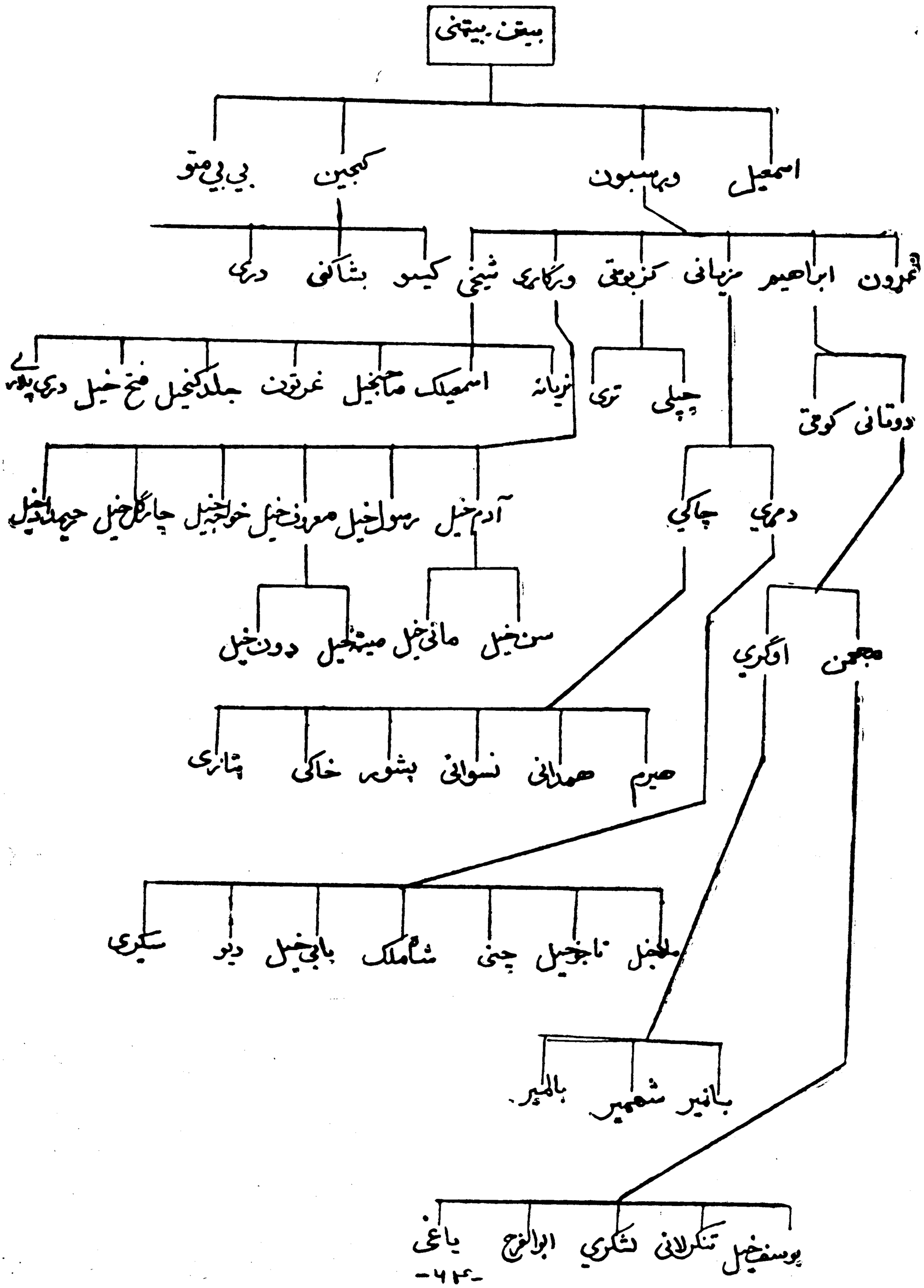

بیتن بیتهنی
اسمعیل
وهسبون
کجین
بی بی متو
عمرون
ابراهیم
مزیانی
کزبوتی
ورگاری
شیخی
کیسو
بشاکنی
دری
دوتانی
کومتی
چپلی
تری
نریانه
اسمعیلک
صاحبخیل
غرتون
جلدکخیل
فتح خیل
دری پلاری
دمری
چاکی
آدم خیل
رسول خیل
معروف خیل
خواجه خیل
چارگل خیل
حیمداد خیل
سن خیل
مانی خیل
میته خیل
دون خیل
مجمن
اوگری
هیرم
همدانی
نسوانی
پشور
خاکی
پتازی
ملاخیل
تاجرخیل
چنی
شاه ملک
بابی خیل
دیو
سیکری
بانیر
شهمیر
بالمیر
یوسف خیل
تنکرلانی
لشکری
ابوالفرج
یاغی

پره خمکنی

دپره خمکنی قبیله د سربن په توانیز ګروپ کی شمیرل کیږی چی د سپین غره په سهیلی لمنو کی ژوند کوی . ختیځ ته یی اپریدی اواورکزی، اویدیځ ته یی توری، شمال ته یی سپین غراود جنوب خواته یی دتوریواواورکزیوسره پوله لری .

په ۱۹۶۱ ع کال کی د دوی شمیر (۳۹۱۱۹) تنوته رسیدلی . دوی په یوه غرنی سیمه کی ژوند کوی . د دوی خمکی اکثره للمی دی خوښه حاصلنه ورکوی پره خمکنی د افغانستان څخه د سپین غره په واسطه جلا شوی دی او کله چی افغانستان ته سفر کوی د اپریدیواو کورمی دلارو څخه ځی او په اداری لحاظ د کورمی په ایجنسی پوری مربوط دی . دوی غالباً د کرمان په دره کی ژوند کوی.(۱)

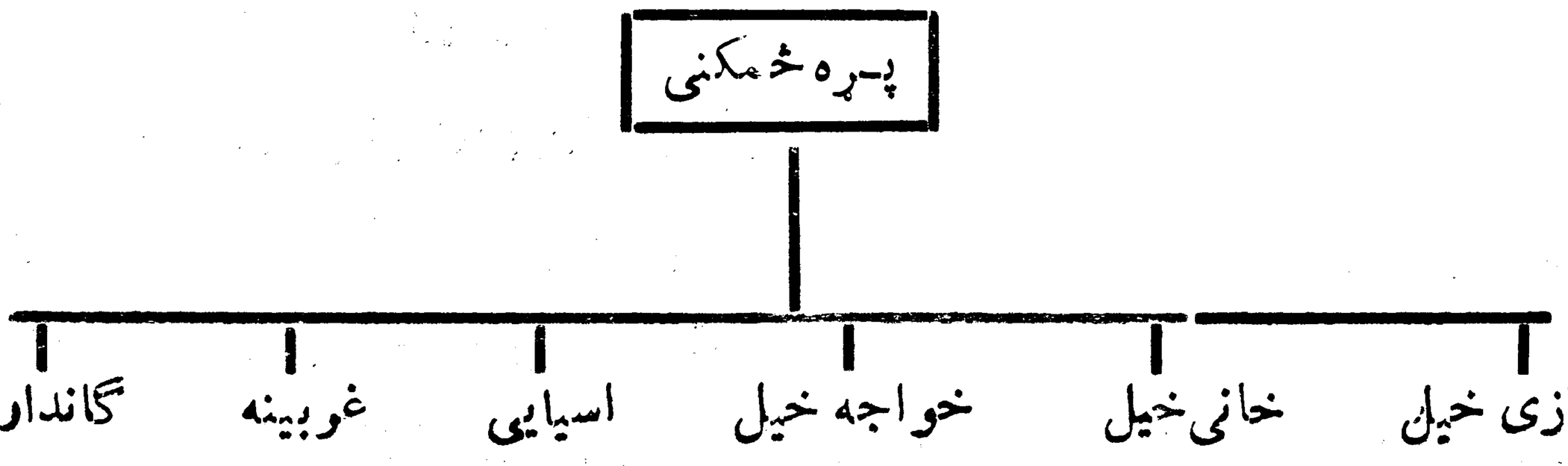

پربه

پربه په اصل کی کرلانی پښتانه اودخوګیانو قبیلی یوه څانګه ده خو د یری مودی راهیسی له دوی نه بیله شوی ده اودخوګیانو له پاتی ښاخونو څخه دومره لیری استوګنه لری چی پخپله هم نه پوهیږی چی له خوګیانیوسره اریکی لری او که نه (۲)

نوځکه مودلته په ځانګړی ډول وځیرل . د پربه مشهور خیلونه دادی: مردی-خیل ، میاخیل ، بسی خیل ، سردارخیل، محمود خیل، تری زی، ملی زی، اشی زی، دده خیل او بوچی خیل.

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۹۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۵۰۱ مخ

داسی ویل کیږی چی اومړی ټولوخوگیانیو په خوست کی استوگنه درلوده خو د جهانگیر په زمانه کی د زرمت په سیمه کی ځینواستوگنوغلجیو قبایلو په دوی حمله وکړه اودوی یی د خپلی سیمی نه یی ځایه کړل . د شاه جهان دواکمنی په وخت کی په دوی کی کورنی جگړی پیل شوی اودوی په هغوجگړو کی ډیر کمزوری شول (۱)

دحیات افغانی اوتواریخ خورشیدجهان دمولفانو په قول د دوی د وسله وا لو کسانوشمیر په هغه وخت کی (۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی. دوی د خوست په سیمه کی استوگنه لری اوپه سپین گوندی کی داخل دی . د پړبه د ښاخ زیات شمیر خلك د کرنی په چارو بوخت دی خولږ شمیر یی دتجارت اوسوداگری کارونه هم سرته رسوی (۲)

پرملیان (فرملیان)

پرملیان پرملیان اویافرملیان په پښتنو کی یوه ډیره لرغونی قبیله ده چی د غرغښت په ټولنیز گروپ پوری اړه لری اوځانونه دکاکړویوه ځانگه بولی . د دوی داستوگنی اصلی ځای پرمل یابرمل دی چی دسلیمان د غرونو په لړی اود اوسنی ارگون په سیمه کی موقعیت لری .

تاریخ حیات افغانی لیکی: پرملیان اکثراً په اورگون اودخرو ټو د سیمی په منځنی برخه کی اوسیږی (۳)

البیرونی دقانون مسعودی په دریم ټوك کنی دپرملیانودسیمی موقعیت د غزنی اوملتان ترمنځ ښودلی دی . همدارازدصولت افغانی دتاریخ مؤلف زرد ارخان ناغر دپرملیانو دقبیلی دموقعیت په باب لیکی :

«پرمل دغزنی په توابعو کی دیوی سیمی نوم دی اوهغه کسان چی د پرمل په سیمه کی استوگنه لری دپرملیانو په نامه بلل کیږی (٤)»

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ .

(۲) تواریخ خورشید جهان - ۲۵۰ مخ .

(۳) حیات افغانی- ٦٤٧ مخ .

(٤) معاون سرمحقق محمد محسن پرملی، (دپرملیانوقبیله) دحقیقت سربازدورځپاڼی ٤٧ گنه د۱۳٦۷ کال دسرطان میاشت .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافغانستان نامتو اوونلی مورخ اروابناد استاد احمد علی کهزاد هم دپرملیا نود اصلی تاتوپی مرکز (اورگون) ښودلی دی چی پرملیان پـکی ژونـدکـوی . کـه څه هم دپرملیانوداستوګنی اونژادی اړیکوپه باب دول دول نظـریـی څرګندی شوی دی اودهغوی څخه یی څینی عقیده لری چـی پرملیان دهغویفـتلی شهزا ده-ګانوله اولادی څخه دی چی دعربودفتوحاتوله وخت نه دغز نوی واکمنی تردوری پوری اوبیا تراوسه په سلیمان اوسپین غره کی اوسیږی .

همدارنګه دپرملیانو په باب دوهم نظردادی چی دوی به خلجی (غلجی) وی خوهغه دویم اوقطعی نظرچی دپـرملیـانـوپـه بـاب صدق کوی هغه دا دی چی دوی دپښتنودغرغښت په تولنیزګرو پ شامل اودکاکړوپښتنواولاده ده چی موږ ددوی دپښترنوا لـی دثبوت له پاره لاندیـنی دلایل راوړای شو . هغه وخت چی بهلول لودی ددیلی سلطنت ترلاسه کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یی پښتانه قبایل هند ته وروبلل : په دی فرمان کی راغـلی وچی ماتـه خدای دهندوستا ن تخت راکړ خوددی تخت حفاظت هغه څوك کولای شی چی د قوم او قبیلی خاوندوی: نوپس پښتنوته پـه کاردی چی ددوی دیرشمیر هندوستان ته راشی اونه یوا زی سلطنت و-ساتی بلکی هغه ته پراختیاورکړی اوجا ګیرونه ترلاسه کـړی چی ددغه فرمان په څواب کی دیر پښتانه قبایل پەتیره بیا لوهانی اوپرملی پښتانه دهند په لورو رغلل:

په اوسنی وخت کی پرملیان په لاندنیوسیمو کی ژوند کوی :

۱- زوراورګون چی داورګون داولسوالی پەشپږ کلومتری کی موقعیت لری او ویل کیږی چه په دغه ځای کی دپرملیانو تقریباً څلورزره کورنی ژو ند کوی. دزاړه اورګون پرملیان په دوو ښاخونوویشل کیـږی شرف اوسپری چی شرف بیادبالشتی، میل احمد اوملت کلان په څانګـواوعلی خیـل اوقره خیل دسپری په ښا خ پوری اړه لری .

داورګون په پرملیانوسربیره یوشمیر پرملیان دکـابـل دچهاردهی په کلا ی-قاضی، کلای غیبی، آ قـاعلی شمس، دەمرادخان، چهلستون، سرآسیاب، مـوسهی

پرملیان، کلای کاشف، یوسف بنگی، بر پرملی او کوز پرملی کی چی دگلباغ د سیمی پوری اړه لری او کلای غیب الله او کلای بهادرخان پر ملی کی ژوند کوی همدارازدکابل درخت شنگ ته نژدی په کوز پرملی کی هم استوګنه لری. بوشمیر پرملیان دمزارشریف په چارکنت، لوګر، غزنی، هلمنداوکندهار کی هم اوسیږی دخوشحال ختک داشعارودة-اموس له مخی دګوزی پښتونخواد صوابی په تحصیل او همد ارازدپاکستان په پنجاب کی زیات شمیر پښتانه نه پرملیان استوګنه لری. (۱)

پرانګیان

دوی لودی پښتانه دی .ویل کیږی چی دلودی د زوی سیانې له دووزامنود جملی نه یی پرانګی مشروچی دغه څانګه دهغه په نامه سره شهرت لری . په پیل کی ددغی قبیلی خلک په لویدیځ افغانستان کی میشته وو، خوتر هغه وروسته د غره ختیځی خواته ددامان دسیمی په ټانک اوروری نومی ځایونو کی یی استوګنه غوره کړه .چی دیره موده یی پردغی سیمی با ندی قبضه دراود له خوا هند د مغولی واکمن ظهیر الدین محمد بابر په وخت کی ددولت خیلو، میاخیلواومروتوقبیلی او همدارازدلوانی نوروخانګودغه سیمه په زورسره دپرملیانونه ونیوله اودیرشمیر پرانګی ووژل شول .پاتی یی تیت اوپرک اود خپلی قبیلی له نورو خانګوسره دهندوستان په مختلفو اوبیلا بیلو برخو کی میشته شول (۲)

اوس په افغانستان کی حتی خوک دپرانګی له نامه سره هم اشنایی نه لری، خود هندوستان په بیلابیلو پرخوکی دوی دلو دی پښتنو په نامه سره استوګنه لری . دهندوستان دپنجاب دایالت په روپړ اولودیانه نومی ځایونو کی هم ددغی قبیلی خلک میشته دی .همدارازدهندوستان په دکهن کی هم ددغی قبیلی خوکورنۍ شته :

---

(۱) محمد محسن پر ملی، «دپرملیانوقبیله» حقیقت سر باز، ۴۷ ګڼه د۱۳۶۷کال دسرطان میاشت

(۲) حیات افغانی - ۲۸۷ مخ .

دهند مشهورواکمنان لکه سلطان سکندرلودی اوسلطان ابراهیم لودی هم دلود یانود پرانگی بناخ ته منسوب وو .

پنج پای

لکه چی د درا نیوپه بحث کی راغلی دی درانیان دسربن په توانیز گروپ پوری اړه لری اوپه دو وستروخانگویعنی څیرك اوپنج پای باندی ویشل شوی دی دپنج پای بناخونه دادی :

۱ـ نورزی.

۲ـ اسحاق زی .

۳ـ الیزی .

٤ـ ادوزی.

٥ـ ماکو .

٦ـ خاکوانې یا خوگیانې .(۱)

پته دی پاتی نه شی چی دپنج پای دخوگیانې یاخاکوانې بناخ دی له هغو خوگیانیوله قبیلی سره یوونه شمیرل شی کوم چی دننگرهاردولایت دخوگیانیو په اولسوالی کی استوګنه اری اوکرلانې پښتا نه دی .

پښسی

دپښې قبیله په غرغښتوپښتنوکی یوه مشهورهقبیله ده.ددغی قبیلی اصلی مرکز د کاکړستان دژوب ناوه اود بوری تاریخی سیمه ده. خوبیاوروسته پښیو خپله پارنی سیمه پریښې اود لویی تاریخی پښتونخوانوروسیموته لیږدیدلی دی.هغه وخت چی پښیانوخپل اصلی تاتوبی کاکړستان پرپیښودنوځینی یی په پښین کی میشته شول او ځینی یی دسیوی په تاریخی سیمه کی اباد شول (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره.اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور- ۹٤ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی کویته ، ۱۹۷٦، ۹٤ مخ .

ظفر کاکاخیل په خپل مشهور اثر «پښتانه د تاریخ په رڼا کی» لیکی: «پښی هم د کاکړو په شان مشهوره او پخوانی قبیله ده او جرړی یی ترویدی زمانی رسی. ددوی ځینی خلك په افغانستان او ځینی یی په دکهن کی هم استوګن دی.» (۱)

همدارازد پښی د قبیلی یو شمیر خلك د هند داندهرا پرادیش په ولایت کی هم شته دی چی د هندوستان په تاریخ کی دلیدو وړ برخه لری: داودخان پښی په هند کی یو تاریخی شخصیت تیر شوی دی.

د پښی ابن دانی د نسب شجره

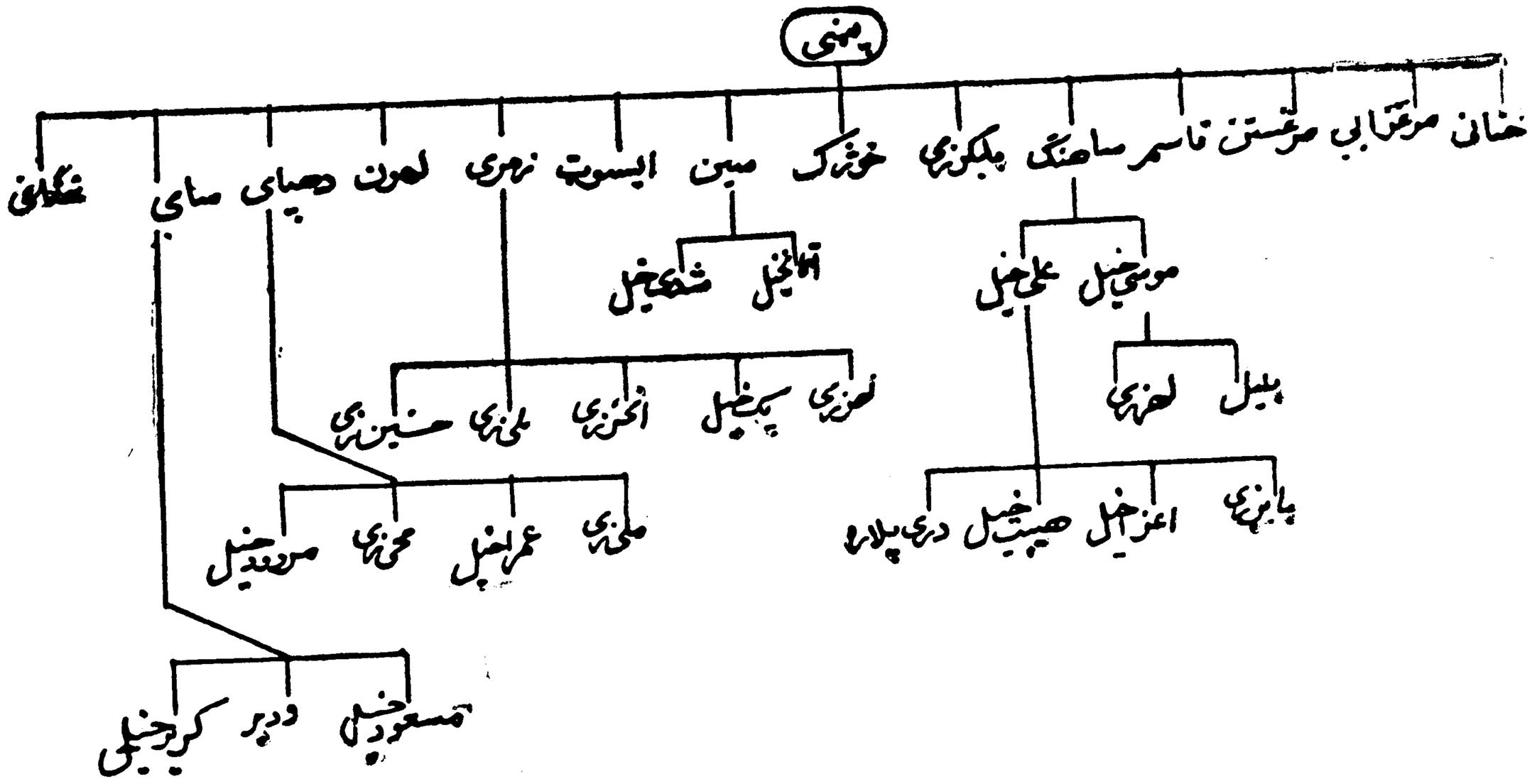

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۲۹ مخ.

پوپلزی

پوپلزی دسړبن په ټولیز گروپ اړه لری او ددرانیو دځیرك په څانگی پوری تړلی دی.

پوپلزی دنورو درانیو څانگو څخه ډیره نومیالی څانگه ده ځکه چی دپښتنو پاچا ابدالی احمدشاه بابا او د ده اولاده له همدغی څانگی څخه دی. ددوی زیات شمیر په کندهار او هرات کی استوگنه لری او لږ شمیر نور یی دهیواد په نورو لویدیځو ولایتونو کی میشته دی. دوی دکرنی په چارو بوخت دی او ډیری ښی ځمکی لری: همدار ازدزابل په ولایت کی هم یو شمیر پوپلزی استوگنه لری. اوس په هریوه ولایت کی د دوی د استوگنی سیمی او شمیر ښیو:

۱ ـ دکندهار په ولایت کی:

دکندهار ولایت په مرکز، دامان، شاه ولی کوټ، ارغنداب، خاکریز، پنجوایی او ارغستان په اولسوالیو او دغورك په علاقه داری کی استوگنه لری چی دکندهار په ولایت کی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی ۶۷۲۸۳ تنه ښودل شوی دی. (۱)

دهرات په ولایت کی:

پوپلزیان دهرات ولایت دنظام شهید، غوریانو، اوبی، کرخ اوزنده جان په اولسوالیو کی استوگنه لری چی دهرات په ولایت کی ددوی شمیر د(۱۵۷۷۶) تنو په شا اوخوا کی اټکل شوی دی.

د هلمند په ولایت:

دناوه بارکزایی او نوزاد په اولسوالیو او د واشیو په علاقه داری کی هم یو شمیر پوپلزیان استوگنه لری په نوموړی ولایت کی یی ټول شمیر(۱۲۱۵۳) تنو ته رسیږی:

د زابل په ولایت کی:

د ترنك او جلدك په اولسوالیو او د میزان په علاقه داری کی استوگنه لری چی په نوموړی ولایت کی د دوی شمیر (۳۸۳۸) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی:

---

(۱) معلومات مختصردر باره اقوام و قبایل ایالت سرحدی کشور ۹۸ مخ.

د اوزگان پـه ولایت کی :

پـه ترین کوټ او د خاص او روزگان، گزاب، شهید حساس اود هراود په اولسوا لیوکی استوگنه اوی چی پـه نوموړی ولایت کی د دی شمیر ۲۹٦٤۱ تنه ښودل شوی دی (۱)

یوشمیر پوپلزی د با دغیس په ولایت د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیوکی هم استوگنه لری یوشمیر پوپلزی په ملتان کی هم استوگـنه اوی چی ښا یی دوی په کوم سیاسی ملحوظ هلته تللوته ارشوی وی (۲) که څه هم څینی پوپلزی پوونده دی خو بیـخی زیات شمیر یی د کرنی په چارو بوخت دی ددی د کوچیانو شمیر هم از دی:

ددوی تخمینی شمیر د (۱۲۸٦۹۱) تنو په شا اوخواکی دی :

پیاروخیل

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثریت یی په زرمت، پکتیکا او د کابل ولایت په جنوب لوید یځ یعنی دلمندر په درهٔ کی استوگنه لری :

تارن

د تارن د قبیلی له په باب په مخزن افغانـی کی لیکل شوی دی چی پـه اصل کی د سیدزوی و ، خو کاکړهغه په زویتوب ونیوه اوهغه یی وروزه. تارن هم په دغی قبیله کی ښځه وکړه اواولاده یی د کاکړو د او لادی سره مخلوطه شوه چـی اکثـره تارن د کند هار پـه سیمه کی میشـته اوستانه بلل کیـږی اووایـی چی دوی د (طاهرآبشناس) له اولادی څخه دی چـی د سلطان محمود غزنوی دواکمنی پـه وخت کی د او بوپیژندلو په کار کی بی ساری و(۳) د نسب د شجری د لیدلوځخه

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۹۷ مخ .

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۸۷ ـ مخ .

(۳) حیات افغانی ـ ۲۳۱ مخ .

وروسته دا څرگنده شوه چی داقبیله هم دغرغښت په ټولنیز گروپ کی شامله ده.
ددغی قبیلی وگړی په رودملازی، زیارت، هرنایی اوسنځاوی کی ژوند کوی(۱)

د تارڼ یا طاهر د نسب شجره

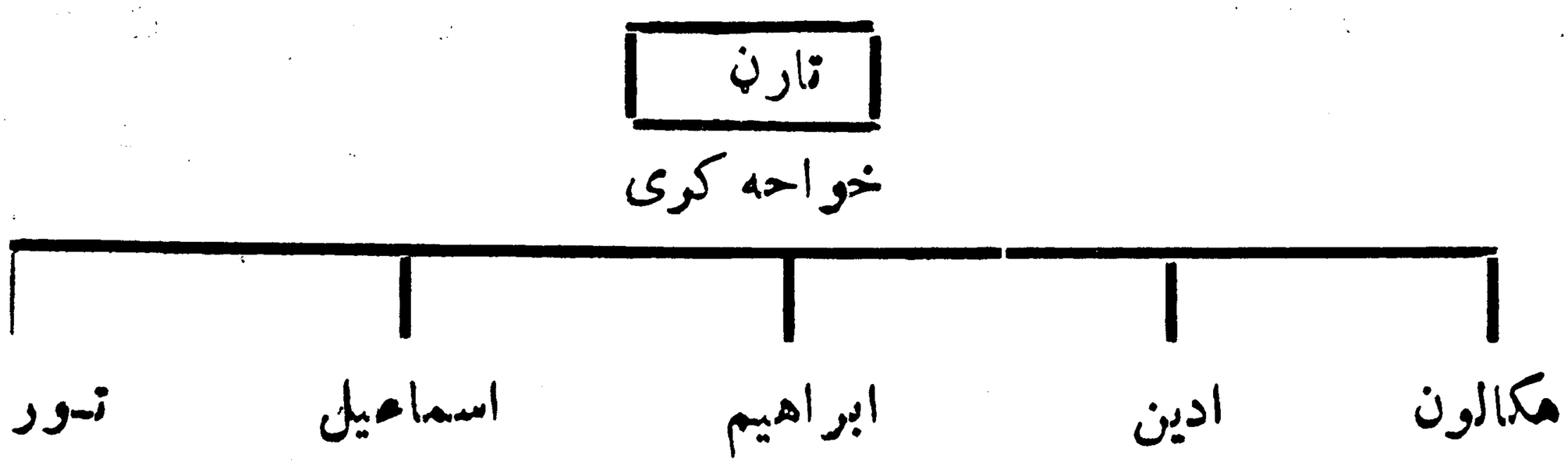

تتا

دوی په اصل کی دکجین اه نسل څخه دی اوا وس دبیټنی په قبیله کی داسی گډ شوی دی چی ددوی ترمنځ هیڅ توپیر نشته. ویل کیږی چی دتتا اولاده دشمیر دزیاتوالی په سبب دټولی بیټنی قبیلی مخکښ دی (۲)

تتور

تتور د دولت خیلو اوټاك په لویدیځه برخه کی موقعیت لری. د دی ښاخ خلك هم ددولت خیلو اومیاخیلو په شان په سوداگری اوتجارت باندی بوخت ووچی ددوبی له خوابه په وانه اوپه ژمی کی به ددامان په سیمه کی اوسیدل. دخانزمان خان کتی خیل دتسلط اوقبضی په وخت کی دغه قبیله دلوحانی دټولو خاښونو په گډون دده تسلط لاندی پاتی شوه. وروسته دنادرشاه افشارا یرانی په وخت کی دشاه بزرگ دخانی په موده کی دغه قوم دمغولوسره دمقابلی له کبله دیر کمزوری شواوکله چی دغه قوم په یعقوب خیلو باندی یرغل وکړ نو دیعقوب خیلونه یی دیرخلك وژل. خوڅرنگه چی صاحب دا د خان اودیعقوب خیلانو

(۱) پښتواوپښتانه په سهیلی پښتونخواکی - ٤٦٧ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۳۸۸ مخ .

نورو ملکانو دگنډاپوریانو نه مرسته وغوښتله گنډاپوریان هم ددوی سره ملا وتړله او دتتور پر قوم یی حمله وکړه چی ډیر شمیر تتور یی دیعقوب خیلو په بدل کی ووژل چی وروسته بیا دغهٔ قوم ډیر کمزوری شو (۱)

دحیات افغانی په قول ددغه ښاخ شمیرله دریوسو وکورنیو نه زیات نه دی . ددوی دود او دستور دمیاخیلو سره ورته والی اویو والی لری اوغالباً خلک یی دکرنی په چارو بوخت دی . (۲)

ترکلانۍ (ترکانۍ)

که چیری ددغی قبیلی دنسب شجره وگورونو څرگنده به شی چی دوی دسړبن په ټولنیز گروپ کی شامل دی. دوی د پښتنو نورو قبایلو په لړ کی یوسفزیو، مندړو اوگگیانیو ته ډیر نږدی اودغه دری واړه قبیلی دترکلانیو په گډون دښاخی خیلو یاخوښی خیلو پښتنو په نامه سره یادیږی :

دغه قبیله په پخوانیو متونو کی دمثال په توگه داخوند درویزه په تذکرة الابرار والاشرار کی عموماً دترکلانۍ په نامه یاده شوی ده خواوس معمولاً دترکانۍ په لیک دودلیکله کیږی .

یوسفزی، مندړ، گگیانۍ اوترکانۍ چی مجموعاً دخا بنی خیلو یا خوښی په نامه یادیږی ددوی اصلی اولومړنی ټاټوبی دارغستان په حدودو کی دغونډان اوسره غره په خواوشا کی هغه ځمکه ده چی دغوړی مرغی په نامه یادیږی. دوی چی دترینو په گاونډ کی اوسیدل دترینو دفشار اوزور له امله یی خپله سیمه پریښوده او دغوریاخیلو له خوادغزنی دمقر په کڅی کی په ورکړل شوی ځمکه باندی دڅه وخت له پاره میشته شول خوله غوریاخیلو سره هم خوابدی شول هغه ځمکه یی هم پریښو ده چی په نتیجه کی دکابل خواته راوخوځیدل . دراتگ په وخت کی اتمان خیل هم ورسره ملگری شول. دوی دکابل په شا اوخواورشوگانو کی میشته شول چی په هغه وخت کی په کابل کی دتیموری کورنی میرزا ابوسعید واکمن وچی

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۸ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۲۹۸ مخ .

ورپسی یی زوی میرزاالغ بیګ دهمدغوپښتنوپه مرسته په ۱٤٦۹ع کال کی په کابل اوغزنی کی واکمن شو. له دغه ځایه انکل کیږی چی نیابی خانبی خیل پښتانه به دکابل ورشوګا نو نه دپښځلسمی پیړی دلو مړی نیمایی په وروستیو کلونو کی راغلی وی. میرزالغ بیګ چی تر څوپوری کمزوری وپه همدغوپښتنو به یی ځان ساته خو کله چی هغه په خپلوپښتوودر یدد پښتنوسره یی مخالفت څرګندکړ. میرزا الغ بیګ لازمه وګڼله چی دهغوی پیا وړی ځواک مات کړی هماغه وچی خانبی خیلوپښتنومشرا نوته یی یوه میلمستیاجوړه کړه اوپه چل ول یی سره یی دهغوی د(۹۰۰) تنه په شااوخواکی مشران له تیغه تیرکړل چی ادیره یی دکابل دمونجان دغوندی په جنوبی برخه دسیاسنګ دغره په لمنه کی پرته ده داپیښه په غالب ګومان د۱٤۸۰ - ۱٤۹۰ ع کلو نوپه شااوخواکی شوی ده :

تردی خونړی او خواشینووونکی پیښی وروسته خانبی خیل پښتا نه دکابل نه د ننګرهارپه خواروان شول تر کلانیو به لغمان کی واړول :

یوسفزی ، ګګیانی او اتمان خیل په ننګرهارکی اوسیدل چی په بیاورو سته نومورې دری قبیلی په سوات ، دیراو باجوړ کی میشته شوی ، خوتر کلانی چی په لغمان کی یی استوګنه غوره کړی وه دلغمان خلک وددوی له لاسه په کابل کی مغولی حکمران ته شکایت وکړ اودمغولی پوځ په فشارتر څه مودی وروسته دلغمان نه باجوړ ته ورغلل.

محمدحیات خان په خپل مشهوراثر «تاریخ حیات افغانی» کی لیکی: «په کومه سیمه کی چی د تر کلانیوقبیله استوګنه لری یوه غرنی او ښکلی شنه سیمه ده چی دیره په زړه پوری آب وهوالری. ددوی په سیمه کی دغنمو پیداواردنوروغلودانو په پرتله دیردی»

قبیلوی ویش :

تر کلانی په لاندنیوستروښاخونوباندی ویشل شوی دی : (۱) سالارزی (۲) مامونډ(۳) ابراهیم خیل (٤) اسوزی (۵) سمیل زی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ سالارزی:

سالارزی په ښار، کوټکی، الیکی، ناوه گی، چارمنگ، لرآمدك، برآمدك، لرسدین، برسدین، بر چمر کنډاود کونړ دولایت په دانگام کی اوسیږی.

۲ـ ماموند:

ماموندپه اومړی سر کی په دوه مهموښاخونوچی یوته یی (اوی ماموند) او بل ته یی (واړه ماموند) وایی ویشل شوی دی: دلوی ماموندودخیلونومونه دادی: مسعودخیل، عمرخیل، یوسف خیل، سلیمان خیل او خلوزی.

دوړوماموندوخیلونه دادی: بړوزی، اوریازی، برم کازی.

۳ـ ابراهیم خیل:

په ټوله ترکانی قبیله کی ابراهیم خیل دمشرتوب اواعتبارڅښتن دی دوی اصلاً په سالارزیوورگډیږی. خوله کومه وخته چی ابراهیم نومی دباجوړدسالار زیومشردخپلی آزادی له پاره دمغولودامپراتوری سره ډیری جگړی وکړی اود باجوړدسیمی خپلواکی یی په ډیری میړانی سره وساتله دهغه ځای دپښتنوله خواده ته دخان لقب ورکړشوچی دغه مشری تردیری مودی پوری دده په کورنی کی پاتی شوه اواولاده یی دابراهیم خیلوپه نامه سره یاده شوه:

٤ ـ اسوزی:

په جندول او بر اول کی استوگنه لری:

٥ ـ شملزی:

چی په میران او براول کی استوگنه لری:

د باجوړڅخه پرته نرکلانی ددیرپه ضلعه او د افغانستان دکونړپه ولایت کی هم استوگنه لری چی ددیردضلعی ترکلانی په براول، میدان اوجندول کی استوگنه لری اوشمیریی (۷٥٤۰۰) تنه ښودل شوی دی: په باجوړکی دترکلانیو شمیر د ۱۹٦۱ کال د سرشمیرنی له مخی (۱٥۰٥۰۰) تنه وو چی د هغی جملی څخه یی

(۸۰۰۰۰) تنه ما موند او (۷۰۵۰۰) تنه سالارزی شمیرل شوی دی .

د افغانستان دکونړې ولایت کی ددی شمیر (۳۹۹۸۲) تنه ښودل شوی دی چې په دانګام، اسمار، شنګری، شالی، ناری، بریکوټ، دم کلی، نرنګ، سرکانو، ګنجګل، تانکو، شلتن اومروره کی استوګنه لری(۱)

تره خیل

دوی غلجی پښتانه دی اودیرشمیر خلك یی دکابل ددهسبزد اولسوالی په تره خیلو، د لغمان ولایت دتبی کونج اوتردخیلو په کلیو او څینو نورو کلیو کی میشته دی یوشمیر تره خیل په کوهدا من کی هم استوګنه لری . ددوی یوشمیر کو چیانی ژوند لری تره خیل دکرکیلی په چارو بوخت دی او یوشمیر ملی دولتی ملازمتونه هم سرته رسوی .

تره کی

د غلجو په تولنیز ګروپ کی یوه دیره مشهوره قبیله ده. د حیات افغانی د مولف په قول په افغانستان کی ددوی شمیر پنځلس زره کورونو ته رسیږی ددوی زیاتره برخه د غزنی ولایت په مقر، ګیلان اود ناوی په اولسوالیو او دآب بند په علاقه داریو کی استوګنه لری چې ۲ پر ۳ برخه خلك یی په کلیو اویوه برخه یی په پوونده او کوچی دول ژوند کوی چې ددوی د شمیر په تناسب د هغوی ملك اوسیمه وره ده . څرنګه چې د مقرد سیمی زیاته اندازه د علی خیلو او خدوزیو په لاس کی ده نوځکه د څمکی دلږوالی له کبله یی پوپر ۳ برخه خلك په شپږتوب او دژویو په روزنه اوپالنه ژوند کوی :

د تره کو پوونکی د مني د موسم په پیل کی د کندهارخواته ځی اود پسرلی د موسم په پیل کی بیرته د مقرخواته په راتګ پیل کوی چې دهمدی کبله په پښتو

---

(۱) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان (۵۰ - ۵۱) مخونه .

ژبه کی د پوونـده ووتره کوپـه باب یومتل هم شته چی وایـی :

چی چونگښی وایی قر	تـره کی وایی مـقر
چی چونگښی وایی غار	تره کی وایی کندهار

چی د دغه متل نه متصد دادی چی کله دگرمی د موسم پـه پیل کی چونگښی د رغزپورته کوی : نوپه دغه وخت کی تره کی کوچیانواوپوونده تهخپل وطن ة په زړه ورگرځی اوبیرته مقرته راستنیزی . (۱)

د غزنی د ولایت څخه پرته یوشمیرتره کی د زا بل د ولایت په مرکزکلات او د شاه جوی په اولسوالـی کی هم میشته دی .

همدارازد هلمند د ولایت د نادعلی اوگرمسیرپه اولسوالیو کی هم یوشمیرتره-کی استوگنه لری. د تره کوجنوب اوجنوب ختیځ ته سلیمان خیل او توخی، ختیځ ته یی سلیمان خیل، شمال ته یی علی خیل ، اندراوهزاره اوجنوب ته د دیورنډ په کرښه دکاکړوسره نښتی دی. ددغی قـبیلی کوچیان په عمومی توگه پـه ژمی کی دکندهار په ریگـ اودا څـخه زیـوپه سیمی اوهمدارازدکندهاوپه نورو برخو کی لیدل کیږی. ددوی بوشمیرد دیورنډ دکرښی نه تیریزی اودکاکړو دقبیلی سیموته لیږدکوی او ترپښینه پوری څی(۲)

یوشمیر تره کی دننگرهاردولایت دچپرهاردعلاقداری دتره کوپه کلی کی استوکنه لری چی شمیریی (۲۸۷) تنوته رسیږی (۳) سربیره پردی دفاریاب په ولایت کی هم زیات شمیرتره کی ژوندکوی .

همدا رازد دوی یوشمیرد بـاد غیس د ولایت دمرغاب داولسوالی دبوکن په

---

(۱) حیات افغانی، پښتوژباړه - ۲۷۱ مخ .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل سرحدی کشور - ۷۳ - ۷۶ مخونه.

(۳) نوموری اثر ، ۷۳ مخ .

کلی اودهغه په شااوخوا اودنوموړی ولایت دغورماچ د اولسوالی په خوکلیو کی هم میشته دی. د دوی شمیر د ۱۶۱۳۱۴ تنو په شااوخواکی ټولنه شوی دی .

دتره کی ابن موسی ابن ابراهیم ابن غلجی دنسب شجره

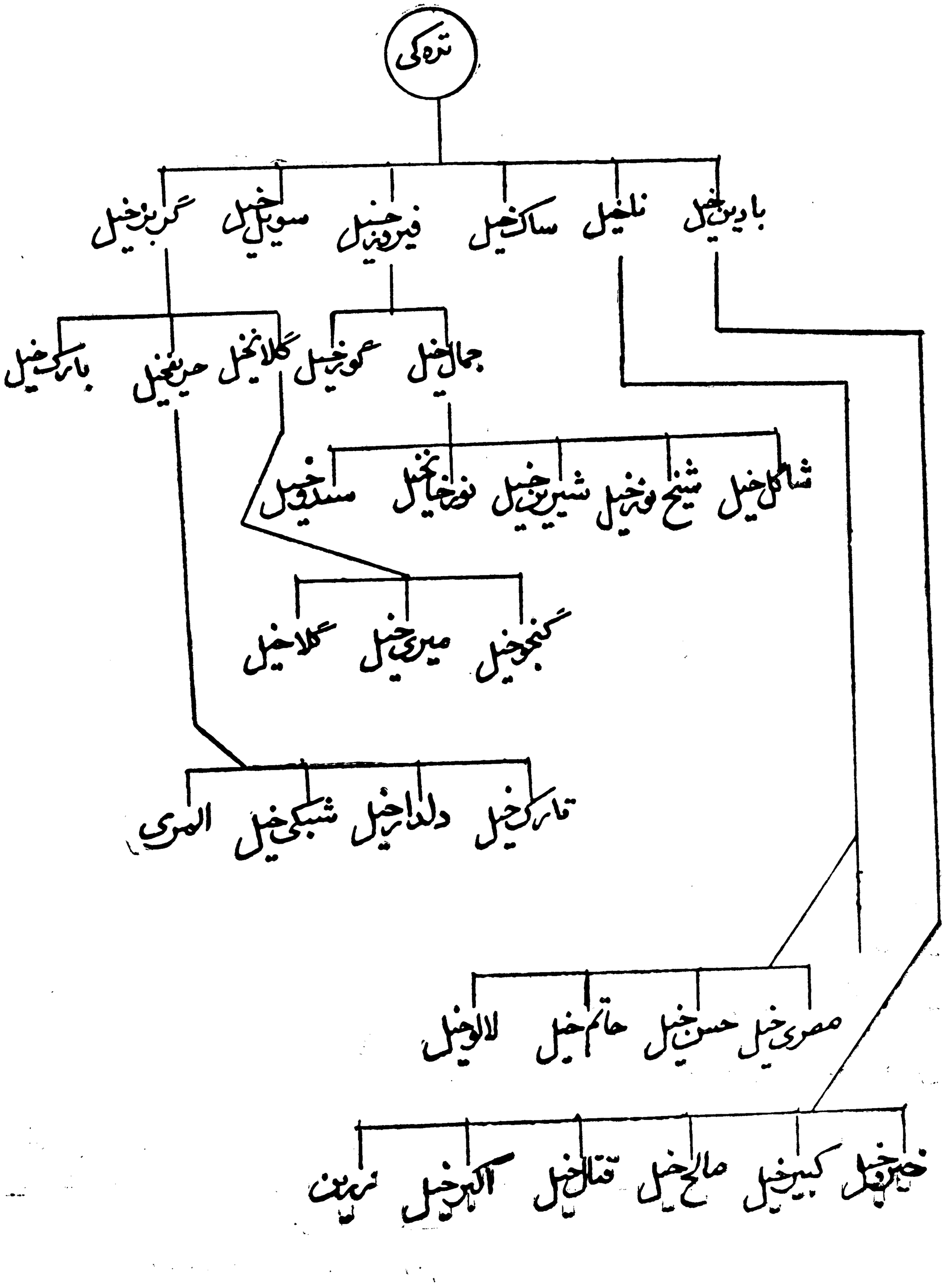

ترین

دنسب دشجری دکتلونه څرګندیزی ابدال چی هغه له نسله څخه ددرانی قبیله رامینځ ته شوی دترین زوی و، خوځرنګه چی دده اولاده په درانی او ابدالی سره یادیزی نود ترین پاتی دوه زامنود خپل پلار یعنی ترین سره شهرت ومو ند چی په دوو لویو قبیلو ویشل شوی دی تورترین اوسپین ترین اود تسمیی وجه یی داسی بنودل شوی ده. دترین هغه زوی چی لږتوروزمه وهغه په تورتر ین اوبل زوی یی چی سپین رنګی وپه سپن ترین سره شهرت ومونډ. (۱) چی ددوی بحث به په خپلو خپلو ځایونو کی وشی.

تور تر ین

دبریڅوختیڅ ته ورځرمه پښین موقعیت لری چی دترینانوملك دی. د غه سیمه دد رانیود ملك په سهیلی برخه کی موقعیت لری. اویدیڅ خوا ته یی شوراوك چی هلته بریڅ میشته دی، سهیل لورته یی پښین له شال څخه دتګه تو په نامه په یولړغرونو سره بیلیزی. ختیڅ خوا ته یی هغه غرونـه موقعیت لری چی دغه سیمه دکاکړونه بیلوی اوقطب خواته پښین ددرانیو له سیمی نه دشمال خواته غرونوسره بیله شوی ده. پښین له شمال ختیڅ نه ترجنوب لویدیڅ پوری نږدی اتیا میله اوزدوالی اواخری سویی نژدی خلویښت میله دی.

پښین دشوراوك په نسبت اوچت اوسطحه یی نا همواره ده، خودشوراوك په پرتله دکرنی وړ ده. ددی سیمی خلك په یوی کولړکی داوښانو په پرتله زیاتره دغوایانو څخه استفاده کوی. که څه هم داوښانو شمیریی زیات دی (۲) دوی غالبا دکرنی په چاروبوخت دی. خو ددوی زیات شمیر خلك دکند هار اوسند (اباسین) تر منځ دسوداګرۍ په چاروبوخت دی.

---

(۱) حیات افغانی ـ ۱٤۰ ـ ۱٤۳ مخونه.

(۲) حیات افغانی ـ ۱٤۵ ـ ۱٤٦ مخونه.

د دوی کړه وړه ددرانیو د کړو وړو په څیر دی چی له هغوی سره هم په نسب او هم پسه ملګرتوب کی ډیر نژدی ورته والی لری (۱) د پښین یوازینی او سیدونکی تور ترین، سیدان او یو څه کاکړ همسایه دی. حیات افغانی د ترینانو شمیر د (۶۰۰۰) کورنیو په شا او خوا کی ښودلی دی (۲)

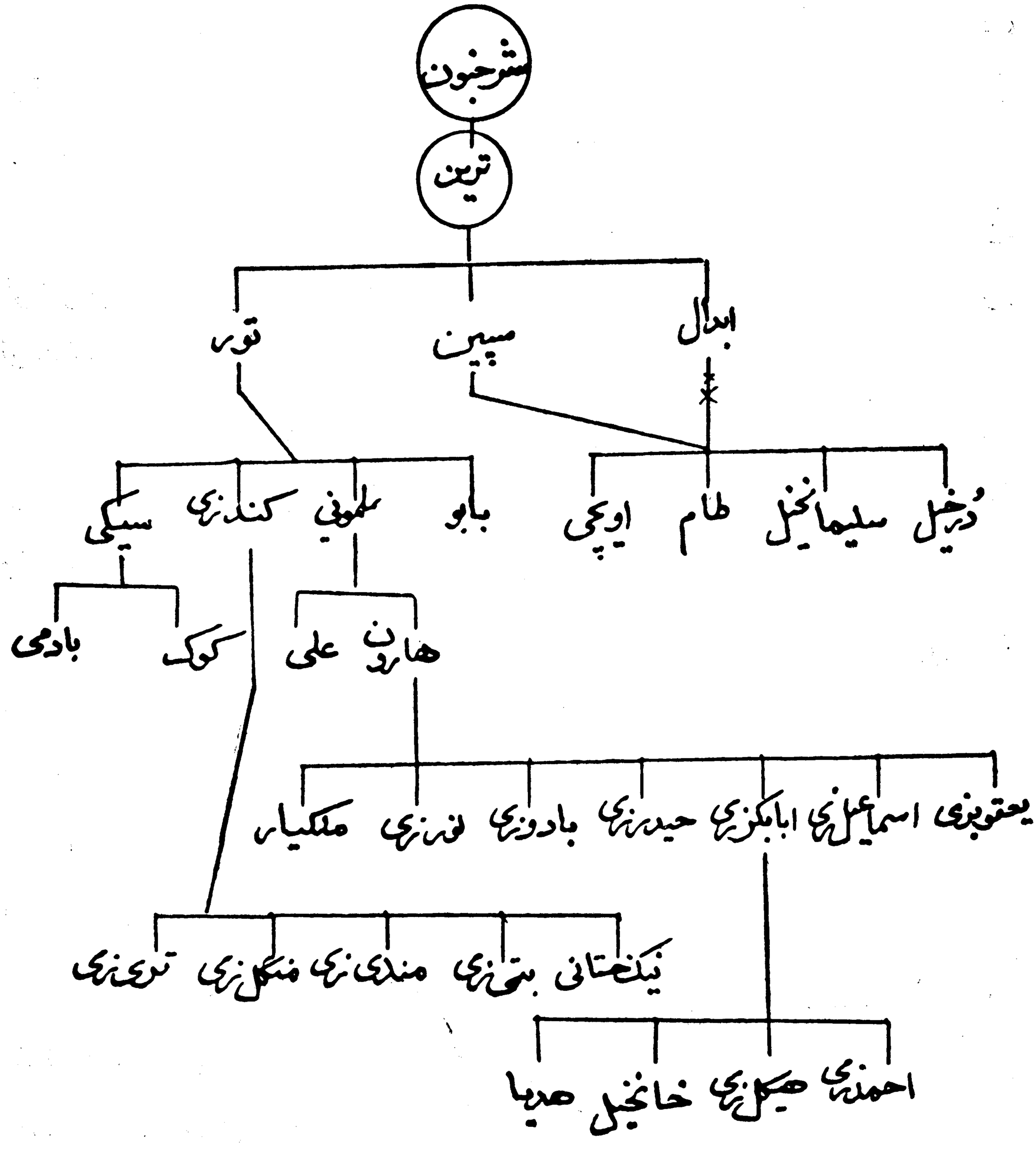

(۱) دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک ۱۲۱، ۱۲۲ مخونه .

(۲) تواریخ خورشید جهان، ۲۰۴ مخ .

تنهی

دوی هم دکرلاڼ په ټولنیز گروپ کی شامل دی او دشیتك داو لادی څخه شمیرل کیږی . دغه قبیله په دریو څانگو باندی ویشل شوی ده: اریوزی، میرخیل اوسینکی. تنهی دخوست د ښار په جنوب کی میشته دی (۱)

جنوب ته یی گوربز اومده خیل وزیرموقعت لری چی دډیورنډ کرښه مده خیل او تنی سره جلاکوی، لویدیځ ته یی ځدراڼ، شمال ته یی دشمل سیند او اسمعیل خیل اوختیځ ته یی هم گوربز پراته دی:

دتنهیو قبیله پر (۱۱۲) کوچنیو اوسترو کلیو ویشله شوی ده(۲)ددوی لویدیځ غرډیر آباد او اکثره خلك یی په غرونو کی اوسیږی، خوځینی خلك یی د غرونو په لمنو کی کی هم استوگنه لری.

محمد حیات خان په خیل مشهور اثر تاریخ حیات افغانی کی لیکی: «ددوی اوی کلی د درگی په میدان کی موقعیت لری چی پنځه سوه کوره لری او خلك وایی چی په دغه ځای کی (۱۰۰۰) تنه وسله وال کسان شته دی (۳) .»

د درگی نه پرته چی ددوی ډیر ستر کلی دی دا لاندینی کلی یی هم مشهور دی: حصارك، گوخه، نرخی، ایتمان، کوچون، ډبر، وړیځی، د بر ملکه، سنگړای، تورخیل اوورژله.

تنی ډیرجنگیالی او زړور خلك دی اوپه دووگوند یو ویشل شوی دی یعنی اریوزی اوسینکی یوه گوندی ده اومیری خیل بله گوندی ده.

ددغو دری وا ړو څانگو په جمله کی د میری خیلو شمیر زیات دی. تنهی د کرنی په چارو بوخت دی. ځمکی یی لـلمی دی، خویوه اندازه آبی ځمکی یی دویالو په ذریعه خړوبیږی. ددوی پوښاك غالباً دوړوته ورته دی.

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۶ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور، ۶۷ مخ.

(۳) حیات افغانی ۶۰۵—۶۰۶ مخونه.

په‌غره کی اوسیدونکی تنی دوزواوداوارو سیمو اوسیدونکی تنی دپسونو دیری رمی ساتی . دغو ایانو گلی هم په دوی کی دیری دی. دوی په خوراك کی دغنمو ، اوربشو اوزدنو نه استفاده کوی اویـو دول غر نی میوه چی پور گی یی بولی اوره کوی اوبسیایی خوری (۱)

دتنیو خلـك لوری ونی ، غنم رنگه اوښایسته څیری لـری اود تاریخی پلـوه ددورو او بـنوڅیو سره ورو نـه دی. د دوی شمیرد ۱۳۶۰ کال‌د احصا ئیـی له مخی(۲۴۱۶۴) تنوته رسیزی (۲)

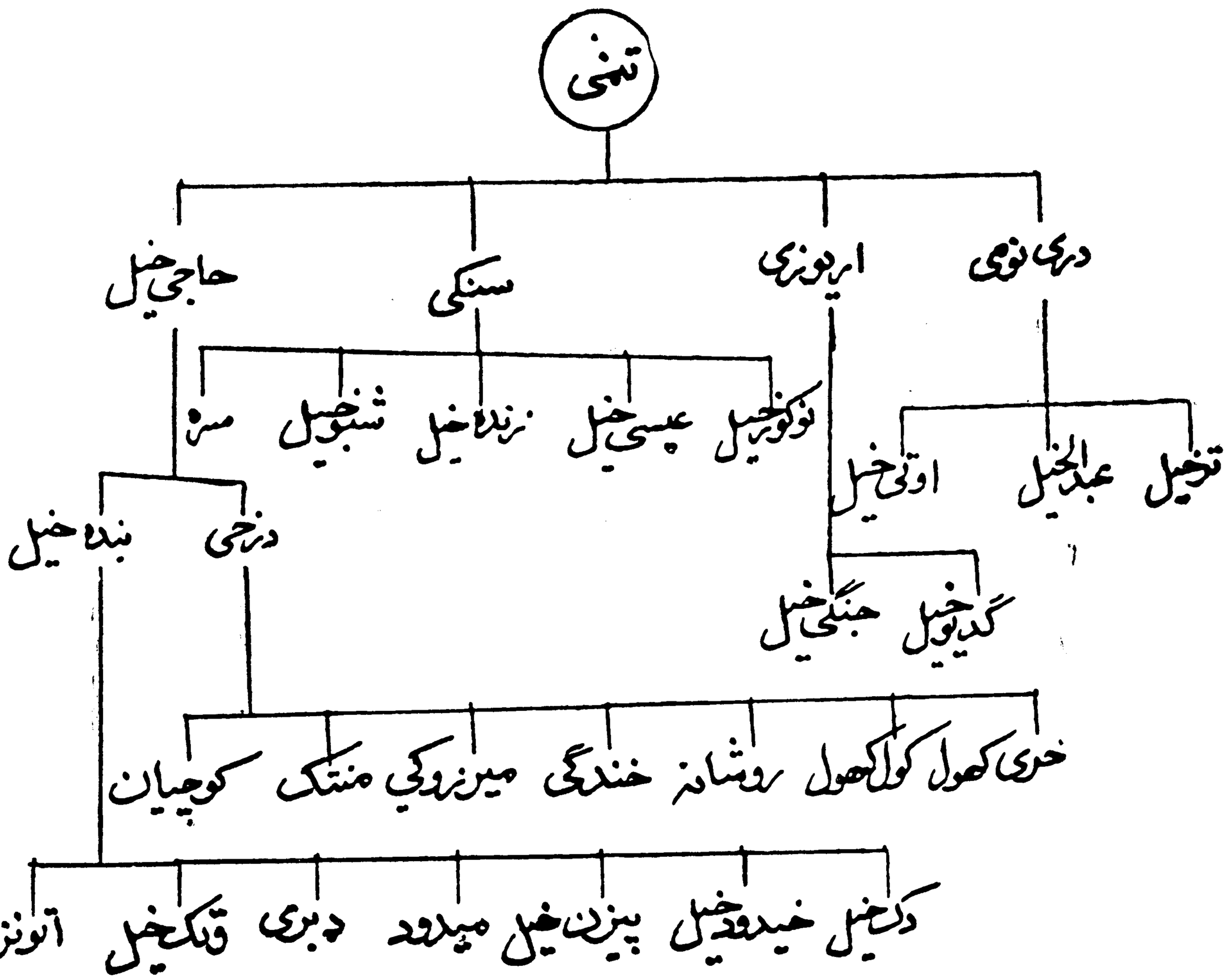

(۱) حیات افغانی ۶۰۵ مخ

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام‌وقبایل ولایات سرحدی‌کشور - ۶۷مخ

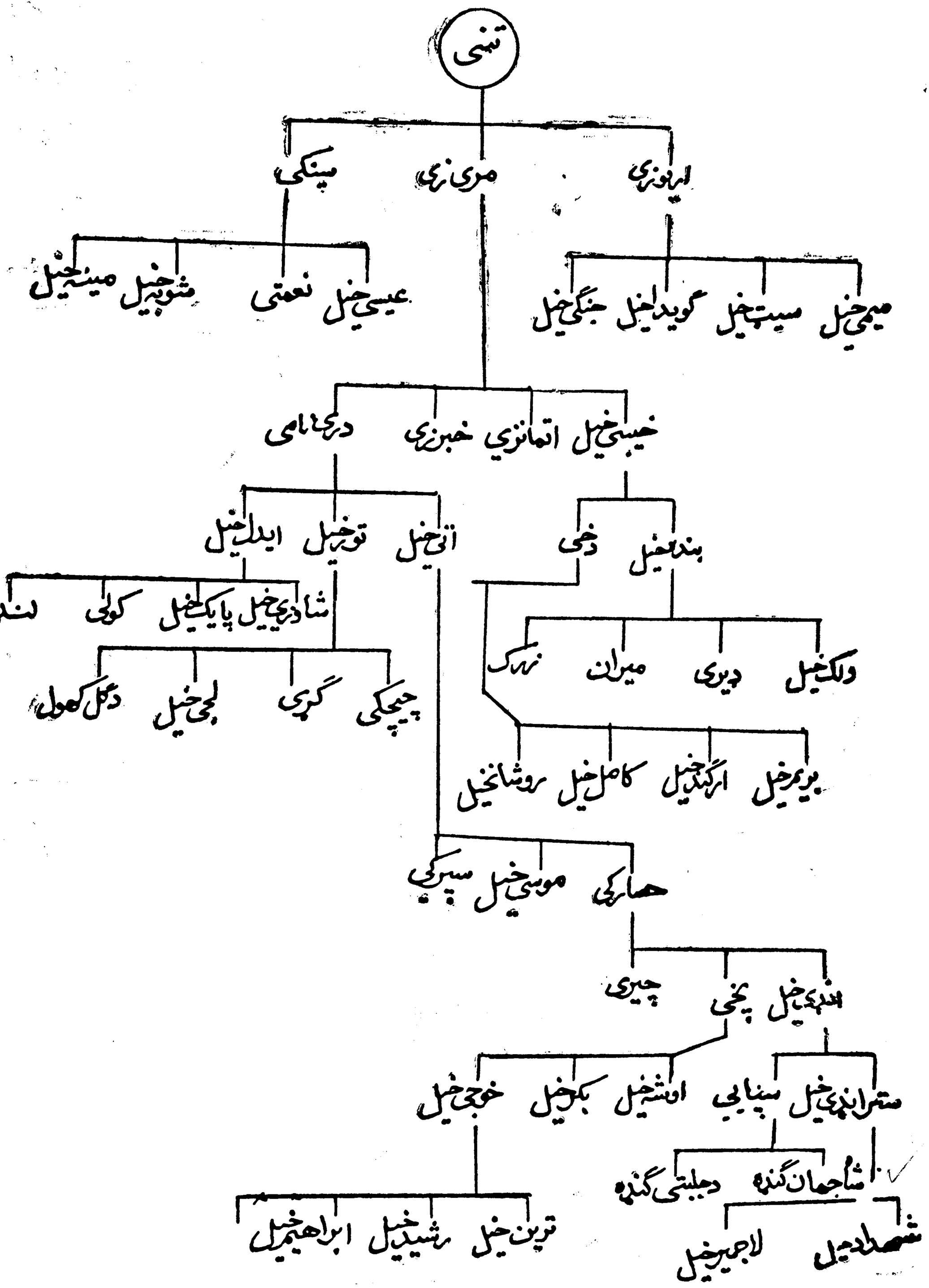

(۱) حیات افغانی ۶۰۶ مخ

توخـــی

دغلجیو په ټولنیز گروپ کی توخـی یوه مشهوره قبیله ده . توخی دهوتک بابا وروړ ، دباروزوی ، دتولر امسی اود غلجی کړوسی دی چی دتوخی قبیله دده په نامه سره مشهوره شوی ده (۱)

دتوخو قبیله دهوتکو دعروج نه وړاندی دغلجیو په قبیله کی لومړی مقام درلود او سلطان ملخی چی داورنگزیب همعصره و دتوخو دښاخ ډیر مشهور مشر او سردار تیر شوی دی (۲)

دتوخو سیمه دکند هارلمرخاته ته په ۸۵ میله واټن کی موقعیت لری چی په کلات غلجایی سره مشهوره او دتوخو صدر مقام گڼل کیږی . توخیان دترنك درود پرڅنډو دپل سنگی نه نیولی ترشیباره پوری استوگنه لری (۳)

الفنستن په خپل کتاب دکابل سطنت بیان (An Account of the kingdom of Caubul) کی دتوخیو دقبیلی شمیر د ولس زره کورنی لیکلی دی ، خو دحیات افغانی د مؤلف دپټی محمد حیات خان په قول ددوی شمیر له پنځلس زره کورنیو څخه لږ نه دی .

دارغنداب وادی چی په شمالی برخه کی دهزاره وودسیمی ترڅنگ پرته ده اوهم میزانه دتوخو په قبضه کی ده . همدارازیو شمیر توخی دناوی دوادی په جنوبی اوښکتنی برخه کی استوگنه لری . پاتی یی په شیبار ، هلتاغ ، میزان او نورو ځایونو کی میشته دی . دتوخو یوه محله دکابل ښارته نژدی په ده افغانانو کی هم شته .

اوس به په لاند نیوجدو لونو کی د دوی داستوگنی ځایونه اوشمیر وگورو :

دزابل په ولایت کی :	شمیر
۱ ـ په کلات کی .	۱۷٤۲۷ تنه
۲ـ په شاه جوی کی :	۲۵۷۹۹ تنه
۳ـ دارغنداب په اولسوالی کی .	۱۹۲٤۷ «

(۱) محمد هوتك بن داود ، پټه خزانه ، کابل . ۱۳۳۹ ـ ۹ مخ .

(۲) حیات افغانی ـ ٤۰۱ مخ .

(۳) عبدالروف بینوا ، هوتکی ها ، کابل ـ ۱۳۳۵ ـ ۵ ـ ٦ مخونه .

٤ـ دشینکی په اولسوالی کی.	٤١٥٧ تنه
٥ـ دشمول زیونه اولسوالی کی .	«٢٦٣٤٧
٦ـ دمیزان په علاقداری کی .	« ٢٤١٧
مجموعاً	«٩٥٣٩٤

دکند هار په ولایت کی :

دولایت په مرکز کی .	٩٩٦٩ تنه
دشاه ولی کوټ په اولسوالی کی.	« ٥٦٧٤
دارغنداب په اولسوالی کی	« ٢٣١٨
مجموعاً	« ١٧٩٦١

دنیمروز په ولایت کی :

دکنګ په اولسوالی کی	«١٧٠٣ (١)

الفنستن په خپل کتاب دکابل سلطنت بیان کی زیاتوی : «هغه سیمی چی دپارا پامیزادپه غره پوری اړه لری په هغه کی توخی استوګنه لری اوداسی معلومیزی چی دوی غریب اوخوارخلك دی (٢)»

دامیرعبدالرحمن خان دواکمنی په وخت کی دوی دیره شدید ه ضربه ولیدله اویوشمیر یی دخپلی سیمی څخه تبعیدشول اودافغانستان په نورو ولایتونو کی میشته شول. ددوی سیمه وچه اودکرنی ځمکه یی ازه اوغالباً دخارویوپه محصولاتوخپل ژوندتیروی .

(١) معلومات مختصردر باره أقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ، (٨٨ مخ).

(٢) دکابل سلطنت بیان ـ ١٢٤ ـ ١٢٥ مخونه .

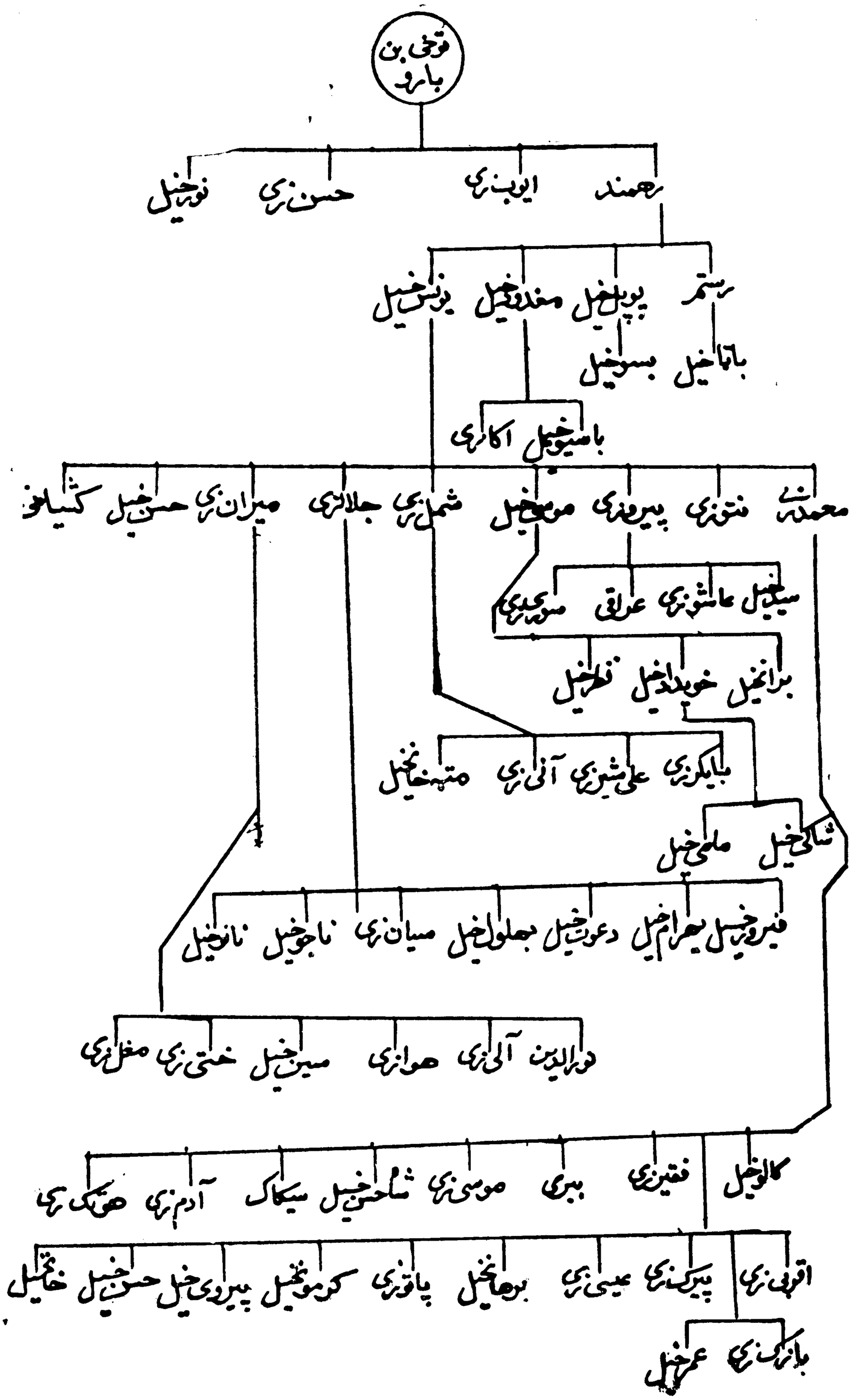

قوخی بن بارو
رهمند
ایوب زی
حسن زی
نورخیل
رستم
پوپل خیل
مغدود خیل
یونس خیل
باتا خیل
بسو خیل
باسیو خیل
اکا زی
معمد زی
نتو زی
پیرو زی
موسی خیل
شمل زی
جلال زی
میران زی
حسن خیل
کشیانو
سید خیل
عاشو زی
عراقی
سوری زی
برانخیل
خویداد خیل
نظر خیل
بایکر زی
علی شیر زی
آنی زی
متهخانخیل
شاکی خیل
ملمی خیل
فیروز خیل
بهرام خیل
دعوت خیل
بهلول خیل
میان زی
ناجو خیل
نانو خیل
نورالدین
آلی زی
هوا زی
سین خیل
ختی زی
مغل زی
کالو خیل
فقیر زی
ببری
موسی زی
شاه حسن خیل
سیکاک
آدم زی
هوتک زی
اقربی زی
پیرک زی
عیسی زی
برهانخیل
پاتو زی
کرمونخیل
پیروی خیل
حسن خیل
خاتخیل
بازک زی
عمر خیل

توخود تاریخ په اوږدو کی دښکیلا ککروځواکـونو برخـلاف زیاتـی مبارزی کړي دي. دتیري کوونکو مغولو سره ددوي کارنامی زموږ په تاریخ کی ثبت دي . همدا رازدانگریزانو پرخلاف په دریوجگړو کی دوی ډیري توري وهلی دي، په تیره بیاد افغان ـ انگلیس په دریمه جگړه کی دتوخوجنگیالیومبارزینو په زابل، غزنی او کندهار کی تلپاتی ویاړونه ترلاسه کړي دي. دتوخود قبیلی په وطن مینو شاه زلمیانو پـه خـپل قبیلوي یووالی او اتحاد سره تـل د هیـواد پـه ملی آزادي بخښوونکـی غورځنگ کی فعاله ونده اخیستی ده .

توری

دوی ته توری زی هم وایـی او دروایاتو مطابق داقـبیله هم دکرلانی تـولنیز گروپ یوښاخ شمیرل کیږی. همدا رازدنسب په شجره کی دخوگیا نیو یوه څانگه او دځاځیو تر بوران هم گڼل کیږی .

کورگانی واکمن ظهیرالدین محمدبابرهم ده ۱۵۰۰ عیسوی کال په واقعاتو کی ددغی قبیلی ذکر کړی دی. ددغی قبیلی داصل پـه باب دمؤرخینو ترمنځ اختلافات موجود دی ځینی دوی دنسل له مخی مـغول گڼی او ځینی یی نوروتـه منسوبوی خو دا اټکلو ته صحیح نه بریښی. دخوشحال خان ختک دوینـا مطـابق دوی نسلاً کرلانی پښتانه دی او داوینـا صحیح ده (۱)

توری دکورمی په ایجنسی کی استوگنه لری. شمال ته یی سپین غر، لویدیځ ته یی دپکتیا ولایت، جنوب ته یی تل او بنگښ او دختیځ خواته داورکزیو دقبیلی سره گډه پوله لری(۲)

دغه سیمه په پیل کی د بنگښو پـه لاس کی وه ولـی دپښتنی ننگ او ناموس د یوی معاملی له کبله توریانو دځاځیو په مرسته بنگښ ددی سیمـی نه وشړل او دغه سیمه یی ددوی نه ونیوله:

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ـ ۱۳۹۰ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ.

داقبیله تر ۱۸۷۹ع کال یعنی دانگریزانواوافغانانوترمنځ ددوهمی جګړی‌پوری دافغانستان یوه برخه شمیرل کیده، خوورووسته انګریزانو جبراله افغانستان نه جلاکړه (۱)

دکورمی دایجنسی مساحت ۱۳۰۰ میله مربع ده اومشهورسیندیی دکورمی د سیند په نامه سره یا دیزی چې توری هم دکورمی‌دسیندپه دواروغارو کی‌استو-ګنه لری .

دتوریوقبیله په پنځوښاخونوباندی ویشل شوی ده چې په دی دول‌دی:

علی زی، غونډی خیل، دوپرزی، مستوخیل اوحمزه‌خیل(۲)

توری شیعه مذهبه دی اود مذهبی احکامو‌پهاجرا کولو کی‌دیرتینګ‌دی .دوی د خپل قبیلوی دود اودستورپه اساس دسیدانودپراحترام اودرناوی کوی اوهریوفرد د سیدانومریدان دی . د دغی قبیلی خلك د ساداتوپه څلورو دلوویشل‌شوی دی‌چې دوی ته دپراعتقاد لری او د تیراه‌د سیدانو ، احمد زی سیدانو ، دکرمان‌سیدانو اودماوره سیدانوڅخه عبارت‌دی.

هغه توریان چې دتیراه‌په سیدانوپوری‌مربوط دی‌د میا مرید یا (تینګ واندی) اوپاتی نوریی د(سست واندی) په نامه یادیزی چې دری واندی د میا مرید په مقابل کی یودی (۳)

د دی نه پرته توریان په سپین‌ګوندی پوری اړه لری .

د دوی په فکرتهیل خلك دوه دوله دی یوریښتونی اوپه سمه لارتلونکی خلك اوبل په کږه لاره تلونکی خلك .

د توریود حمزه خیلود ښاخ تقریباً دوه سوه کورنی کوچیان دی چې د یخنی په موسم کې د خپلوڅارویوسره د بلند خیلو تل ته ځی،خودګرمی په موسم کی‌سپین غره ته ځی .

---

(۱) پښتونستان - ۲۸ مخ.

(۳) حیات افغانی - ۲۳۹ مخ.

(۳) اضلاع،ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ

حیات افغانی د دوی دوسله والو کسانو شمیر یوولس زره تنه ښودلی دی، خو سرویلیم بارتن په خپل کتاب کی د دی قبیلی د جګړنو او وسله وا لو میړونو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښودلی د (۱)

توریان په عمومی ډول دکړنی په چارو بوخت دی. ددوی په سیمه کی وریجی، جوار، اوربشی، غنم اومی ډیری پیدا کیږی. د دوی دکرنی اکثره ځمکی دکورمی درود په واسطه خړوبیږی. د ۱۹۶۱ کال د سرشمیرنی له مخی د دوی شمیر (۱۹۴۵۰) تنوته رسیده او که چیری (۱۱۰۵۸) بنګښ شیعه ورسره یوځای شی نو شمیر یی (۳۰۵۰۸) تنوته رسیږی (۲)

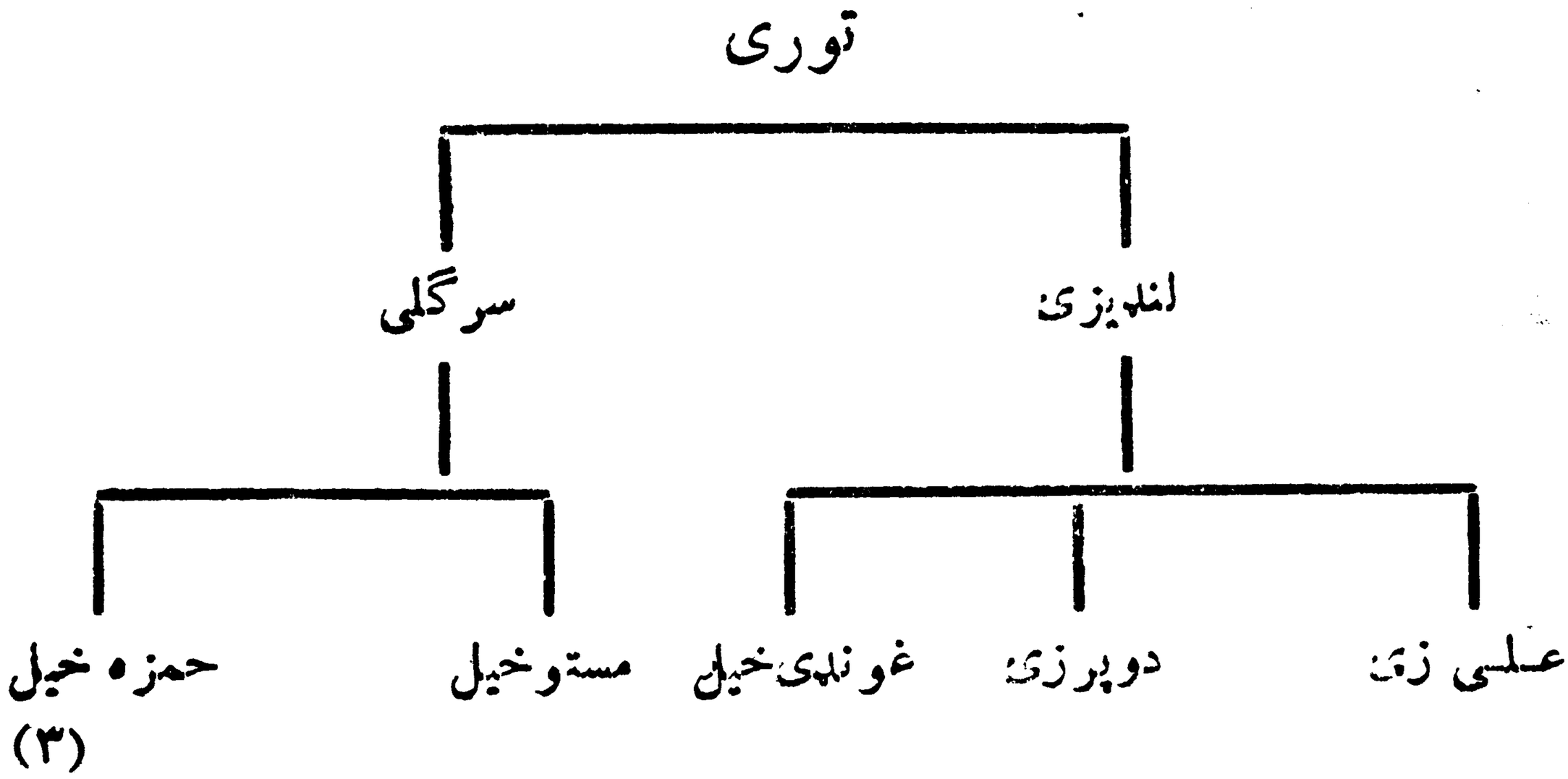

د دغی قبیلی په باب چی نوم یی په حیات افغانی کی دلوحانی (لواڼی) دنسب په شجری کی راغلی دی نور څه معلومات نشته. همدا راز د دوی نوم هم چندان شهرت نه لری. که د دغی قبیلی نه څوك وی هغه هم په لواڼیو کی داسی ورګډ شوی دی چی په آسانی سره یی توپیر نه شی کیدلای. داسی فکر کیږی چی ددوی شمیر به ډیر لږ وی. (٤)

---

(۱) پښتونستان - ۲۸۲ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایات پښتو نستان ۸۷ مخ.

(٤) حیات افغانی، ٤٤٤ مخ.

تیمنی

دوی په اصل کی غرغښتی پښتانه دی. ویل کیږی چی تیمنی دکا کړ وی و چی اولاده یی دتیمنیانوپه نامه سره یادیږی. تیمنیان دغورپه شا اوخوا اوسیاه‌بند کی استوګنه لری. تیمنیان‌دقبچاق اوزوری په دو وخانګو باندی و یشل شوی دی (۱)

ددوی په دروکی غنم، جواراوزدن کرل کیږی. بادام، انارواوتوتان پکی په خپل‌سراوپه‌طبیعی توګه پیداکیږی. دری یی سمسوری دی اودمرګوس یامرغاب په سین خروبیږی. دتیمنیو سیمه هم پراخه اووښلنی دری لری. زوریان په صبزواریااسفزارکی اوسی. سبزواریوپراخ میدان‌اودغسی غرونوپه‌منځ کی پروت‌دی دی چی دځمغوزیوپه ونوسره پوښل شوی دی اودهغی لاری په ختیځ کی پروت دی‌چی له مزارنه ترهرات پوری غزیدلی دی(۲)

تیموری

دوی په اصل کی کوچیان دی چی اکثره یی دبغلان‌اوکندزپه ولایت کی خپل ابزدنه دوام ورکوی ددوی دکیزدیوشمیرد (۱۱۱۰) په شااوخواکی‌دی : دوی‌هم دنوروپښتنوکوچیانوپه دول غښتلی قبیلوی رغاونه اوجوړښت لری چی د هغو په سرکی دقبیلی اوقوم مشرځای لری (۳)

ددوی دوینی ایلبند په بدخشان کی د«شیوا» سره سیمی ده چی دخان آباد ښار، اشکاشم اوفیض آبادله‌لاری:دجوزا په‌های کی ورځی او دراستنیدولاره یی بیرته همدغه ده داسی ویل کیږی چی دوی دسربن په‌تولنیز ګروپ پوری‌اړه‌لری.

---

(۱) حیات‌افغانی، ۲۴۳ مخ.

(۲) دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک؛ ۱۸۰ مخ .

(۳) پښتانه‌کوچیان، لومړی‌ټوک، کابل- ۱۳۶۲، ۸۶مخ.

تیتی مده خیل

دوی په اصل کی کرلانی اوداتمان زیوو زیرو پوری اړه لری ، خو نن ورځ دیوی جلا قبیلی په څیر راڅرګندشوی دی . په اصل کی دمچه ، منظر خیلو او مستی خیلو یو ښاخ دی ، خو څرنګه چی دخپلو قبایلو څخه لیری استوګنه لری نه شی کولای چی دهغوی سره قبیلوی اړیکی وساتی له همدی کبله ده چی دوی د تیتی مده خیلو په نامه یو جلا اتحاد رامینځ ته کړی دی . دوی دشمل دسینډ په څنډو چی په وزیرستان کی دکیتوی په نامه سره یادیږی استوګنه لری . دوی دحسن خیلو ، دبکی او ممیت خیلو ترمینځ په څوکلیو کی استوګنه لری اوددوی خیلونه په لاندی ډول : (۱)

- نظر خیل
- ذکر خیل
- ایمارۍ
- زنګی خیل
- اتمان خیل
- خړی خیل
- لنګر خیل
- جکی خیل
- ګوری خیل
- حسانی
- پیروشی
- ژبوکی
- پشان
- اخوند
- ګلاب خیل

(۱) اضلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۱۴۸ مخ .

تغر

دښالی خیلو احمدزیویوه څانګه ده چې په سلیمانخیلو ورګډیږی . ددوی زیات شمیر کوچیان دی چې یوشمیریی په ننګرهار، لغمان اویوشمیریی هم دغزنی، لوګر اوخورد کابل اوخاك جبارپه سیمو کی استوګنه لری .

جبارخیل

دوی په اصل کی غلجی پښتانه دی چې اکثره یی دننګرهار، لغمان، لوګراو د کابل اوجلال آبادترمینځ سیمو کی میشته دی . په تیزین ، جګدلک ، سره رود، ګندمک اودحصارك په اولسوالی کی هم یوشمیر جبارخیل شته. دلغمان ولایت دعزیزخان کځ دسیمی جبارخیل هم مشهوردی (۱) ددوی شمیر د(۱٤٦٦۷) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی د(۲) زیات شمیر خلك یی شتمن او ځینی یی په دولتی ملازمتونو بوخت دی : ویل کیږی چې دوی په پیل کی په خاك جبار کی اوسیدل، خود امیر عبدالرحمن خان په وخت کی خپل واوسنیوسیمو ته و لیږدیدل .

جبارخیل دحصارك داولسوالی په لاندنیو کلیو کی میشته دی . آب زنګیانی ، غوزیزه ، نادر، ګلاخیلو، حلیم خیلو، ظریف خیلو، سیاب سفلی ، چارتوت، سرندو، پرچنه ، خنجراو کښی کی .

مشهورخیلونه یی دادی : مریم خیل ، خوګیانی خیل او نور....

جدون (ګدون)

که چیری دګدون دنسب شجره په غورسره وخیړونوخرګنده به شی چې دغه قبیله هم په غرغښتی پښتنو کی شامله ده درواياتو مطابق داخلك له پیل نه د خانبی خیلو په ګوندی کی شامل شوی دی اوقبایلی مهاجرت په زمانه کی دیوسفزیو مندړوسره دی سیمی ته را غلی دی (۳)

---

(۱) دجبار خیلودیوه تن سپین ږیری اومشر نیاغلی لعل آغاسره دخبرواومرکی په ترڅ کی می دا معلومات ترلاسه کړل .

(۲) معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ایالت سرحدی کشورد۹ مخ جدول.

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ؛ ۱۳۳۰ مخ.

دتا ریخ حیات افغانی مؤلف لیکی : «ددغی قبیلی یوسپین زیری اوثقه سړی روایت کوی چی دساهنگ این پښی په نوم یوتن دعلی اوموسی نه پرته نور دوه زامن هم درلودل چی دوی دواړه ددښمنیو په وجه دخپل قوم نه بیل شوی دی. څه موده په سپین غره کی اوسیدل او بیاله هغه ځایه هزاره او چهچه ته راغلل او اولاده یی هلته میشته شوه که دا روایت صحیح وی نو گدون به غالباً دهغوی اولاد دوی» (۱)

لکه چی دگدون دقبیلی دنسب له شجری نه څرگند یږی دغه قبیله په لومړی سرکی په دوو ښاخونو ویشله شوی ده . یعنی سالار او منصور چی بیاله هغو څخه نوری کوچنی او فرعی څانگی رامینځ ته شوی دی .

دروایاتو مطابق دگدون قبیلی دلوی نیکه نوم اشرف وچی وروسته په گدایی مشهور او بیادوخت په تیریدو سره دگدون یاجدون په نامه یادشو.

اکثره گدون په تیره بیاسالار دهزاره غرونو ددوړ په نامه ویالی په دواړو غاړو کی داورش ترسیمی پوری میشته دی : دگدونو ښکتنی برخه ډیره ښه شنه او حاصلخیزه ده . دجهانگیر دواکمنی په وخت کی کله چی ددلازاك قبیله لوټ او تباه شوه نودغه سیمه په تدریج سره دگدون قبیلی لاس ته ورغله، خود لته هغه گدون په زیاتی اندازی سره د ذکر وړدی چی دا باسین په لویدیځ او دمهابڼ غره په سهیلی برخه کی میشته دی. مهابڼ یوه لرغونی هندی کلمه ده په سنسکرت کی مها (لوی) او بڼ (باغ) ته وایی یعنی لوی باغ او ځنگل او ددی غره دسیمی وجه بیخی سمه ده .

دگدون د قبیلی دواړه ښاخونه یعنی منصور او سالار ددی غره له څوکی نه نیولی ترکښتنیو سهیلی برخو پوری پری قبضه لری. که څه هم ددوی دکوچنیو باندو شمیر تقریباً شلو ته رسیږی خو دری لویی باندی یی په گندپ کی تقریباً له شپږو سوو څخه زیات کورونه لری چی ددغه ځای دسالار دښاخ دمشهورو کلیو څخه شمیرل کیږی او داتوزیو تقریباً ټولی څانگی په کی میشته دی. دغه ښاخ په دوو کلیو یعنی گندپ او الوړی باندی قبضه لری. دسالار دښاخ دمت خوازی څانگه په بابینی

(۱) حیات افغانی - ۲٤٦ مخ .

نومی څای کی اوسیزی د سالاردښاخ دسلیمان زیو څانګه په پاده، شنی ، کولاګر اوپولا اچپ لی کی چی واره کلی اودمهابن په سیمه کی موقعیت لری قبضه لری:

د منصوردښاخ لوی کلی بیسلك دی اوتقریباً دری سوه کورنی په کی میشته دی : دمنصوردښاخ دالدوزی اودوله زی څانګی په بیسلك کی استوګنه لری.

همدارازخدرزی په ملکاګری کی اوسیزی. ګندپ، بیسلك اوملکاګری د غره په لمن کی موقعیت لری . ددغو کلیوا کثره څمکی للمی دی، خوهغه شمیر بانډی چی دغرونو په لمنه کی موقعیت لری شنی ، آبی اوحاصلخیزه دی په مهابن کی غنم، جوار، اووریجی ډیری پیدا کیږی. ددغی قبیلی زیاتره خلك د کرنی اومالدارنی په چاروبوخت دی. دمهابن میښی مشهوری اوښی دی. ژیرغ-وری اودودانیولرګی له غرونو څخه راوړل کیږی اوداتمان له سیمی نه پنبه اومالګه دغه سیمو ته وړل کیږی. (۱)

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیر ګډون په کشمیر اودکیمبل پور په سیمه کی هم موجود دی (۲)

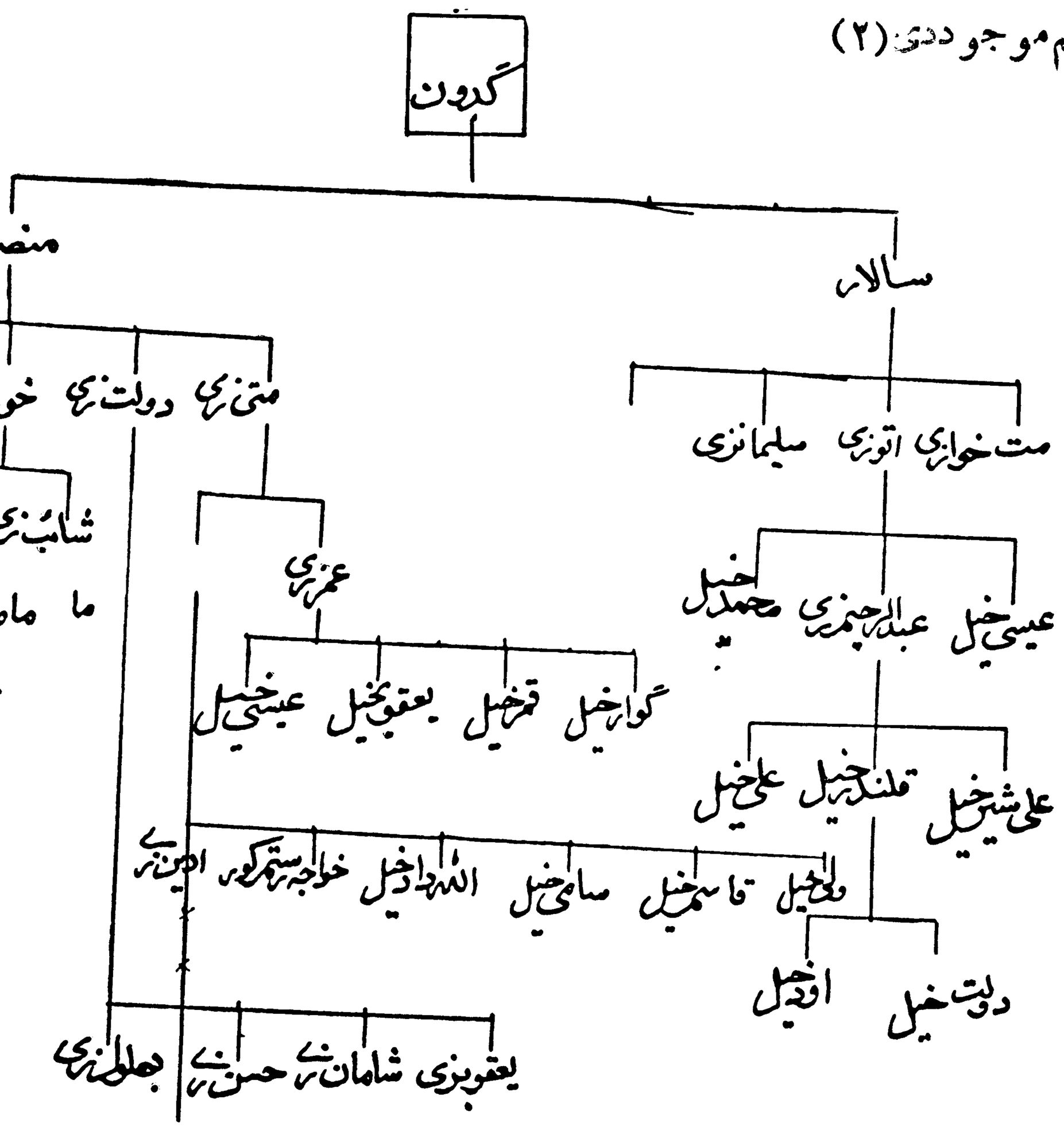

(۱) حیات افغانی -۳۷۶-۳۷۷-۳۷۸ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۳۰ مخ .

جلال زی

دوی دم غلجی پښتانه دی اوداند رویو بنځ شمیرل کیږی. دوی د اډرو په اولسوالی، شلګر، زرمت، کتواز اودغزنی په نوروشااوخواسیمو کی استوګنه لری دجلاږ زیویوشمیرپه واغزنومی سیمه کی استوګنه لری. چی ددوی خیلونه دا دی: الله یار، خانی خیل او مسری.

جلوانۍ

که چیری دنسب شجره وګور ونوخرګنده به شی چی جلوانۍ د سړبن پسه تولنیز ګروپ کی شامل اود شیرانیو له نسله څخه دی. دوی دشیرانیو دغرنیو سیمو ترخنګ پراته دی اومشهوری خانګی یی په لاندی ډول دی:

(۱) ـ سالارخیل

(۲) ـ مروت خیل

(۳) ـ سپند زی

(٤) ـ کونکری

(٥) ـ نیکی خیل

(٦) ـ مهار (۱)

ددوی دود اودستورشیرانیوته ورته دی. داسی ویل کیږی چی د هندوستان په مینوسیمو کی هم دجلوانۍ دقبیلی خلك استوګنه لری. دجلوانیوقبیله د شمیر دلږوالی له کبله دافغانستان دمقتدرواومشهوروقبیلو له جملی څخه نه شمیرله کیږی.

جمریانۍ (ژمریانۍ)

په کاسیوپښتنو کی یـوه پښه د جمریانیوپه نامه سره بادیږی، خوپـه زیا تـرو کتابونو کی د (ژمریانی) په ډول کښلی شوی ده اوپاسنی پښتانه یی (زمریانی) بولی کاسی پښتانه دسړبن په تولنیزه ډله کی د خر منبون په نښاخ ګډیږی. شیرمحمدخان

(۱) حیات افغانی ٦٥٢ مخ.

گنداپورسل اوشل کاله پخوا په افغانستان کی د جمریانیو شمیر تقریبا یوزر کوره
ښودلی دی اودایی هم زیاته کړی ده چی جمر یانی دتوخیو(توخو)ستانه دی(۱) :
د دغی قبیلی اکثره خلك د توخیوپه ملك کی استوګنه لری، خودکابل څخه
تر کندهاره پوری په متفرق دول په زیاتره کلیو کی یو یادوه کوره استوګنه لری(۲)
ددوی څینی خلك دکرنی په چارو بوخت اوځینی یی په سوداګری اونوکری
باندی بوخت دی ددوی د سوداګری په چارو کی وړاندی تګ کړی دی اودښو
شتوخاوندان دی (۳)

څاڅی

څاڅی هم دکرلانی پښتونه جملی څخه دی : د نسب په شجره کی دخوګیانیو
سره شامل دی ، خوخوشحال خان ختك په خپل بیاض کی د توری اوځاڅی
ښا خونه دکرلان له نسل نه بللی دی .

څاڅیان د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو څخه شمیرل کیږی . شمال ته یی غلجیا ـ
یان دلوګر ازره اود ننګرهار د حصارك اولسوالی اولږځه د خوګیانیو قبیله
لویدیځ ته یی احمدزی، جنوب ته یی مقبل، څمکنی، منګل اوتوتا خیل اوختیځ
ته یی د دیورنډ کرښه پرته ده چی دکورمی دایجنسی سره پوله لری اودپیوار مشهور
کوتل ددی قبیلی په سیمه کی موقعیت لری (٤)

څاڅیان په آریوب، د څاڅیوپه اولسوالی، څاڅی میدان او د څمکنیوپه
اولسوالی اوکابل کی استوګنه لری :

حیات افغانی د څاڅیوپه باب لیکی : «څینی خلك عقیده څرګند وی چی تور
اوحاج دواړه وروڼه اوداوان د قبیلی دمونډله ښاخ نه رابیل شوی دی دوی دخپل

---

(۱) پوهاندرشاد ، «جمریانی افغان» دافغان یاد ، کابل ـ ۱۳٦۰، ۱۵ مخ.
(۲) حیات افغانی ۲۸۷ مخ
(۳) پ تانه د تاریخ په رڼا کی، ۱۳٤٦ مخ.
(٤) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤۵ مخ .

ورور بند ون نه نا راضه او دسند دریاب لو یدیځی غاړی: ته راغلل ددوی اولاده زیاته شوه او دتور اولاده په توری او دجاج اولاده په ځاځی مشهوره شوه (۱) د حیات افغانی مولف محمد حیات خان ددوی وسله والو کسانو شمیر پنځه زره تنه ښودلی دی :

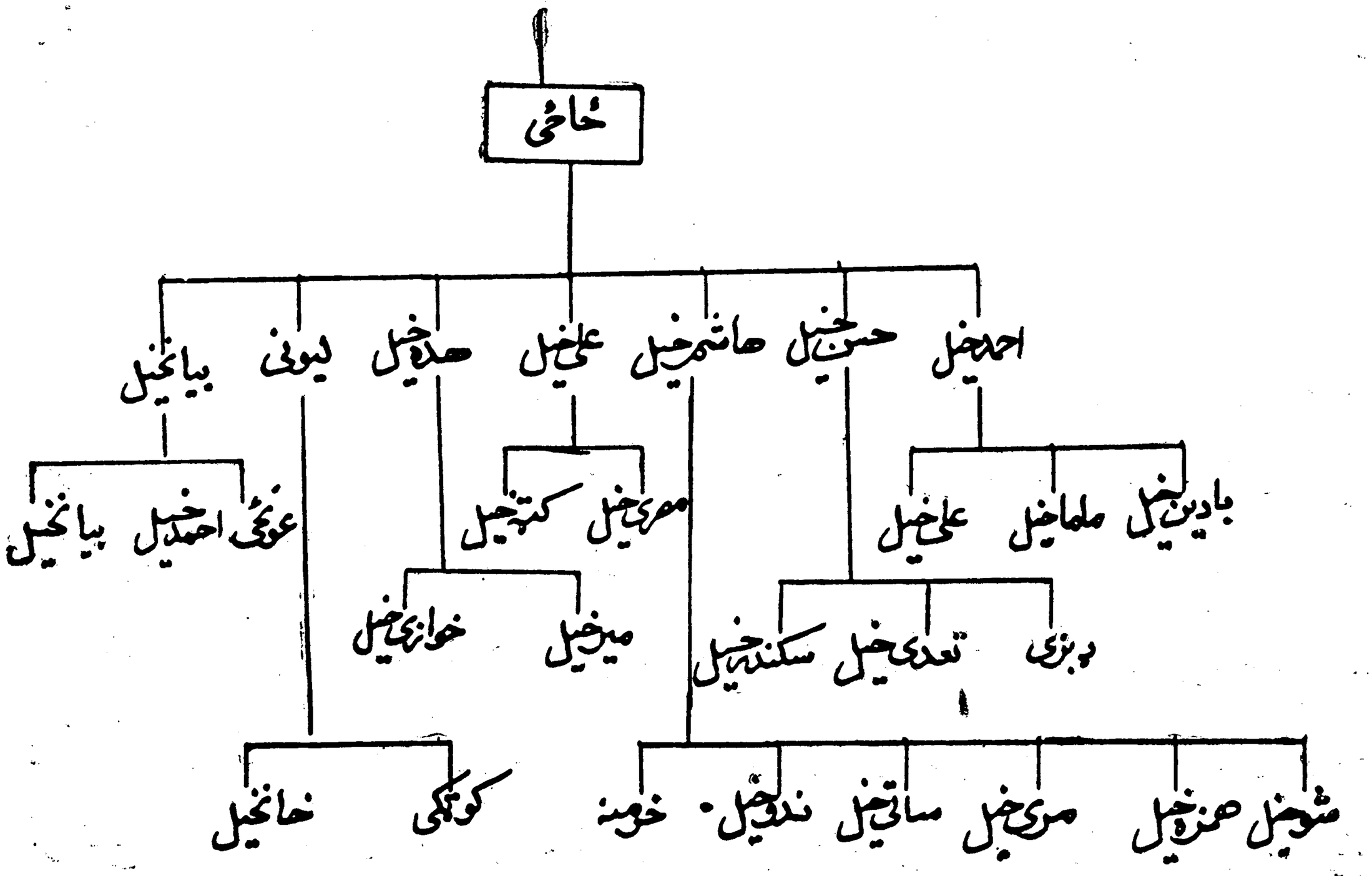

ځدران

که چیری دنسب شجری ته وګورونو څرګنده به شی چی ځدران هم د کرلانی ټولنیز ګروپ یوه تپه ده .

شمال ته یی منګل، احمدزی، ګردیزی او زرمت او یدیځ ته یی، زرمت او د خروټو قبیله جنوب ته یی پیرګوتی او یوه برخه یی دډیورنډ د کرښی سره د مده-

(۱) معلومات مختصر (در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۴۲ مخ

خیلو دوزیرو سره پوله لری او ختیځ لوری ته دخوست، تنهی او منگلو سره پوله لری او دپکتیا ولایت دستر و قبیلو له جملی څخه شمیرل کیږی . همدار از دپکتیکا په ولایت کی هم یو شمیر څدران استوگنه لری . (۱)

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوگنه لری . دوی دکرنی او مالداری په چارو بوخت دی او دچارترا شو د صادراتو له لاری هم خپله گوزاره کوی . څنی خلك یی موټرلرونکی دی . ددغی قبیلی ډیوی مشهوری څانگی دادی :

پیرداد خیل، زنی خیل، ختین خیل، بیبه خیل، علی محمد خیل، سپاهی خیل، گرموښی، سپرغه خیل، دری خیل او میزایی . او د ۱۳۵٤ کال د احصائیی له مخی ددوی شمیر په پکتیا او پتیکا کی (۱۵٤۱۲۲) تنو ته رسیده .

الفنستن دځدرانو په باب لیکی : «ددوی جامی او کړه وړه دوزیرو په شان دی او د خروټو په لور دځنو زیو دگڼو ځنگلو نو په مخ کی له خپلو رمو او گلو سره درومی . (۲)»

په حیات افغانی کی دځدرانو په باب راغلی دی : «ددغی قبیلی داستوگنی ځای دخوست او یدیځ او د زرمت دسیمی ختیځ ته شنه غرنی سیمه ده . ددوی په غرنی ملك کی روانی او به، شنه واښه، ونی، دمرغانو آوازونه او سړه هوا انسان ته خوښی او خوشالی وربخښی، خو سره له دی هم دکرنی وړ ځمکه په کی ډیره لږه ده او دغه کموالی ترهغی اندازی محسوس دی چی تیږی په مخصوص ډول او اروی، خاوری وربانـدی اچوی او دکرنی له پاره یی برابروی دهمدی کبله ده چی ددغی سیمی پیدا وارد نو موړی قبیلی دخلکو له پاره کفایت نه کوی او دوی دمزدور یو له پاره گاونډیو سیمو ته ځی . همدار از دوی دڅاه گانو په ژورولو او دختینو دیوالونو په جوړولو کی مخصوص او ځانگړی مهارت لری : دوی په خوړو کی دغنمو، حوارو او وویجو څخه استفاده کوی او خپلی خوراکی اړتیاوی دگردیز او دخوست له ښارونو څخه لاسته راوړی . ددوی په غرنی سیمه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ٤۹ مخ .

(۲) دکابل سلطنت بیان - ۷٤ مخ .

کی څینی میوی لکه منی ، انار، چارمغزاوبادام هم پیداکیزی، خوددغی قبیلی خلك د سوداگری له چارو سره زیاته مینه نه لری(۱).» څښغوزی د دغی ساحی له عمده پیداوار وڅخه شمیرل کیزی.

څدران دیرجنګیالی خلك دی اوهر یو بالغ تن یی په خپل کور کی وسله لری څود بهرنی یرغل په مقابل کی د خپلی قبیلی نه د دفاع و کړی .

دوی پکتیا ولایت په لاندنیواولسوالیوکی استوګنه لری دڅدرانوپه اولسوالی، د سپیره په اولسوالی، دزرمت په اواسوالی، دتنیو په اولسوالی ، دخوست دلویی اولسوالی په مرکز ، دپکتیا ولایت داورګون په اولسوالی، دګیان په علاقه داری ، دزیروك په علاقه داری او دنکی په علاقه داری کی استوګنه لری.

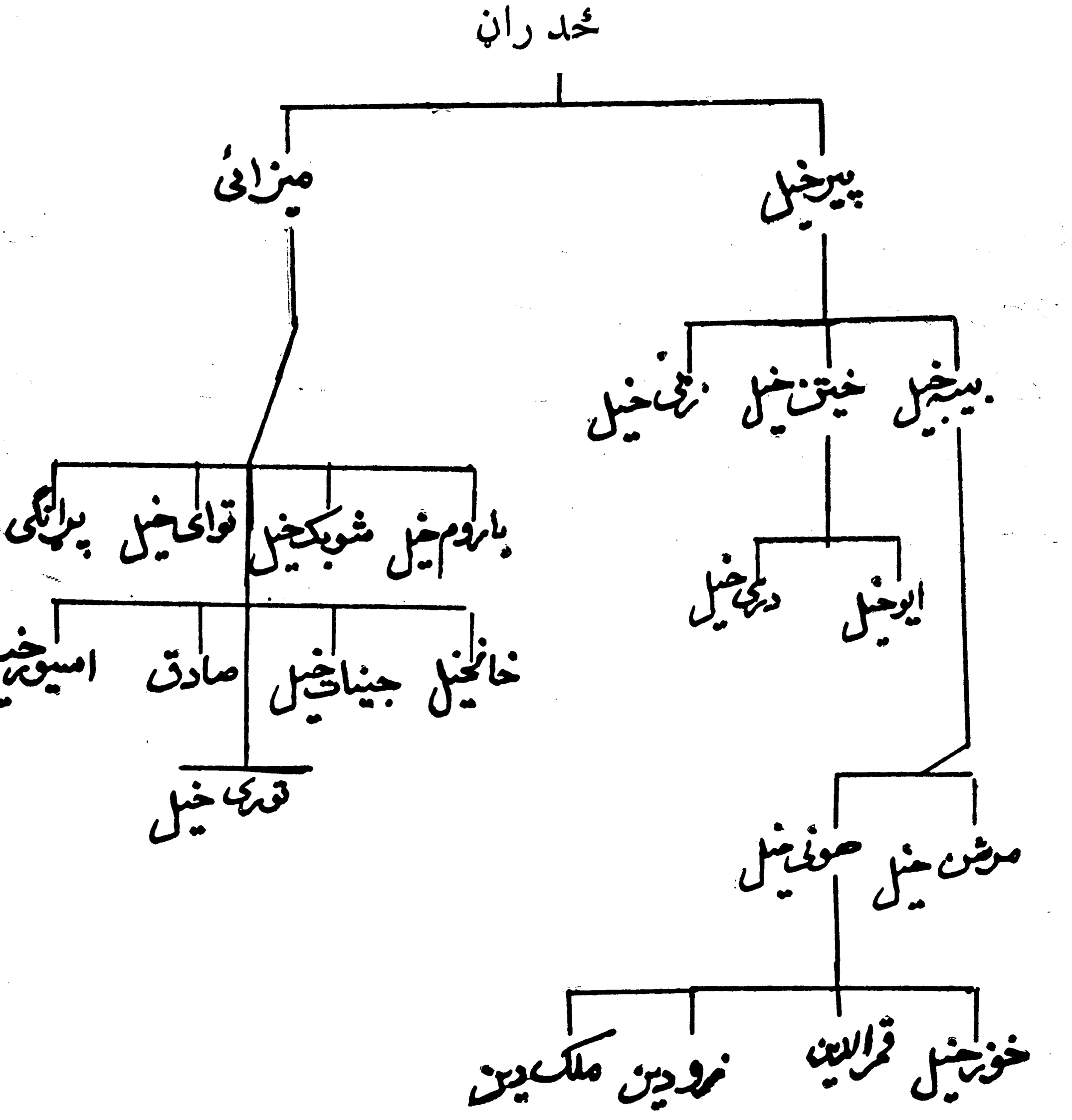

«۱» حیات افغانی ۴۹۳ - ۴۹۴ مخونه.

ځمند

دروایاتو مطابق دسړبن زوی خرښبون دری زامن درلودل. یویې (کند) نومیده چی دده دریم زوی غری یاغوریا نو میده چی اولاده یې په غوریاخیلو سره یاده شوه چی دمومندو، خلیلو، داودزو، زیړانو او ځوکنو قبیلی ددوی اولاده ګڼل کیږی. دخرښبون دوهم زوی ځمند یاجمند وچی دهغه داولادی څخه خیشکی، کتاتی، مهمنزی او توخی ډیر مشهوردی. همدارازدخرشبون دریم زوی کاسی یاکانسی وچی وروسته به وځیړل شی.

دځمند دقبیلی سیمه په پیل کی دکندهار په شااوخوا ارغستان ته نږدی پرته وه اود(۸۰۰-۹۰۰ه) کلونو ترمنځ دپشین سیمه چی پشنګ هم بلله کیږی ددغی قبیلی په لاس کی وه اودترین قبیلی دغه ځای د زورپه ذریعه ددوی څخه ترلاسه کړه زمند یاجنمدچی لوی ښاخ یی خیشکی وپه دغه ځای کې ډیر په تنګ شول. دځمند دقبیلی نه ځینی خلك ملتان ته لاړل او هلته میشته شول اود خویشکې ښاخ دغرنی له لاری کابل ته اود کابل له لاری دغوربند دری ته ولاړ اودغه ځای یی داوسیدلو له پاره غوره کړچی تراوسه پوری یوزیات شمیر زمند اوخیشکی هلته میشته دی (۱) په هغه وخت کس چې ظهیرالدین محمد بابر کابل ونیوه اوڅه موده وروسته یی په هند باندی دیرغل تکل وکړنو خیشکو او همدا رازځینو زمندوچی په غوربند کی ورته اوسیدل ګران ښکاره شول دهندوستان خوا ته رهی شول او اکثره خیشکی اوځینی زمند په خانه کوچ ډول له کابل نه د پیښور له لاری هندوستان ته روان شول او په دغه وخت کی سلیم خان زمند ددغی قبیلی سردار او مشرو (۲) دوی په هغه ځای کی میشته شول چی نن د قصوری ښار پروت او دلاهور ختیځ ته موقعیت لری. ددغی قبیلی اکثره نارینه دسلیم خان ځمند ترمشری لاندی دبابرشاه

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی- ۱۳۲۶ مخ.

(۲) نوموړی اثر-۱۳۲۶ مخ.

په لښکرو کی په خدمت بوخت وواو په هغه جګړه کی چی دهندډښتون واکمن سلطان ابراهیم لودی اومغولی بابرشاه ترمینځ په پانی پت کی وشوه په هغه کی ددغی قبیلی (۷۰۰) تنه چی دبابرشاه په لښکرو کی شاملوو، ووژل شول اوله همدی کبله بابرشاه اوهمایون په دوی باندی زیاته مهربانی کوله اوهغه وخت چی خیشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نودسپره په نوم یوه بلوڅ دخپل قوم دیوی دلی سره راته اوپه لوټ اوتالابه یی لاس پوری کاوه اوددغه اوټ دبندولو په منظور بټك زی، حسن زی، عارف زی، شابن زی، کرلانی اوسلمهاك چی ددغی قبیلی ښاخونه دی په برکلی کی میشته شول اوخرنګه چی سپره به له دغه لاری یرغلونه کول نوردغه لاره یی بنده کړه اوبیاسپره له دغه لاری څخه لوټ نه شوکولای همدارازددغی قبیلی دعزیززی، جنوزی اوابراهیم زی ښاخونه ختیځ خواته په لرپاښکتنی کلی کی میشته شول اوپاتی زمندچی په مطلق دول دځمند یاجمند په نامه بلل کیږی دشمال خواته پریوتل ترهغه وروسته براهیم زیودجنوزی دښاخ سره ددښمنی له کبله له دغه ځایه وخوځیدل اودخورجه په سیمه کی میشته شول اوهمدا رازاکثروسلمها کوچی دامچوزیواوحسین زیویی سره دمقابلی توان نه لاره نودتانده سیمی ته لاړل اویوشمیریی هم په قصوری کی پاتی شول اود بټك زیویوشمیر هم دکورنیوشخړو په سبب په هیروال کی میشته شول.

دزمندیاجمند دقبیلی څخه څوکوره په کندهاراو پشین اوسیږی. همدارازیو شمیرزمند دپروان ولایت دغوربندپه اولسوالی، دپیښورپه اشنغراونوښار، په مومندو، دخیبردتاریخی درې ترمنځ اودلاهورپه قصوری کی استوګنه لری چی هلته د(قصوریه پټانانو) په نامه سره یادیږی. همدارازددغی قبیلی دمحمدزی یامهمن زیو ښاخ هم دیرمشهوردی(۱)

څمکنی (څوکنی)

که چیری دځمکنیود نسب شجره وګورونوخرګنده بیه شی چی دوی سرینی

(۱) حیات افغانی ـ۳۵٤ـ۳۵۵ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه اود (کند) له څا نګی څخه دی . (کند) بیا په خپل و ارپه دوولو یوڅا نګو ویشل شوی دی :

الف ـ غوری یاغوریاخیل: مومند، داودزی، زیرانی اوځمکنی .

ب ـ خټکی : یوسفزی اومندړ، ترکلانی. دپښتونازکخیال شاعرحمید ماشوخیل وغه دوه څانګی دامی یادی کړی دی :

چې داستاد نامی بوی اخلی حمیده

څه به نه وی خوش دماغه غوری، خټکی (۱)

داسی روایت موجوددی چې دغوریاخیلواولاده په پیل کی دکند هارپه ارغستان کی میشته وۀ چې وروسته بیادغزنی سهیلی اولویدیځوبرخوته راغلل چې غالباً ۹۱۰ هکال اود بابرد واکمنی لومړی شپی اوورځی وی . ویل کیږی چې په هغه وخت کی ددغی قبیلی تول خلك دپوونده اودمالداری په کارونو بوخت وو خرنګه چې وروسته ددغی قبیلی دخلکو په شمیر کی زیاتوالی راغی نود غزنی نه کابل ته وکوچیدل اوبیاله هغه ځایه یی دننګرهار خواته مهاجرت وکړ. کله چې غوریاخیل ننګرهارته ورسیدل نوځمکنیو دسپین غره په لمنو کی استوګنه غوره کړه. تاریخ حیات افغانی دتاریخ مرصع په حواله د ځمکنی قبیلی بیلتون د خپلو نورو وروڼو نه په دی دول څرګندکړی دی : «یوه ورځ څلورووارووروروڼو یعنی خلیل، زیران، دولت باراوځمکنی بوپسه حلال کړی وهغه یی په خپل مینځ کی سره وویشه خو دویشلو په وخت کی بی ځمکنی هیرکړاودښوروا برخه یی ورنکړه چې په دغه خبره ځمکنی خپه اود خپلو نورووروڼو څخه جلا شو اوترننه ورځی پوری یی هم اولاده په جلاوطن سره استوګنه لری» . اخوند درویزه هم دنورووروڼو نه دځمکنی جلاوالی مرورتوب ښودلی دی خوښایی چې پورتنی روایت افسانوی بڼه ولری :

---

(۱) دوست شینواری «دځوکنیوز پارکښه، میلمه پاله اوننګیالی قبیله»، جرګه مجله دریم جلد، ۱۳۶۳ کال، ۳۸ مخ .

د میشتی سیمی :

څمکنی په عمده توګه په دووسیمو کی میشته دی : الف ـ دپکتیا ولایت په څمکنیو کی چی زموږدهیوادپه اداری تشکیلاتو کی یوه اولسوالی ده اودځمکنیو اولسوالی ددوی په نامه سره یادیږی . دلته د څمکنیویوه ښکلی دره غږیدلی ده چی دپیوارډغانښی جنوب لویدیځ خواتهموقعیت لری شمال ته یی دمنډهیرمشهور څنګل اولویدیځ ته یی دبکیادغرونه راڅرخیدلی دی :

ب : په تیراه کی :

د څمکنیو بله برخه دتیراه په ښکلوغرونو کی استوګنه لری : چی ختیځ ته یی اپریدی ، جنوب ته یی اورکزی اوجنوب لویدیځ ته یی توری میشتهدی قطب ته یی سپین غرموقعیت لری .

دوی په خرمنهاوکرمنه کی استوګنه لری : دوی دیسرخوار یکښی اوجنګیالی خلک دی . ښځی اونږی تهول په ګډه کارکوی : دوی نورو سیموته دیرلږتګ اورا تګ کوی . ددوی داستوګنی دسیمی هوادیره یخه ده .

ددوی دسیمی څمکی غالباً بارانی اوللمی دی څرنګه چی څمکی یی لږی دی نوددوی ارتیاوی نه پوره کوی ، خودموسم دسولوالی له کبله په کی دغنمو ، اوربشواوجوارو دیرزراعت اوکرنه کیږی . په دغه ځای کی پنبه اووریجی نه کرل کیږی :ددوی سیمی ته دکورمی نهوریجی ، پنبه اوتوکران له بنو ، بنګښو اوکورمی سیمی نه راوړل کیږی . ددوی په قبیله کی دملکانواومشرانروایدیردی که څه هم دوی دکلی مشرا نوته تاکلی محصول نه ورکوی ، خود میلمنود خرڅ له پاره یی دمشترکوځمکونه یوه تو ته څمکه ورکول کیږی : د خلکوتر مینځ شخړی هم اکثره دکلی دسپین زیروله خوادجرګی په دول اودملکانو په ذریعه حل اوفصل کیږی :

څمکنی تول سنی مذهب دی اوپه پښتوژبه خبری کوی په دوی کی دبی سواده کسانوشمیر دیردی : دابدالی احمدشاه دسرشمیرنی په وخت کی ددغی

قبیلی تول شمیر (۹) زره تنه اودوسله والو کسانو شمیریی (٦) زره تنه ښودل شوی و:

دڅو کنیو دقبیلی دمشهور وڅانګو نومونه په لاندی ډول دی:

۱- ازی خیل.

۲- خانی خیل:

۳- دری خیل:

٤- خواجه خیل:

٥- مرزاخیل:

دڅمکنیو یو یو کلی دپیښور نه په شپږمیله واټن کی موقعیت لری چی دحضرت میاعمر (رح) د مزار په وجه مشهور دی. همدار از دڅمکنیو د کلی ختیځ ته تقریباً اته کروه لیری دازی خیلو کلی پروت دی. ازی خیل دڅمکنیو یوه پښه ده (۱)

پاتی څمکنی په متفرق اوخواره واره ډول ژوند کوی:

د ۱۹٦۱ کال دسر شمیر نی له مخی ددوی شمیر (۳۹۱۱۹) تنه ښودل شوی دی:

څولیزی

دوی غلجی پښتانه او اکثره یی کو چیان دی څولیزی چی سلیمان خیل غلجی دی زیات شمیر یی دننګرهار ولایت درو داتو داولسوالی دچپرهار د علاقداری دڅولیزیو په کلی کی استوګنه لری. ددوی یو شمیر د کابل دبګرامیو په شا او خوا کی میشته دی (۲)

د دوی شمیر دننګرهار په ولایت کی د (۳۵۰۹) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۳)

څینزی

څینزی په اصل کی غلجی پښتانه دی. اکثره شمیریی د ننګرهار دولایت د

---

(۱) پوهاند عبدالشکور رشاد، دڅمکنیو میا عمر، (کابل: دعلوموا کادمی ۱۳٦۰)، ٦ مخ.

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور د ۱۰ مخ جدول.

(۳) دڅولیزیو د مشرانو اوسپین زیر وڅخه زمالاس ته راغلی معلومات. (لیکوال)

حصارك غلزايي په اولسوالي کي استوګنه لري چي شمېريي ٦٦٠ تنوته رسيږي (١) ددوي يوشمير د لغمان ولايت دقرغيو داولسوالي دعزيزخان کڅ په سيمه کي هم اوسيږي. پاتي ځينزي په تول افغانستان په تيره بيادغلجيو په سيمه کي په خواره واره دول ژوند کوي. ددوي اکثريت دسوداګري په چارو بوخت دي.

حسين خيل

دوي غلجي پښتانه دي. ددوي يوشمير دلغمان دولايت په اړوند و کليو لکه ده زيارت او نورو يوشمير يي دکابل دشيو کيو په شااوخوااويوشمير يي ه پروان په ولايت کي استوګنه لري. حسين خيل اکثره دسوداګري په چارو بوخت دي.

خاښي خيل

دتاريخ خان جهاني اود پښتنو دروايا تو مطابق دقيس عبدالرشيد دري زامن وو لومړي بيټني، دوهم سړبن او دريم يي غرغښت. سړبن دوه زامن در لودل خرشبون اوشرخبون. خرشبون دري زامن درلودل کاسي، کنداوځمند. دکند دوه زامن درلودل چي يو يي شيخايا خاښي اودوهم يي شيخ ابراهيم ياغوريانو ميدل:

يوسفزي مندړ، ګګيانې اوتر کلانې چي مجموعاء دخاښي خېلو يا خوښي په نامه ياد يږي ددوي اصلي اولومړني تاتوبي دارغستان په حدودو کي دغونډان او سره غره په شااوخوا هغه ځمکه ده چي دغوړي مرغي په نامه سره ياديږي. دوي چي دئرينو په ګاونډ کي اوسيدل ترينود فشاراوزورزياتي له کبله يي خپله سيمه پريښوده اودغوريا خيلو له خواد غرني دمقرپه کڅي کي په ورکړل شوي ځمکي باندي دځه وخت له پاره ميشته شول، خوله غوريا خيلو سره خوابدي شول. هغه ځمکه يي هم پرېښوده چي په نتيجه کي دکابل خواته واوخوځيدل دراتګ په وخت کي اتمان خيل هم ورسره ملګري شول اودکابل په شااوخواورشوګانو کي ميشته شول:

---

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبايل ولايت سرحدي کشور ٣١ مخ

ویل کیږی چې په کوم وخت کې مرزاالغ بیګ دسلطان ابوسعید زوی په دیر کوچنیوالی کې دماوراءالنهر څخه کابل ته راغلی و په هغه وخت کې دخانبی خیلو مشر ملک سلیمان شاه وچې دملک تاج الدین زوی اودملک رخ لمسی و. کله چې سلیمان شاه میرزاالغ بیګ ترلاسه کړ دوی ترمنځ دیره مینه پیداشوه ان تردی اندازی پورې چې ملک سلیمان شاه خپله لورده تهورکړه .

اتفاقاً یوه ورځ میرزاالغ بیګ دسلیمان شاه په غیږ کې ناست و. قدوة المکاشفین شیخ عثمان بن موتی مولیزی چې دهغې زمانې داولیاووځخه واود یوسفزیو خلک بیخې دده معتقدین وو پرې ورغې .

شیخ عثمان قدس سره دی په دغه حالت کې ولیدو رته یې وویل چې « ملکه ! داڅه کړی ؟ »

سلیمان شاه ورته وویل چې «داشهزاده دی لویوم یې که پاچاشی نو سلطنت به یې ځماشی اوقوم به می پرې عزیزاود رونـد شی» شیخ ورته وفرمایل چې «دده زلمی سترګی لکه یزید هسې دی چې صحابه (رض) یې قتل کړی اوهلاک کړی وودغسی په ستا قـوم هم هلاک کا»

ملک سلیمان ورته وویل چې : «شیخه دارنګه مه وایه له تانه داهسې نه ښایيزی چیرې نه چې نورڅوک پرې خبرشی - ولی چې پا چایان د چااحسان نه ورکوی دی پادشاه زاده دی چې لوی شی پاچا به شی چاربه یې زماشی قام به می پرې محترم شـی »

شیخ ورته وفرمایل چې «ښه ملکه ! خبرمی کړی . بیابه دی ویل چې ویلی دی راته نـه وونو راختیار دی خپل .»(۱)

میرزا الـغ بیګ ترهغه پورې چې کمزورې و په همد غو پښتنو به یې ځان ساته خو کـله چې په خپلـو پښو ودرید دپښتنوسره یـې مخا لفت څرګـند کړ هغه پـه چل ول سره دخانبی خیـلو پښتنو مشرانـو ته یوه میلمستیا جوړه کـړه او تـقریبـاً

(۱) پیر معظم شاه ، تواریخ حافظ رحمت خانی (پیښور - پښتو اکیډیمی ۱۹۷۱) ٦-۷ مخونه

(۹۰۰) تنوپه دغه میلمستیاکی گډون کړي وو. ده دغه نهه سوه تنه په ډیره ناڅوا- نمردانه توګه ووژل چې هد یره یی دکابل په سیاه سنګ کی موقعیت لری. دا پیښه په غالب ګومان د ۱۴۸۰ - ۱۴۹۰ ع کلو په شا اوخواکی شوې ده .

تردي خونړي اوخواشینوونکی پیښی وروسته خانښی خیل پښتانه دکابل نه دننګرهار په خوا روان شول ترکلانیو په لغمان کی وارول اویوسفزي، ګګیانښی او اتمان خیل په ننګرهار کی اوسیدل چې بیاوروسته نومورې دري قبیلی په سوات دیراو باجوړ کی میشته شوي. وروسته ترکلانیو هم دلغمان دخلکو دشکایت له کبله چې دمیرزاالغ بیګ درباړته یی کړي ودلغمان څخه باجوړته ولیږدیدل چې تراو سه پورې ښاخی خیل هماغلته میشته دي .(۱)

خاکوانښی

خاکوانښی چې په حیات افغانی کی دخاوګانښی اوخاګوانښی په بڼه راغلی دی په اصل کی سربنی پښتانه اودپنج پای درانیو په ښاخ پوری ترلی یوه قبیله ده. باید دغه قبیله دهغو خوګیانښیو سره چې دننګرهار ولایت دخوګیانښیو په اولسوالی کی اوسی اوکرلانښی پښتانه دی اشتباه نه شی .

ددغی قبیلی دوګړو شمیر دیرلږ دی . دوی په علیحده اوجلاتوګه ځمکی نه لری له دوی څخه ځینی په کندهار اوځینی یی دنورزیو دقبیلی سره یوځای پراته دی دوی پردوو برخو ویشل کیږی یو یی سترخاکوانښی یاخوګیانښی اویل یی کوچنی خاکوانښی .

دوی دکندهاراوهرات په شااوخواکی په خواره واره دول اوسی او هم په غزنی کی خاګو انښیو څوکلی . د ماکودکلیو ترځنګ پراته دی چې خلک

---

(۱) پښتانه ،لومړی توک ، کابل - ۱۳۴۹، ۵۵ مخ.

دوی دخوگیانپیوماکوانوپه نامه سره یادوی (۱) ددوی شیمرد(۷۵۵۵)تنوپه‌شااو خواکی اتکل شوی دی (۲)دحیات افغانی مؤلف لیکی چی په‌دیوه‌اسماعیل‌خان کی هم‌ددوی(۸۰) کورنی‌شته‌چی مشریی‌غلام سرورخان‌خاکوانپی‌و.

ختـــك

ختك دکوزی پښتونخواد مشهورو قبیلوپه جمله کی‌شمیرل کیږی.ختك دری زره کاله پخوا‌پهآریایی کتابونو کی د ستهك یاد ستها ك‌په شکل راغلی اود پکت لـه قبیلوخخه شمیرل شـوی دی «۳»

ددغی قبیلی لوی‌نیکه‌لقمان نومیده‌چی دکررانلسی‌واود لقمان‌نه ختك ته دده دنامه‌داوښتلودعلت‌په‌باب‌داسی افسانوی‌روایت موجوددی چی یوه ورځ لقمان‌د خپلوورونو‌عثمان، اتمان‌اوځدران‌سره‌دښکاریابل کوم کارلـه‌پاره‌صحراته‌تللی و.

پـه دغـه وخت کی دوی څلـور ځوانـی ښځی چـی ددوی لـه کـالیـو نه دپیغلتوب نښی نښانی ښکاریـدی ولیدلی‌چی د دوی په خوارا روانی‌وی.په‌دغه وخت کی دوی سره سلاومشوره وکړه چی دا لـوی ښکار‌به‌ترلاسـه‌کوی اوپـچه به وربانـدی اچوی اود پچی له مخی به دوی ته یوه یوه‌ښځه ورسیزی.څرنگه‌چی لقمان ترنورومشروویـی ویل چی‌زه به لومړی له دوی نه یوه خوښه‌کړم په پاتی دریو باندی تاسی پچه واچوی . په دغه وخت کی لقمان له هغوڅلورونښځو نه یوه پرته‌له دی‌چی‌مخ‌یـی‌لیدلی وی‌یوازی‌دکالیوله‌مخی‌انتخاب کړه‌اونوروورونـو یی د پچی په اساس یوه یوه ښځه انتخاب کړه . کله چـی دوی وایدل نوڅرگـنده شوه چی لقمان ته یوه توره اوبد ر نگه ښځه ور رسیدلی وه خوڅر نگه چی هغه ښځه د ده په نامه شوی وه له غیرته بی ومنله‌کله چی‌نورووروڼـو‌بی دلقمان دغـه حالت ولید په خندا شول اوپه پښتوژبه بی وویل چی‌لقمان‌پهختمه‌لاراوپه پښتنوکی

---

(۱) حیات افغانـی ـ ۲۲۲ ـ ۲۲۸ مخـونـه

(۲) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۱۰ مخ

(۳) پښتونستان ـ ۲۲۸ مخ .

دا متل مشهور دی کله چی څوك په کوم کار کی بیرته پاتی شی او یاوغولیږی نو نور ورته وایی چی پلانی په ختړه لاړه . د دغی عجیبی پیښی له مخی لقمان د ختټك په نوم داسی شهرت وموند چی اوس د ده ټول نسل د ختټك په نامه بلل کیږی د همدی بدرنگی میرمنه نه چی سبا که نومیده د ختټك دوه نارینه اولادونه دنیا ته راغلل چی په یوه باندی یی دتورمان او په بل باندی یی د بولاق نوم کیښودل چی دختټکو ټوله قبیله ددغو دوو روڼو اولاده ده تورمان هم دوه زامن درلودل چی یو یی ککی او بل یی تری نومیده چی د خپل پلار په اولاد کی تری ډیر نومیالی سړی واو دتورمان ټوله اولاده د ده په نامه نومول شوی ده. تری هم دوه ځامن درلودل برگریټ او امیریا امند. (۱)

د ختټکو شمال ته یوسفری، لمر پریوتو ته یی خلیل، اپریدی او بنگښ، جنوب ته یی د بنو علاقه اوختیځ ته یی اباسین موقعیت لری .

په لومړی سر کی دختټکو قبیله دشوال په غره کی میشته وو چی نوموړی غر دسلیمان د غره یوه لویدیځه لړی ده چی اوس په دغه غره باندی دوزیرو قبیله تسلط لری چی له نن څخه دڅه دپاسه دری سوه کاله دمخه دوی منگلو او هنی ښاخونو په ملگرتیا دخپل اصلی ټاټوبی نه بنو ته راغلل او په هغه ځمکه کی میشته شول چی نن پری احمدزی وزیر قبضه لری: څه موده وروسته دمنگلو او شیتکو ترمینځ دښمنی را منځ ته شوه او منگل د شیتکو د دښمنی له کبله ددی سیمی پریښودو ته مجبور شول ، خو ختټکو په دی سیمی استوگنه درلوده. په پای کی د ختټکو او شیتکو ترمنځ اړیکی هم خراب شول او ختټکو هم ددی سیمی نه کډه وکړه او په کربوغه، تیړی، لاچی، شکردری او دا باسین تر غاړی پوری خپله یی قبضه ټینگه کړه څرنگه چی دغه سیمی ښی آبادی نه وی نو دوی بی له کومی شخړی او جگړی ترلاسه کړی. په دی ورځو کی له ریسی نه نیولی تر کوهاټه پوری سیمو کی داور کزیو قبیله میشته وه او دکورمی د لورنه به بنگښو هم دکوچیانو په ډول دی علاقی ته تگ اورا تگ کاوه چی داور کزیو

(۱) حیات افغانی - ٤٦٩ مخ.

او بنگښو ترمینځ په نا څاپی توګه دښمنی پیدا اوجګړه پیښه شوه اوخر نګه چی له پخوانه داور کزیو اوختکو ترمنځ یولړ شخړی موجودی وی نو په دغه وخت کی ختکوله بنګښو سره مرسته وکړه او کوهات له اور کزیو نه دبنګښ ولاس ته ورغی اودریسی ، پښیاله اوزیری نه نیولی ترتوری څیری پوری ټولی سیمی دختکو لاس ته ورغلی اودختکو او بنګښو ترمنځ یوغرچی دګډاخیلو اولاچی ترمنځ موقعیت لری سرحدو ګډل شو چی تراوسه پوری هم دغه سرحد په خپل حال پاتی دی . ترهغه وروسته کله چی دختکو قبیلی په شمیرکی زیاتوالی راغی په هماغه تناسب یی خپلو مقبوضه سیمو ته هم پراختیا ورکړه او اوس یی هغه پراخه سیمه په لاس کی ده چی په پیښور کی دیوسفزیو دسیمی اودکابل یالنډی سیندله شمالی خنډو نه نیولی ترکالاباغ ، عیسی خیلو ، مروتو ، بنو ، وزیرو اودسنده ددریاب ترلویدیځو خنډو پوری غزیدلی ده .

دختکو دسیمی اوزد والی تقریباً سلو میلو اوپلن والی یی پنځوس میلو ته رسیږی خرنګه چی دمخه وویل شول ددغی سیمی ختیځ ته اباسین موقعیت لری ، ولی د اباسین نه پوری غاړه هم ختک استوګنه لری اوترماړی پوری رسیدلی دی .

دختکو سیمه پردوو برخو ویشله شوی ده چی یویی شمالی ختک او بل یی جنوبی ختک دی . دجنوبی ختکو په ملک یی دمالګی کانونه موجود دی . ددی سیمی ځمکه میدانی اوشګلنه ده غرونه یی شنه اوآبادنه دی توری ، لاچی ، کرک اوشکر دره ددی سیمی مشهور کلی دی .

دشمالی ختکو سیمه هم غرنی ده چی له دی غرونو نه کومه استفاده نه شی کیدای . اکوړی ، شیدو ، نظام پور ، امیراو امیرکلان ددی سیمی مشهور کلی دی (۱)

دختکو د سیمی په اوړو برخو کی ځینی وړی وړی سمسوری در ی هم لیدل کیږی اوپه ځینو برخو کی یی دښو و نو ځنګلی ونی شته . دختکو په علاقه کی دبها در

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۲ مخ

خیلود مالگی کان ډیرمشهوردی چی ددغی مالگی دکان دعایداتوله درکه ډیری پیسی ترلاسه کوی .

هغه ختټك چی دکوهاټ په شمالی ختیځ کی آباددی اودکابل ترسینده پوری استوگنه لری داکوړه ختټکوپه نامه سره یادیږی .جنوب لویدیځ ختټك دټیری او جنوب ختیځ ختټك دساغری ختټکوپه نامه سره یادیږی .دنسبی اعتبارله مخی په دی ویش کی کوم مخالفت نشته ساغری ختټك بولاق دی خو شمال ختیځ ختټك هم بولاق بلل کیږی .دشمال ختیځ ختټکومهم مقام چی داکوړی په نامه یادیږی دپیښوراونوښارنه ختیځ لوری ته دکابل سیند په جنوبی څنډوکی موقعیت لری .

دختټکوپه لهجه کی دنوروارو قبیلو په نسبت د(ښ)او(ژ) استعمال د(خ اوگ) په پرتله زیات دی .

دختټکویوه قومی څانگه که څه هم داباسین په بله خواپه(مکود)نومی ښارگوټی کی ژوند کوی خوددوی عمومی پوله ختیځی خواته اباسین دی لویدیځی خواته یی دپیښور قومونه خیبریان او بنگښ اوسیږی اوجنوب ته یی دبنواودامان لوانی میشته دی. دوی داسی دوه بیلی بیلی څانگی لری چی سره پوره توپیرلری .شمالی څانگه یی لس زره او جنوبی څانگه یی دولس زره کورنی گڼل شوی دی.

دجنوبی ختټکوملك غرنی اوله ډبرینوسپیروغرونوڅخه جوړدی چی په ژورو اومخ په ځوړکلیوسره بیلیږی اودبارك اوساغرخیلونه په متشتت ډول په کی میشته دی .(۱)

دختټکودسیمی اکثره ځمکی دبنجروالی له کبله دکرنی وړنه دی دکرنی ځمکی یی هم اکثره للمی دی چی کله کله یی دارهټ په ذریعه هم خړو بوی . دختټکو دسیمی پیداوارغنم ، باجری ، چڼی اوجواردی.اوس په شمال ختیځ سیموکی هغه ځمکی چی دڅاه گانوپه ذریعه اوبه کیږی په هغوکی تماکوهم کرل کیږی .په دلی اوچشمی کی چی دپیښورد نوښارپه تحصیل کی موقعیت لری ښه لیموگان پیدا

(۱) حیات افغانی - ٤٦٩ مخ .

کیږی. په ټټی نصرتی کی چی د کوهاټ تیری په تحصیل کی موقعیت لری په پریمانه اندازه انګورشته .

دختکو دسیمی معدنی پیداوار مالګه، پټکری او دډبروسکاره دی.(۱)

ختک دخپلو نورو پښتنوو روښو په شان باغیرته، زړور، ننګیالی، توندمزاجه او میلمه پال دی .دختکو یوښه خصوصیت دادی چی لانجمنی مسألی دننوا تواویا جرګو له لاری فیصله کوی او دجرګی له لاری پریکړو ته په ډیره درنه سترګه ګوری. دختکو د قبیلی خلک په عمومی ډول سره ښایسته او غښتلی دی .

په اوسنی وخت کی ددوی شمیر د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی د(۳۷۸۳۰٤) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی چی اکثریت د کوهاټ په ضلعه کی استوګنه لری (۲)

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۲ مخ .

(۲) پښتونستان - ۲۲۸ مخ

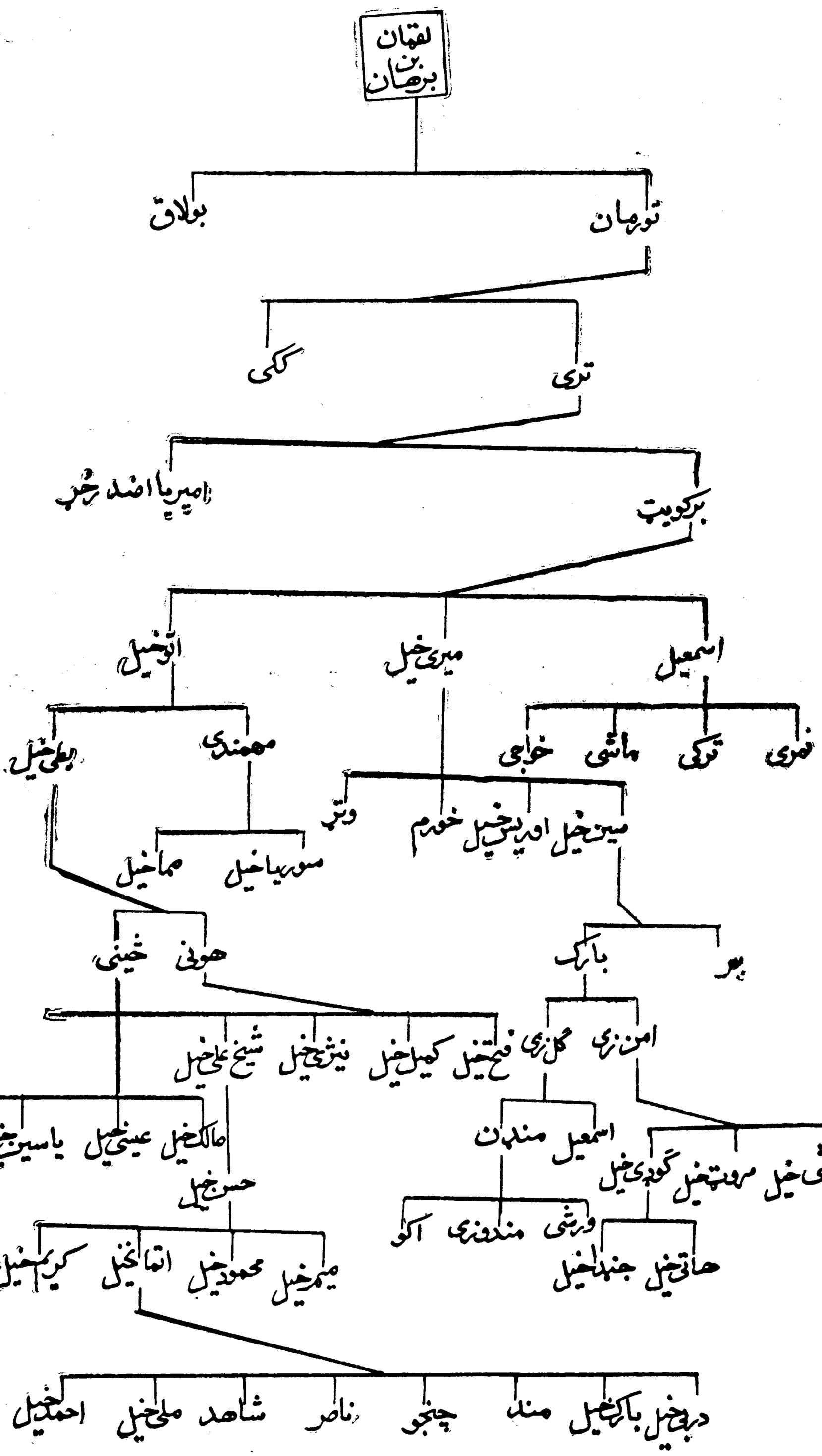

پښتانه دتاريخ په رڼاکى - ۱۳٦۰ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

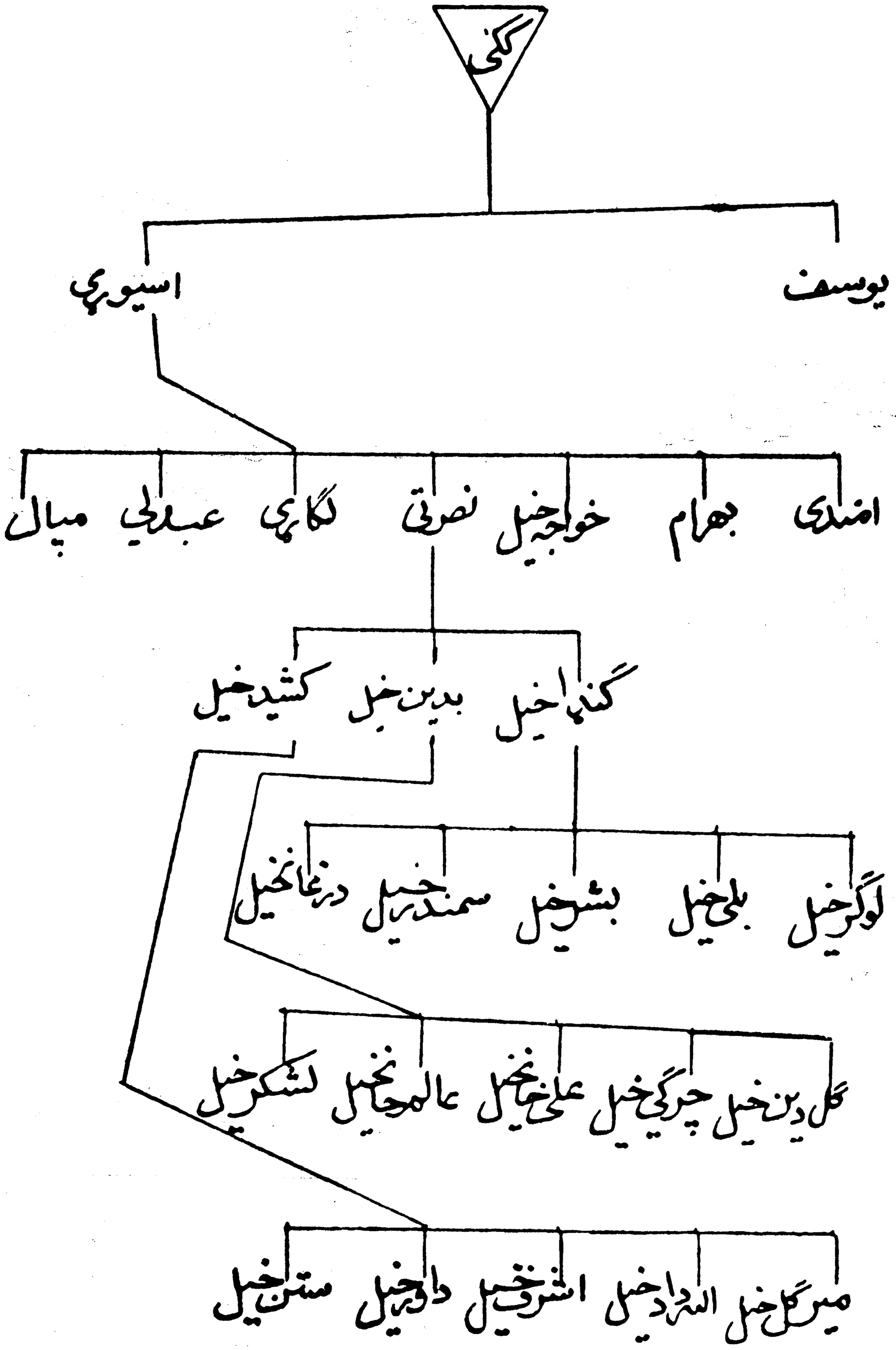

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۶۱ مخ .

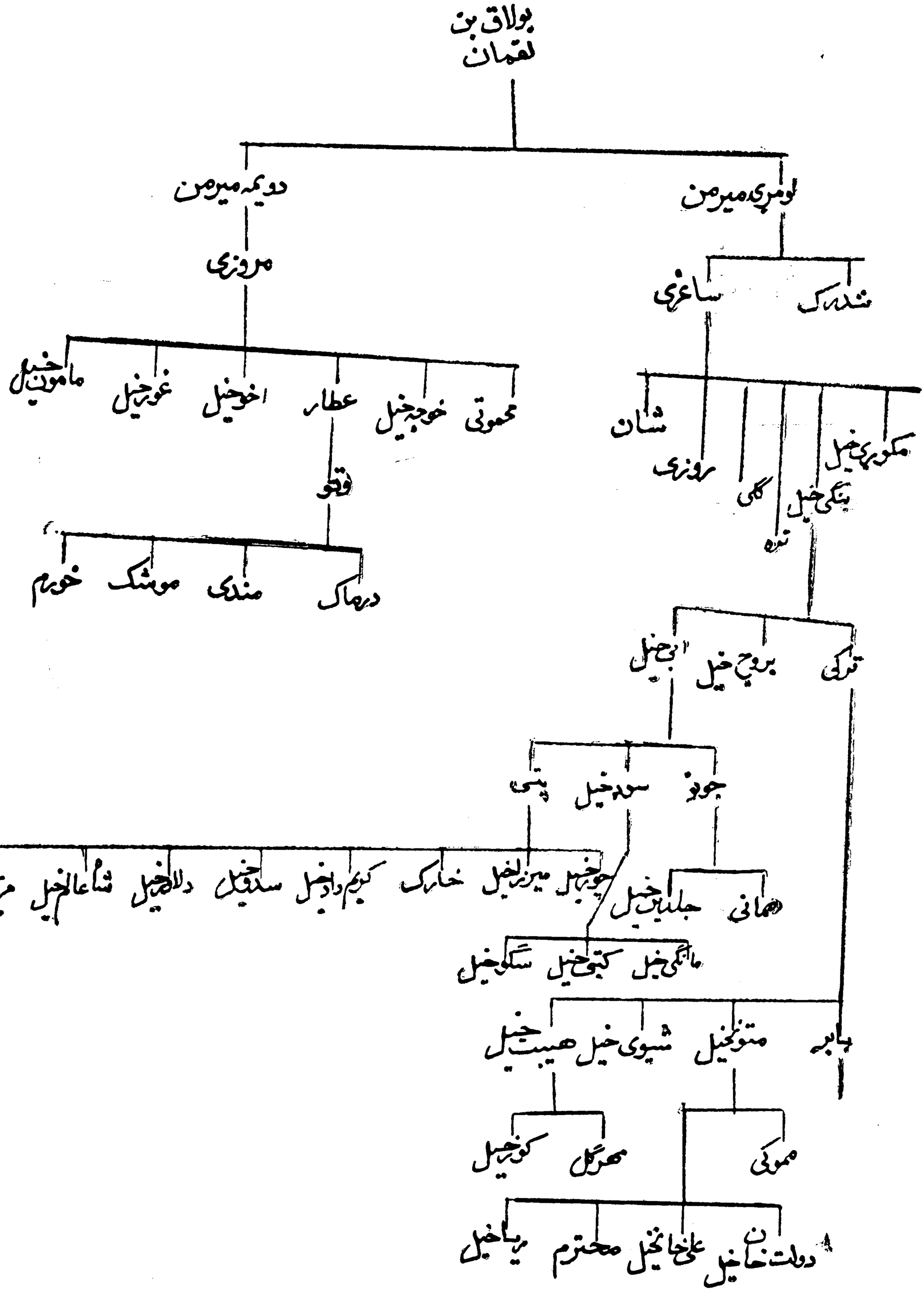

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۶۱۰ مخ .

خدرزی

دوی غلجی پښتانه دی اواکثره خلك یی دمغربه سیمه کی دعلی خیلوغلجیو سره یوځای پراته دی او دمغربه سیمه کی یوه اندازه ملکیت هم لری . کند هار له نژدی په ده خواجه نومی ځای کی هم ددغی قبیلی نقریباً دوه سوه کورنی میشته دی(۱)ددوی خپل نسبب کلمه سیدانواو کلمه درانیوپوپلزیونه منسوبوی،خودوی په اصل کی غلجی پښتانه دی. دحیات افغانی دلیکوال په قول په هغه وخت کی ددغی قبیلی شمیرپه ټول افغانستان کی (۲۰۰۰) دوه زره کوره ښودل شوی و(۲) دوی عموماً دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی .

خرځین

خرځین یوه کوچنی تپه ده چی په شمالی وزیرستان کی ددوړودپیی خیل کلی ته نژدی دزانګیتی اووژګی په کلو کی استوګنه لری چی په زانګیتی کی یی شمیر (۶۰) کورنیواوپه وژګی کی (۱۶) کورنیوته رسیږی.ددوی یو کلی دمده خیلو دتنګی اود پیپلی ترمنځ موقعیت لری چی خرځین نومیږی دقبیلوی اتحادله مخی پخواددوړوسره متحدوو،خونن ورځ دمده خیلووزیروسره متحد دی .

دافسانوی روایتونوله مخی دوی دحضرت بلال (رض) داولادی ځخه دی(۳) ددوی شجره په لاندی ډول ده:

خرځین

تیرسم خیل	لیونی	لادودخیل	ملیاګی	سپره خیل	سنګرخیل

---

(۱) تواریخ خورشید جهان-۲۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی -۲۸۳مخ .

(۳) اصلاع، اینجنس هاوقبایل ایالت پښتونستان- ۱۱۱ مخ .

خروتی

دغلجی په ټولنیز گروپ کی دخروټو قبیله یوه مشهوره قبیله ده. ددوی اصلی ټاټوبی دپکتیکا سیمه ده چی اکثره دگومل په اولسوالی، دسروبی په علاقداری داورگون په اولسوالی او دسروضه په علاقه داری او دغه راز دخاك جبار په علاقداری کی استوگنه لری.

یوشمیر خروټی دغزنی دولایت دمقر او قره باغ په اولسوالیو کی هم شته. دغه راز په شکر دره او پغمان کی هم استوگنه لری. دزابل دشاه جوی په اولسوالی او دهلمند ولایت دنادعلی او گرمسیر په اولسوالیو کی هم یوشمیر خروټی استوگنه لری.

ددوی تسمیی وجه داسی ښودل شوی ده: یوه ورځ سهاك او ایزب دواړه په یوه لاره تیریدل وړاندی یی یوبار کړی خرولید ایزب وویل چی خردی زماوی او سهاك وویل چی باردی زماوی. کله چی خره ته ورنږدی شول نوویی لیدل چی دباریوی خواته داور بشو دودی (روټه) او بلی خواته یی یو کوچنی ماشوم و سهاك دغه ماشوم خپل کورته راووست او د (خره) او (روټی) له کبله یی په هغه ماشوم باندی د (خروټه) نوم کیښود چی ددیر استعمال په وجه په خروټی مشهور شو. کله چی خروټی دبلوغ مرحلی ته ورسید واده یی وکړ چی دری زامن یی وزیږیدل.

ددغی قبیلی په لویدیځ، شمال لویدیځ، او جنوب لویدیځ کی سلیمانخیل استوگنه لری او شمال ته یی دزرمت سیمه موقعیت لری. همدارازختیځ خواته دوزیرو قبیلی سره پوله لری.

په حیات افغانی کی لیکل شوی دی: خروټی په هغو غرونو کی اوسیږی چی دکتواز لمر خواته او دسلیمان دغره دمربوطو سیمونه تر برمل پوری پراته دی. دخروټو دملك یوه برخه دارگون سیمه ده چی په هغه کی پرملیان یا فرملیان استوگنه لری. خروټی په ځینو هغو تنگو میدانو باندی هم قبضه لری چی په مینځ کی یی جگ او سخت غرونه

موقعیت لری. دوی څلورلوی کلی اری چی ددغو کلیوله جملی نه سروضه لو مړی مقام لـری.

خړوتی غالباً دځمکو په کرنه بوخت دی . ددوی دکرنی وړ ځمکی که څه هم دکټوازنه ښی دی ، خو په کال کی یو ځل فصل کوی او په ژمی کی ددریو میاشتو لپاره تروا ورولانـدی پټی وی. دوی پرغـواوواوغـوایـانـو بـا ندی یوی کوی له دی کبله چی ددوی سیمه غرنی ده دپسونو په تناسب وزی ډیری ساتـی . ددوی ډیراو- ښان هم ساتی چی په اوارواومیدا نی برخو کی یی څروی. ددوی اکثره دو دو نه سهیلی سلیمانخیلو ته ورته دی ، خو پوونده خروتی دنوروپوونده وو په شان دی او- په ژبه کی یی توپیر موجوددی. دوی دوزیرو ، ځـدرانو اوپرملیا نوسره ډیره کلکه دښمنی لری. دوزیرواوخرروتو د قبیلو ترمنځ د دښمنی اصلی علت دبرمل غردی. په دغه غره باندی تل دخروتو اووزیروترمنځ وینی توییـږی . ددی شخړی اساس دابدالی احمدشاه دواکمني په وخت کی رامینځ ته شوویل کیږی چی په هغه وخت کی دوزیرودقبیلی ملك قمبرنومیده چی دتوجـیاخیلوله ښا خ نه واودخروتوملك شمس الدین وخروتوویـل چی برمل دهغوی دی اووز یـرودغه ادعاردوله اوهغه یی خپل گاڼه کله چی دغه دښمنی دسولی لـه لاری فیصله نه شوه نو په پښتوژ به کی یوه منظومه جوړه شوه چی ددغو حالاتو دروښانولودپاره دلته ر اوړل کیږی:

برملـی پیغـلـه نجـل څـنیـه پریشیـه

شمس الدین وایی زماده قمر وایی زماپه غیږ کی ایشیه

له دغه بیت نه مقصد دادی چی بر ملـی پیغلی خپلی زلفـی جوړی کړی دی شمس الدین یعنی د خروتوملك وایی چی زماده اود وزیروملك قمروا یی چی په غیږ کی می پرته ده یعنی زماپه واك کی ده .

په پای کی ددغه شخړی په سبب دخروتو اووزیروترمنځ جگړه را مینځ ته شوه .

خروتی هم دپرملیو اوځدرانو سره دگاونډیتوپ په سبب سخته دښمنی لری: هغه خروتی چی په دایمی ډول ژوند کوی د ملك دسوروالی له کبله لږ کار کوی:

دوی دمنی دپای،ته رسیدونه وړاندی دسون دموادوذ خیره برابروی اوپه ژمی کی دوی بی کاره وی هغه‌خروتی چی‌غریب‌دی‌اود یخنی‌څلورمیاشتی نه‌شی زغملای نوهغوی تودوملکونوته لیږدکوی اوله ځانه سره غوایان اواوښان هم بیایی . دوی دگومل ناوی جنوبی برخی ته ځی اوپه پسرلی کی بیرته خپل ملك ته راستنیږی : ددوی رواجونه کټ مټ دناصروپه شان دی.(۱)

خروتی اکثرد مالداری اوکرنی په چارو بوخت دی،خوپه سوداگری کی هم لوی لاس لری. ددوی زیات شمیرپه‌هندوستان کی‌تجارت کوی. یوشمیرخروتی کابل ولایت په پغمان، خاك جبار، دلغمان په مرکزاود قرغیو په اولسوالی اویو شمیرهم د پروان په ولایت کی اسنوگنه لری. همدارازیوزیات شمیرخروتی کوچیان هم شته.دکندزپه‌ولایت کی‌هم‌زیات شمیر خروتی‌استوگنه‌لری.

په ټول افغانستان کی ددوی شمیر (۷۷۰۶۲) تنه ښودل شوی دی خوپه دغه شمیر کی دخاك جباردعلاقه‌داری تقریباً سل یونیم سل کورنی نه دی‌حساب‌شوی :

دخروتود نسب شجره

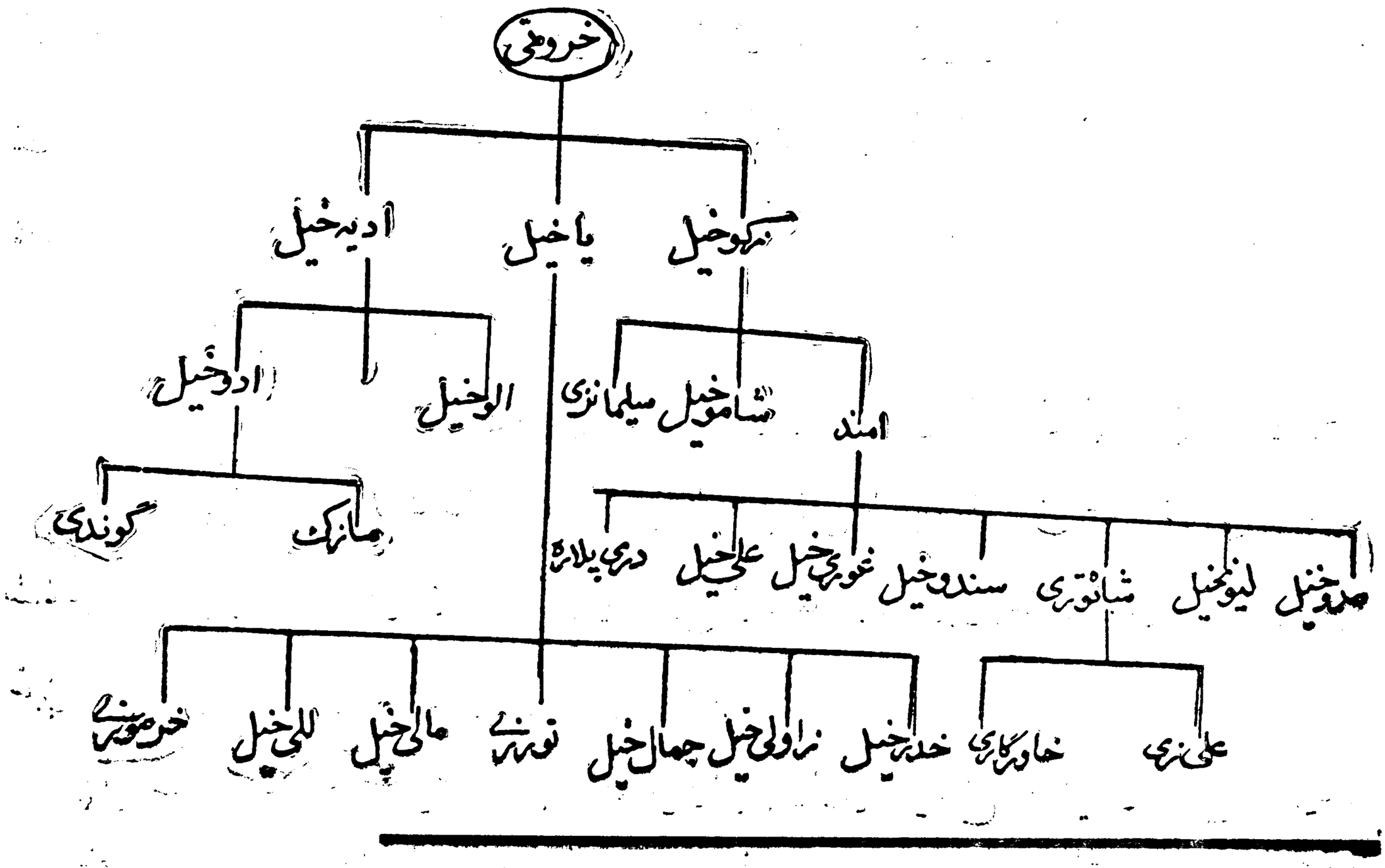

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۱ مخ .

خلیل

که چیری دنسب شجره وگورونـوخرگـنده به شی چی خلیل دسربن په ټولنیز گروپ کی شامل اودغوریاخیلوپښتنوڅخه دی . دوی پـه خلیلو مومندو سره هم شهرت لری چی دپښتنولویدیځی اوشمالی خواتهمیشته دی . ددوی سیمه شل میله اوزدوالی اولس میله پلن والـی لـری چی بـرتهکال ، کوز تهکال ، سپـینه وری اولنډی ددوی مشهورکلی دی چی دباړی په ښی غاړه آباددی. (۱)

ددغی قبیلی څوکورهدمومهدودقبیلی سره اوهمدارازیوشمیریی دبرودرانیوله څونورو کورونوسره یوځای په کندهارکی استوګنه لری .

ددوی اکثره ځمکی دباړی دسین په اوبوخړو بیزی (۲) پـه کندهارکی دوی دبرودرانیوپه نامهسره مشهوردی اودوی هلته ځانته یوه جلا محله لری . دخلیلوه قبیلی خلک خپل مشرته ارباب وایی :

تاریخ حیات افغانی تقریباً څه دپاسه ۱۲۰ کـاله پخوالاددوی شمیر (۶۰۰۰) کورنی اودوسله والومیروشمیریو(۱۲) زره تنه ښودلی دی . (۳)

خوګیانی

ددغی قبیلی دشجری څخه څرګندیزی چی دکرلانی پښتنوپه ټولنیزګروپ کی شاملدی.اودننګرهارولایت دخوګیانیوپه اولسوالی اودماماخیلو ، چپـرهار ، پچیراو اګام په علاقداریو کی استوګنه لری.اودننګرهارولایت دمشهورو اوغـوره قبیلو لـه جملی څخه شمیرل کیږی :

ختیځ ته یی شینواری ، لویدیځ ته یی د حصارك غلجیان ، جنوب تـه یی د کورمی ایجنسی اودډیورند دکرښی سره ګډه پوله لری اوشمال ته یی دننګرهار دسره رودا ولسوالی پرتهده (٤)

---

(۱) پښتانه لومړی ټوك ،کابل : ۱۳٤۹، ۱۱۸مخ.
(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ـ ۱۳۲۵ مخ .
(۳) حیات افغانی ـ ۳۵۰ مخ .
(٤) معلومات مختصردرباره اقوام قبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۳۹ مخ .

دخوگیانیومشهورخیلونه‌دادی: وزیر، خربون، شیرزاد، پربه، خدرخیل، بارك، درمان، بوبوخیل، لقمان خیل، شادی‌خیل، ابراهیم‌خیل، گلی‌خیل، ملی خیل، میرگټ خیل، شمن‌خیل، پیرالی خیل، یحی خیل اوعلی خیل:

دوی دننګرهاردسیمی په لویدیځ اودسپین غره په شمال‌لویدیځ کی میشته دی چی په دوی کی دشیرزادداولادی شمیرزیات دی (۱)

دهنددمغولی واکمن دشاه جهان د تخت کښیناستلوپه لومړی کال دشادی خیلو اودبارك داولادی لقمان تر مینځ دیوی کوچنی مسئلی پەسر لویی شخړی رامنځ ته شوی. دلقمان ښاخ دخدرخیلو په‌مرسته‌شادی خیل وټکول. تر هغه وروسته شادی خیلودغلجیوقبیلی ته‌پناه یووړه اوله هغوی څخه‌یې مرسته وغوښتله غلجیوددوی مرستی‌ته ملاوتړله اودکابل د صوبه دارسیدخان په ملګرتیایی دمخالفینوسره سختی جګړی وکړی چی په د غوجګړو کی‌دبارك له اولادی نه تر(۹) زره تنه کسانوپوری ووژل‌شول. په‌پای کی‌شیرزاداوخدرخیل مطیع اوشخړی اوفساد ونه لـه مینځه ولاړل:

خوګیانی جنګیالی خلك دی. دحیات افغانی مؤلف ددوی شمیر پنځه زره کورنی ښودلی دی:

ددغی قبیلی ځینی ښاخونه په خوست کی هم استو ګنه‌لری. داسی‌ویل کیږی چی په پیل کی تول خوګیانی‌په خوست کی‌اوسیدل، خود مغولی‌واکمن:نورالدین جهانګیر دسلطنت په وخت کی دزرمت‌دسیمی ځینوغلجیوقبایلوپردوی یرغل وکړ اودوی یی له خپلی سیمی نه‌بی دخله‌کړل اوویی شړل. دشاه جهان دواکمنی په وخت کی په دوی کی کورنی شخړی اوفسادونه رامینځ ته‌شول چی‌په پای کی د یر شول (۲) ددوی سیمه شنه اوحاصلخیزه ده اوزیا ت انار، انځر، انګوراوتـوتان پکی پیداکیږی. اکثره خلك یی دکرنی په چا رو بوخت دی خوځینی یی مالداری

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹ مخونه.

(۲) حیات افغانی- ۳۳۸ مخ.

هم کوی. دروی په سیمه کی ددریومیاشتو له پاره واوری هم اوری .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیرخوگیا نمی دهیواد په نورووولایتونوکی هم استوګنه لری . چی د ۱۹۶۰ ع کال دمرکزی احصائیی دمرشمیرنی له مخی ددوی ټول شمیر(۱۲۷۷۰۱) تنوته رسیږی چی دد ی جملی نه یی ۵۵۷۲۶ تنه خرېون، ۳۷۴۴۶تنه وزیر او۳۴۵۳۹تنهشیرزاد دی(۱)

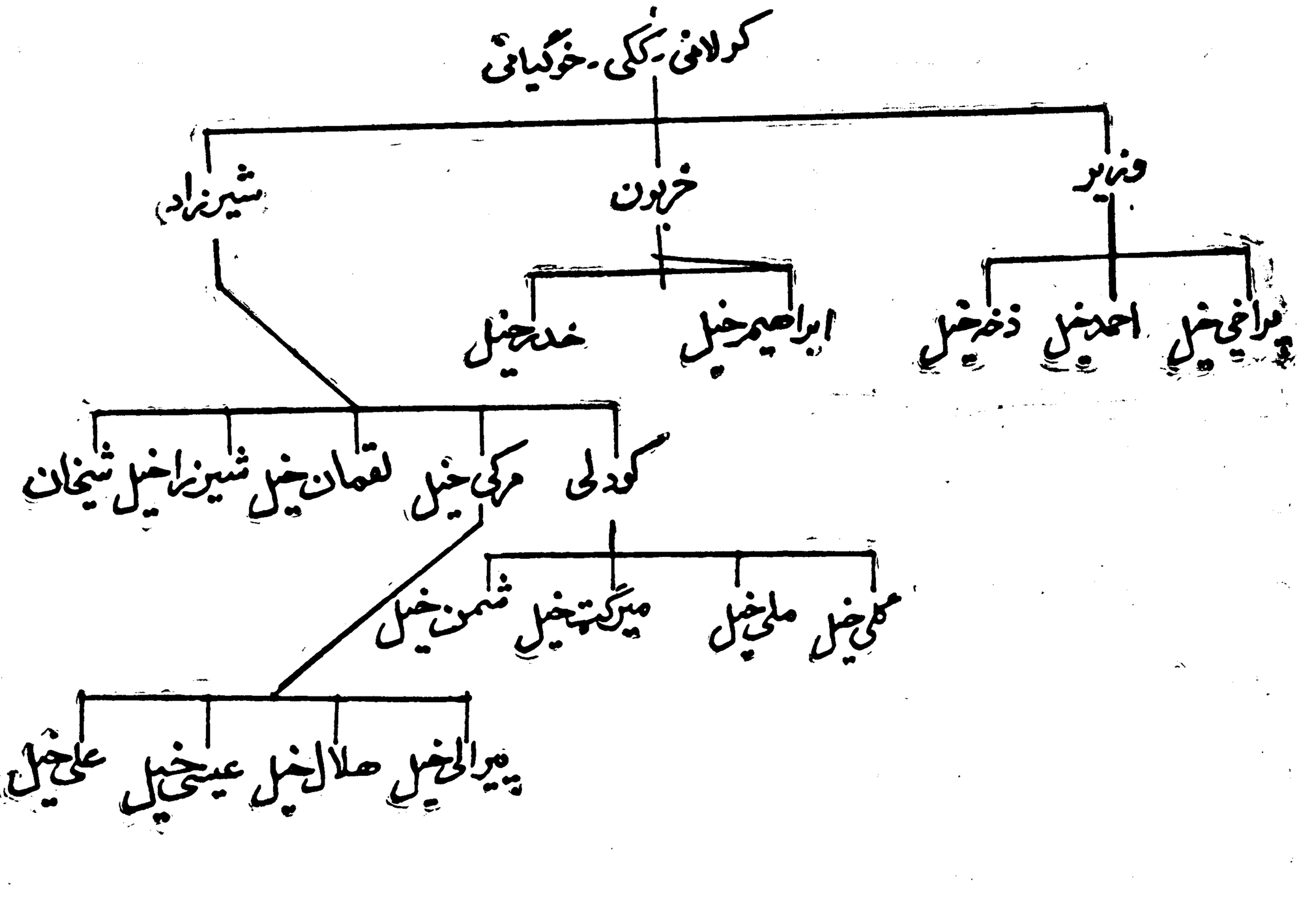

(۱) معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۲۹ مخ .

خوندی

دوی غرغښتی پښتانه دی. دغه قبیله ددادی دقبیلی یوه څانګه شمیرل کیږی خوندیوته سیدان هم ویل کیږی. داسی روایت موجوددی چی داوی ابن دانی، چی دغرغښت لمسی ودیوی سیدی کوندی سره چی دخجند نه ملتان لـه دخپلی خوردلیدلوله پاره روانه وه نکاح وترله او هغی له خپل لومړی سید میرهنه یوزوی درلودچی سید حسین نومیده. نومورې څاورزامن درلودل بلیل، سکندر، موسی اوعلی. دسید حسین اولاده له دی کبله چی دی دخجندود خجندی ږ ځای پښتنوپخپلی ورځنی محاوره کی په خوندی واړاوه. دوی تریوی مودی پوری دغرغښتیانو سره په ګټه اوتاوان کی شریک وو. خواوس دوی ببیخی بیل دی اودکندهاراودهغه په شااوخواکی استوګنه لری. او شمیریی دیرلږدی (۱)

خویشکی (خیشکی)

دوی هم دسربن دتولنیز ګروپ یوه عمده قبیله بلله کیږی چی دځمند اولاده ده دځمند قبیله په لومړی سرکی دکندهار په شااوخوا ارغستان ته نږدی میشته وه اوه (۸۰۰-۹۰۰) هکلونو ترمنځ دپښین سیمه چی پشنګ هم بلله کیږی ددغی قبیلی پـه لاس کی وه اودترین قبیلی دغه ځای دزورپه ذریعه له دوی ته ترلاسه کړ. خویشکی هم چی دلته اوسیدل له دغه ځایه بی دخله شول اوپـه مهاجرت یی لاس پوری کړه. دخویشکود قبیلی ځینی خلك له پښین نه ملتان ته لاړل اوهغه ځای یی داستوګنی له پاره غوره کړ ځینی پی غزنی اودهغی لاری نه کابل ته راغلل او بیاله هغه ځایه دغوربند دری تـه لاړل اوپـه هغه ځای کی میشته شول چی تراوسه پوری هم یوزیات شمیر خویشکی دپروان ولایت دغوربند په اولسوالی کی میشته دی. په هغه وخت کی چی مغولی واکمن ظهیرالدین محمد بـابر کابل ونیوه اوخه موده وروسته یـی پـه هـند

---

(۱) حیات افغانی ٦٣٤ مخ.

باندی باندی دیرغل تکل وکړ (۱) دخویشکو قبیله چی په غوربند کی ورته اوسیدل گران ښکاره شول دخپل یو پیر په لارښوونه دهندوستان خواته روان شول. دافسانوی روایتونو له مخی ددوی پیر دوی ته داوسپنی یو میخ ورکړ اووته یی وویل په هغه ځمکه کی چی دغه میخ ننوزی هغه به ستاسو ملك اووطن وی.

همداوجه وه چی اکثره خویشکی (خیشکی) او زمند په خانه کوچ دول له کابل نه دپیښورله لاری هندوستان ته روان شول. په دغه وخت کی سلیم خان زمند ددغی قبیلی سردار اومشرو. دوی په هغه ځان کی میشته شول چی نن ورځ قصوری ښار پروت اود لاهور دښار ختیځ ته موقعیت لوی دوی دستلج دسیند په د واړو غاړوا باد دی. له همدی امله نن ورځ دوی ته «اقاغنه قصوریه» وایی (۲) لکه څنګه چی دمخه موو ویل ددوی یو شمیر دظهیرالدین محمد بابر سره پرهند باندی دیرغل تکل وکړ دبابر په پوځ کی ډیر پښتانه هم شامل وونو همدا ووچی خیشکو دسردار سلیم خان زمند په مشری دبابر په مرسته دپانی پت په جګړه کی دابراهیم لودی سره وجنګیدل اوددوی اووه سوه تنه ووژل شول.

له همدی کبله بابر شاه اودهغه زوی همایون په دوی باندی ډیره مهربانی کوله: هغه وخت چی خویشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نود سپره په نوم یو تن بلوڅ به دخپل قوم له یوی دلی سره ددوی سیمی ته راته اوددوی نه به یی لوټ وتالا کوله. د دغی لوټماری دمخنیوی له پاره ددوی ځینی ځانګی لکه بټک زی، حسن زی شهابن زی، سلماك، اوکزلانی دقصوری لویدیځ خواته میشته شول چی د وی ته به یی دبریا پورتنی کلی استوګن ویل اوڅرنګه چی (سپره) به له دغی لاری څخه پرغلونه کول چی نودغه لاره یی بنده کړه اوبیا هغه ددغی لاری څخه لوټ نه شو کولای.

---

(۱) حیات افغانی ۳۵۲ - ۳۵٤ - مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۵ - ۱۳۲٦ مخونه.

ددوی ځینی ځانګی لکه عزیز زی، جنوزی، براهم زی اونورد قصوری لهر خاته ته میشته دی اوپاتی زمند ود شمال خوا ته استوګنه غوره کړه .

ترڅه‌مودی وروسته دابراهیم زی‌اوجنوزی‌نباخونو ترمنځ یولړشخړی رامینځ ته شوی چی په نتیجه کی‌ددوی یوشمیرله دغه‌ځایه وخوځیدل اود خورجه په سیمه کی‌میشته شول .

په همدی توګه اکثره سلماك چی دا مچوزیواوحسن زیود نبا خونوسره یی د مقابلی توان نه درلود دتړانده سیمی ته لاړل اویو شمیر بی هم په قصو ری کی پاتی‌شول. همدارازدبټلك زیویوشمیرهم دکورنیوشخړوپه‌سبب په هیرووال کی میشته دی.

دپښتنومشهور صوفی شاعرارزانی چی دبایزید انصاری(پیرروښان)هممصره ردخویشکود عزیز زی له ځا نګی نه و .

په اوسنی وخت کی دخویشکود استوګنی ځا یونه په لاندی دول دی :

۱ ـ دافغانستان د پروان ولایت دغوربند په اولسوالی کی .

۲ ـ په کندهاراو پشین کی :

۳ ـ د پیښورپه اشنغر کی هم ددوی‌یو کلی شته چی هغه دشجاعت خان‌شموزی په ذریعه آباد شوی دی .

٤ـ دپیښور دښار په‌تحصیل دنو شهره کلان‌په قطب کی دلندی سیندپه غاره په (خویشکی) نومی کلی کی‌آباد دی.

٥ـ دکابل سیندشمال ته‌دمومندوپه غرنی‌سیمه کی‌هم یوشمیرخویشکی‌میشته دی:

٦ـ دخیبر دتاریخی‌دری ترمینځ‌هم یوشمیر خویشکی استوګنه لری.

۷ـ دلاهورپه قصوری کی‌هم‌پښتانه خویشکی اوسیزی‌چی‌د هغه ځای خلك یی‌د (قصورپه پټان)په نامه سره‌یادوی.

دغور بند خیشکی دنوموړی ولسوالی په لاندنیو دروکی استوګنه لری .

دتیخان‌په دره کی، دیخدری په دره کی‌اودسیدانوپه دره کی‌چی‌د غور بند

دخیشکو شمیرود (۲۵۰۰۰) تنو په شااو خوا کی ښودل شوی دی:

په غور بند کی ددوی دځینو مشهورو خیلونو نومونه دادی :

شاهی خیل، ملی خیل، علم خیل، چی علم خیل په لاندی وړو خیلونو ویشل شوی دی :
یارخیل، سلیمان خیل، خلیل خیل اویاروم خیل (۱)

خیسور

ددغه قبیلی خلك څانونه دپرانگی ابن اودی اولاده بولی حال داچی پرانگی دلودی لمسی دی. خودلودی دقبیلی نورښاخونه له دوی سره دگډوالی نه انکار کوی اودوی دبل نسب څخه بولی دلودی داولادی دنسب شجره چی ددیروزو روځیر نواونحقیقاتو په نتیجه کی ترلاسه شوه دهغی شجری په هیڅ ځای کی دلودیا نوسره دخیسور دقوم یووالی (گډوالی) ترستر گونه شو.

که څه ددغه قوم دوگړو شمیر دیر لږ دی، خودخپلی استوگنی ځای نه یی دیوی سیمی ښه ورکړی ده. ددوی ملك دسنده ددریاب په لویدیځه غاړه موقعیت لری.

دخیسور دسیمی قطب ته دعیسی خیلو سیمه، لویدیځ ته یی یو کوچنی غر موقعیت لری چی پښتیاله یاپلیانه نومیزی چی مروت پکی استوگنه لری (۲)

دخیسور دقبیلی اکثره خلك په ونه نیت، غنم رنگی اودنگردی: دحیات افغانی دمؤلف په قول ددوی شیمر له دری سوه کورونو نه زیات دی، خودخیسوروسره متفرق خلك هم اوسیزی :ددی په سیمه کی دخرماونی دیری دی :
خیسوردعمر خیلو په نامه سره هم شهرت لری. (۳)

داوی

کهچیری دنسب شجره وگورونو هرگنده به شی چی داوی غورغښتی (غر غښتی) پښتانه دی چی دکاکړو دقبیلی پوری مربوط او هغوی سره گډشمیرل کیږی .

---

(۱) دغوربند دخیشکو په باب می درادیو افغانستان د یوه تن غړی محترم محمدالدین خیشکی څخه معلومات ترلاسه کړل (لیکوال)

(۲) تواریخ خورشید جهان ۲۲۹ مخ

(۳) حیات افغانی ۲۹۹ مخ

ددوی شمیرلزاو اکثریت یی دپښین پـه اجـیوم کی پراته دی، خوځنیی یی په ژوب، کندهار اودپښین په کربلا ومي ځای کی هم میشته دی .

ددا وی قبیله په دریو څانګو ویشلهشوی ده چی دهمر، دمر او خوندی په نا مه یادیزی خود حیات افغانی مؤرخ لیکی چی: ددا وی دقبیلی دریم ښاخ چی خو ندی نومیزی دمخزن افغانی په روایت ددا وی لـه اصلی نسب څخه نه دی بلکی هغه په دی دول ورسره یـوځای شوی دی چی ددانی زوی داوی دخپل پلار دژو ندپه وخت کی د آسونو د تجارت په منظور په سفر تللی و. په دغه سفر کی یوه ښکلی ښځه چی دسید حسن په نامه یوزوی ورسره ویـوځای شوه. داوی لـه هغی ښځی نـه دهغی داصلی تـاتـوبی او وطن پوښتنه وکړه هغی ځواب وکړچی له خجنده راغلی ده اوداهلـک دسید زوی دی . په هغه ملک کی باندی کاختی (قحطی) راغلی ده اوزه غوارم چی د خپلی مشری خورسره ملتان ته لاړه شم داوی هغوی ملتان ته ورسول اونوموړی ښځی په ملتان کی د خپلی خورپه سلا اومشوره د دا وی سره نکاح وکړه . دا وی دنوموړی ښځی نـه څلوزامن د درلودل اوخرنـګه چی حس خجندی ورسـره ونو پښتنو پـه خپلو ورځینو خبرواترو کی د اختصارله کبله دی په خو ندی سره مشهور کړ. (۱)

د داوی ابن دانی د نسب شجره

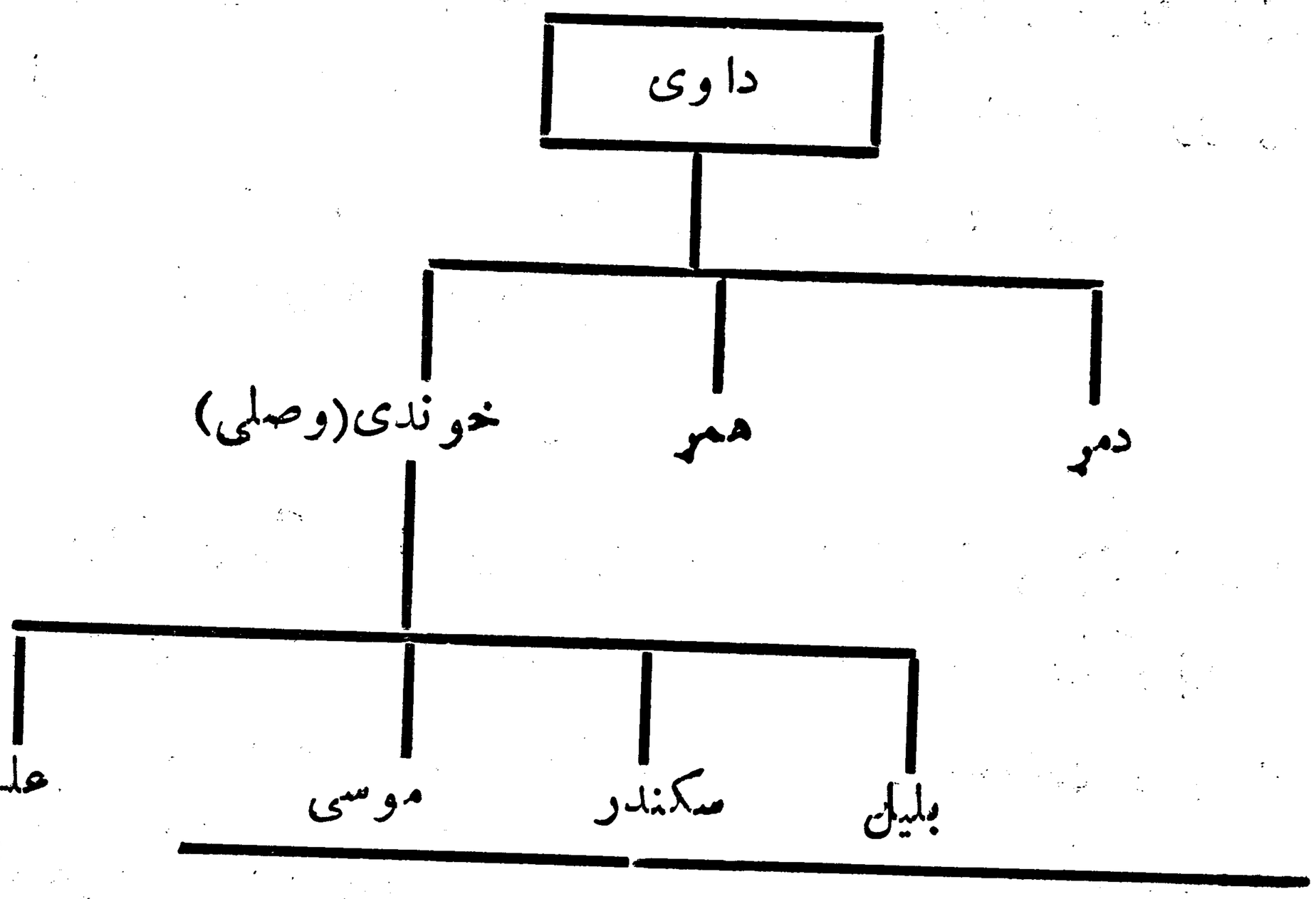

(۱) حیات افغانی - ۲٤۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ٤٥۸ مخ .

داود زی

دوی هم سړ بنی پښتانه دی او د غوریا خیلو پښتنو په جمله کی شمیرل کیږی . داود زی د پیښور ضلعی په میدان او د کابل سیند په سهیلی برخه کی میشته دی. شمال ته یی مهمنزی او جنوب لویدیځ ته یی خلیل پراته دی. د غوریا خیلو د مهاجرت په لړ کی د دوی کردار واضح نه دی ویل کیږی چه دوی د خان گجو مرسته حاصله کړی وه او د هغه په برکت د سمی په علاقه کی د کلپاڼی په غاړه استوگن شوی دی، خو په پای کی دوی د پیښور په قطبی علاقه کی د کابل سیند د ښاخونو په منځ کی آباد شول چی د دوی دغه سیمه ډیره زرخیزه ده(۱)

تاریخ حیات افغانی لیکی : « داسی روایت موجود دی چی د مندلو مړنی زوی داود دوی میرنی درلودلی چی د لومړی میرمنی نه یی حسین او له دویمی میرمنی نه یی د نیکو او بابو په نامه زامن لرل . کله چی مندله نړی نه سترگی پټی کړی نو د هغه میراث د حسین لاس ته ورغی له همدی کبله نیکو او بابو د خپل ورور حسین د وژلو نیت وکړ او د شپی له خوا د هغه د خوب ځای ته ورغلل او د حسین په بستره باندی یی د توری څوگو زارونه وکړل خو څر نگه چی حسین د هغوی د غداری او خیانت نه خبر شوی و په هغه شپه په بل کوم ځای کی ویده شوی و، له همدی کبله ده ته کومه صدمه و نه رسیدله سبا سهار چی دواړو سخت زړوورو ښو حسین ژوندی ولید، نو دویری او شرم له کبله یی وطن پریښود. په پای کی د نیکو او لاده په هندوستان کی ځای په ځای شوه او د بابو د اولادی څو کورونه د تیرا په شا او خوا کی په خواره واره ډول ژوند کوی او د حسین اولاده په هغه سیمه کی ځای په ځای پاتی شوه چی همدا اوس پری استوگنه لری. (۲) پټه دی پاتی نه وی چی یوشمیر داود زی د ننگرهار د ولایت د چپرهار د علاقه داری د داود زیو په کلی او همدا راز یوشمیر یی د پروان ولایت د قره باغ په اولسوالی کی هم استوگنه لری:

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۲٤ - ۱۳۲۵ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳٤۹ - ۳۵۰ مخونه .

درانی (درانیان)

درانیان اصلاً سربنی پښتانه دی. دغه قبیله پخوا داید الیانو په نامه یادیده: ویل کیږی چی احمدشاه دځمکنیو دنامتوپیو دخوب په نتیجه کی(۱) ددرانی نوم په ۱۷۴۷ع کال غوره کړ خود دغه پورتنی روایت اوحیات افغانی ترمینځ دیرتوپیر شته. په حیات افغانی کی راغلی دی: کله چی ابدالی احمد شاه د افغانستا ن په تخت کښینا ست په دغه وخت کی صابرشاه مجذوب چی یوفقیرسړی واو احمدشاه بابا ورته دیراخلاص دراوده ته وویل چی باید دی د (دردوران) لقب غوره کړی چی دزمانی گوهر مفهوم لری. خوده په قبیلوی لحاظ د(دردران) لقب غوره کړ چی (دگوهرونو گوهر) معنی لری چی له دغه راهیسی ابدالیان په درانیانو سره یادیږی(۲) درانیان په لاندی ښاخونوسره ویشل شوی دی :

۱ - زیرک

۲ - پنج پای

دزیرک څانگی دادی: اشکزی، بارک زی، پوپل زی، الکوزی محمدزی او سدوزی

۲ - د پنج پای څانگی هم په دی دول دی:

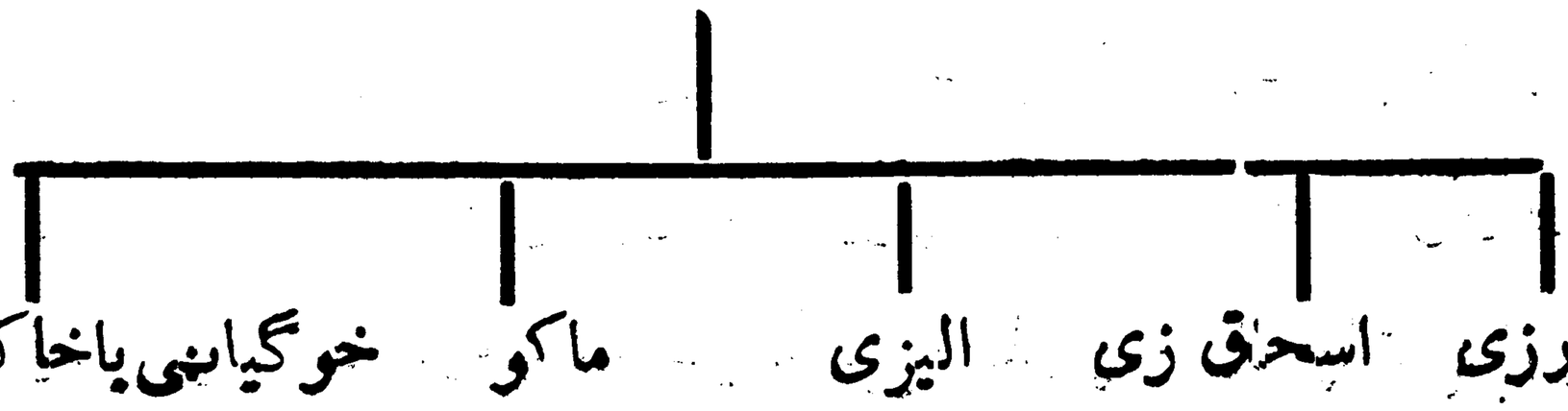

(۱) دکابل سلطنت بیان - ۸۵ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۲۰ مخ .

ددرانیو سیمه

دکندهارشااوخوا ملك اواراوپه‌طبیعی لحاظ ښایسته اوزر غون دی چی‌هم د سیند په ویالواوهم په‌کاریزونوسره خړوبیږی اودکرنی لپاره یی ښه ډیره خواری ایستله‌کیږی په نتیجه‌کی یی غله ښه پریمانه ده‌اوپه باغونوکی یی ښه سابه اوغلی میوی کیږی.

ددرانیانو ختیځ‌لوری ته پروت ملك آباداودترنك دټولی دری څخه ښه حاصل کوی. ددرا نیودملك د سهیلی ختیځی برخی خصوصیت د خواجه‌عمران دغرولړی ده چی دری میاشتی پری واوری‌پاتی کیږی چی ددغه ځای اوسیدونکی پوونده اواڅکزی درانی دی .

دخواجه عمران دسلسلی په سهیلی برخه‌کی دمرغی په مقابل‌کی دتوبی پراخ ملك موقعیت لری چی لویدیځ یی په اڅکزیوپوری اړه لری په داسی حال‌کی چی ختیځه‌برخه‌یی‌چی‌ترژوب پوری غزیږی‌په کاکړو پوری متعلقه ده . دمرغی قطب ته ارغستان پروت دی چی دلوړوغروپه مینځ‌کی یوه ښایسته دره ده چی د غرنیوبوټونه ډکه ده‌چی‌یوه اندازه ځمکه‌یی کرله کیږی اویوشمیر کلاگانی په‌کی موقعیت لری چی دبارکزیو په‌خانانوپوری‌اړه لری، خود اوسیدونکوډپر زیات شمیریی شپانه دی:

ددرانیوملك وحشی‌ځناورلیوان، کوږان، گیدړان، سورلنډیان، هوسی اود ښکروروغرځوډ یرانواع لری. په غرونوکی یی یږان، پړانگانوته ورته ځناوراودهلمند په‌گرمسیر کی ځنگلی‌سرکوزی اوگوره خرمیندل کیږی. وحشی مرغان یی شاهین، باښی اودښکارځینی لوی مرغان‌دی. په پسرلی کی وحشی قازان، وحشی‌هیلی، لگ لگ، زانی، کونگیان، کارغان، شاروگانی، کوتری، سیسی، مرزان اوداسی نورهم‌په‌کی شته. اهلی شوی حیوانات یی اوښان سندا گان، آسان، کچری‌خره، پسونه، وزی، سپیان اوپیشوگانی‌دی .

د درانیانو شمیر :

ویل کیږی دهغوتولو کسانوشمیرچی ددرانیوپه شااوخواکی اوسیږی انه لکه تنه دی، خوښایی داشمیر دلسولسکوتنوپه شااوخواکی وی. داسی روایت موجوددی چی ایرانی نادرشاه ددوی سر شمیر نه هغه وخت وکړه چی په دوی باندی یی ځمکه و یشله اوهغه وخت دوی (٦٠) شپیته زره کورنی حساب شوی دی. که چیری دغه سر شمیر نه واقعی وی دغه شمیر دیر لږ معلومیږی اوښایی دیر خلك په تیره بیا ځپانه اودرمو څښتنان په دغه سر شمیر نه کی نه وی راغلی ځکه چی دغه سر شمیر نه دځمکو دویش له پاره تر سره شوی وه اومتصدیی داوچی دځمکه والو شمیر معلوم اوبیاځمکه وربانده و ویشی :

د ودا ودستور :

ددرانیوقبیلی دهرښاخ په سرکی یومشر موجوددی چی دغه مشر عموماً دخلکو له خواتاکل کیږی کله کله ددغی مشری موقف په یوه کورنی کی موروثی پاتی کیږی، خو کله کله په دغه برخه کی تغیرهم راتللای شی .

ددی قبیلی اکثره نارینه عموماً په حجرو، مهمانخانواویاپه جوماتونو کی سره راټولیږی اودخپل کرنی اومالداری په باب خبری اتری کوی.

درانیان دیر میلمه پالونکی خلك دی. دوی ښکلی څیری، جګی و نی او سره بخون رنګونه لری. ددوی مخونه ګرداوتندی یسی پراخه دی.

درمان یاعبدالرحمن

دشجری مطابق دوی کرلانی پښتانه اودخوګیا نیویو ښاخ شمیرل کیږی په دی ډول چی :

۱- حاجی خان خیل ۲- سودی خیل ۳- اصلی احمد خیل ٤- مدی خیل ٥- کوندی ٦- منګس. دغوشپږوخانګوته ممورۍهم ویل کیږی اومتون هم ورته وایی. دوزی خیل هم په ماونو ورګډیږی(۱) متون په اصل کی دخوست د یوی

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ.

سیمی نوم دی چی ددغه ځای اوسیدونکونه متون یامتونی وایی. دحیات افغانی مؤلف په هغه وخت کی ددوی شمیر (۱۰۰۰۰) تنه ښودلی دی. دوی په خوست کی استوګنه لری اودکرکیلی په کارونو بوخت دی (۱)

دری کوتی

دری کوتی چی دپکتیاولایت دخوست په لویه اولسوالی کی استوګنه لری په سلیمانخیلوورګډیزی اوغلجی پښتانه دی. دسلیمان خیل دوهم ورور چی علی نومیداولاده یی علی خیل نومیزی چی دعلی خیلو دمند وزی دښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چی دوی کوچنی څانګی یی بیداخیل اوچندن خیل دی چی د دری کوتی په نامه سره یادیزی او دحیات افغانی دمولف په قول ددوی څلورسوه کورنی په خوست کی استوګنه لری (۲)

دفتانۍ (دوتانۍ)

که چیری د دوی د نسب شجره وګورو څرګنده به شی چی دوی د متوزیو دتهولنیزګروپ د لودی په ښاخ کی شامل دی چی دوزیرستان په جنوب لویدیځ کی دګومل دسیند پرغاړه استوګنه لری. دوی دیرزرورخالك دی. دوی په قبایلی اتحاد کی د سلیمان خیلواونورو غلجیوسره متفق دی. ددغی قبیلی زیات شمیر د کوچیانوپه توګه هم ژوند کوی. (۳)

حیات افغانی ددفتانیوپه باب داسی لیکی:

لکه چی دنسب دشجری نه څرګندیزی ابرا هیم چی په لودی سره شهرت لری دری زامن درلودل یعنی سیابی، نیازی اودوتانی. ددوتانیو څینی خلك

---

(۱) حیات افغانی - ۵۰۲ مخ.

(۲) حیات افغانی ۴۱۰ مخ.

(۳) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۱۲۸ مخ.

پوونده اوخینی یی هم دسوداگری په چاروبوخت دی اودوی په دی برخه کی دیرزیات زیارگالونکی دی همداسبب دی چی دوی د نوروپوونده ترمینځ د یو شهرت لری. ددوی داستوګنی اولیزد خرنګوالی دنوروپوونده وو په خپرد ی خوځینی دوتانې دوانیه په سیمه کی هم میشته دی. دغه سیمه دشیرانیود قبیلی دمرپیال دخانګی شمال ته دیوه میدان دپاسه په هغوغرونو کی مو قعیت لری چی دګوملی خواته نشیب لری. که څه هم دوانې آب وهوایخه نه ده خودصحت له پاره ښه ده. په دغه ځای کی دیرغوماشی پیدا کیږی اودګرمی په موسم کی دوزیروخلك دلته راځی اویوه اندازه دکرنی ورځمکی یی هم نیو لی دی، خو سره له دی هم ددوتانیو یوه کلاویو کلی دوانیه دوادی په مینځ کی موقعیت لری. دوانیه د وتانې اکثره دکرنی په چاروبوخت دی اود حیات افغانی د مولف په قول ددوی شمیرداتیاوو کورونو نه لږ نه دی، خود دغه کموالی سره سره وزیر نه شی کولای چی دوی له دغه ځا یه بی دخله کړی. کله کله کا کړشپا نه هم ددوی سهیلی اولویدیځوسیمونه خپل مالونه دخرولوله پاره را ولی خو ددوی سره کوم کاراوغرض نلری.

هغه دوتانې چی په پوونده دول ژوند کوی نوددوی دو داو دستور کت مت دنوروپوونده ووپه شان دی، خو هغه دوتانې چی په وانیه کی استوګنه لری نود دوی خوراك اوپوښاك نقر یباً وزیروته ورته والی لری (۱)

دلازاك

دعنعنوی شجری له مخی دلازاك کرلانې پښتانه دی، خو دتاریخ ی اسنادو په شهادت دوی د ساکی پښتنوڅلنګه ده.

دروایاتو مطابق دلازاك لومړنی پښتانه دی چی د پیښورپه وادی کی دابا سین

---

(۱) حیا ت افغانی ۴۴۵-۴۴۶ مخونه.

ترغاری پوری استو گن شوی وواوویل کیږی چی د وی په دغه سیمه باندی دهندوشاهانوپه زمانه کی قبضه کړی وه دوی دسلطان محمود غزنویپه وخت کی د هغه سره دهند په حملو کیملګری اودخپل یو مشر ملک یحی په مشرتابه دسومنات په حمله کی شامل وو(۱) دوی دلاهوردر اجاد کمزورتیاپه وجه دخیبرله لاری پر پیښور باندی چی په هغه وخت کی بګرام ورته ویل کیده (۲) یرغل وکړاود توری په زوریی په د غه ځای باندی خپله قبضه تینګه کړه ترڅوپوری یی چی دسند اویدیځی برخی یی هم ترلیری ځایونوپوری په خپله قبضه کی راوستی داسی روایتونه موجود دی کله چی په پیل کی د دلازاکو قبیله دافغانستان ختیځو برخوته داخله شوه نودهغوی نه وړاندی دپیښور په ضلعه اودسندد دریاب په لویدیځواوختیځو غاړو کی سره کافراوسیدل اوهغوخلکوته چی سره کافرویل کیدل دګریکو بکترین له نسل نه وو اوپه لومړی سر کی ددیګانانواوداصلی سواتیونیکونه هم دپیښوردضلعی اوراولپنډی په حدودو کی ترجلال آباده پوری اوسیدل چی بیا په تدریجی توګه دلازاکودسوات اوبونیرد غروڼولمنو ته په شاوتمبول او خپله قبضه یی پوری تینګه کړه . لنډه داچی د دغی قبیلی داقتداردوره دمیرزا الغ بیلګ تروخته پوری دیره مشهوره وه ،خو کله چی دوی په خپل زوراو قوت مغرورشول نولومړی دخلیلواومومندوله خواچی د کابل نه پیښورته راتلل مات او دپیښور پریښودلوته مجبورشول . په هغه وخت کی پیښور ، دوابه ، باجور ، ننګرهار ، کلپانی اودمزاری ترسینده پوری تولی سیمی د دلازاکو وی . په دغه وخت کی یوسفزی هم په کابل کی د میرزا الغ بیلګ له خوا تکول شوی وواوپیښور ته راغلی وو(۳) د یوسفزیومشرملک احمد ددلازاکو نه دیوسفزیوله پاره دیوی

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۷۵ - مخ.

(۲) دغه نوم غالباً دکنیشکا په وخت کی ورکړشوی دی لرغونویونانیانود کسپاپورپه نامه یاد کړی دی. (دوست شینواری)

(۳) حیات افغانی ٤٥٦-٤٥٧ مخونه .

سیمی غوښتنه وکړه اووته یی وویل چی ای دلازاکو! زما قام کو فته ما نده او ناتوانه‌دی داستوګنی له پاره یوه سیمه ورکړئ هماغه وچی دوی دوا به یوسفزی یوته ورکړه وروسته بیادوی ددلازاکوځخه دنوروسیموغوښتنه وکړه اوورته یی وویل چی یوازی دوابه لږه ده په هغه موګوزاره نه کیږی بیاد لازاکوورته دانشکول، عنبراودباجورسیمی هم ورکړی اودلازاکوته یی وویل چی اشنغر هم په دوابه پوری دی که څه زوراوقوت مووشی اشنغرهم په خپله توره له شلما نیوځخه واخلئ (۱)

وروسته بیاددلازاکواویوسفزیوترمینځ دځینوځمکوپه نیو اوسختی جګړی رامینځ ته شوی چی ددواړوخوا وونه دیرخلك ووژل‌شول .په پای کی دملك احمد اوددلازاکود مشرملك محمد خان دلازاك ترمینځ سوله وشوه .

ددلازاکو ځخه یوشمیر کورنی دمغولی واکمن جهانګیرپه وخت کی دکن ته ولیږل شوی چی‌تراوسه‌پوری هم ددلازاکویوزیات شمیرهلته استوګنه‌لری:

دلازاك په دوولویوښا خړنو:لودی خیل اویعقوب خیل باندی ویشل شوی دی چی دابناخونه بیاپه نورورڼوخانګوتقسیم شوی دی :

ددغی قبیلی یوشمیرد دهزاره په ضلعه اویوشمیر یی په متفرقه‌توګه په چچ هزاره کی آبادی : همدارازپه پیښورکی هم یوشمیردلازاك استوګنه لری .

دور

دورکرلانۍ پښتانه‌دی اودشمالی‌وزیرستان دتوچی دسیند په دواړوغاړوپراته دی . توچی دیوه وادی په ځیر غرباً اوشرقاً پروت دی چی دتوچی سیند پکی بهیږی اودوردتوچی سیند په دواړوغاړوپه ستروا وکوچنیو کلیو کی استوګنه لری اودځلور خواوونه دوزیرود قبیلی سره ګډه پوله لری . دوردځیځ نه دځجوری نه‌نیولی په لویدیځ کی تر خرکمرپوری چی (٤٠) میله اوزدوالی

---

(۱) تواریخ‌حافظ رحمت خانی ۳۰ - ۳۱مخونه.

لری په یوه شنه اوسمسوره سیمه کی پراته دی او د کرنی ډیری ښی ځمکی لری :

دوړ په دوو برخو ویشل شوی دی یعنی کښتنی دوړ چی په ختیځ کی د میرا-مشاه نه ترخجوړی پوری پراته دی او بر دوړ (چی په میراشاه او په لوبدیځو سیمو کی ترخړ کمره پوری استوګنه لری). په دوی کی یو بل ډول ویش هم موجود دی چی دتپی ذوت دتورګوندی او مل ذوت د سپین ګوندی په نامه سره یادیږی . (۱)

په کوموورځو کی چی بنوځی (کیوی، سورانی) دشوال له غره نه دبنو سیمی ته راغلل نو دوړ هم په دغوورځو کی دتوچی درود په دواړ غاړو کی آباد شول (۲) چی غالباً ګومان دادی چی ددوی دور تګ نه به څه د پاسه شپږ سوه کلونه تیر شوی وی. خو په دی باب کوم معلومات په لاس کی نشته چی له دوی څخه د مخه په هغه ځای کی چی اوس دد وی د سیمی په نامه یادیږی څوك اوسیدل .

هغه وخت چی مغولی واکمن عالمګیر اورنګزیب د هندوستان امپرا تورونو په ۱۱۱۲ ه کال چی د (۱۶۹۶) ع کال سره سمون خوری د شهزاده بهادرشاه په مشری یو پوځ د بنوخواته ولیږه اوغوښتل یی چی دپښتنو سیمی لاندی کړی هم غه وچی څه موده یی سید حسین نومی د دوړود سیمی د حاکم په توګه وټاکه اوددوړو په سیمه یی هم د کال د ولس زره روپی مالیه وټاکله چی وروسته بیاد دغی سیمی انتظام خراب او دوړ بیرته آزاد شول. ترڅه مودی وروسته بیاددرانی واکمنانو په وخت کی تابع شول اوددرانی زمانشاه تردوری پوری یی (۱۲) زره روپی مالیه ورکوله، خو کوم حاکم یی نه درلود. یو یا دوه کاله وروسته به یو تن درانی افسر دیوشمیر پوځونو سره دوی سیمی ته ورته او ددولس زره روپی مالیه به یی ټولوله (۳)

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۱۱۳-۱۱۴ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۳۹۵ مخ .

(۳) حیات افغانی - ۶۰۰ مخ .

د سلوزواوبار کزود جګړواوشخړوپه دوران کی دوی بیا ځان د مالیی نه آزاد کړ(۱)

دوی ډیرجنګیالی خلك دی . خلك یی منځنی وئی لری اوغنم رنګه دی او اواکثره د کرکیلی اوسوداګری په چارو بوخت دی . د دوی د سیمی هوا په دوبی کی توده اوپه ژمی کی سړه ده . غنم ،پنبه ، جوار ،ګنی ، تنباکو ، کورکمن اوزنجبیل یی غوره حاصلات دی .

دمیرامشاه ښاراود میرعلی بازارد دوی په سیمه کی موقعیت لری. په ۱۹۶۱ع کال کی ددوی شمیر(۵۸۱٤۸) تنه ښودل شوی دی (۲)

ددوړود مشهوروخیلونونومونه په لاندی ډول دی: بردوړچی ملخ ، همزانی اودرپه خیل په کی استوګنه لری اود دغودریوخیلونووړی ځانګی دا دی: نصرت خیل ، لنډ ، بویه ، طوایف خیل ، زیرا خیل ، ابراهیم خیل ، مریم خیل ، علی زای اوګریزای .

بردوړ

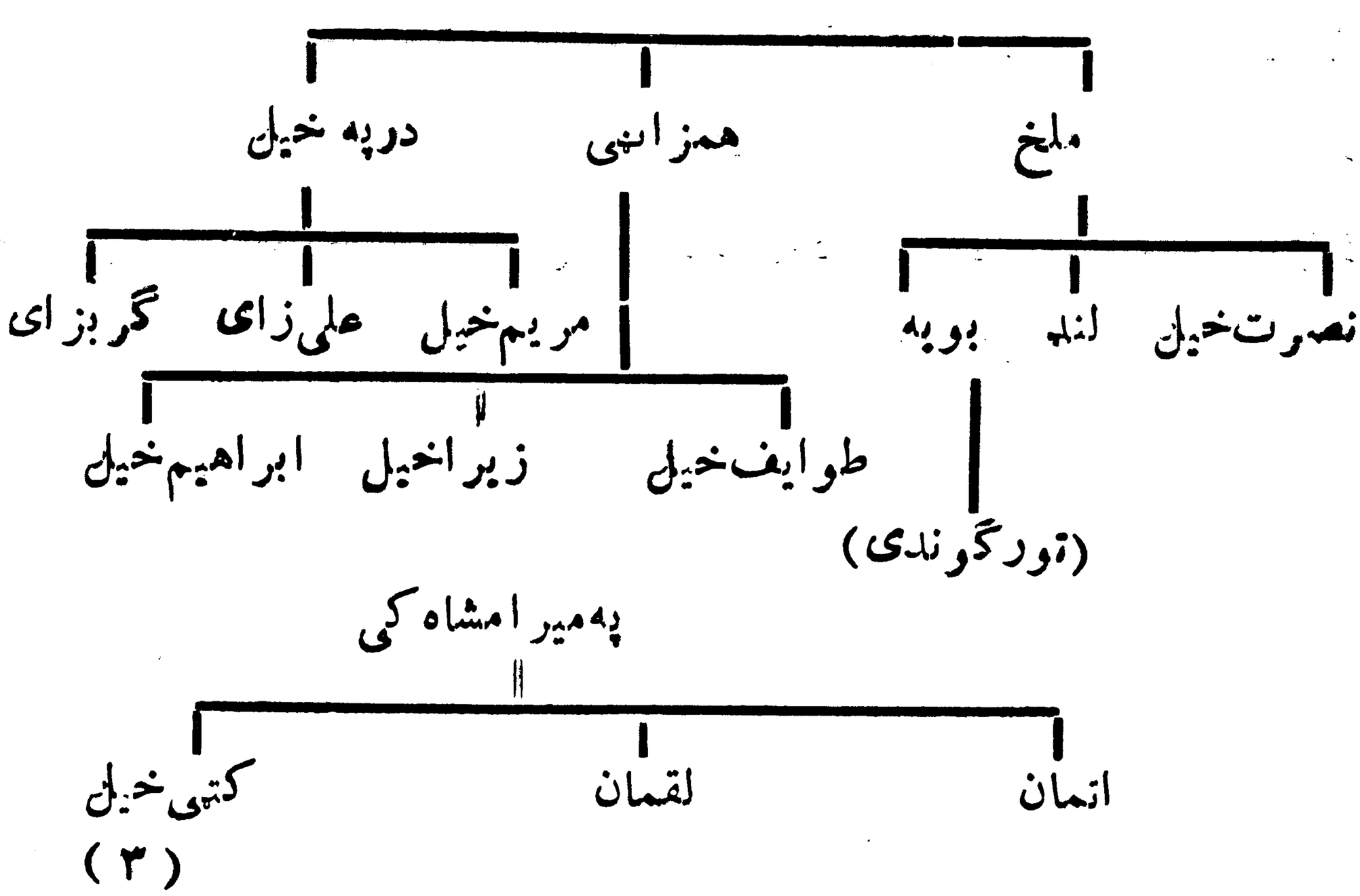

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۶ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۳ مخ .

(۳) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۱۱٤ مخ .

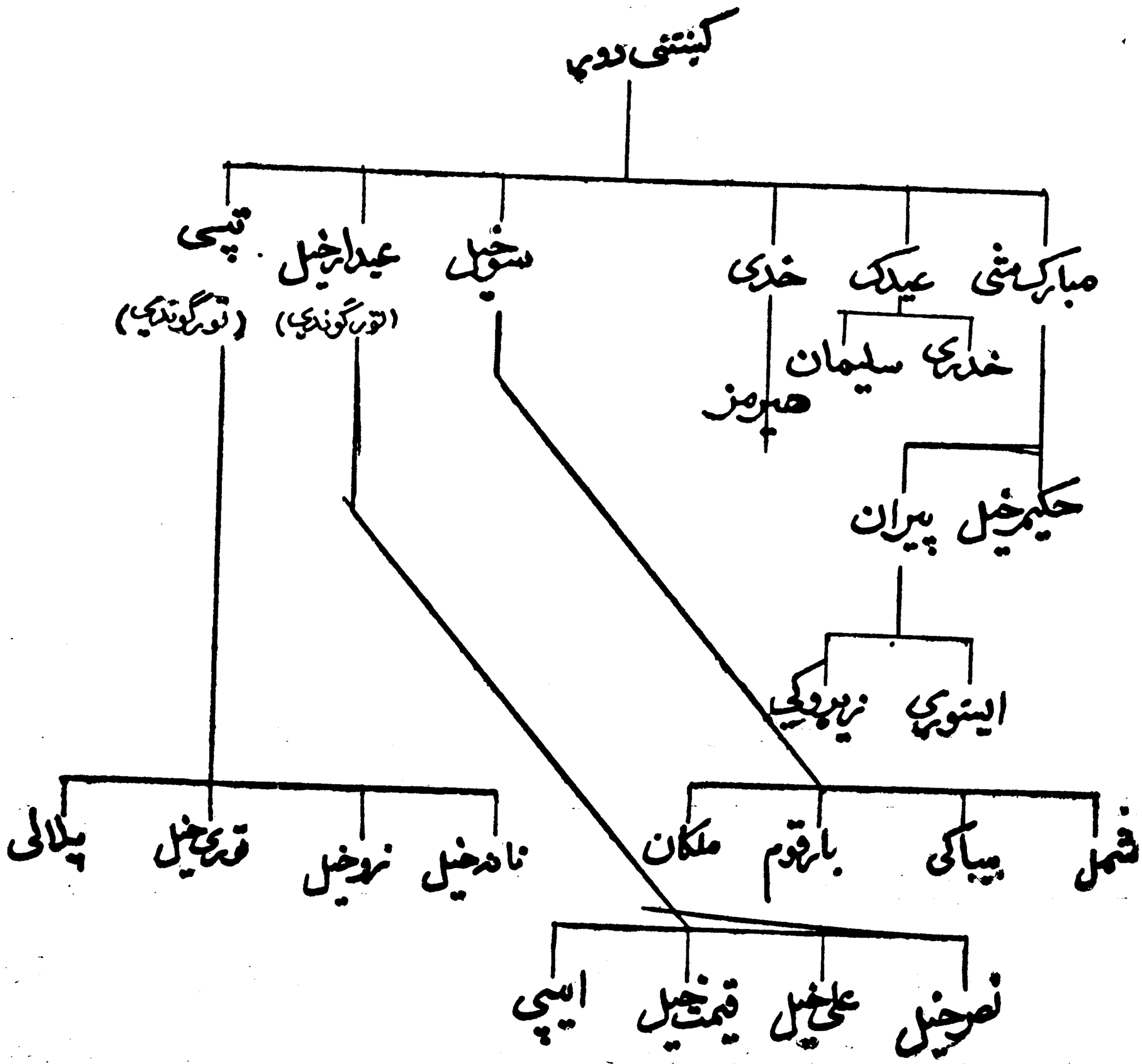

دستو خیل

دوی په اصل کی غلجی پښتانه دی او ځانونه په سلیمانخیلو ورګډوی. ددوی اکثریت دننګرهار ولایت دسره روداولسوالی دخیر آباداو کښکک په کلیو او هم زیات شمیر یی دکابل په شش درک او بینی حصار کی استوګنه لری. دوی اکثره دسوداګری په چارو بوخت دی. ددوی ټول شمیر د(۳۱۳۹) تنو په شااو خواکی ښودل شوی ی. (۱)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ۱۰ مخ

دولت خیل

— دنسب دشجری دخیرلونه‌جوتیزی چی داوانې دزو ی مما د دریـو زا منود جملې نه دیاسین داولادی نه‌ددولت خیلو څانـګه رامینځ ته شوه . د مما دنـوری اولادی په‌نسبت‌ددولت خیلو څانګی د شمیر اووالـه مخې دومره برتری ترلاسه کړه‌چی دمماداولادی‌نوری وری‌څانګی په‌دولت‌خیلو پوری مربوطی ګڼل کیږی(۱)

ویل کیږی چی ددولت خان نه وروسته په پنځم پښت کی کتی خان مینځ ته راغی چی اولاده یی د کتی خیلو په نامه سره شهرت لری(۲)

مخکی تردی‌چی دلوهانې ښاخونه لکه کتی‌خیل، دولت‌خیل، میاخیل، مروت، تتوراونور په تاك کی میشته شی ترلوپه پو و نده دول ژوند کاوه او لږه اندازه سوداګری یی‌هم کوله . که څه هم دوی اکثره پـه کتوازکی اوسیدل چی ددغی سیمی په سهیلی برخه کی‌یی یوه‌اندازه دکرنی ورځمکی هم‌درلودلی، خودوانیه په غوره اونوروغرنیوسیمو کی چیرته چی ښه ځرخایونه موجوددوهلته دمالدارو لوانیو کیږدی وی‌او کله کله به‌دژمی دتیرو لوله پاره ددامان دتاك سیمی تـه هم راتلل. کله چی دکتوازسیمه د سلیمان خیلو په‌واسطه له‌لوهانیونه ونیوله شوه له هماغه وخته په اوری کی‌په‌وانیه او په‌ژمی کی‌ددامان‌دسیمی تاك ته‌دهغوی تګ راتګ پیل شو .

ویل کیږی‌چی ددولت‌خیلو او نورو څانګونه‌وراندی‌دتاك‌په‌سیمه کی پرانګی چی دلودی‌دقبیلی یو ښاخ دی استوګنه‌درلوده اوددغه ځای‌ځمکی اونورملکیت‌ددوی‌په‌واك کی و، خو ځرنګه چی‌دلوهانې دښاخ پوونـده دژمی پـه موسم کی دتاك سیمی ته تلل اواکثره‌به دهغوی څارویو دپرانګیو زراعت او کرنی ته‌صدمه رسولـه نـو ځکه ددوی تر منځ شخړی او کلـکی دښمنی را مینځ تـه شوی ځو پـه پای کی پرانګیان‌اونوردمحمدبابر پاچا دغضب‌ورګرو ځیدل‌په‌دغه‌وخت کی دکتی‌خیلو نـه

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۹ مخ.

(۲) حیات افغانی ـ۲۹۳ مخ .

شهباز نومی چی دخانزمان لقب ورکړل شوی ودلوانې دښاخ ټولی څانګی یعنی دولت خیل، تتور، میاخیل، مروت اونورلـه ځانه سره یوکړل اودپرا نـګیا نـو نه یې دتاك دسیمی دترلاسه کولوتکل وکـړ. ده دټول لوانې ښاخ نـه لښکری را ـ ټولی اوهمدا رازله هغوپوونده وونه یی چی له پرانګیونه په تنګ شوی و و مرسته وغوښته اودتاك په اوسیدونکو پرانګیواوروړیو باندی یی یرغل وکړاوترځو جګړو وروسته لوحانیودشهباز خان یاخانزمان په مشری پر پرانګیانو باندی بریالی اوله هغوی نه یی څینی ژوبل اوځینی یـی ووژل څینی یـی هم د تاك له سیمی نه وشړل اودغه ځای شهباز خان ته په لاس ورغی اودخپل ښاخ (دولت خیل) اونور وځانګو سره هلته میشته شول اودتاك سیمی دکنړی ټولی ځمکی یـی دآ ب سیاه پـه ګډ ون په ځلو روبرخو باندی وویشلی په دی د ول چی یوه برخه یـی دولت خیلو، یو ه برخه یـی تتور، یوه برخه یـی مروتواو یوه برخه یـی هم میا خیلوتـه ورکړه او هغه وخت به چی کال پای ته ورسید نودمروتو اومیاخیلوخانان بـه د دولت خیلـو کتنی خیلو مشرخان زمان حضور ته ورتلل اوهغه به په مناسبه اندازه دخلورمی برخی له بابـته هریوه ته خپله برخه ورکوله اورخصتول به یـی .

دمروتودخلورمی بـرخی په ویش باندی لـه خانزمان کتنی خیل سره شخړی را مینځ تـه شوی اود خپـلی بـر خی د نیـولو په منـظور یـی پـه تـاك باندی بـرغـل وکـړ او پـه هغه جـګړه کی چی د دوی تر مینځ پـیښه شوه دولت ـ خیـلو مـاتـی وخـوره او هغوی یی دخپـل مشر سره له تاك نـه خارج اوپـه خپله یی پرد غه ځای باندی قبضه تینګه کړه خود کتنی خیلو دمشر جلیل خان نه یی چی دګندا پور یانو مشر واوپه هغه وخت کی دامان ته یی په پوو وونده دول تګ اورا تګ کاوه مرسته و غوښته اودمروتوسره یی دمقابلی توان نه لاره نو ځکه یی دتاك سیمه خوشی کړه.

تـر د غی جګـړی ازه موده ورو سته د میا خیلو څلور مه بـرخه ضبطه شوه نو ځکه د تتورله بر خی نه پر ته د تاك نور ي تو لی صیمی دولت خیلو ته په لاس و رغلی چی اوس هم ددوی په لاس کی دی اوخرنګه چی دولت خیل دومره دیره

څمکه‌نه شی کرلی نوځکه‌له‌دوی سره‌دهمسایه‌یارعیت‌په دول میشته‌دی .

الفنستن په خپل مشهو راثر (An account of the Kingdom of Caubul کی)
دولت خپل له‌خپل تول رعیت اولاندی‌شویو قو مونو سره اته زره کورنی ښودلی
دي (۱) ددوي څو کورنی په کارنده ، زیمه ، کافر کلا اود کابل په شاوخوا کی‌هم
استوګنه‌لري .

دولت زی

ددغی قبیلی خلك غلجی پښتانه‌دی اوځانونـه په‌سلیمان خیلوورګډوي‌اووایی
چی دوي دیر پخواد کندهارواوغزنی‌دشااوخوا څخه‌لیږدکړی اودننګرهارولایت
درورداتود اولسوالی دچپرهارد علا قداری د دولـت زیو ، بـی بـی مهرواودچینی‌په
کلیو کـی میشته شـوي دی .

همدارازد پکتیا ولایت دګردیزد ښارددولت زیوپه کلی ، دزرمت په اولسوالی ،
دسمنګانو ولایت دمرکزد ایبك په ښا ر ، دبغلان پـه مرکـز او همدارازد کابل
دښاردچهاردهی اوپګرامیوداولسوا لیو په شاو خوا کلیوکـی هم‌یوشمیر دولت‌زی
استو ګنه لر ي د دو لت ز یو یو ز یات شمیر دبلخ پـه و لایت کی هم اوسیزی.
دننګرهارولایت دو لت زي ددرویش ، خیلوا لله داد خیلو ، مندی خیلا و او
زاري‌خیلوپه څانګو ویشـل‌شوی دی (۲)

د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (٤٦٥٩) تنو په شاوخوا کی
ښودل شوی‌دی.همدارازد دننګرهارولایت د مومنددری پـه اولسوالی کـی ددوی
شمیر ۱٤۰۳ تنوتـه رسیږی (۳)

ددوی‌اکثره دکرنی په چاروبوخت دی. یو شمیریی د ولتـی دندی هم‌سر ته
رسوی .پته دی پاتی نه‌وی چی‌د دوی یو شمیر تراوسه‌پوری کوچیانی‌ژوندارې .

---

(۱) دکابل سلطنت بیان ، ٦۰ مخ .
(۲) داهغه‌معلومات دی‌چی‌ما پخپله په‌دغه کالی کی دیرکاونه‌پخوا را تول‌کړی‌دی (لیکوال)
(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۲۹-۳۰ مخونه.

د ینا ر خـیل

دینار خیل غلجی پښتانه دی او دسلیما نخیلو ستری قبیلی تـه منسوبـیزی . ددینار خیلواکثریت په کند هارکی استوګنه لری . ددوی زیات شمیر د کند ها ر دولایت دارغنداب په اولسوالی کی اولژشمیر یی د کندهارپه مرکز کی استوګنـه لری . ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصا ئیی له مخی د(۳۳۸۸) تنوپه شا وخوا کی اتګل شوی د ی (۱)

یوشمیر دینارخیل دپـکتیـکادولایت مرکزشرنه کی هم استوګنه لـری او یوشمیـر دینارخیل دګردیزدښاردرباط په سیمه کی هم ژوند کوی .

رتن زی

دوی بیتنی پښتانه دی ،خونوربیتنی داسی عقیده څرګندوی چی په بیتنـیو کی دبوبلك زوی علی یو کوچنی ما شوم چی نسب یـی ښکاره اوخرګند نه ،و موند او رتن نوم یـی پری کیښود اوهغه نسل چـی دده له پښته رامینځ ته شوی درتـن زی په نامه سره یادیزی (۲)

رځر

داهم دمندریوه خانـګه ده. دوی په پنځو کوچنیوخانګو ویشل شوی دی چی د ملاك زی ،مانی زی ،اکوزی ،خضرزی او محمودزی نه عبارت دی. مانی زی په واګی ، ترلاندی ، پرمولی اوادینه کی ، ملك زی په بارحسین ، شیردره او یعقـوبـی کـی اکوزی په دو بیانو ،سره چینه او اسمعیله کی ، خضرزی په شیوه ،کالـو خان اوشیره غونـډ او محمودزی په نـوی کلی ، شیخ جانـا ، اسـوتـااونـارنجی کـی میشته دی. (۳)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲-۹۳مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳۸۸ مخ .

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۲ مخ .

زاخیل

زاخیل په غوریو پښتنو کی یوه پښه ده (۱) چی پر «دولت یار» ورځی (۲) او په دولت یارو کی بیامو منددی په ځینو کتابونو کی راغلی دی:

«زاخیل دمومندو په دویز یو گډیزی»

استادرشاددراحت یادپه نامه اثر کی لیکی:

دوزیری اوخویزی دمومندودوی نا متوځانگی دی. دوی دگنداواو کوډاخیلو ترمینځ میشته دی.

زاخیل زیاتره کوچیان دی دیشین. (۳) اوغرشین هم پکی شته (٤) دننگرهارسیمه کی دکان او کترغی ترمینځ میشته دی دننگرهار دکامی اوسمرخیلو ترمینځ هم دزاخیلو څوکلی شته دد کی ختیځ لورته دکابل سیند پوری خواته هم زاخیل پراته دي:

---

(۱) غوری هغه پښتانه دی چی دچنگیز د٦٣٤ ه،ق مړ په تاړاکونو او دچنگیز یانو په ناتارونو کی له خپلی اصلی مینی (غور) څخه لیږد(مهاجرت) ته اړشوی دی. دغوریو پښتنو نوم دخوشحال خان (۱۰۲۲-۱۱۰۰ ه.ق) په دیوان کی داسی راغلی دی:

هند ته یی روان کړم بدرگه می مستجاب
هم ملک، هم خان، هم د همه غوری ارباب

داورنگزیب عالمگیر (۱۱٦۸-۱۱۱۸ ه. ق) دزمانی یوه بل شاعر حسین پکلی وال ویلی دی:

درقیب له ناکردو به می خلاص نه کا کـه جنبـه می تمـامی غو ری ، خښی شی

غوریو پښتنو ته غوری خیل هم ویل کیږی. میرداد خایل د خان کجود تاریخ (دیوان ٤٦٦) (۱۰۳۱ ه.ق تالیف) په مقدمه کی راوړی دی.

غور یه خیلـه پیغور مه کړه تو- خښی ، یی سره ورو نه

(۲) دولت یار: دغور داداری مرکزد چغچران دکاسی په دره کی دیوه ځای نوم دی چی تراوسه پوری یی هغه زوړ نوم پاته دی او ددغی پښتنی قبیلی په نامه یاد یږی. وگ دپښتنو قبیلو دکشنری لومړی برخه ۵۰ مخ.

(۳) دکندهار پښتانه دیشین هغو پښتنو ته وایی چی کوچیان نه وی دمالونودروزنی پر ځای کښت او کر وکړی او په کلیو او ښارونو کی اوسی.

-٤- هغه پښتانه چی په غرونو کی میشته دی غرشنه بال کیږی. دکامی فشار پروروستی هجادی، مفردیی غرشین دی. دپښتنو یوه تپه هم په دغه نامه بلله کیږی.

دننگرهارپرزاخیلوبوسیره په قندوزکی هم زاخیل میشته دی (۱)اودکورنیو شمیریسی تقریباً دووزروته رسیزی مشهورکلی کی یی دا دی:

۱ـ زاخیل کلی دسپین زرشرکت شاته ۲ـ خوندان کلی: دچاردری دسیند پرغاره ۳ـ پاچا قندرکلی: دزرخرید په سیمه کی (۲)

دکندزپه ښارکی هم زاخیل شته ددغی سیمی نامتوبډای نازکمیرخان زاخیل و د افغانستان نامتو لیکوال استاد عبدالروف بینواهم دپیښورنوښارکی دزاخیل په نامه دبوه کلی نوم اخیستلی دی اوزیاته کړی یی ده چی دپښتو، پارسی، عربی او اوردوژبو مشهورلیکوال اوشاعر «راحت زاخیلی» په دغه کلی کی زیږېدلی دی(۳) خوپخپله اروانبادراحت دپیښورنوښارپه سیمه کی دزاخیلو دری کلی ځودلی دی(٤) هانری جارج راورتی دنوښارد زاخیل کلی دازی خیل په نامه یادوی (٥) خود هندوستان دجغرافیې ټولنی ددغه کلی نوم زاخیل لیکلی دی اروانباد «راحت زاخیلی» هم کښلی دی چی دنوښارپه سیمه کی دازاخان باجوری دری زامنو دری کلی ودان کړی دی چی دری سره دزاخیلو پ نامه یادیږی .

دزاخیلو کلی دنوښارپه جنوب غرب کی پراته دی. دزاخیلو اونوښارترمنځ دپیرپایی کلی پروت دی. پیرپایی لهنوښارهځخه دوه نیم کروه وا تن لری. (٦)

---

(۱) قندزردافغانستان له شمالی ولایتونوځخه دی. د آمورودیی اه شوروی تاجیکستان نهبیلوی ختیځ ته یی تخار، لویدیځ تهیی باغ اوسو یل ته یی د بغلا ن ولایتونه پراته دی.

(۲) دپاچا قاندر زیارت په د غه کلی کی شته .

(۳) و.گ. اوسنی لیکوال (۱-۱۲۱٤) داستاد عبدالروف بینوا تالیف دکابل دولتی مطبعه ۱۳٤۰ .

(٤) وگوری لغات افغانی، دراحث زاخیلی تالیف ۱۲٤ مخ.دلاهور چاپ .

(٥) و.گ. د تواریخ خورشید جهان په ۱۹۸ مخ کی ازی خیل دځمکنیو یوهریښه ښودل شوی ده څکمنی هم غوری پښتانه دی .

(٦) د کابل رود چی هاته یی لنډی بولی د نوښار په مینځ کی تیر شوی دی شمالی برخه یی داشنغر په نوښار شهرت لری او محمدزی پښتانه په کی اوسی جنوبی برخه یی چی دخالصه نوښار پهنامه یادیږی گډوله خلك پکی اوسی په دغه ځای کی ز موږ مطاب له نوښار ه څخه خالصه (جنوبی) نوښار دی .

اوزاخیل له پیرپایی څخه یونیم کروه لیری دی . په دی حساب نودنوښار اوزاخیل تر منځ څلو کروه لارده. دپیښوراواټك ترمنځ پاچاهی لارد زاخیلو شمال ته تیریږی. دپیښورښاراوزاخیلوتر منځ یوولس کروه واټن دی. دنوښاردزاخیلو کلی له پیښورښارڅخه شمال ته لږ مایل ختیځ اورته واقع دی او د مشهورشاعراو لیکوال «راحت» دټاټوبی په نسبت یی د پښتنوپه ادبی حلقوکی خاص شهرت په برخه دی. ارواښاد راحت زاخیلی په څلوروژبو (پښتو، پارسی، عربی اردوکی) دشپږویشتوتالیفاتواوترجموڅښتن دی (۱)

زموخت، زمښت یازویمشت

زموخت دکرلاڼی قبایلوله جملی څخه دی چی دهغی دقبیلی یومشهورښاخ دی چی ددومشتی یادومختی په نامه هم یادیږی .

ددغی قبیلی پنځه تپی په دی ډول دی: خویداد خیل، واتی زی، منتوال، منډان اودولت زی. نن ورځ دغه تپی زیاتره په خپلونو مونوسره شهرت لری . دزمښت قبیله دکورمی ایجنسی په جنوب ختیځ کی استوګنه لری . ختیځ ته یی اورکزی اوبنګښ، شمال ته یی اورکزی، لویدیځ ته یی توری اوسهیل خواته دبنګښوسره پوله لری.

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوګنه لری . په ۱۹۶۱ کال کی ددوی شمیر (۳۰۷۰۶) تنوته رسیده. دوی سنی مذهبه اودسمل په ګروپ کی شامل دی ، خونن د اورکزی قبیلی یوه برخه شمیرل کیږی (۲)

زیرك (ځیرك)

درانیان یاابدالیان چی دسړبن په ټولنیزګروپ پوری اړه لری په دووسترو ښاخونو باندی ویشل شوی دی چی یویی ځیرك (زیرك) اوبل یی پنج پای دی:

---

(۱) زاخیل دراحت تاتوبی ، دراحت یاد، دکابل پوهنتون فرهنګی شورا ،کابل ۱۳۶۳ ش کال ۲۵۴-۲۰۰-۲۵۶ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۹۰ مخ .

لکه چی دابدالیانو په مبحث کی موپری خبری وکړی داسلامی دوری په تاریخ کی لومړی نامتو سړی چی د(ابدال =اودل) پـه نامه یاد شوی دپښتنی قبـیلو مشهورنیکه دی چی دخپـل نامتو کهـول سره دسلیمان په غـره کـی اوسیـده. دی دترین زوی، دشرخبون لمسی اود سړبن کړوسی دی اودده نوم په پښتوادبیاتـو اوپخوانیو نسخو کی(اودل) اودجمع منسوب په صورت (اودلی=ابدالی) ضبط دی چی د ٤٤٠ ه یا ١٠٤٨ م کلونو په شااوخوا کی یی پښتانه قـبایل پرځان راټول کړی وواودده له توکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چی پـه زیرك سره مشهورو پښتنی قبیلی یی دسلیمان له غره څخه دکندهـارسیمی ته بوتلی او هلته یی میشته کړی اودخپل ژوند په پای کی یی خپل زوی ملك بارك پـه مشری کښیناوه او تر بارك وروسته دزیرك بل زوی (ملك پوپل) خـپل نفوذ (داوسنی بلـو چستان) تـر شال اوژوبه پوری ورساوه اود پنځه شپیتو کالو تر مشرتوب وروسته د(٨٩) کلونـو په عمر مړشو.

ویل کیږی چی دابدال تر مړینی وروسته رځړدخپلی کورنی مشرشواوده د خپلو زامنوله جملی څخه یی خپل مشرزوی عیسی خپل جانشین وټاکه.

دعیسی دزامنوله جملی نه سلیمان ترټولو پوه اوهوښیارسړی وچـی تـراوسه پوری هم پښتانه هوښیارسړی ته ځیرك وایی. که څه هم عیسی د میرك پـه نامه مشرزوی درلود، خوسلیمان یی دهوښیاری له کبله خپل جانشین وټاکه. دزیـرك په څلوروزامنو کی یی مشربارك نومیده اوپلار دی د کورنی مشرټاکلی و، خوڅه موده وروسته مشری دپوپل لاس ته ورغله.

لنډه داچی په پای کی ابدالی احمد شاه چی د پوپلـزیو دښاخ دسدوزویـود څانـگی څخه ود ١٧٤٧ع نه تر ١٧٧٢ع کاله پوری یوه لویه اوپراخه امپراتوری جوړه کړه.

درانیان له همدی کبله په دووسترو څانگو یعنی ځیرك اوپنج پای باندی ویشل شوی دی چی شجره یی په لاندی ډول ده:

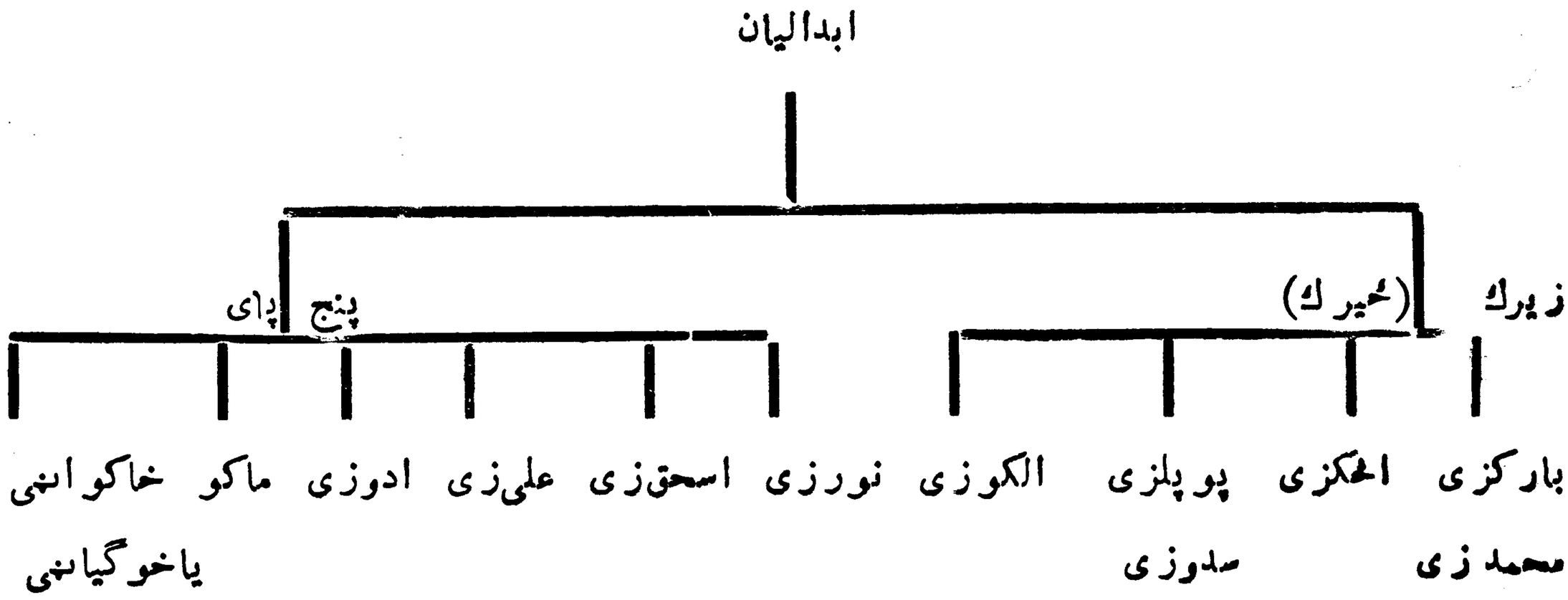

زیرمانی

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثره‌یی دتوخو په سیمه کی استوګنه‌لری ، خود کابل نه ترکندهاره پوری په ځینو کلیو کی یو یا دوه کوره میشته دی اکثره زیرمانی دکرکیلی په چارو بوخت دی خو ځینی خلک یی سوداګری هم کوی. (۱) ددوی دشمیر په باب کوم معلومات ترلاسه نه شول او نه یی د خیلو نو ویش راته څرګند شو دزیرمان کلمه داوستایی عصر سیریمان راپه زړه کوی چی دسلیمان: کلمی سره یی ریښه یوه او دسلیمان یعنی د(روه) دسیمی معنایی لرله.

زیړانی

دغوریا څلورم زوی زیړان نومیده چی اولاده یی دزیړانی نامه یادیږی. دوی دننګرهارد زیړانیو په سیمه کی دتاجیکو سره یو ځای استوګنه لری او اکثره خلک چی ددوی دنسب له شجری سره آشنانه دی هغوی تاجیک بولی (۲) لکه چی اخوند درویزه هم په خپل مشهور اثر تذکر الابرار والاشرار کی لیکلی دی چی دزیړانی ښاخ دخپلونو روورونو نه بیل او دننګرهار دسیمی له تاجیکانو سره او سیږی (۳) ددوی ځینی څانګی لکه پهار خیل ، دولت خیل ، احمد خیل اوتار خیل د برو

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۶ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۳۵۲ مخ.

(۳) تذکرة الابرار والاشرار (۶۹) مخ .

مومندو سره په غم اوښادی کی شریک دی (۱) همدارازددغی قبیلی یو شمیر خلک دلغمان ولایت دالینګار په اولسوالی کی هم استوګنه لری. (۲)

ساپی

ساپیان دغرغښت په تولنیز ګروپ کی یوه مهمه قبیله ده. ددغی قبیلی اکثره وګړی په کونړ، لغمان، کاپیسا او دمومندو په ایجنسی کی استوګنه لری.

دساپیو قبیله دتاریخ په اوزدو کی په مختلفو اوبیلابیلو نومونو سره یاده شوی لکه ساپی، صافی، ساپین، سپین، صابیس، سابیت، سافیست، صافیت، ساپینګ، ساپیته، ساپیسته، اساپنتیه، سپینته، سوپتا اونور. . . (۳)

دغه قبیله په لو مړی سرکی په لاند نیو شپږو ښاخونو ویشل شوی ده:

کندهاری، مسود، ګوربز- ودیر، ګاګی زی اوخادی خیل (٤)

داسی روایتو نه شته چی ساپیان یوه پخوانی آریایی قبیله ده چی دیونانی کلاسیک مؤرخینو له خوا ذکر شوی ده او اسکندر د کونړ اولغمان په ځمکو کی ددغو خلکو سره مخامخ شوی دی اودیر جنګونه یی هم ورسره کړی دی. ددی خلکو څه برخه دباجور په شااوخواکی هم داسکندر سره په جګړو کی مخامخ شوی دی (٥)

لغمان او کونړ ته ساپیو دراتلو په باب داسی ویل کیږی چی د ۲۰۰۰ ق م په شااوخواکی باختری آریائیان دشمیرد زیاتوالی اودځای دتنګوالی په سبب په لیږ دپیل وکړچی دهندوکش له درونه دکاپیسا په حوزه کی ښکته شول او له دی ځای نه یی تقریباً دسیندو نو طبیعی مجراګانی په مخه ونیو لی سهیل ختیځ اوسهیل لویدیځ خواووته خواره شول چی دهغو څخه یوی دلی دکابل سیند

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه لو مړی توک ۱۱۸ مخ.

(۳) عبدالمالک کوڅکوال ساپی، «ساپیان: اودهغوی قبیلوی ویش» دجرګی مجله ۱۳٦۵ کال ۳۵ مخ.

(٤) حیات افغانی - ۳٤۳ مخ.

(۵) مطیع الله چمبیلی «بیا هم ساپیان و پیژنی» دکابل مجلی ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.

په مخه نیولی اود نجراب، تگاب، سروبی اولغمان لاری د کونړ دسیند حوزی ته رسیدلی دی .

په دی کی هیڅ دشك اوتر دیدځای نشته چی ساپیانو دمیلادنه ۲۰۰۰ کا له دمخه په مهاجرتونو پیل کړی اواوس په کاپیسا، کوهستان، کوه ساپی، لغمان؛ کونړ، جندول، پشات، سوات او باجور کی میشته دی (۱)

دساپیانود استوګنی سیمی :

دساپیانو زیات شمیر د کونړ په ولایت کی استوګنه لری چی په نومورې ولایت کی یې شمیر تقریباً (۱۰۲۲۸۶) تنه ښودل شوی اوداستوګنی ځایونه یې اسد آباد، نرنګ، سرکانې ، دانګام، څوکی، نورګل ، پیچ ، چپه دره، بادیل، دیوه ګل، دمزاردره اوشونګړی دی.

همدارازدلغمان دولایت دعمرزیو، علی خیلو، پاچاخیلو، احمدزیو، باریزیو، سالاو، ګاګړ، کوتالی ،درویش آباد، دولت شاه، آتوك، چکله اودوګل کی هم ساپی ژوند کوی چی په نومورې ولایت کی یې شمیر (۴۰۹۲۸) تنه ښودل شوی دی.

یوشمیر ساپیان د کاپیسا ولایت دتگاب په اولسوالی اونجراب کی هم استوګنه لری. همدارازدپروان ولایت په کوه ساپی ، سیدخیلو، کوهستان او کوهدامن کی هم یوزیات شمیر ساپی میشته دی.

دننګرهار ولایت دخیوی داولسوالی په درۀ نور کی هم ددوی یو کلی شته چی دبودیالی په نامه سره یادیږی (۲)

همدارازیوزیات شمیر ساپیان دباخ په ولایت کی هم استوګنه لری. هغه شمیر ساپیان چی دمومندو په ایجنسی کی استوګنه لری ددوی ځای دسره کمره په نامه سره یادیږی اود ۱۹۶۱ کال دسرشمیرنی له مخی ددوی شمیر (۵۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی چی دمومندو دایجنسی دساپیانو کلتورکت مت مومندوته ورته دی (۳)

---

(۱) مطیع الله چمبیالی - بیا هم ساپیان وپیژنی ، دکابل مجلی ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱٦٤ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۵ مخ .

دساپیانوله پښتنی تبرخخه یوزیات شمیر کورونه په سیوی کی میشته دی خوځرګنده دی وی چی دغوساپیانواوس پښتوهیره کړی دهاودسند یانو کلتوری حاکمیت یی پرځان منلی دی (۱)

اقتصادی جورښت یی :

دکونړساپیان له دی کبله چی دکرنی ځمکی یی لږی دی نود هغی ترځنګ غواګانی، وزی، ګډیان او میښی هم روزی چی دهغوی دغوښو، شیدواونورو حاصلاتونه استفاده کوی . ددوی دکرنی ځمکی اکثره للمی دی چی اوبه نه ورسیږی اویاد اوبو رسیدل ورته ناممکنه دی . اکثره بزګران یی په غړیی کی ژوند تیروی په تیره بیا هغه بزګران چی دبادارانو (دمځکوخاوندانو) ځمکی کړی مجبوراومکلف دی چی دتخم نه پرته نوری تولی ستونزی لکه غوایان، دبزګری آلات، دځمکی وهل، کرل، ریبل، راتولول اومیده کول پخپله غاړه واخلی حتی دځمکی دخاوند کورته دحاصلاتوورل هم دبزګرپه غاړه دی بزګر مجبوردی چی ددی نورو کارونوترځنګ دخپل بادارخره، غواګانی یا میښی وساتی . همدارازبزګرخپل بادارته دغره نه وریالر ګی راوړی، دبزګر ښځه دځمکی دخاوند دښځی اوامروته باید غاړه کیږدی . لنډه داچی اکثره خلك یی غریب اونیستمن بزګران دی .

خوراك :

دوی په خوړو کی اکثره دجوارو ،اوربشواووریجونه استفاده کوی . خرنګه چی دوی دبزګری ترځنګ په مالداری هم بوخت دی نواکثره یی دغواګانواومیښود مستواوشړومبونه هم استفاده کوی اوغوړی یی یاپه شتمنو خلکوپلوری اویایی دننګرهار سیمی ته دپاورلوله پاره راوړی . همدارازدوی دغنمواووریجونه هم ګټه اخلی .

---

(۱) پښتواو پښتانه په سهیای پښتونخوا کی -۴۹ مخ.

جامـی.

دوی اکثره دوړیواووزود وژغنو نه ځانته مخصو صی جامی جـوړوی چی دریشی تـه ورته دی خوتنهی نه لری . بنځی یی تورپرونی اړاوزده کمیسونه لری : ددوی پرتگونـه چین داره وی . نـارینه بـی دخمتاد تو کـر نـه هـم ځانته کالی جوړوی اواکثره یودول توپی چی پکواونـه یی بولی اودوړیونـه جوړشوی وی په سروی .

میلمه پالنه :

داقتصادی تنگسی اوبی وسی سره سره ساپـیان میلمه پال خلک دی . دوی دمیلمنوله پاره حجری لری چی پـه دی کار کی یوله بل سره سیالی کوی . پـه دوی کی دمیلمنوقدرزیات دی . ددوی پـه حجرو کـی د موسیقی آلات لـکه سیتار، رباب، منگی اونورشته :

پښتنـی ننگ :

ساپیان دقام په ننگ کی غیرتمن خلک دی . دوی دخپل وطن دآزاد ولو په خاطر دانگریزی بنکیلاکگروسره خوځولی جنگیدلی دی اودول دول قربانی یی ورکړی دی همدا سبب دی چی د کونړپـه اولسی ژونـد کی دوسلی در لودل اوساتل دیر اهمیت لری او دساپیوپه باب وایی چی یوه ورځ دیوه ساپی په کور کی نارینه ماشوم وزیږید ځرنگ چی په اکثروپښتنو کی دارواج شته چی دنارینه ماشوم توزیږیدو وروسته دتوپلك دزی کوی ځرنگ چی د غه سړی توپلك نه درلود نـولاړ خو یوتوپلك پیدا کړی اودزی وکړی خوچاخپل توپلك ورنه کړ . کوم وخت چی بیرته خپل کورته را ستون شونوچا ورته وویل چی راشه زوی دی وگوره که نه کبر به وشی . نوهغه په ځواب کی ورته وویل چی زما زوی باید د لومړی ځل له پاره زما مخ ونه وینی ځکه زه دومره نامردیـم چی دخدای په دی لویه د نیا کی یوتوپلك هم نه لرم چی دزوی د زیږیدواعلان پری وکړم نو که هغه زما مخ وگوری نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښایی چی د هغه څخه به هم زما غوندی بی همته سړی جوړشی ښه به داوی چی دیوه نارینه اوبا همته سړی مخ ته وگوری .

ساپیان د غیرت او ننگ په تکی سراو مال ورکوی په دوی کی ښځوته طلاق ورکول سخته بی ننگی ده .څوك چی د چاپه ښځه تورن شی نو دهغه ژوندبیا په مرگ شمیرل کیږی . دچا په کور کی چی څوك مړشی نو که نیستمن هم وی نو هغه مجبوراو مکلف د ی چی خیرات وکړی په دوی کی د خیرات نه پرته د مړی ښخول شرم گڼل کیږی . همدارازدوی ملایانواومیاگانو ته د خیرات ، صدقی او سرمایی نه هیڅکله هم غاړه نه غړوی .

دوی د هدراو ننواتی په مقابل کی د دیری لویی گناه نه هم تیریږی . لنډه دا چی دوی په پښتنی ننگ کی دیرتینگ دی .

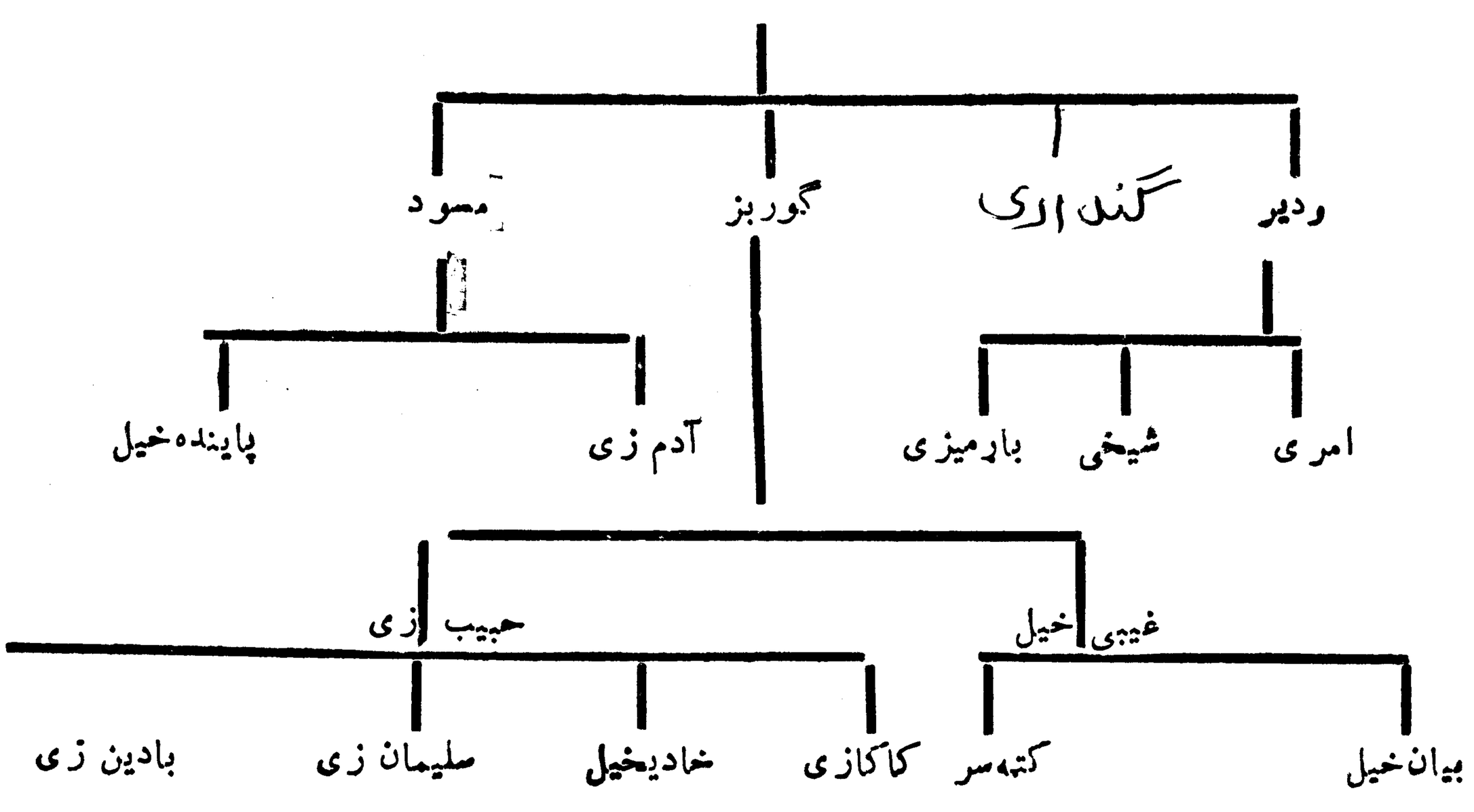

د لغمان په ولایت کی د عمرزیو ما پیانود نسب شجره

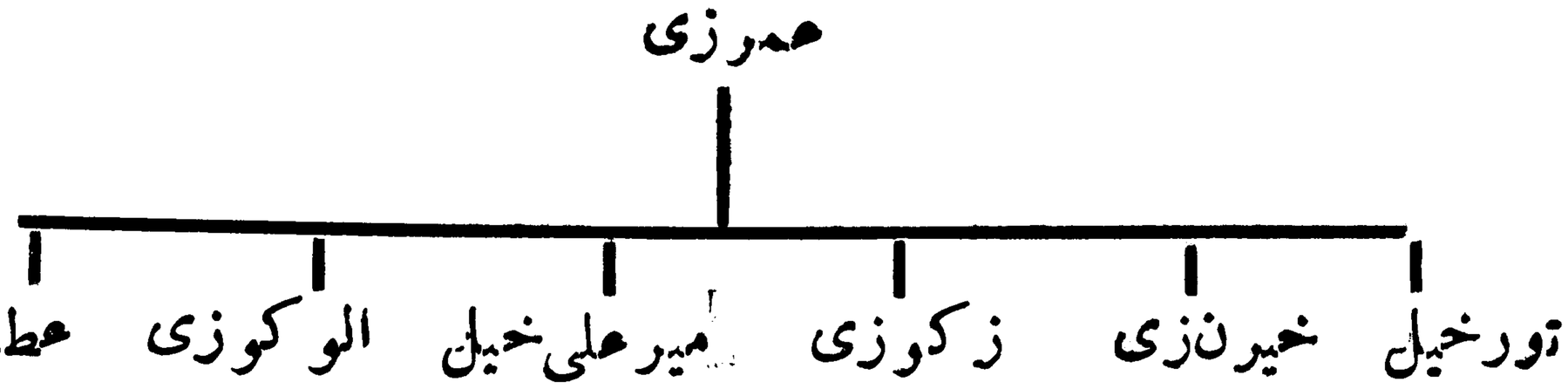

سالارزی

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورونوڅرگنده به شی، چی سالارزی سربنی پښتانه اود ترکانیو دڅلورو ښاخونو له جملی څخه یو مشهور ښاخ دی چی دباجوړ په لرآمدك، برآمدك، لرسدین، برسدین، ښار، ناوه گی، کوټکی، الیکی، چارمتگ بابوقره اورودکی میشته دی.

په سالارزیو کی دبرم اولاده برم خیل اودهلال اولاده هلال خیل د دانگام اواسمار دتاریخ سره نه شلیدونکی ارتباط لری.

د باجوړ څخه پرته د افغانستان د کونړ په ولایت کی هم زیات شمیر سالارزی استوگنه لری اوددوی داستوگنی ځایونه په دی ډول دی:

دانگام، شونگړی، اغذباغ، اسمار، ساو، ساوخوړ، ناړی، څوکی، بارگام، ازیرگل، بریکوټ، ډمبرو، حساره، کرهاله، دم کلی، نرنگ، گنجگل، دونوی اوټانگوتره کی هم میشته دی (۱)

په سالارزو کی دقوم مشری دابراهیم خیلو (برم خیلو) په لاس کی ده. داسی روایت موجود دی چی په یوه وخت کی د سالارزو دلرآمدك په غونډی نومی کلی کی دکامران په نوم یوسړی او سیده په دی کلی کی دده دیوی میرمنی څخه دوه زامن دهلال اوابراهیم (برم) په نامه وزیږیدل. دزلمیتوب په وخت کی دوی دخپل پلار سره پزگری کوله او دپلار ترمړینی وروسته هم دبزگری په کارونو بوخت وو. یوه ورځ برم په پټی کی یوی کوله یو ملنگ په آس سپور دپټی ترڅنگ ودرید. ملنگ برم ته وویل: «لاړشه اوگره را ته راوړه» په شړومبو کی یخی وریجی چی یو ځای شی او گره ورته ویله کیږی برم لاړاو له کورنه یی اوگره ورته راوړه. ملنگ داو گری کونډی (دلرگی کاسه) په لاس کی ونیوله اواوگره یی په ځمکه تری کړه برم له کوره دری ځلی او گره راوړه

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور -۱۶ مخ.

او ملنګ دری ځلی ټوی کړه ، خو برم هیڅ عکس العمل ونه ښود .
ملنګ لاسونه پورته کړل او په دعا کی یی وویل : « برمه ! خدای دی
د ټولو سالارزو خان کړه » له دعا نه ورو سته ملنګ لار او برم په خپلی
یوی بوخت شو. دیوی کولو په وخت کی هغه په پټی کی دسروزرو خزانه ومونده.
هلال پټی ته راغی. برم ورته وویل کیسه وکړه. هلال په ملنګ پسی وزغاستل . ملنګ
ورته وویل «د سالارزو خانی می برم ته ورکړه ستا په خوله دی خدای برکت کړی .
اولسی جرګی دی ستا په خوله فیصله کړی او په کومه جرګه کی چی ستا اولاده
نه وی هغه دی نه جوړیږی»(۱)

همداسبب وچی اوس دده اولاده هلال خیل او لسی شخړی فیصله کوی.

سکندرزی دسدین او آمدك په دوولویو ښاخونو ویشل شوی دی :

۱ـ دسدین خانګی دادی: سین خیل ، کتګی خیل ، عالی خیل ، قلندر خیل ، خیرخان خیل ، کندر یان .

د آمدك خانګی دادی : ابراهیم خیل (برم خیل) ، هلال خیل ، میردادخیل ، شومه خیل ، اکاخیل ، محمودخیل ، بدلزی ، ګبری ، فتح خان خیل ، حیدر خیل ، تورخیل ، څرګند خیل اوتاران .

د ۱۹۶۱ع کال دسر شمیرنی په اساسی په باجور کی دسالارزیو شمیر (۷۰۵۰۰) تنه اودافغانستان دکونړ په ولایت کی ددوی شمیر د(۳۹۹۸۲) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی .

ساك (سهاك)

دنسب دشجری دلیدلو نخه څرګندیږی چی ساك(سهاك) دانډراوتره کی ورور دموسی زوی ، دابراهیم لمسی اودغاجی کروسی دی . دساك په خانګو کی یوسف خیل دشمیر له مخی دبردی. دوی اکثره دپکتیادولایت دزرمت په اولسوالی ،

---

(۱) دپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ، دپښتو څیړنو بین المللی مرکز ۲۱۹ـ ۲۲۰ مخونه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلوگردولایت پەخروارنومی سیمه، دننگرهار ولایتپەحصارکغلجی اودسرەرو پە اولسوالیو کی میشته دی. همدا ر از ددوی بو شمیرد کابلدو لایت د پغمان

داولسوالی پەبیلك توت ، دبگرامیوپه شیوکیوادکاپیساولایت پەتگاب کی اوسیزی. یوشمیریی پەلغمانادهندوکش دلری پەنوروسهیلیدرو کی هم میشتەدی (*)

دننگرهاولایت دسرەروداوحصارك غلزایی پە اولسوالیو کی ددویشمیر (۲۲۶۸) تنه اوپه تول افغانستان کی ددوی شمیر (۲۲۷۸)تنه ښودلشوی دی(۲) خوزه ددغی احصائیی سره موافق نه یم ځکه چی دحیات افغانی لیکوال دپتمی- محمدحیات خان ۱۳۰ کاله پخوالیکلی دی چی ساك (۷۰۰۰) کورنی دی (۱)

سبری

سبری دکرلانی دتولنیز گروپ څخه دی اود خوست لویی ولسوالی دیعقوبیو پە علاقداری کی استوګنه لری. ختیځ تەیی باك اوتریزی، جنوب تەیی دخوست سیمه اودلویدیځله خواد منګلو دقبیلی سره پولەلری:

دغه خلك دکرنی او مالداری پە چاروبوخت دی : دوی دمزرونه پوزی، پری، جای نمازونه اوتوکری ګانی جوړوی. دیعقوبیوپەعلاقەداری کی دسبریونه سربیره یعقوبی او مولی هم ژوند کوی :

ددوی سیمه دیرەښەشنه، حاصلخیزه اوآبادەده. ددویشمیر پە تخمینی دول (۱۹۰۲۶) تنه ښودلشوی دی (۲)

(*) کله چی زه پە ۱۳۵۶ کال دفاریابولایت مرکز (میمنی) ته تللی وم نو دمیمنی دښار شمالولویدیز خواتەپەپنځەیاشپږ کیلو متری کی پە کیزدیو کی یوشمیر کوچیانواوسیدل چی دوی ځانونه سهاك یاساکری کوچیان معرفی کول او ماداسی واور یدل چی دوی اوړی اوژمی هم دلته پە کیزد یوکی تیروی او کوم بل ځای ته لیږد نەکوی (لیکوال)

(۱) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایلولایات سرحدی کشور - ۲۹ -۳۰مخونه.

(۲) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۵۹ مخ.

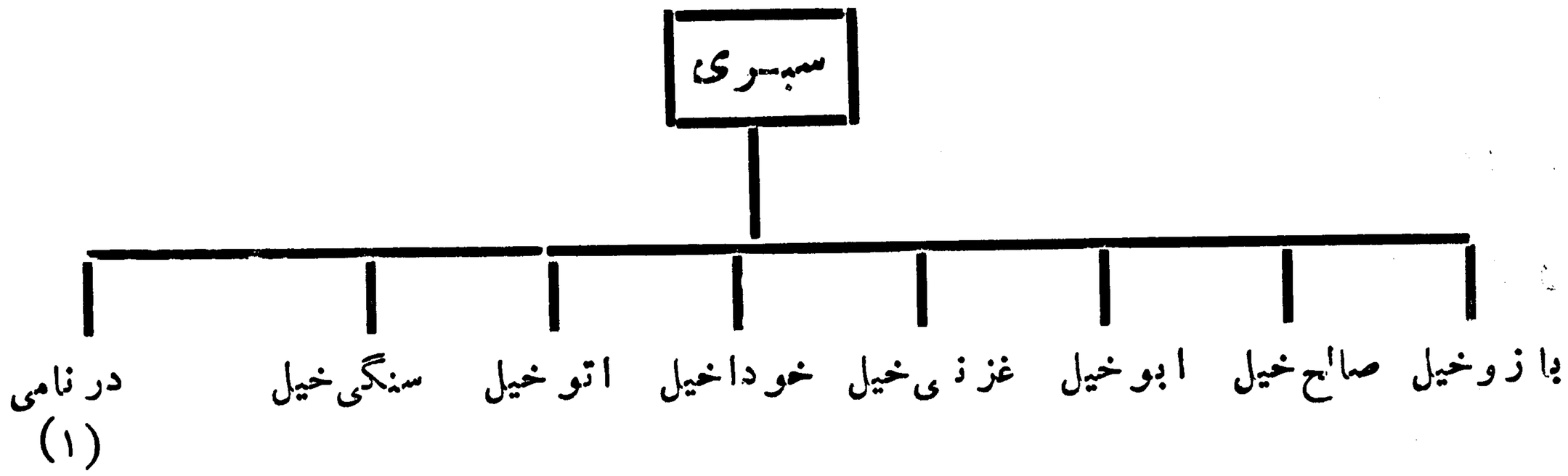

سپندزی

دوی ته سیدان هم وایی اودترین اه قبیلی سره یوځای د پشین په سیمه کی په کرکیلی او سوداگری بوخت دی، خوددوی په باب زیات معلومات ترلاسه نه شول (۲)

سپین ترین

لکه چی د تورو ترینو په مبحث کی وو لوستل ترین دشر خبون زوی دسر بن لمسی دری زامن درلودل چی تور، سپین اواو دل نومیدل (۳)

سپین ترین په ځلورو ښاخونو ویشل شوی دی اوپه شمیر کی د تورو ترینو په پرتله لږ دی. دوی په ژوره، تل، چوتیالی، هرنایی، دوکی اوچو تیرکی میشته دی. دسپینو ترینو او تورو ترینو ترمینځ دکاکړو سیمه موقعیت لری. ترین په دودونو، رواجونو، خویونواو خصلتونوکی دابدالیانو په څیر دی، خوځینی رواجونه یی کاکړو ته هم ورته والی لری. دوی دکرنی اومالدا ری په چارو بوخت دی. خلکځ یی قوی اوپیاوړی دی. په پخواو ختونوکی سره له دی چی دتورو اوسپینو ترینوترمنځ واټن دیرو، خودوی دیوه ګډخان ترادا ری لاندی وو چی دغه خانی دیو کلونه دتورو ترینو دبټی زی په ښاخ پوری اړه لرله چی په دی باب یو مهم متل موجوددی چی وایی: «خانی ده په دوه کوره په لوحانی کی برکتی ده په ترین کی په بټی ده (٤)»

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور د ٦٠ مخ چارت.
(۲) حیات افغانی ٦٣٠ مخ.
(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۷۷ مخ.
(٤) حیات افغانی ۲٤۹ مخ.

ستانکزی

ستانکزی غلجی پښتانه دی او د احمد زی قبیلی یوه څانګه بلل کیږی. ددغی قبیلی خلك زیاتره دلوګر او ننګرهار په ولایتونو کی استوګنه لری. د ننګرهار په ولایت کی دوی دسره رود په اولسوالی او دچپرهار په علاقه داری کی استوګنه لری. چی په سره رود کی ددوی شمیر د(۱۵۷۰) تنو او دچپرهار په علاقه داری کی د(۱۳۲) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی(۱) خوښایی په لوګر کی دستانکزیو شمیر بیخی ډیروی.

ستانی زی

ستانی زی دغلجی په ټولنیز ګروپ کی یوه پیژندل شوی قبیله ده چی دسلیمان خیلو یو ښاخ بلل کیږی. ستانی زی دوردګو په شمالی برخه او د ننګرهار په حصارك غلزایی اوسره رود په اولسوالیو کی استوګنه لری. ویل کیږی چی جبارخیل او بابکرخیل دستانی زیو مشهوری څانګی دی چی د کابل او جلال آباد ترمینځ سیمو کی میشته دی.

ستوریانی

دغه قبیله په وصلی توګه دسړبن په ټولنیز ګروپ کی شامله شوی ده. ددوی شمال ته شیرانی، لویدیځ ته یی زمری، ایسوټ او موسی خیل او جنوب لور ته د (کسرانی او بزدارو) بلوڅو سره پوله لری.

دوی دشمیرله پلوه لږدی او په دووعمده برخوویشل شوی چی احمد زی او ګدارزی نومیږی (۲)

مونټ ستوارټ الفنستن په خپل مشهور اثر (دکابل سلطنت بیان) کی دستوریانو په باب داسی کښلی دی:

«ستوریانی تر دغو ورو ستیو وختو نو پوری ټول کوچیان وو. ددوی سیمه په

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۳۲ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان، ۹۷ مخ.

حقیقت کی دکرنی له پاره دومره مساعده نه ده. دیروخت نه نیریزی چی دوی د غه صیمه ددامان دبلوخانو خخه ونیوله اوژمی به یی هلته اړول او په اوړی به یی خپلی مینی اوړمی دموسی خیلو کاکړو سیمی ته بیولی. دغه لیږدیدنی دهغی جګړی له کبله چی ددوی اودکاکړودیوی قومی خانګی ترمینځ شوی وی نا راحته کوونکی ثابتی شوی په دی چی دوی مجبورو ودهغوی له ملکوخخه واوړی، نود ستوریانو قوم نیمایی برخی خپلی رمی و پلورلی او په کرنی یی پیل وکړ. هغی بلی برخی یی دپخواپه څیر خپل عادت ته دوام ورکړ، خودیرزر په دی مجبور شو ل چی دهغو نوروپه لاره روان شی. دنویواو پخوا نیومیشته شوو ستور یانو ترمنځ له خوجګړو نه وروسته ټول قوم کرو ند ګرشو. یوازی دوه خانګی یی ترا وسه هم کوچیانی ژوندته دوام ورکوی اواوس هم په پسرلی کی خپل مالونه سپو ستا (Spusta) ته چی دسلیمان تخت په جنوب لویدیځ کی دی خیژوی.

سره له دی هم دیرستوریانی تراوسه پوری سوداګراودمالونوورونکی پاتی شوی دی اوداهغسی ژونددی چی دګرځنده پوونده ووژوند ته نژدی دی. دوی معمولاً په خرواوغوایانومالونه وړی اونژدی خلورزره کورنی حساب شوی دی» (۱)

دوی ددیره اسما عیل خان په ضلعه کی استوګنه لری. څرنګه چی ددوی دیره لیږی پرته ده نوافغانستا ن ته تګ اوراتګ نه کوی (۲)

دشوروی عالم ستانیشفسکی A.B.staneshevski د اتنوګرافیکومعلومانو له مخی چی د ۲۰ پیړی په لومړیو کی یی ورکړی ددوی شمیر یی د (۳۵) زرو په شاوخوا کی ښودلی دی.

---

(۱) دکابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۶۳-۶۴ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتو نخستان - ۹۸ مخ.

سدوزی

سدوزی د پوپلزیو یوه څانګه، ده چې په سر بنی پښتنو ورګډیزی د دغی قبیلی لوی نیکه یا مورث اعلی اسدالله خان وچی په ۹۶۵ هـ کال کی زیږیدلی او په ۱۰۲۱ هـ کال وفات شوی دی. دی په عوامو کی په «سدو» مشهور واوده دنامه له کبله د اقبیله په سدوزیو سره مشهوره شوه. دی په شپږم پښت کی دابدالی احمد شاه نیکه دی.

تاریخ حیات افغانی دسدوزیو په باب لیکی: «سدوزی د پوپلزیو یوه څانګه ده. سدوزیان تر دیره وخته پورې نه یوازې دپوپلزیو بلکې د درانی د تولی قبیلی خانان شمیرل کیدل اودایوه یقینی خبره ده چې سدوزیان د درانی قبیلې د تولو څانګو څخه دیر د درناوی اوعزت ورځانګه ده. څرنګه چې پاچا د سدوزیو له کورنی څخه ونوځکه سدوزیان یوه بیله قبیله بلله کیږی خو په اصل کی دپوپلزیو د څانګی یوښاخ دی، کله چې د سدوزی پاچا یانو کورنی تباه اوپه لویدیځ افغانستان کی د امیر دوست محمد خان بارکزی سلطه ټینګه شوه نو د دغې کورنی قدر هم لږ شو. د دغو خلکو زیاتره آبادی د شهر صفاتر څنګ د ترنک دوادی په منځ کی موقعیت لری. څینی سدوزیان په کندهار کی هم اوسیږی او د شاهی کورنۍ څخه د شاه شجاع اولاده دهند د پنجاب په لودهیانه کی دستلج د سیند په ختیځه غاړه کی اوسیږی او د احمد شاه ابدالی کورنی ته پاچا خیل هم وایی د سدوزیو څو کورنی په پیښور اولاهور کی هم میشته دی. پاتی سدوزی اکثره د کندهار شمال خواته، خاکریز په سیمه اواکثره په غرنیو سیمو کی اوسیږی. څینی سدوزیان د کندهار په ده ذاکر، بالاکرز، شوراندام اوخونوروځایونو کی هم استوګنه لری» (۱)

ملک سدو یو دیر لایق سړی وچی د خپل قوم له پاره یی دیر خدمتونه کړل. په پای کی د پنځه اویا کلونو په عمر مړ شو. د سدو نه پنځه زامن پاتی شول خواجه خضر خان، مودو خان، زعفران خان کامران خان او بها در خان چې بیا خواجه خضر خان داولس په خوښه په مشرتابه وتاکل شو او شل کاله یی دقام خدمت و کړ. ده دوه زامن درلودل چې خداداد سلطان او بل شیر خان نومیدل (۲)

---

(۱) حیات افغانی ۲۲۲ - ۲۲۳ مخونه.

(۲) پټانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۲۷۸ - ۱۲۷۹ مخونه.

لنډه داچی دابدالیانو د کورنی دسلطنت مؤسس او بانی احمدشاه دپوپلزو دسدوزیو دڅانګی پوری اړه درلوده چی د۱۷٤۷ع نه تر۱۷۷۳ پوری دافغانستان یوستر واکمن وچی دغی کورنی تر۱۸۱۸ع کال پوری په افغانستان اود پنجاب په ځینو برخو باندی حکومت کاوه چی بیاوروسته سلطنت بارکزیو ته ولیږدید.

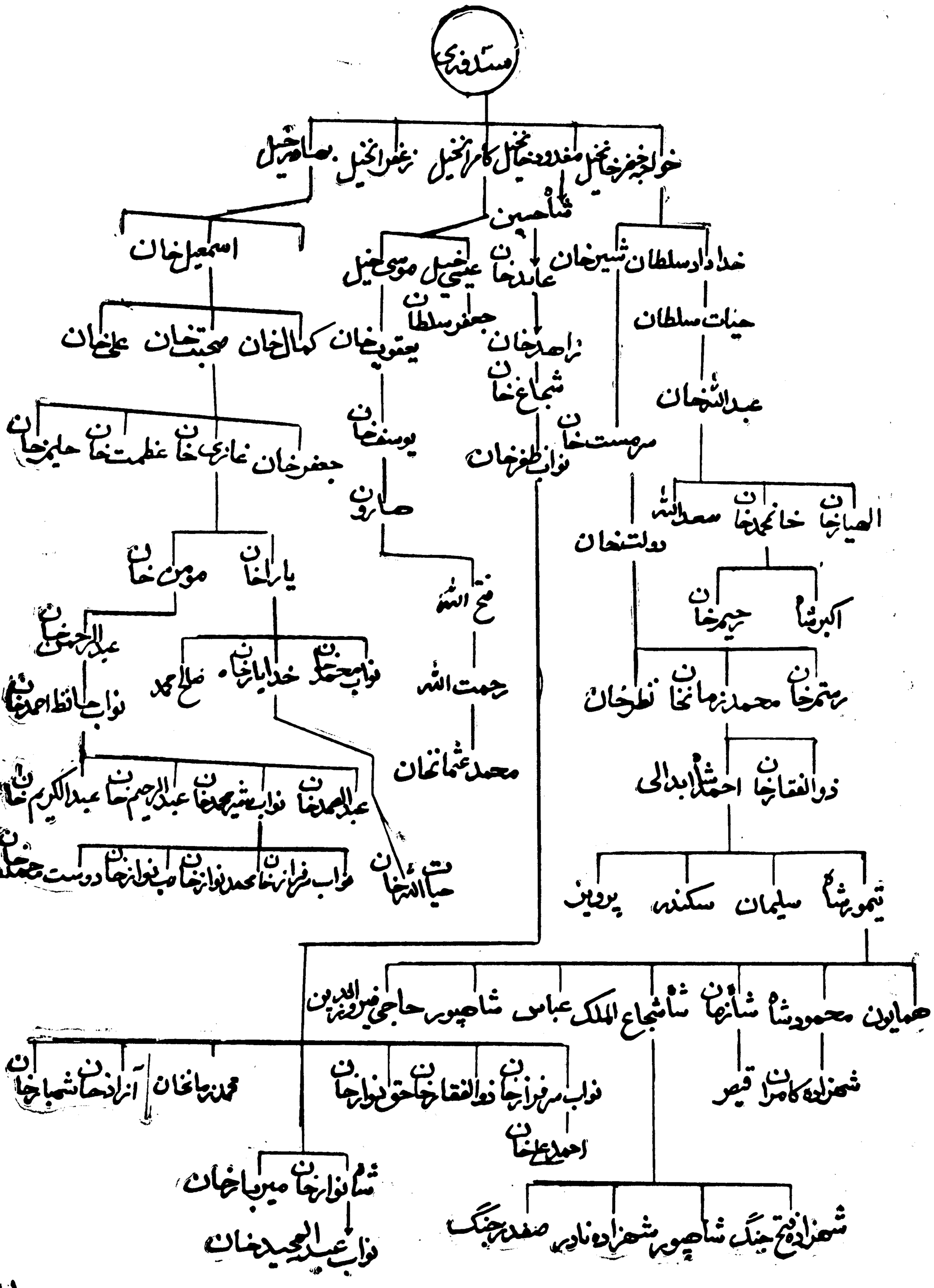

سرکانۍ

سرکانۍ په اصل کې سربنی پښتانه دی او په الکوزیو ورګډیزی دوی په پیل کې په کندهار کې او سیدل چې ورو سته بیا دځینو هوامل وله کبله د کونړ د سرکانیو اولسوالی ته راغلی دی. همدارازدوی یوشمیر داسمار په مرکز کې هم استوګنه لری چې په دی حساب د کونړ په ولایت کې د ۱۳۶۰ کال دا حصائیی له مخی ددوی شمیر ۵۶۸۳ تنو ته رسیږی. د کونړ دولایت نه پرته سرکانۍ دالکوزیو دیوه ښاخ په توګه دافغانستان په لویدیځ اوجنوب لویدیځ کې استوګنه لری.

دوی اکثره د کرنې اوسوداګری په چارو بوخت دی چې د کونړ په ولایت کې د چارتراشو سوداګری هم کوی (۱)

سروانۍ

دوی لودی پښتانه دی اوداسی ویل کیږی چې د سلطان شهاب الدین غوری یاتر هغه وروسته د سروانۍ قبیله د دربند پادرابن اوچودهوان شاو خوا سیمې ونیولی اودغه ځمکی یی په خپل تصرف کې راوستی چې دلته د مخه هندوان اوسیدل اواورپالونکی ووچې دغه ځمکی د دغی قبیلی د سریپال کورنی په تیره بیا د شیخ ملیح قتال اسلافو ته ورکړل شوی. شیخ ملیح قتال د درابن پخوانی ښار متروک پریښودا وهغه د درابن چې اوس آباد دی د شیخ ملیح قتال سروانی له خوا جوړ شوی دی لکه چې د شمالی دروازی څلو د یوالی یی د شیخ ملیح قتال په نامه سره ونومول شوه. په هغه وخت کې د دراین ښار ابادا و دیری ښایسته اوښکلی ودانی یی لرلی اواوس د روانو او بو، شنو ونو اوخامو کورونه پرته څه ښکلا نه ده ورپاتی.

سروانیو په دراین باندی تر دیری مودی پوری سلطه لرله، خودهمایون دواکمنی په دوره کې له دغه ځایه ووتل او د دوی دوتلو دوه علتونه ښول شوی دی. لومړی د دوی د شمیر لږوالی او کمزوری او دوهم د دوی ماتی (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۴۴۷ مخ .

ددوی د کمزورتیا علت داو چی دسوری ښاخ نه یو تن چی دروړی دښار او سیدونکی ودنو موړی قوم یوه ښځه وتښتوله او دسروانۍ قبیلی ته یی پناه راوړه او درابن ته راغی دسوری ښاخ دغه مجرم او ښځه له سروانۍ یو نه وغوښتله سروانۍ یو دهغو بیرته ورکول دپښتنی ننګ خلاف وګڼل او دتښتیدلی ښځی په بدل کی یی د پنځو ښځو ورکول ومنل، خو سوریانو دتعصب او غرور په سبب دیوی ښځی په ځای دپنځو تنو پیغلو نجونو ترلاسه کول ونه منل او دسروانۍ یانو سره یی دجګړی له پاره تیاری ونیوله سروانۍ هم دپښتنی غیرت په وجه له دوی سره دجګړی له پاره چمتو شول. په پای کی په زاړه درابن کی ددواړو خواو وترمینځ ستره جګړه رامینځ ته شوه چی له دوا-ړو خواو ونه ډیر غښتلی او تکړه کسان ووژل شول. کله چی ددواړو خواو وپاتی کسان چی له مرګ نه بچ پاتی شوی وو داحالت ولید نو په دی کار ډیر پښیمانه او جګړه یی مناسبه ونه بلله او د یو دبل له وژلو نه یی لاس واخیست او هر یوه قوم خپل مړی چی په زرګونو تنه وو ښخ کړل او بیرته خپلو استوګځیو ته ستانه شول. دد غی جاهلانه جګړی نتیجه داشوه چی له هغی ورځی نه دسوریانو او سروانۍ یو شمیر ډیر لږ او تر هغی اندازی پوری کمزوری او ضعیف شول چی دهیڅ مخالف قوم سره یی جګړه نشوای کولای. دهمایون پاچا دواکمنی په پیل کی کله چی دمیاخیلو، لوحانیو او بختیارو په پاتی سروانۍ یو باندی یرغل وکړ نو ترلږی مقابلی وروسته یو شمیر سروانۍ ووژل شول او پاتی مغلوب او ددرابن له سیمی نه یی لاسونه لنډ شول او دغه سیمه دمیاخیلو او بختیارو لاس ته ورغله او سروانۍ چی شمیر یی ډیر لږ ووځینی یی خواره واره او ځینی یی دمالیر کوټلی مشرته چی ددوی دقوم نه وور غلل. ویل کیږی چی دراولپنډی دضلعی په چهچه نومی ځای کی هم څو کوره سروانۍ میشته دی. ددغه قوم څخه دمالیر کوټله کورنی ډیره مشهوره ده (۱)

---

(۱) حیات افغانی (۴۴۸ - ۴۴۳) مخونه.

سریـپـال

دوی لودی پښتانـه اودسروانـیویوشاخ بلـل کیږی . ددغـی قبیلی نـیکه شیخ احمد زنـده پیرو چی د هغه د پنځوزامنونـه یی مشر شیخ صدرالدین وچی پـه صدرجهان سره مشهوردی . دی یوعابـد او پرهیزگـار انسان و . دی دخپل اصلی ټاټوبی درابن نـه د هند دلیدلولـه پاره روان شـواود مـالیرسیمی تـه چـی دهند دپنجاب پـه ایالت کی واقع دی ورسید اودستلج دسیند دیوی ویـالی پـه غاړه یی یوه څپره ودانـه کړه اودخدای (ج) پـه عبادت بوخت شو . پـه هـغه وخت کی دمالیرد ودانی نښی نښانی هیڅ موجودی نـه وی ، خود جهوم پـه نوم یو کوچنی ځای دشیخ صدرجهان عبادت ځی تـه لنډ موجود و. کله چی صدرجـهان د هند دواکمن پهلول لودی له لورسره نـکاح وکړه دمالی له نا مه سره یی د(ر) تـوری چی درب دنوم لومړنی توری دی یوځای او په دغه سیمه یی دمالیرنوم کیښود صدر-جهان دبهلول لودی له لور سره پـه دی تو گه وا ده وکړ چی کله سلطان بهلول لودی دډیلی دسلطنت د نیولـوپـه نیت روان شـونـوهغه یـوه ورځ دصدرجـهان جونگړی تـه نژدی دیره شواوله هغه سره یی ملاقـات وکـړ . هغه پـه خپل زړه کی نیت وکړ که چیری ډیلی تـه ورسیږی اوسو به یی پـه برخـه شی نوخپلـه لوربـه دغـه عابد اوزاهد تـه ورکړی . دبهلول دغه مقصدترسره اودخپل نیت دپـوره کولوله پاره یی خپله لورنوموړی شیخ ته ورکړه اود ولس کلی اوشپږپـنځـو س کوچنی سیمی یی اودواده ټول اسبابونه یی هم ده ته ورکړل . تـرهـغه وروسته شیخ صدرجهان دراجپوتانود کورنی دیـوی ښځی سره هـم وا ده وکـړ . ده پـه (۱۵۱۵) ع کال کی له نړی نه سترگی پټی کړی اودخاص مالیرددرگاه پـه انـگړ کی خاوروتـه وسپارل شوچی دده مزاردخاصواوعاموزیارتـگاه ده(۱)دده اولاده اوس هـم پـه مالیرکوټـله کی میشتـه ده، خوپښتوژبه یی هیره کړی ده اودهندی تمدن اوکلتورترتأثیر اواغیزی لاندی راغلی ده .

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤٥٠ مخ

سربنی

دغه قبایل دخپل لوی نیکه سربن په نامه په سرینی سره شهرت لری. سرین به پښتنو کی دیر مشهور نیکه دی اوله پخوانی زمانی څخه مؤرخانو دده نوم اوحال لیکلی دی اوپه پښتنی عنعنه کی هم دا سری یوخورالوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کیږی. ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابو الفضل علامی (۱۰۰۶ه) دا کبر مغولی پاچا ددربارمورخ په دی دول کوی :

«په پښتنو کی دری ورونه بیتنی، غرغښت اوسربن دیر مشهور نیکونه دی(۱) »:

درواياتو مطابق سربن دقیس عبدالرشید زوی اود غرغښت اوشیخ بیت ورووردی . دده نوم ابراهیم دی، خوپه سربن مشهورشو. ددی وجه داوه چی دده اولادنه واوپه دی خبره به تل غمجن اوپریشانه و، نوځکه بیت نیکه ده ته خپل زوی اسمعیل ورکړ(۲) سلیمان ماکو دبارک خان زوی په خپل مشهور اثر تذکرة الاولیا کی چی له (۲۱۲) ه وروسته لیکل شوی دشیخ بیتنی اودده دورور سربن ذکر داسی کوی: «نقل هسی کاندی یارا نوچی په روزګاردشیخ بیتنی دده ورور چی سربن نومیده اوپرشیخ بیتنی هم خوراګران وسربن نه درلودزامن اوهرکله به یی ویل خپل ورورته. بیتنی خپل زوی اسماعیل ورکااولوی شودسربن په کاله. خدای مهربان داسماعیل په برکت سربن ته نصیب کړه دومره زامن چی اوس شوګڼون دهغو ... (۳)»

ویل کیږی چی داسمعیل اولاده هم په سربنو ورګډ یږی اوذکریی په مراة الاغانه کی دسربنی اولیاوو په لړکی موجوددی (٤) .

سربن دوه زامن درلودل چی دیوه نوم شرخبون (شرف الدین) او دبل نوم خرشبون (خیرالدین) وو. دښرخبون (شرف الدین) دژوند دحالاتو په باب کومه پته نشته البته دخرشبول (خیرالدین) څه لږشان حال په پته خزانه کی موجود دی. دپټی خزانی مطابق شیخ خرشبون په ۳۰۵ ه کال زیږیدلی و .

---

(۱) آئین اکبری، لومړی توک - ۱۹۱ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲٦٦ مخ .

(۳) عبدالحی ،حبیبی دپښتنو ادبیاتو تاریخ دوهم توک (کابل-۱۳٤۲) ۱۰٦ مخ.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲٦٦ مخ .

خرشبون هم دخپل تره شیخ بیټ په‌شان یونیك اوخدای لمانځونکی انسان و. دخدای پاك (ج) په عبادت به لگیاو، ویل کیږی چی دی دکسی په غره کی اوسیده. دروایاتو مطابق دشیخ خرشبون دژوندانه په‌زمانه کی دهغه پلاراو تره (سړبن او بیټ نیکه) لاژوندی وواو دوی ټول سره په یوه ځای کی اوسیدل. خوڅه موده وروسته خرشبون دخپل پلاراوتره په‌اجازت دخپل اولاد سره دکسی دغره نه دغوړی مرغی(*) په‌لورپه کډه لاړاوهلته میشته شو.

لنډه داچی دسړبن اولاده چی په‌سړبنیانوسره شهرت لری په‌لاندنیو قبیلو ویشل شوی ده.

۱- ترین ۲- شیرانی ۳- بابړ ٤- هریپال ٥- جلوانی ٦- غرشین ۷- میانه ۸- بریڅ ۹- ابدالی ۱۰- پوپلزی ۱۱- سدوزی ۱۲- بارك زی ۱۳- اڅك زی ۱٤- اسحاق زی ۱٥- موسی‌زی ۱٦- نورزی ۱۷- الیزی ۱۸- ادوزی ۱۹- اسحاق‌زی ۲۰- خاکوانی ۲۱- ماکو ۲۲- یوسفزی ۲۳- مندړ ۲٤- ترکلانی ۲٥- گگیانی ۲٦- مومند ۲۷- داودزی ۲۸- خلیل ۲۹- څوکنی ۳۰- زیړانی ۳۱ ملاگوری ۳۲- خیشکی ۳۳- کتانی ۳٤- مهمنزی ۳٥- کاسیان ۳٦- شینواری.

سلطان خیل

دوی دسلیمان خیلو په لوی ټبرپوری اړه لری اوغلجی پښتانه دی دسلطان خیلو علاقه‌داری چی دغزنی په ولایت کی موقعیت لری هم د دوی داستوگنی له کبله په‌همدی نامه نومول شوی ده. ددوی زیاتره برخه کوچیان او بیخی لږ شمیریی میشته خلك دی. ددوی زیاتره برخه ژمی په نوروو لایتونو کی تیروی دوه ډیر زړور، توریالی او په‌خپل عرف اوعاداتو ټینگ دی.

ددوی دسیمی شمال ته ډیله او آب بند، جنوب ته یی زرمت، ختیځ ته یی کټواز اواومنه اولویدیځ ته یی دمقرآب ایستاده موقعیت لری.

آب وهوایی په اوړی کی معتدله اوپه ژمی کی یخه ده. واوره پکی اوری. په پسرلی اومنی کی یی هوا مرطوبه اوپه دوبی کی وچه‌وی. اوبه یی دکاریزو، چینواورودوڅخه برابریږی چی دڅښلوله پاره هم صحی دی.

(*) غوړه مرغی دکلات په‌سهیلی برخه کی دسره غره له جنوبی اړخ نه پیل کیږی او دلویدیځ خواته تر ارغستانه او بیا دکوږك تر غره پوری او بیا دکاکړستان او کسی او سلیمان غره پوری سیمه ده. (لیکوال)

ددی سره سره چی ددوی سیمه کافی اندازه او به نه لری، خو بیاهم غنم، اوربشی، جوار، مشنگ اومی په پوره اندازه پکی کرل کیږی. همدارازددغـه ولایت داومنی په علاقه داری، ډیله، اوخوشامند کی هم دیر سلطان خیل کوچیان استوګنه لری (۱)

سلطان خیل

دغه قوم دسرهنګ داولادی یوه څانګه ده. دوی په پیل کی دخپلی قبیلی لـه پاتی خلکوسره دمیانوالی په سیمه کی آبادوو، خوتقریباً (۱۵۰) کلو نـه کـیږی چی له هغه ځایه دکورنیو شخرو له کبله دسلطان خیلو نه اخ دی سیمی ته راغـی او دعیسی خیلو په مصلحت دختیکوغره ته نږدی میشته شول (۲)

دسلطان خیلو دنسب شجره

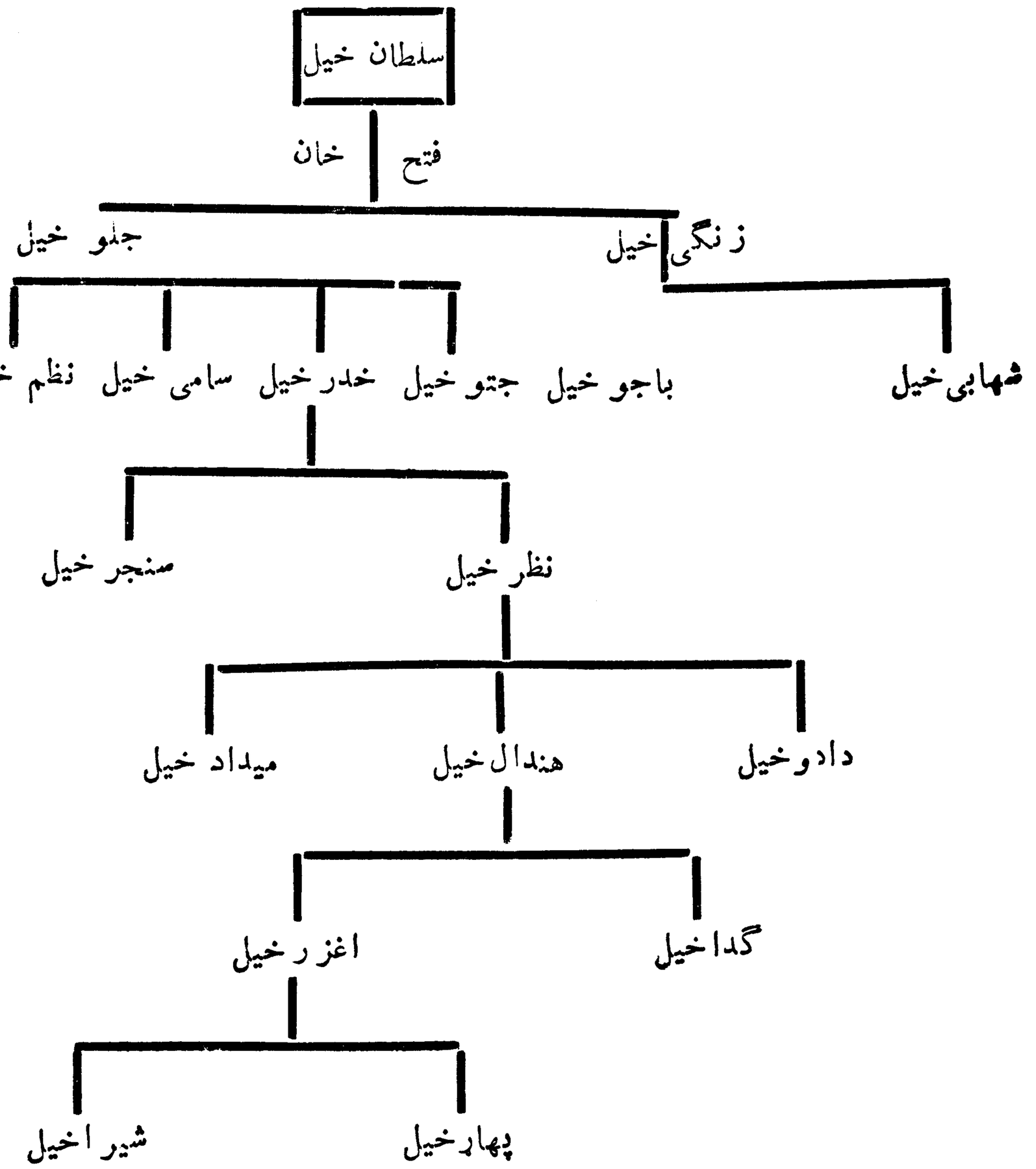

(۱) محمدولی ځلمی، دغزنی تاریخی جغرافیا کابل: (۱۳۶۲) ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۱ مخونه.
(۲) پښتانه دتاریخ په رنا کی - ۱۳۵۵ مخ.

سلیمـان خیـل

زموږ پښت پوهان (نسب پیژندونـکی)سلیمان خیل د غلجی د تولنیز ګروپ څخه شمیری . دغلجیو په تولنیز ګروپ کی د نورو قبیلو په پرتله د سلیمانخیـلو قبیله د شمیر له مخی ډیره ده . ددوی عنعـنوی تاتوبی د پکـتیکا اوسنی ولایت دی چی اکثره یی د کتواز اووازی خواپه اولسوالیو اودمیتا خان اوداومنی په علاقه داریو کی استوګنـه لری . ددوی یو شمیر د پـکتیا د ولایت په مرکز ګرد یـزاود زرمت اوخمکنیو په اولسوالیو کی هم استوګنه لـری :

یو شمیر یی د خپل اصلی تاتوبی څخه مهاجرت کړی اود ننـګرهار دولایت دسره رود اوحصارك په اولسوالیو ، د لوګر په ازره اودکابل او لغمان په ولایتو- و کی استوګنه لری چی نن ورځ د خپلوینا خونو احمدزیو ، بابـکرخیلو اوجبارخیلو په نومونـوسره مشهوردي (۱)

سلیمانخیل په یوه پراخه اووسیعه سیمه باندی قبضه لری : سلیمان خیل پر ډیرو ښاخو باندی ویشل شوی دی لـکه ادیـن خیل، نسوخیل، قلندرخیل، علی خیل، شکی خیل، شاه توری، جلال زی، کلاخیل ، محمود خیل ، مشن خیل او نور (۲)

د زرمت تقریبانیمه برخه په تیره بیاسهیلی برخه یی د سلیمان خیلو په قبضه کی ده او دنانی سیمه چی په کتواز پوری مربـوطه ده دسلیمان خیلونه ډکه ده: د سلیمان خیلو شمالـی برخی ته ستانی زی ، سلطان زی او احمدزی په لو مړی درجه ښاخو نو کی راځی چی د دوی تر مینځ د ستانی زیو شمیرزیات دی (۳)

ستانیزی دوردګو په شمالی برخه کی استوګنه لری اودکرنی په چارو بوخت دی. د ستانی زیومشهوری څانګی جبارخیل او بابکرخیل دی چی د جلال آباد او کابل ترمنځ استوګنه لری :

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور- ۷٤ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۳٤٥مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان - ۲۱۹-۲۲۰ مخونه.

د سلیمانخیلو د نسب شجره

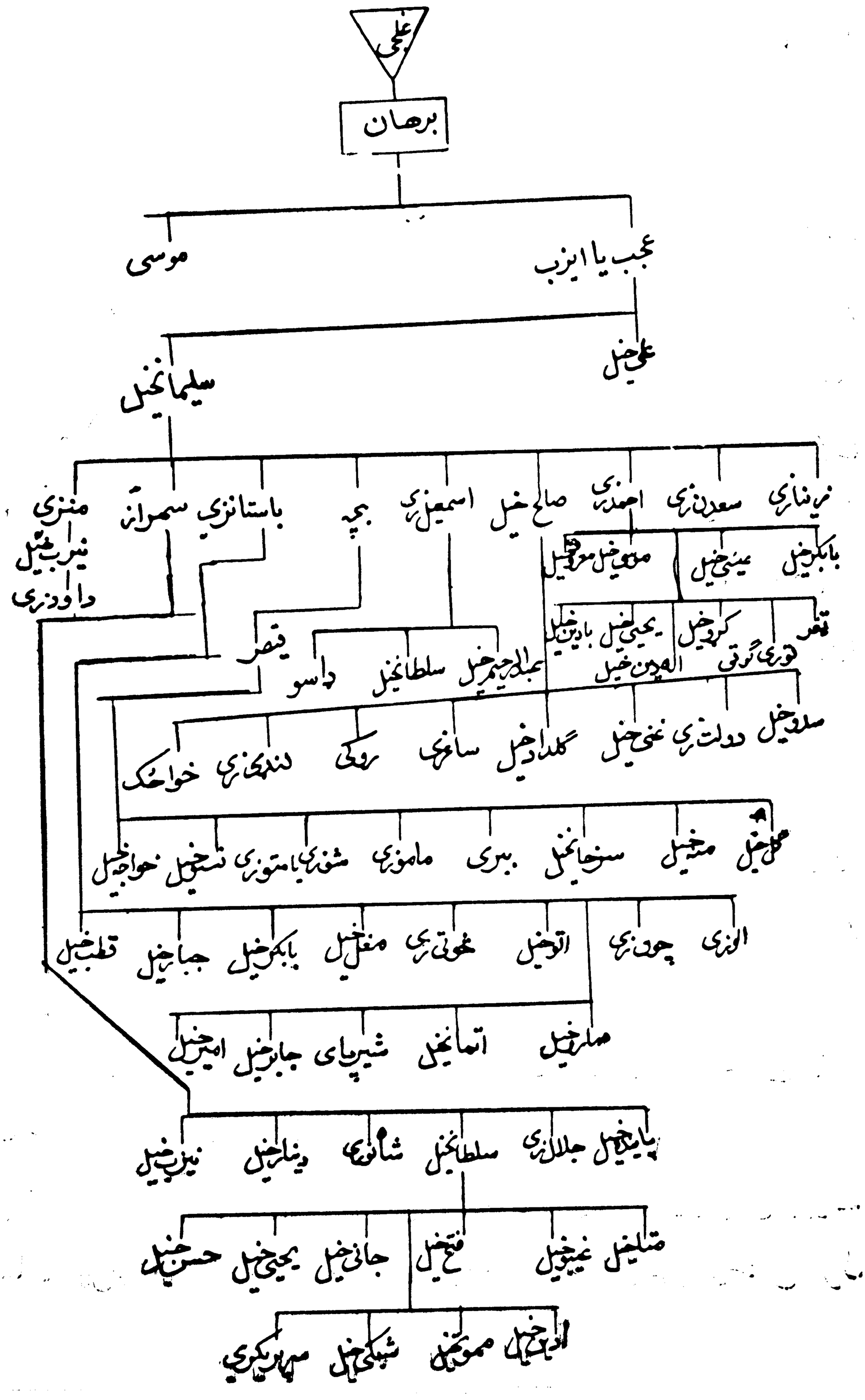

دسلیمان خیلو ختیځ ته دخرو تو قبیله ، جنوب خواته یی دډیورنډ کرښه ، لویدیځ ته یی تره کی اوشمال خواته یی اندر موقعیت لری . یوشمیر سلیمانخیل د کوچیانو په دول هم ژوند کوی چی په ژمی کی دوزیرستان شنو او نسبتاً تودو سیمو ته ځی او په دوبی کی دوازی خواو په شاوخوا کی کیږدی وهی . ددغی قبیلی خلك دیرزړوردی .

ددغی قبیلی دخلکو دندې کرنه او مالداری ده . ددوی یوشمیر د هندوستان په ځینو بنارونو لکه اسام ، کلکته او بمبئی کی هم استوګنه لری او په سوداګری او معاملاتو بوخت دی . همدارازددوی یوزیات شمیر په پاکستان کی هم ژوند کوی .

دپکتیکا په ولایت کی ددوی شمیر (۸۳۵۹۲) تنو او د پکتیا په ولایت کی ددوی شمیر (٤٥٢١٠) تنه ښودل شوی دی چی کوچیان سلیمان خیل په دغه شمیر کی نه راځی (۱)

ددغی قبیلی دځینو مشهورو ښاخونو لکه علی خیلو ، قلندرخیلو او نورو ذکر به یې خپلو خپلو ځایونو کی وشی .

دسلیمان خیلو دکرنی ځمکی :

په کومه سیمه باندی چی سلیمان خپل قبضه لری نوهغه ځمکه دیره اواره اوداو بومشکلات یی ډیردی چی اکثره خلك یی دکاریزونو نه استفاده کوی . په تیرو څوکلونو کی واټرپمپونه پکی رواج شوی اود هغی په واسطه او به را باسی . ددوی ځای دکرنی ځمکی یو فصله اواکثره دجوارو کرنه پکی لزر واج لری : ددی ځای اقلیم په ژمی دیر سوړاوپه دوبی کی تودی .

دسلیمان خیلو په سیمه په تیره بیا په شرنی اودهغه په شاوخوا ځایونو کی چیرته چی سلیمان خیل قبضه لری انګور ، زرد آلو ، مسنی ، هنداوانی اوختکی کرل کیږی .

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۷٤ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوراکیی:

سلیمان خیل اکثره په خورو کی دغنمو له دودی نه دیره استفاده کوی. له دی کبله چی دوی په مالداری هم بوخت دی نو دکرتو، شیدو، مستو، کو چواو هګیو څخه هم ګټه اخلی. دژمی په موسم کی دوچومیـوو استعمال هم پکی رواج لـری. دوریجو اوجوارو استعمال پـکی لزدی.

جامیی:

سلیمان خیل عموماً اوزدی ور ینبمینه پـګړی چی اکثره یی هندوستانی دی په سروی. دوی خپل څادرو نه د تټرون یا کتان نه جوړوی چی د (تازر) په نامه یی یادوی.

دښځو جامی یی عمو مأسری اوشنی دی، خوزړی ښځی یی تور کمیسو نه اغوندی: په پیغلو نجونو اوځوانو ښځو کی دګنډونو استعمال هم شته. دوی په جامو کی دیری مړی هم استعمالوی چی د کمیسو نو لستونی په زرتـارو، چرمو اولیسو نو بانـدی ښکلوی. ددوی پرتګونه ۱٤ یا ۱۵ ګزونه رسیږی. ښځی یی عموماً پښتی چی دوی یی پخپله ژبه (کـپی) بولی په پښتو کوی. (*)

(*) دپښتو څیړنو دبین المللی مرکز دغړی ښاغلی محقق نظام الدین سلیمان خیل شفاهی توضیحات.

سنتیا

داهم دکاکړو یو مشهور ښاخ دی او دروایا تو له مخی دوی دسنت نیکه اولاده دی. دتاریخ په اوږدو کی سنتیا کاکړانو توری وهلی او تاریخی رجال یی پیدا کړی دی په کاکړو کی د شمیر په لحاظ له سنځر خیلو څخه وروسته دسنتیا کاکړانو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکړ چی دخان جهان لودی د لوری دسما نا حاکم و او دمخزن افغانی په تالیف کی لو په برخه لری دسنتیا کاکړو څخه و. دوی په هندو باغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غوړ گی، سره خوله، نو حصار، غبر گ، غوڅکی، خانوزی، بلوزی، رودملازی، مستنگ او په ځینو نورو ځایونو کی میشته ددی (۱) سنتیا په لاندنیو څانگو ویشل شوی دی:

۱- پا نیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ٤- سارنگ زی ٥- شهزی ٦- ملازی ۷- عیسی خیل.

سنځر خیل

سنځر خیل په کاکړو کی یوه پښه ده چی دغرغښتو پښتنو په تو لنیز گر و پ پوری اړه لری. دروا یاتو مطابق سنځر نیکه یو تورزن مشر او منلی روحانی شخصیت وچی دمغولو پرخلاف یی اوږدی مبارزی کړی دی او ویل کیږی چی دده مزار په گوسه کی دی. گوسه دکاکړستان د سیمی په ژوب کی مو قعیت لری او ډیر شمیر خلك دده مزار ته ورځی.

پروفیسر اسیان کاکړ په خپل کتاب «پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی» دسنځر خیلو کاکړو په باب لیکی:

«دکاکړو نوابی او سرداری له پخوا څخه دسنځر خیلو په لاس کی ده. دوی د شمیر په لحاظ دکاکړو تر بل هر تبر زیات دی (۲)»

سنځر خیل په لاندنیو څانگو ویشل شوی دی:

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٦٥ مخ.

(۲) همدا اثر مخ ٦٥.

۱ـ علی زی ۲ـ عبدالله زی ۳ـ کب زی ٤ـ برت خیل ٥ـ سنخیل ٦ـ اتمانخیل ۷ـ حرمزی ۸ـ تیمنی ۹ـ عرب خیل ۱۰ـ پنیزون ۱۱ـ نیستی ۱۲ـ کدنیری ۱۳ـ دومران

سوری

ددغی قبیلی د اوسیدواصلی تاتوبی دغورتار یخی سیمه ده چی په مرکزی افغانستان کی موقعیت لری.

دغه قبیله په لودیو پښتنو پوری اړه لری لکه چی دنسب په شجره کی کښل شوی دی د سیانې د زوی پرانگی دویم وروراسماعیل نومیده چی داسماعیل له دریو زا منونه یی مشر سورنومیده چی د ده اولاده اونسل د سوریانو په نامه سره شهرت لری چی دد غی کلمی نه په پښتو ژ به کی مقصد سور رنگ دی: دسورکورنی د پرانگی له ښاخ سره یوځای په دامان کی میشته وه او کله چی یی له دغه ځایه په لیږدیدلو پیل وکړنو په هندوستان اوافغانستان کی خواره واره شول لکه چی اوس هم په دامان کی د سوری اوپرانگی څوکورنی میشته دی. د راولپنډی د ضلعی په چهچهه کی هم تقریباً (۳۰) کوره سور یان استوګنه لری خوپه افغانستان کی دغه کورنی دورکیدو په حال کی ده (۱)

دسوری دواکمنا نونو له جملی نه یوهم سوری شیرشاه و چی اصلی نوم یی فرید خان و. دی: حسن خان زوی او دابراهیم خان لمسی وچی په دیرښه تدبیر او انتظام سره یی په هندوستان کی پاچاهی وکړه:

فرید خان په (۱٤۷۹ع) کال کی په حصارفیروزه کی چی په سترام کی موقعیت لری وزیږید. دی یومدیرواکمن واودده په وخت کی دیرسرکونه، کاروان سرایونه اونورعام المنفعه کارونه ترسره شول:

دمسا پرانو دهوسایی له پاره یی له بنګالنه نیولی د سند هه تر دریاب پوری دعامو لاروترځنګ په هرپنځه کروه وا تن کی یې پاخه سرایونه، جو ماتونه اوځاه ګانی جوړی کړی چی دغه سرایونه ترا وسه هم په اکثر وځایونو کی موجوددی (۲)

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤۳۰ مخ.

(۲) نومورې اثر ۲۹۰ مخ.

فرید خان دهند مغولی واکمن همایون مات اود حضرت علی او شیرشاه لقب یی غوره اود هندوستان په تخت کښینا ست اوتر شپږ کاله واکمنی وروسته یی په (۹۵۲) هجری کال دربیع الاول دمیاشتی په (۱۲) نیټه د کالنجر د کلا دنیولو په وخت کی د بارو تود اورد اخیستلو په نتیجه کی مړ شو اود هندوستان دبهار دایالت په ساسرام نومی ځای کی ښخ شو . تر شیرشاه سوری وروسته یی زوی سلیم شاه پاچا شوچی له هغه وروسته یی دولس کلن زوی فیروزخان ته واکمنی په لاس ورغله، خوهغه دنظام خان دزوی مبارزخان له لاسه چی دسوری شیرشاه وراره و ووژل شواو ده د محمد شاه عدلی یا محمد شاه سوری په نامه سره قدرت ترلاسه کړچی بیا همایون په (۹۶۲ ه) کال کی په هندوستان کی واکمنی ترلاسه کړه .

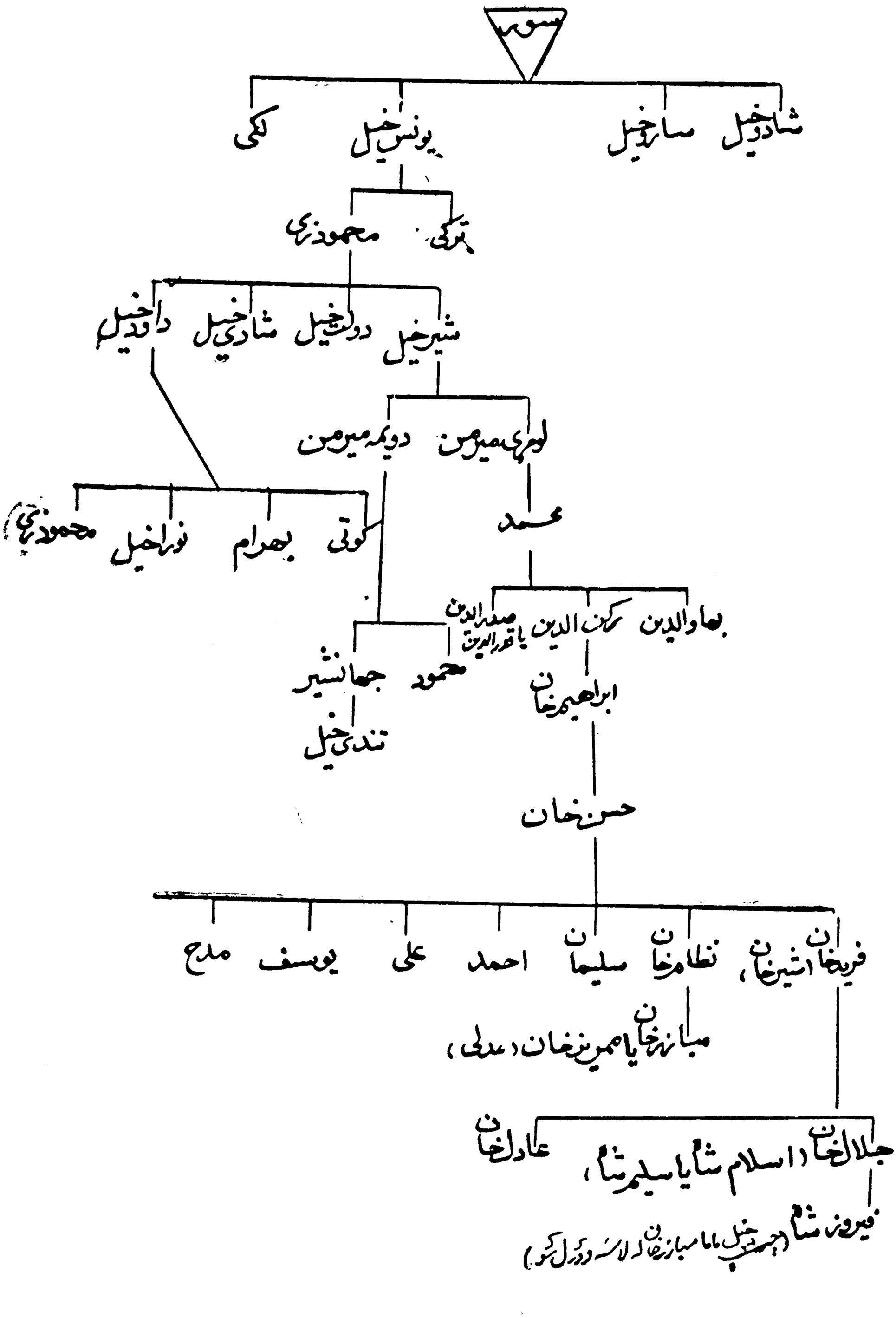
سور
شادوخیل
ساروخیل
یونس خیل
لکی
ترکی
محمودزی
شیرخیل
دولت خیل
شادی خیل
داود خیل
لومړی میرمن
دویمه میرمن
محمد
کوتی
بهرام
نوراخیل
محمودزی
بهاوالدین
رکن الدین
صدرالدین یا قدرالدین
محمود
جهانشیر
تندی خیل
ابراهیم خان
حسن خان
فریدخان (شیرخان)
نظام خان
سلیمان
احمد
علی
یوسف
مدح
مبارزخان یا ممریزخان (عدلی)
جلال خان (اسلام شاه یا سلیم شاه)
عادل خان
فیروز شاه (چیت خیل ماما مبارزخان له لاسه ودرل سو)

سیدگی (سادات)

هغه یوشمیرخلك دسیدگی په نوم سره یادیږی چی دمحلی ناسمو روایتونو له مخی اصلاً سیدان بلل شوی دی اودشمالی وزیرستان دځوی، دویګر، دنده، ورغر، رباط ؛ برمل، اودخوست په دبکی کی اوسیږی.

دغه خلك نن ورځ دیوی کوچنی قبیلی په توګه موجود دی . دوی په لومړی سرکی په دوو برخو ویشل کیږی ملکا خیل اوذکرخیل . دقبیلوی اتحاد له مخی ملکاخیل دابراهیم خیلووزیروسره متحد دی(۱) په لاندینی جدول کی ددوي دخیلونومونه اوداستوګنی ځایونه راغلی دی :

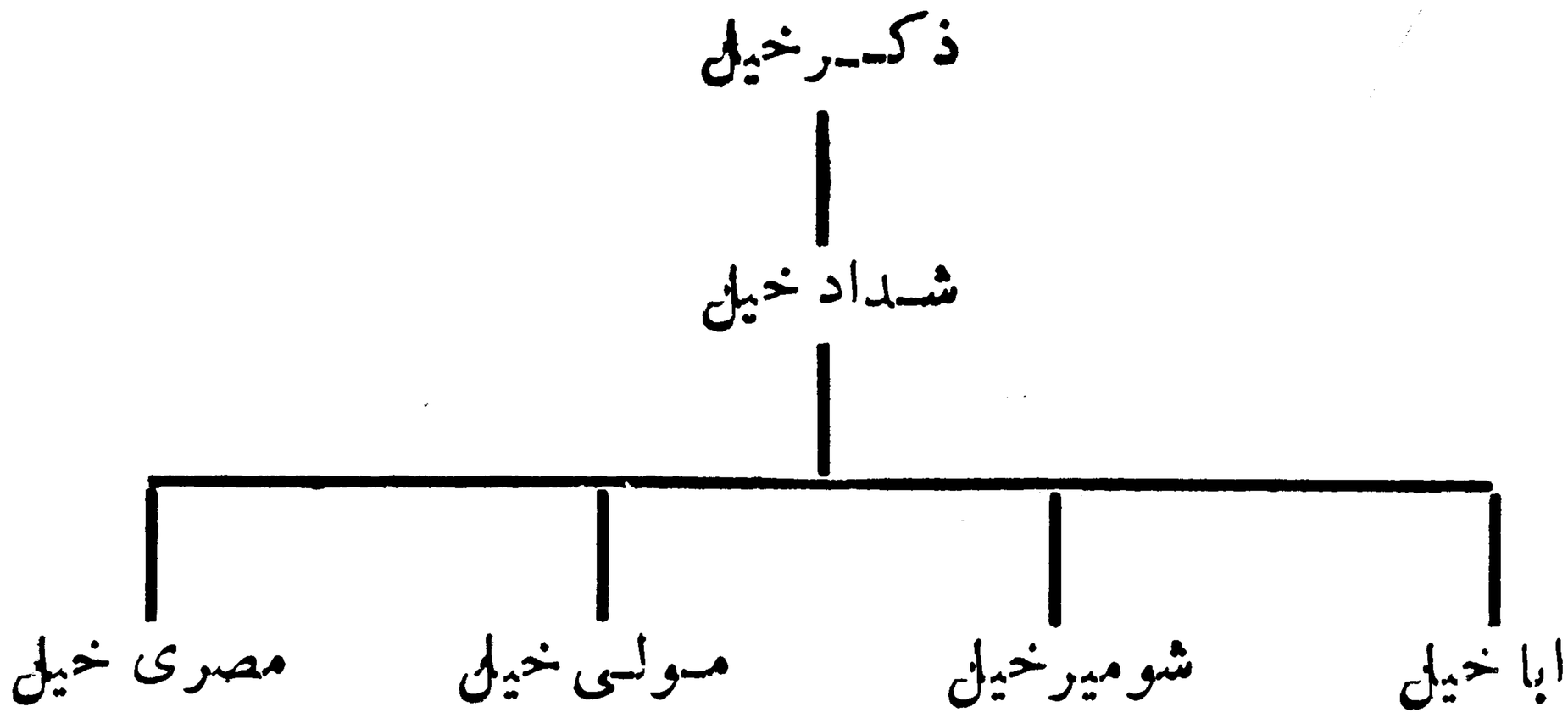

(چی په دنده اورباط کی استوګنه لری)

(۱) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۱۱۲ مخ .

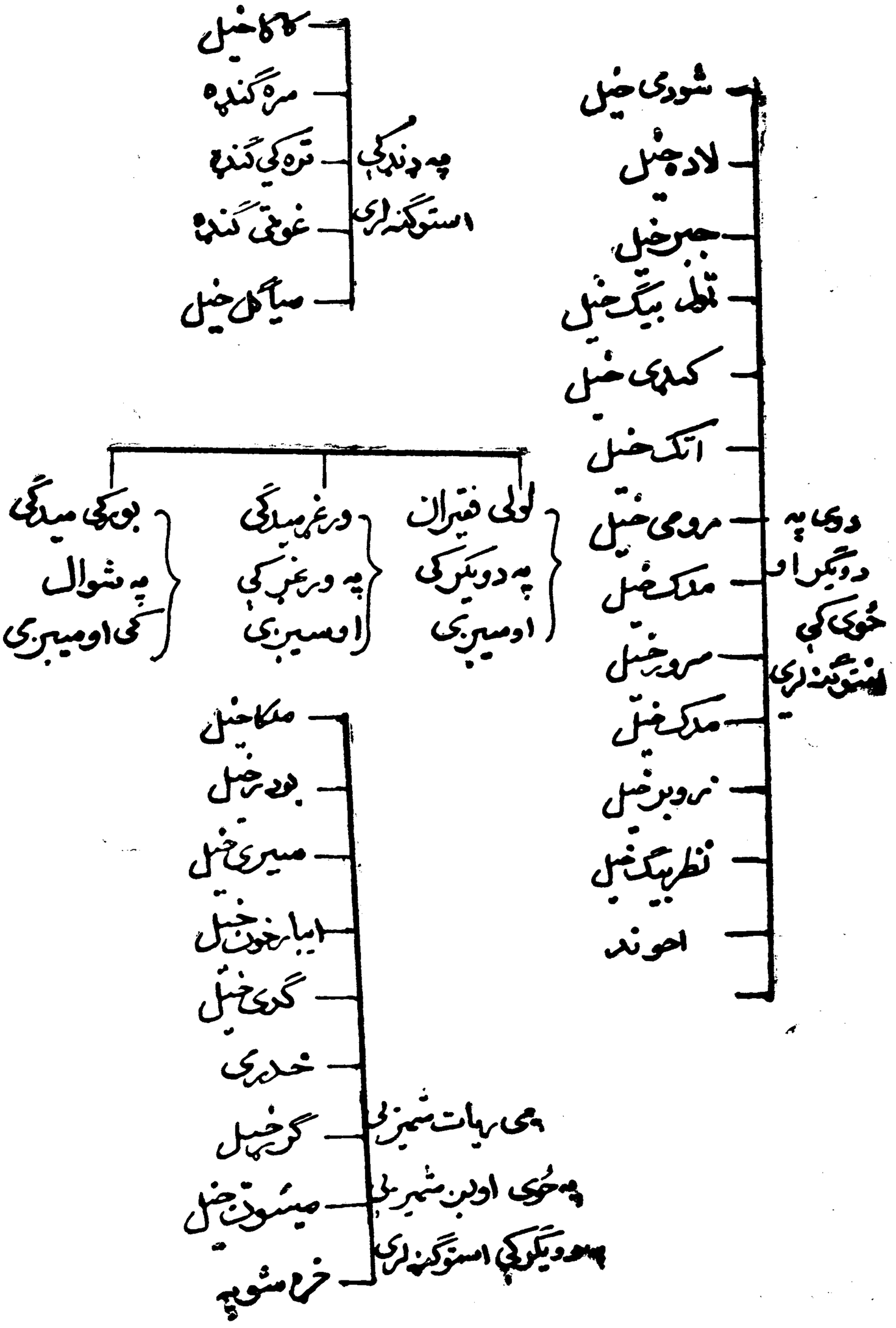

صدا راز حکیم خیل په ډنډی او رباط کې استوګنه لري

شلمانی

دشلمان کلمه دسلم ، سیریمان او سلیمان سره دیره ورته ښکاری چی د پښتنو دیوی لرغونی سیمی (روه) نوم دی .

شلمانی په اصل کی سربنی پښتانه او په مومند وورگډیږی . دوی دلوارگی دشینوار و شمال ته دتاتری په شاا وخواکی استوګنه لری او دخیبر ایجنسی یوه کوچنی قبیله شمیر له کیږی . دتاتری په شاا وخواکی لوی شلمان ، کم شلمان او پرانګ دره مشهورځایونه دی .

شلمانی دیر میلمه پالونکی او غیرتی خلك دی . دوی د میلمنو له پاره ښی حجری لری . په دوی کی د کر کیلی چاری لږی دی ځکه چی سیمه یی غرنی ده . ویل کیږی چی د دوی شمیر داتو زر و تنو په شاا وخواکی دی (۱)

دحیات افغانی له روایت نه هم د شلمان او سلیمان ارتباط ښکاری . حیات افغانی لیکی : «په پیل کی دوی د کورمی د سیند په غاړو کی اوسیدل او د شلمان د سیمی په سبب دوی په شلمانیو بانډی مشهور شول . له دغه ځایه بیا د تیراخوا نه لاړل او له هغه ځایه بیاد پیښور په هشت نگر (هشنغر) کی میشته شول . یوسفزیو په پنځلسمه عیسوی پیړی کی دوی له هغه ځایه وشړل او تر هغه وروسته سلطان اویس سواتی هغوی ته د سوات د سیمی په الاد نده کی ځای ورکړ . د دوی نه یی ځینی اوس هم له یوسفزیو سره لیدل کیږی او د دوی همسایه (رعیت) دی خو شمیر یی دو مره لږ دی چی با ید مخ په ور کید وو ګڼل شی اوا هم زیاتوی چی شلمانی د افغانانو په پخوانیو تاریخونو کی دیګانان بلل شوی خو دا روایت صحیح نه دی . (۲) ځکه چی په پښتنی شجرو کی دوی سربنی پښتانه نه دی .

---

(۱) پښتانه ، لومړی توك ـ ۱۹۲ او ۱۸۱ مخونه .

(۲) حیات افغانی ـ ۶۷۳ مخ .

شمل زی

غلجی پښتانه دی او دتوخو یو ښاخ شمیرل کیږی. ددوی زیات شمیر دنیمروز ولایت دکنګ په اولسوالی کی استوګنه لری چی شمیر یی د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (۳٤۰٦) تنوته رسیږی (۱) یو شمیر شمل زی دپکتیا ولایت دزرملی په اولسوالی کی هم استوګنه لری. په غزنی کی هم زیات شمیر شملزی استوګنه لری.

شیتلک

دکرلانی په ټولنیز ګروپ کی دشیتکو قبیله ډیره مشهوره ده. ددغی قبیلی نه مقصد دوړ، بنوڅی او تنی دی.

ویل کیږی چی ددغی قبیل مشر نیکه شاه فرید نومیده چی وروسته په شیتلک مشهور شو. دشیتلک مور ککی نومیده. په لومړی سر کی دوی دشوال په غره کی اوسیدل چی اوس هم په دغه غره کی ددی خلکو دپخوانی استوګنی ځای په ککی میله (۲) مشهور دی. ویل کیږی چی دشیتلک دښځی نوم بانو و او په دی وجه ددوی اولاده په ((بانوزو)) مشهوره شوه چی وروسته ددغه لفظ داستعمال په وجه بنوڅی شول (۳)

شیتلک دری ښځی درلودلی دیوی ښځی اولاده یی تنی او دوړ دی ددویمی میرمنی یعنی بانو اولاده یی کیوی او سورانی او دریمی ښځی یی دوه زامن درلودل چی جیلم او هویدنومیدل چی ددوی اولاده ډیره لږه او په کیوی او سورانی کی شامله ده.

دوی په پیل کی دتو چی دسیند په جنوب دغره په لمنه کی اوسیدل، خو دسلطان شهاب الدین غوری په زمانه کی شیتکو د بنو په اوسنی سیمه باندی بریدونه پیل کړل

---

(۱) معلومات مختصر دوباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۱٤ مخ.

(۲) میله = مینه یا مسکن (لیکوال).

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۳۹٦ مخ.

په هغه زمانه کی په دغه سیمه کی دهنی او منگل قومونه اوسیدل . ددی حملو په نتیجه کی دشیتک په اولاده کی د کیوی اوسورانی اولس حملی جاری وساتلی چی وروسته بیا منگل اوهنی له دغه ځایه وکوچیدل دهنی د قبیلی لږ شمیر د هند خواته لاړل او یو شمیر یی دمنگلو د قبیلو سره یو ځای دسپین غره په جنوب کی آباد شول . دهنی او منگل د قبیلو تر وتلو وروسته دغی قبیلی دخپل پیر په لار ښودنه دبنو سیمه په خپل منځ کی په دی ډول سره و ویشله چی د میری د مشر زوی کیوی اولادی ته یی سهیلی بر خه چی اوس په میری سره مشهوره ده د ککی تر ختیځو برخو پوری چی په هغه وخت کی زیاته آباده او ښه سیمه وه ورکړه او د کیوی دویم زوی (سمی) ته یی ترنار پوری منځنی بر خه ځمکه او دسورانی اولادی ته یی د کورمی درود شمال تر ((تل) پوری سیمی ورکړل شوی.

دا سیمه په هغه وخت کی خرابه او ځنگلی وه ، خو اوس ډیره ښه ځمکه گڼله کیږی(۱) دشیتکو داولادی یعنی دوړو ، بنو ځیو او تنیو ذکر په خپلو خپلو ردیفونو کی راغلی دی.

(۱) حیات افغانی ۷۲۲-۷۲۳ مخونه.

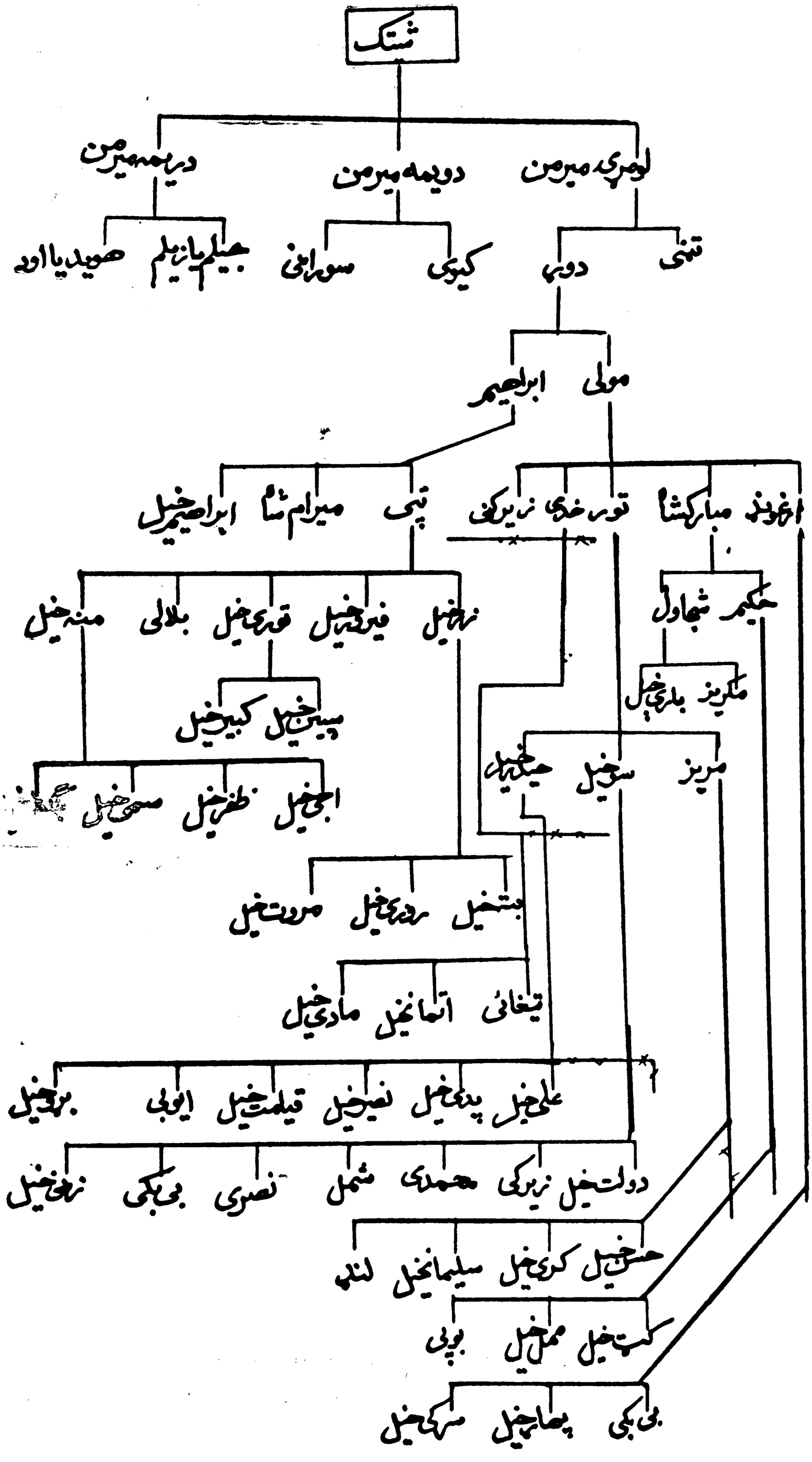

شتک
لومړۍ میرمن
دویمه میرمن
دریمه میرمن
تنی
دوړ
کیوی
سورانی
جیلم یا زیلم
هویدیا اود
مولی
ابراهیم
ارغونډ
مبارکشا
تور
خدی
زیرکی
تپی
میرام شاه
ابراهیم خیل
حکیم
شجاول
مکریز
باری خیل
مریز
سو خیل
حیدر خیل
زر خیل
فیروز خیل
توری خیل
بلالی
منه خیل
سپین خیل
کبیر خیل
اجی خیل
ظفر خیل
مسمی خیل
بت خیل
روری خیل
مروت خیل
تیغائی
اتمانخیل
مادی خیل
علی خیل
پدی خیل
نصیر خیل
قیامت خیل
ایوبی
برو خیل
دولت خیل
زیرکی
محمدی
شمل
نصری
بی بکی
زمی خیل
حسن خیل
کری خیل
سلیمانخیل
لنډه
کټ خیل
ممل خیل
بوپی
بی بکی
پهاړ خیل
سرکی خیل

شیـــرانی

که چیری دنسب شجره وگورونو څرگنده به شی چی شیرانی دسړ بن په تولنیز گروپ پوری یوه اړونده قبیله ده. شمال ته یې دوزیرو قبیله، لویدیځ ته یې ژوب اود منډړ خیلو سیمه، جنوب ته یې د کاکړ و قبیله او ختیځ ته یې هغه قبایل میشته دی چی په دیره اسماعیل خان کی استو گنه لری. (۱)

درواياتو له مخی شرخبون پنځه زامن درلودل یعنی شیرانی، ترین، میانه، بریځ او اورمړ. ویل کیږی چی د شرخبون مشرځوی وخو پلار د مشری پگړی ترین ته په سر کړی وه (۲) له همدی کبله شیرانی دخپل پلار اوورونو نه خپه او یو پیغام یی کاکړ ته چی د ده مورنی نیکه و په دی شرحه واستاوه: چی زه دلته د یر په تنگ شوی یم، را شه او ماله ځانه سره بوځه. کله چی کاکړ دا خبره واوریده دخپلو څوتنو زامنو سره د شرخبون کورته راغی اوورته یی وویل چی شیرانی پریزده چی زما سره لارشی. شرخبون په دی خبره راضی نه و کله چی شیرانی په تلو با ندی تینگار و کړ نو په دغه وخت کی ترین په قهر شو او ورته یی وویل چی شیرانی پریزده چی د کاکړ سره لارشی کـه چیری هغه دلته نه وی نو ځه به وشی. په پای کی کاکړ شیرانی له ځانه سره بوت او شیرانی هم ژمنه و کړه چی ده اوده اولادی ته دی هیڅکله سرینی نه ویل کیږی (۳) په همدی توگه د خپل مورنی نیکه یعنی کاکړو په کورنی کی شامل شو او په ښو او یـدو کی د غرغښت د تولنیزی دلی سره اړیکی لری.

د شیرانیو سیمه د گومل دری جنوب ته موقعیت لری. د ملیمانو غرهم د دوی په سیمه کی پروت دی او د وزیرو په شان د دوی سیمه هم غرنی ده.

شیرانی په عمومی دول په ونه منځنی، دنگر، غښتلی، سخت سری او فعاله دی. شیرانی اکثره د کرنی او مالداری په چارو بوخت دی. که څه هم د کروندی

---

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۲۷۷ مخ.

(۳) حیات افغانی - ۲۵۰ مخ.

څمکی یې لږی ،خو دوه فصله دی اوغنم ، اوربشی ، وریجی جوار اوتمباکو پکی کرل کیږی . همدا راز د دوی د غر ونو لمنی په للمی د ول سره کرلی کیږی. دوی دغوایانواوسخوندرورو زنه کوی او هغه شیرانی چې په غرونو کی استوګنه لری نودوی دپسونواووزور می هم سا تی :

دوی قبیلوی خصوصیات لری اودقوانینوتابع نه دی . ددوی سره د قبایلو په څیر چلند کیږی دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کی استوګنه لری .

دشیرانیوقبیله په دریوعمده خیلو نوو یشل شوی ده چې په لاندی ډول دی : اوبه خیل ، حسن خیل اوجوهرخیل. ددوی دشمیر صحیح پته نشته. خو په ۱۹۶۱ ع کال کی دستوریانواوشیرانیو مجموعی شمیر (۱۷۲۸۲) تنه ښودل شوی دی(۱)

شینواری

شینواری دپښتنویوه مشهوره قبیله ده چې د سربن په تولنیزګروپ پوری اړه لری اودسپین غره په شمالی لمنواودننګرهارپه جنوب ختیځ کی میشته دی . ددوی یوه برخه، په لوارګی، څوکورنی یې دکوهاټ په څنګلونو کی ،دکونړ په سره کمره ،دپروان ولایت په غوربند اوکشمیر کی هم استوګنه لری .

په «پښتانه دتاریخ په رڼا کی» دشینواروپه باب داسی راغلی دی: « لکه چې دشجری څخه، معلو میزی کاسیان په یو ولسوخانګویشل شوی دی چې دشینوارو قبیله هم په دوی کی شامله ده. لکه چې دپټې خزانې د رو ایت نه معلو میږی دخرشبون په اولاده کی دکند اوځمند اولاده دغوږی مرغی نه د غزنی، کابل او دپښورد وادی په لورمهاجرت پیل کړ. نو په دغه وخت کی کاسیان بیرته د سلیمان غره ته لاړل اوهلته میشته شول. البته دکاسیانو یوی قبیلی (شینواری) د خانې خیلوسره مهاجرت وکړاودخیبرپه شمال اوجنوبې غرونو کی میشته شول (۲)

---

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۶-۱۳۲۷ مخونه.

دشینوا روشمال اویدیځ ته دخوګیانیوقبیله ، شمال ته یی دکابل سینداو او دمومندوقبیله ،ختیځ ته یی دډیوړند کرښه ترلواړګی پوری امتداد اوداپر یدیو دقبیلی سره پوله لری اوجنوب خواته یی سپین غرموقعیت لری. دوی دهسکی مینی (ده بالا) ،مومنددری ، نازیانو ، اچین اودوربابا په اولسوالیواود چپرهارپه علاقه داری کی استوګنه لری.

دغه قبیله په لومړی سرکی په دووپلارو ویشله کیږی چی یوه ته سه پای او بل ته عبدالرحیم خیل وایی. چی سه پای مشرورو راوعبدالرحیم خیل کشو ورور دی. مشرورورپه خپل منځ کی اووه تپی دی : حسن خیل، حمزه خیل، لیاس-خیل، ریندادخیل ،حیدرخیل ، بابر خیل ،سلیمانخیل او کشرورورو یی په دری تپوویشل شوی دی اوهغه له علی شیرخیل ، عدل خیل اوسنګوخیلوڅخه عبارت دی :

ددغوخیلونوداستوګنی ځایونه :

۱ـ حسن خیل : حسن خیل دهسکی مینی داولسوالی په اوغز، ګورګوری، پاپین ،شیخ میدان، باغی بند، شپوله اوګیزاره کی پراته دی .یوشمیرحسن خیل په غوښت دره کی هم استوګنه لری. ویل کیږی چی د حسین خیلوشمیر به (۱۶۰۰) تنه وی .

۲ـ حمزه خیل: دوی په خپل مینځ کی دوه تپی دی چی یوه احمد خیل او بله یی مغدود خیل دی. احمد خیل اکثره په ده بالااو لږشمیریی په تنګی ،شرمبنی اولرواحمد خیلوکی اوسیږی. مغدود خیل په ګاګره، ګجهه، مریز، سنګوټا او راوګی کی استوګنه لری .

۳ـ لیاس خیل : لیاسخیل (الیاس خیل) اکثره په هسکی مینی، ګیزاره لږشمیر یی دهسکی مینی په تنګی اویوشمیرپه نری او بوکی اوسیږی اودجعفریانوپه نامه څوکورنی یی بیادکوچیانوپه ډول ژوندکوی .

٤ـ ریندادخیل: دمامند په‌تنگی، باغ، اچین اوگـردی کی پـراتـه دی. داښاخ په څلوروڅانگو ویشل شوی دی اودپا خیلو، الیکه خیلو، بام خیلو اوخلیفه‌خیلو څخـه عبارت دی .

٥ـ حیدرخیل: داتپه پـه خپل مینځ کی دوه پلاره دی چی یوه تـه «نیمی در» اوبل ته «ممه خیل» وایی . ممه خیل په لنډی، مورگی چینه، د اوښی، اسدخیلو، تریلی، میدانك، سره کلا اوهجـوم کلی کی میشته دی.

٦ـ سلیمان خیل: پـه توتگی، وچکوټ اودکوشتل په کلیـو کی اوسیږی :

٧ـ بابـرخیل : دایوه کوچنی څانگه ده چی یـوشمیریـی پـه صندق، بټن او چهل گزی کی اوسیږی :

٨ـ علی شیرخیل : داد عبد الرحیم خیلویوه څانگه ده چی څه برخه یی پـه لوارگی اوڅه یـی پـه افغانستان کی میشته‌ده. دوی پـه اووتپو باندی ویشل شوی دی اوهغه له عیسی خیلو ، باخیلو، تـرخیلو، پیروخیلو، اش خیلو، خوگا خیلو اوشودن‌خیلـوڅخه عبارت دی:

٩ـ عدل خیل: داهم دعبدالرحیم خیلویوه پښه ده . داتپه پـه خیل مینځ کی دوه پلاره دی یعنی عثمان خیل او کرگـوخیل .

سنگوخیل: سنگوخیل په‌دریو پلارینو باندی ویشل شوی دی: گدوخیل، څلورپلاری اوغنی‌خیل. سنگوخیل دمندئی څخه ترغنی‌خیلوپوری دنازیانو په دروکی پراته‌دی.

له دی کبله، چی د شینوارو یوه برخه‌دخیبردتاریخی دری په شـا اوخـواکـی استوگنه لری نوخیبریانوپه نامه سره‌هم یا دیږی چی اورکزی اواپریدی هـم په همدی نومونوسره مشهوردی .

دتورخم اوشمشاد سیمی هم د علیشیرخیلوشینوارو داستوگنی‌سیمی دی . دلوارگی شینواری‌په خپلوخیلونوکی ویش د حجری له مخی ترسره کوی چی اوس دهرخیل حجری‌په‌لاندی ډول دی :

خوگاخیل (۱۷۲) حجری، شیخ ل خیل ۶۸ حجری، اشر خیل ۲۳ حجری، مختارخیل ۲۱ حجری اوغنی خیل ۳۵ حجری. دلوارگی شینـواری اکثـره د سوداگری په چاروبوخت دی اوهغه ترانسپورتی تجارتی لاری چی دکابل او پیښورترمینځ چلیږی دهمدی خلکوپه لاس کی دی (۱) .

د لـوارگـی شینـواری د افغانستـان د شینـوارو سره مبنی اریکـی لـری .

د لـوارگـی دشینـوارو شمال خواته شلمان شمـال ختیځ ته یی ملا گوری اوجنوب ختیځ ته یـی اپریدی موقعیت لری. دلوارگی سیمه د تور خـم نه دخیـبر داپریدوترسر حده شپږ میله اوږده اودری خلور میله پلنه ده :

شینواری په میلمه پالنه کی مشهوردی. ددوی حجری تل دمیلمنواومسا پرو پرمخ خلاصی وی. دحجروترخنگ یی جوماتونه هم شته په دوی کی د جرگی سیستم دیرقوی دی اواکثره خلك خپلی لانجی دقومی جرگو نه لاره اواروی : دلوارگی شینواری اکثره خپلی جرگی پهسپین جوما ت کی چی دلوارگی ترمینځ دلویـی هدیری سره موقعیت لری جوړوی په شینوارو کی لـکه د نورو پښتنی قبیلو پهخیردنـنواتی دودهم دیرقوی دی چی اروميرویـی قبلوی اومنی یـی .

په دوی کی دسولی کولودودهم دپخواپه شان په خپل حال پـا تـی د ی چـی (تیږه) یـی بولی اواپریدی ورته (کانپی) وایـی (۲) .

همدارازدباجوړپه الینگار، چمرکنډ، شاوگی ، شیخ با با اوسـره کمـره کی هـم شینواری استوگنه لری:

دشیگل شینواری تقریباًدری سوه کاله پخوادځینوعواملو له کبله د سره کمره خواته تللی دی اودشیگل ځمکه یـی له نوروقومونوخخه چی په هغه و خت کی کافران وونیولی وه. دشینوارورا تگ شیگل ته اودنورو قو مو نوخخه دشیگل نیول دشیخ بابا په مشری چی اصلی نوم یـی (ذکریا) دی ترسـره شـوی دی.

---

(۱) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتو نستان ۵۷ مخ.

(۲) پښتانه کابل ۱۳۴۹-۲۸۰-۱۸۶ مخونه .

ددوی سره دشیگل په نیولوکی ماموندوهم ملگرتیاوکړه . شینواری دکافرانو دسخت مقاومت سره مخامخ شول په تیره بیاهغه وخت چی دکنډرو کلا محاصره شوه نوشیخ باباامروکړچی ټول شینواری دی دکلادسو ځولوله پاره یوه یوه گیډی لرگی راوړی نوموړی کلاوسوځل شوه اوشینواری بریالی شول چی وروسته شیخ باباد شینواروترمینځ شیگل وو یشه چی په دی ویش کی ادرم خیلو (عبدالرحیم خیلو) ته کټه سید، امان کوټ، گر بوړی، کنډرو، زبربت داگ، ملا علم کلی، شینکی، غرتنگی اوشنگرشاورسیدل.

سلیمانخیلوته چاکوړی، شینگرگل، نیم لاچی، سیمه لام، بنردیت، سورمل، برگله یی اوماټینه ورسیدل (۱)

په لواړگی کی دعلیشیرخیلو څانگی دادی: خوگاخیل، شیخ مل خیل، پیروخیل، میردادخیل، اش خیل، مختارخیل، غنی خیل، پتمی خیل، بسی خیل، طالب خیل، سیدخیل، اشرف خیل، طوطی خیل، شربی خیل، بابی خیل، شدانخیل، مادورخیل، میاخیل اوعالم خانی:

دننگرهار په ولایت کی دشینواروشمیر (۱۵۵۲۷) تنه، دکونړ په ولایت کی (۵۰۰۰) تنه (۲) دلواړگی شینواری (۱۳۷۷۰) تنه اودسره کمره شینواری (۱۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی (۳)

طوطاخیل

داندړو دقبیلی یوښاخ اود غلجیو دټولنیز گروپ په ډله کی راځی. څرنگه چی ددوی. اصلی ځای د غزنی په ولایت کی ونودوی دځینو هواملو له کبله خپل اصلی ټاټوبی. پری ایښی اواوس د پکتیا په ولایت کی استوگنه لری. دغه خلک په سید کرم کی دگردیزیو، منگلو، ځاځیو، څدرانیواوداحمدزیوتر منځ

(۱) دپښتنو ټولنیز اقتصادی جوړښت ۲۸-۲۹-۳۰ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۵۷ - ۵۸ مخونه.

(۳) نوموړی اثر (۳۷) مخ.

ژوند کوی. دوی دکرنی، مالداری اوسوداګری په چاوو بوخت دی. دپکتیاولایت دطوطاخیلو شمیر په ۱۳۵۴ کال کی (۲۲۳۴۰) تنوته رسیده (۱)

عبد الرحیم زی (ادریم زی)

دغه قبیله دغلجیو په تولنیز ګروپ کی شامله ده اوداحمدزیو یوښاخ ګڼل کیږی. عبدالرحیم زی اکثره دننګرهار او لوګر په څیړو برخو کی استوګنه لری. یوشمیر عبدالرحیم زی دلغمان دولایت او ننګرهار ترمینځ دتورغره په لمن کی او سیږی چی دوی کوچیان دی (۲) همدار ازد لغمان دقرغیو په اولسوالی کی ددوی شمیر (۳۵۵۷) تنوته رسیږی .

ددغی قبیلی ټول شمیر د(۶۲۲۰)تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی. یو شمیر عبدالرحیم زی دننګرهار ولایت دکامی په اولسوالی اودکوز کونړ په اولسوالیو کی هم میشته دی (۳)

علی خیل

که چیری دنسب شجره په غور سره وکتل شی نوجوته به شی چی سلیمان چی دهغه څخه دسلیما نخیلو قبیله رامنځ ته شوی د وهم ورور علی نو میده چی دهغه اولاده په علی خیلو سره شهرت لری. دوی غلجی پښتانه دی .حیات افغانی دعلی خیلو په باب داسی لیکلی: «دزرمت سیمه چی پښتانه یی زرمله بولی نیمایی اوسیدونکی یی علی خیل دی. پاتی یی په مقراو نوروسیمو کی استوګنه لری .دعلی خیلو دمندوزی دښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چی دوی وړی څانګی یی پیدن خیل اوچندن خیل دی چی ددری کوتی په زامه سره هم

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۳۵ مخ.

(۲) دادر یم زیو کوچیانو سره دلیدنی اوکتنی په ترڅ کی می دهغوی دځینو سپین زیر ومشرانو څخه همدومره معلومات راټول کړل .(لیکوال)

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۱۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پادیزی چی دخوست په سیمه کی ددوی تقریبا څلور سوه کورنی میشته دی (۱).

یوزیات شمیر علی خیل دپکتیکادولایت په مرکز شرنه کی استوګنه لری چی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۳۶۸۴۷) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی.

دغزنی په ولایت کی علی خیل دغزنی په مرکز، دمقرپه اولسوالی، دګیلان په علاقه داری، دقره باغ په اولسوالی اود آب بند په علاقه داری کی استوګنه لری چی په هغه ولایت کی ددوی شمیر (۳۲۸۴۸) تنه ښودل شوی دی.

لنډه داچی په ټول افغانستان کی ددوی شمیر د(۸۳۵۴۳) تنو په شااوخوا کی دی (۲) دپکتیاولایت دځاځیو په اولسوالی کی هم یوه څانګه د علی خیلو په نامه پادیزی، مګر دغه علی خیل ځاځی دی.

عمر خیل

عمرخیل هم دپښتنو دغلجی دتولنیزی دلی پوری یوه اړونده قبیله ده چی ددوی استوګنی اصلی ځایونه دمیدان ولایت دنرخ علاقه داری اودلغمان ولایت دمرکز پوری مربوط دچهار دهی سیمه اوهمدارا زدکندز ولایت د علی آباد سیمه ده. همدار ازیوشمیر عمرخیل د بلخ دولایت دشولګری په اولسوالی کی هم استوګنه لری.

عمرخیل اکثره دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی، خوځرنګه چی دوی دعلم اوپوهی سره زیاته مینه لری نویوشمیریی په دولتی ملازمتو نومصروف دی (۳)

دلغمان ولایت دمیشته عمرخیلو شمیر (۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) حیات افغانی - ٤۱۰ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سر حدی کشور - ۷-۷۳- ۷۷ او ۷۸ مخونه.

(۳) دعمرخیلو دسپین زیرو اومشرانو سره دهغوی په باب تر لاسه شوی معلومات.

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ٤۲ مخ جدول.

عیسی خیل

عیسی خیل غلجی پښتانه دی اوځانونه په سلیمانخیلو ګډوی. دوی باید د هغو عیسی خیلوسره اشتباه نه شی چی دنیازی داولادی څخه دی. عیسی خیل اکثره د کابل ولایت اویوشمیریی په نوروځایونو کی په متفرق اوخواره واره دول اوسیږی.

عیسی خیل

دوی په اصل کی متوزی پښتانه دی اوپه لودی قبایلوپوری یوه اړونده قبیله ده . عیسی خیل په اصل کی دنیازی ابن لودی اولاده ګڼله کیږی .

ویل کیږی چی په پیل کی دنیازی قبیله چی عیسی خیل یی یوه څانګه ګڼله کیږی دشلګرپه سیمه کی چی د غزنی له توا بعوځخه دی میشته ووچی وروسته داندرواونوروغلجیودغلبی له کبلهددغه ځایه څخه لیږدیدلوته مجبورشول اود سلیمان دغره په ختیځ ولمنواوتانك کی میشته شول . دوی په هغه وخت کی دشمیردلږوالی له کبله دغلجیوسره دمقابلی توان نه درلود.

کله چی په (۱۴۵۰) عیسوی کال کی بهاول لودی د هندوستان واکمن شو نود خپل قدرت دپیاورتیاله پاره یی له افغانستان نه دخپلی قبیلی خلك اونورپښتانه دنوکری اونوروپوځی دندود ترلاسه کولو له پاره راوغوښتل اوپه هندوستان کی یی دپښتنود میشته کیدلو له پاره یوعام فرمان جاری کړ. نوپه دغه وخت کی دنیازیوله قبیلی نه هم اکثره خلك هندوستان ته وکوچیدل اوپه شاهی دربار کی یی ملاز متونه ترلاسه کړل چی دهغوی له جملی نه هیبت خان نیازی اوعیسی خان نیازی چی اولاده یی په عیسی خیلوسره شهرت لری د سوری شیرشاه دواکمنی په وخت کی دخپل لیاقت اوپوهی په سبب دامارت رتبی ته ورسیدل اودومره شهرت یی ترلاسه کړچی هیبت خان داعظم هماپون خطاب ترلاسه کړاودپنجاب صوبدار

شواوعیسی خان دشاهی دربارخاص مشاورو چی ددی وروسته د سلیم شاه سره په جگړه کی ووژل‌شواودوی دهندوستان نه د غی سیمی ته راستا نه شول (۱)

دعیسی‌خپلوسیمه داباسین په اوزد وکی‌تردیرشومیلوزیاته غزیدلی‌ده. سوریی دولس میله دی او په دریو خوا ووکی لوروغرونو په غیږ کی‌نیولی‌ده . د دوی سیمه‌دیره‌حاصلخیزه‌ده‌چی‌پریمانه‌اوبه اوگڼ شمیرنفوس لری او دیرښه کښت یکی کیږی (۲)

کله چی عیسی خیلود لومړی ځل له پاره په دغه ځای کی خپله قبضه ټینګه کړه نودوی پرخپلوښاخونو با ندی مقبوضه سیمه وویشله پـه دی دول چی ممون خیلوته یی یووبرخه، زکوخیلوته‌یی یوه برخه، اپوخیلوته یوه‌برخه‌او بنبیره‌ته یی یوه برخه ورکړه . ددوی نوری څانګی دا دی : شمشی خیل ، احمد خیـل ،خضر-خیـل ، بهارخیل، بادین زی، پرالی‌خیل، شیخ عمرخیل ،عثمان‌خیل ،عمرخیل، میرزا خیل‌او خانی خیل(۳)

غرشین

د غرشین قبیلی‌دسیمی‌دتمـیی دوجهی‌په باب داسی ویل کیږی‌چی‌د دوی نیکه یودیر منلی‌اوخدای لمانځونـکی انسان وچی‌د خپلی دعا په سبب یی یووچ غرشین کړ. حیات‌افغانی لیکی: څرنګه چی د پښتوپه ژبه کی‌دده نوم له دووکلمو(غر) او (شین) نه‌مرکب شوی دی‌نو دده‌او لاده هم د هغی پـه سبب په غرشینو بـا نډی مشهورشوی دی .

غرشین اکثره دکندهارپه‌غرنیوسیمو کی میشته دی او دوی ته خلك په‌درنده سترګه‌ګوری . د غـرشینو څوکورنی دراولپـنډی د ضلعی د برهان د سیمی پـه غرشین نومی ځای کی استوګنه لـری (٤)

---

(۱) حیات افغانی ـ ۸۷۹ـ ۸۸۰ مخونه.

(۱) د کابل سلطنت بیان دوهم‌توك ٤٧ مخ.

(۲) حیات افغانی ٧٨٤ مخ .

(۳) نوموری‌اثر ۲۵۷ مخ .

غرغښت

دپښتنو په قبایلو کی یوهم دغرغښت تولنیز ګروپ دی چی په دغه تولنیز ګروپ پوری یوشمیر قبیلی ،خانګی اوخیلونه اړه لری. دوی دغرغښتی پښتنو په نامه سره هم شهرت لری .دا سری په پښتنو کی دیر مشهورنیکه دی اوله پخوازمانوخخه مورخانوددهنوم اوحال لیکلی دی. په پښتنی عنعنه کی هم دا سری یوخورالوی پښتون اومشهورنیکه ګڼل کیږی . ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابوالفضل علامی (١٠٠٦ هـ) داکبرمغولی پاچامؤرخ په دی دول سره کوی «په پښتنو کی دری ورونه بیتنی ،غرغښت اوسربن دیرمشهورنیکونه دی»(١)

دروا یاتو سره سم دی د٣٨٨هـ کال په شااوخواکی ژوندی و.

د« پښتواو پښتانه نه په سهیلی پښتو نخوا» نومی کتاب لیکوال د غرغښتو په باب داسی عقیده لری : «غرغښت اصلاله دووتورو(کلمو) څخه مرکب دی چی غراوغښت دی اودغه زړه آریایی کلمه دګورګښت، ګرګښت ،غورګښت اوغرګښت څخه را وتلی ده چی معنی پی دغروګرځیدونکی یاپه بله ژبه د غ رواوسید ونکی رائی اومـوږ غرغښتیان دغروال ، فرزندان کوه، زا ده ګان کوه او یاد غرزیو په نومونو سـره هـم یادولای شو (٢)

دروایاتو مطابق دغرغښت دری زامن درلودل یعنی دانی ، بابی اومندو چی په دوی کی ددانی داولادی شمیرزیات دی اوددانی په اولاده کی دکاکړوقبیله د یره مهمه ګڼله کیږی (٣) چی ذکربه یی په خپل ردیف کی شو ی دی .

په غرغښتو کی نوری مشهوری څانګی دادی : ١- پښی ٢- ناغر٣داوی ٤- ګدون یاجدون. دغرغښتو یوشمیر دراولپنډی دضلعی په چهچهه اوهم د هزاره پـه سیمو کی میشته دی لـکه چی په چهچهه کی یوه سیمه دغرغښتی په نامه سره یادیږی.(٤)

---

(١) آ ئین اکبری لومری توک ١٩١ مخ .

(٢) پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کی - ٣٧مخ.

(٣) پښتانه دتاریخ پـر نښا کی - ١١٦٤- ١٣٢٧ مخونه .

(٤)حیات افغانی٣٧٩مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

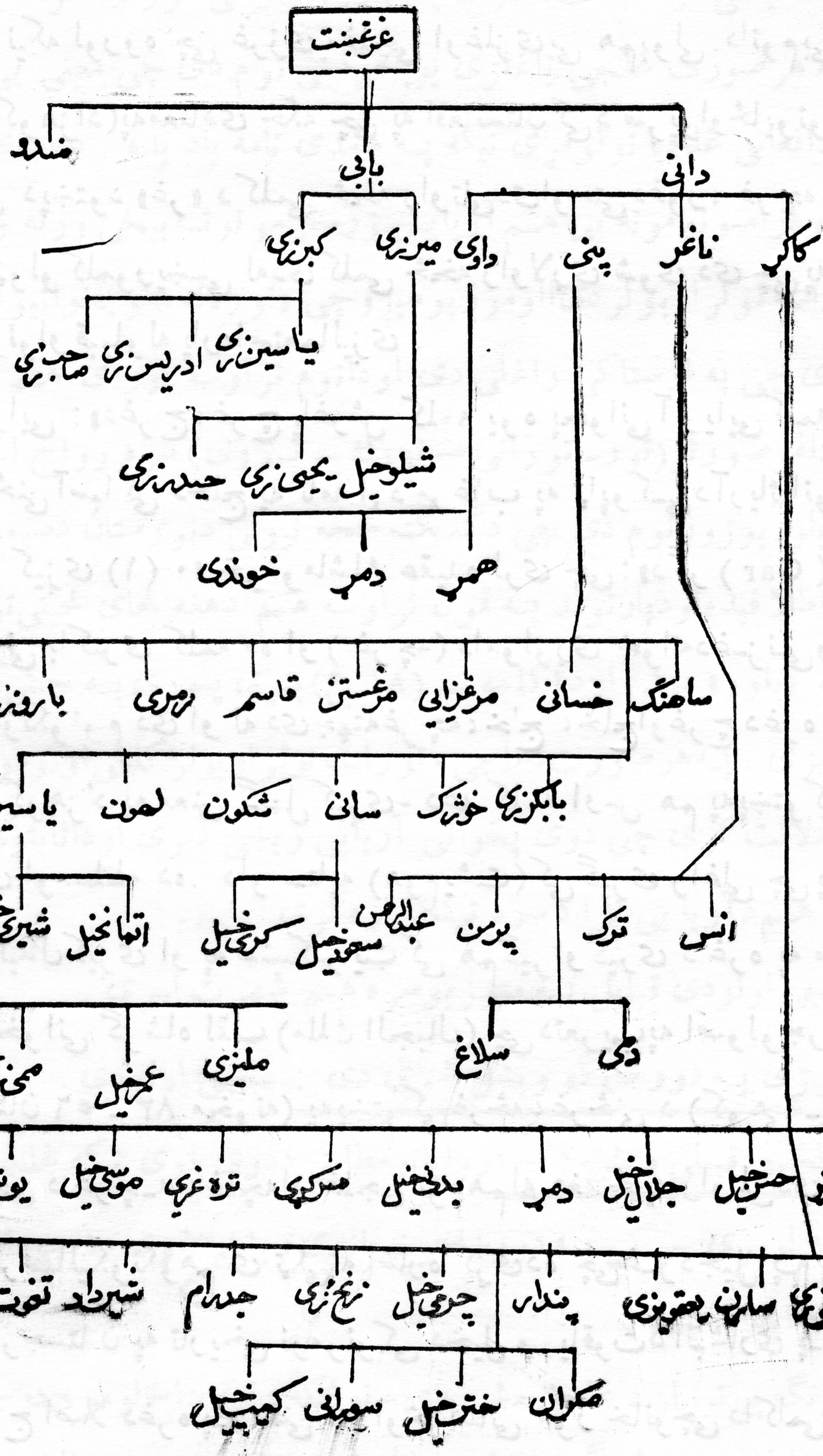

غلجی

دپښتنو دقبیلو په لړکی یوهم د غلجی قبیله ده چی دبی بی متوله نسله څخه ده چی دبیت نیکه لوروه چی غرزی، غلجی اوغلزی یی هم بولی. دانوم بی له شکه د(غرزی)او(کوهزاد)په معنادی څکه چی په افغانستان کی د سړیواوځایونودزیاتو نو مونوریښی دپښتود «غر» دکلمی څخه راوتلی دی اوحتی دغور، غرچه، غرج غاج اوخاج دتولو کلموریښی له دی کلمی څخه راولاړی شوی دی چی په منځنی آسیا کی دځایونواو قبیلو له پاره استعمالیزی .

یارتولد وایی : «دغرج، غرچ یاغرش کلمه یوه پخوانی آریایی کلمه ده چی تراوسه په منځنی آسیا کی دخاج په نامه اود مرغاب په تاپوکی دآریائیانواستو-ګنځی ته ویل کیږی (۱) » خوتوماشلم عقیده لری چی: «دګر (Gar) یعنی غرکلمه لرغونی باکتری کلمه ده او (غرچه) دامولوری خواته دغزنی ولایت د آریایی اوسیدونکونوم دی او له دی جهته غرچه، خاج ، خاج اوغرچ دغره زوی یا غرزی دی اودکوهزاد په معنی ګڼل کیږی- دغه کلمه اوس هم په پښتو کی دغره په معنی ژوندی اومسلطه ده. داو ستاپه (هوم یشت) کی ګیری راغلی چی په خرده اوستا کی هم لیدل کیږی او په سنسکریت کی هم ګیراوګیری د غره په معناده . حتی عربانود پخوانی ګرشاه لقب (ملك الجبال) چی دتعریب په اصولو جرشاه دی (تاریخ طبرستان ٥٦ - ٨٣ مخونه) په پښتو کی غرځه، غرځنی د (کوهی - غرنی) په معنی دی چی د غرچه ، غلچه او غلجی نوم هم له هغه ځایه راوتلی دی

عربی جغرافیالیکونکوهم ی تکی ته اشاره کړی ده چی غردجبل په معنی د غرشستان اوغرجستان په تاریخی نومونوکی دخیل و. یاقوت د البشاری په حواله وایی چی: غرج اصلا دغره په معنی دی اوخراسانی مور خانوچی داکلمی دخپلو هیواد والو څخه اوریدلی دی هم دغرجستان نوم په اصلی شکل «غرستان» لیکلی

---

(۱) قدرت الله حداد « غرزی ، غلجی او خلجی دتاریخ پوهانو نوله نظره» ، دکابل مجله ۳ ګڼه ۱۸ جلد ٤ مخ .(۱۳۳۸ کال .

دی چی دغرستان څخه عبارت دغره اوسیدونکی دی . منهاج سراج جوزجانی چی زموږ دهیواددمورخینو څخه وزیاتره دعربو دغرجستان او غرشستان پرځای غرستان لیکی اودطبقات ناصری په زړونسخوکی څوواره غرستان لیدل کیږی .

په هرصورت غلجی یاغلزی یوپخوانی نوم دی چی معنی یی دغره زوی دی اودافغانی غلجیانولومړی نیکه په همدی نامه یادیده . ده دری زامن درلودل اودزامنونومونه یی هم آریایی زړونومونوته بیخی ورته والی لری چی هغه توران، تولراوبولردی ااوموږ پوهیږوچی «تور» له هغو پخوانیو اریایی نومونو څخه دی چی په اوستاکی راغلی دی اودانوم تراوسه پوری هم په پښتنوکی په مختلفوصورتو (تور- تورانی - تورك - توری) سره رواج لری. همداراز بولریابلوریوزوړنوم دی چی دگلگته څخه نیولی دنورستان دسیموپوری خلکو باندی اطلاقیده اودبارتولد په قول تراوسه هم دهغه ځای ځینی تورپوښه قبایل ځانونه «بلور» بولی اوداکلمه تر (۱۸ ع) پیړی پوری په چینی کتابونوکی لیدله کیږی . په هرصورت دغلجی، توران، تولراوبولر کلمی اونومونه ټول پردی باندی دلالت کوی چی دوی پخوانی آریایی ریښی لری اوداثابتوی چی افغانی غلجیان هم دآریایی نژاد سره تینگه اړه لری .

غلجی اولودی قبایل په متوزیوسره هم شهرت لری .

متوزی په دووڅانگو ویشل شوی دی : غلجی اولودی .

دغلجیو دقبیلی ویش : — دروایاتومطابق ددوی لوی نیکه غلجی وچی دغه قبیله په لومړی سرکی په دووښاخونوباندی ویشل شوی ده چی لومړی توران اودویم ابراهیم .

څرنگه چی توران د غلجی مشرزوی ونوځکه دغه ښاخ لومړی درجه گڼل کیږی. دتوران ښاخ په دووڅانگو باندی ویشل شوی دی لومړی هوتك دویم توخی چی دغه دواړه څانگی وروسته بیا په نورو ډیرو شعبو اوڅانگو باندی ویشل شوی دی (۱)

(۱) حیات افغانی، ۲۶۸ مخ

ابراهیم دوه زامن درلودل چی دهغه دشپږو لمسیا نو نه شپږلوی ښاخونه رامینځ ته شوی دی چی دابراهیم غلجیو په نامه سره یادیږی په دی دول چی سلیما نخیل، علی خیل اواکاخیل چی دا دری واړه ښاخونه مجموعاً دخپل نیکه (ایزب) په نوم بلل کیږی. څلورم سهاك، پنځم اندر، شپږم تره کی چی له دوی نه وروسته نوری ډیری څانګی هم رامنځ ته شوی دی.

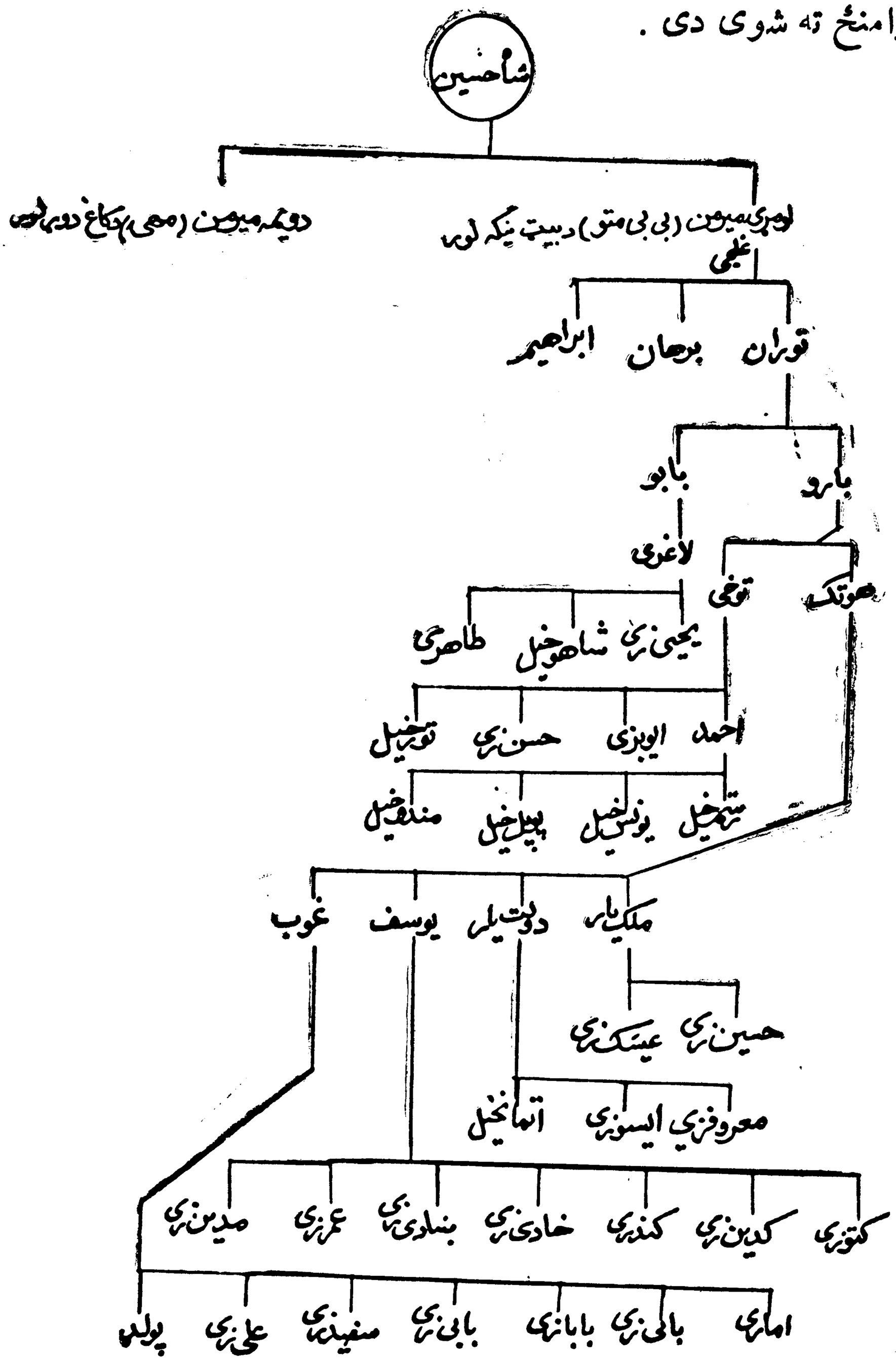

(۱)

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۳۳ مخ .

غـوریا خیـــل

ددغی قبیلی خلك هـم ځانونتـه سرینی پښتانـه بولی اوویل کیزی چی د سهربن دزوی خرشبون له اولادی څخه دی . څرنگه چی ددوی لوی نیکه غری یا غوریا نومیدنوله دی کبله ددوی نسل تـه غوریاخیل هـم وایی. په تاریخ حیات افغانـی کی کښل شوی دی چی: «غـوریـا څلور زامـن درلـودل ۱ــ دولت یـار: چـی دهغه له اولادی څخه دمومند واوداود زیودوه نیا خو نـه مینځ تـه را غـلی دی. ۲ــ خلیل ۳ــ څمکنی ٤ــ زیـران .

د پښتنودتاریخ مؤلف قاضی عطاالله خان لیکی : مومند ، خلیل اوداود زوته غوریا ـ خیل وایی . تقریباً د ۱٤۵۰ع کال په خوا اوشاکـی دوی دغزنـی لویـد یـځ تـه دترلك سیندپه خواکی اوسیدل. بابر په خپل تزك کی د دی قبیلی داوسیدو ځای ذکر د(مشد) اوسمگانـه کلیو پـه خوا وشاکی کوی د څیرنونـه وروسته معلو میزی چی داکلی دغزنی جنوب تـه واقع دی . هر کله چی بابر د غلجیودملك دتقسیم له پاره په ۱۵۰۷ع کال کی غزنی ته روان شواودسرده په مقام باندی کوزشو (سرده ۲۵ یا ۳۰ میله دغزنی نـه سویل تـه موقعیت لری) نوبابروایی چی ماتـه خبرو شوچـی د مومندو لـوی لویی قبیلی پـه مشد او سمگانه کی پرتی دی امیرانوماتـه وویل چی ددوی اوت کول په کاردی ، مگر بابروایی چی ما ورتـه وویل چی مـوزخپل رعیت تـه نقصان رسـول مناسب نـه گڼو.

څرنگه چی ددغی قبیلی پـه شمیر کی زیاتوالی راغی نودوی دغزنی نـه کابل اودکابل څخه دننگرهـارخواتـه راوخوځیدل اودننگرهـار نـه یی د خیبرپـه لاره پیښورتـه کوچ وکـراوددلازاکوله قبیلی سره یی چی لادمخه یی پرپیښوربانـدی قبضه

ټینګ. کړی وه د سلطان پوری په سیمه کی چی خلك یی جنګ پوری هم بولی مخامخ اوددوی ترمینځ سخته جګړه پیښه شوه او دیوروایت له مخی میرزا کامران په دی غرض چی دهمایون په مقابله کی داطاقتوره قبیله دځان سره ملګری کړی په دغه جګړه کی یی له دغی قبیلی سره مرسته وکړه چی په نتیجه کی دلازاکوماتی وخوړه ځینی د جنګ په دګر کی ووژل شول او ځینی یی هم دهزارخانی په ویاله کی دوب شول که څه هم دغه ویاله په معمولی دول دومره اوبه نه در اودی چی څوك دی دوب کړای شی، خود دغی ویالی په پورتنی برخی کی دو مره زیات باران اوریدلی وچی دلازاك یی دوب کړل. تردغی صوبی وروسته نوموری سیمه دمومندو، داودزیو اوخلیاولاس ته ورغله او دپیښور پراخه، اواره اومیدانی سیمه یی ونیوله اودلازاك دلندی سین څخه پوری وتل اودلنګر کوټ په میره اونورو ځایونو کی میشته شول بیاورومته هغه وخت چی دیوسفریومشرخان - کجو ونود دغی قبیلی اویوسفزیوترمینځ دشیخ ټپور په سیمه کی دیره سخته جګړه وشوه اوغور یا خیلو ته دیرزیا ن ورسید په تیره بیا دخلیلود ښاخ نه چی خلك یی دیر جنګیالی ووزهات شمیر کسان ووژل شول، خود ماتی سره مخ یوسفزیود دی جرئت ونه کړ چی د دوی مقبوضه سیمی ونیسی: ددغی قبیلی ملك یا خان ته په پیښور کی غوریا خیل ارباب وایی خودهغوی دوالترمینځ تو پیږشته. ددغی قبیلی په ځینو ځایونو کی ملك ددیرزیات والك څښتن دی خوپه ځینی ځایونو کی یی اختیار لږوی.

داخبره هم د یاد و لوور د ه چی د غور یا خیلودلیږد په وخت کی یوشمیر په غزنی، لوګر، کابل او ننګرهار کی پاتی شول چی نراوسه هم په دغو سیمو کی استو ګنه لری.

قاضی خیل

دوی سربنی پښتانه دی اودمندړو دامازی په ښاخ پوری اړه لری. دامازی څانګه دیوسفز یو دسیمی په سلد هوم او دمقام درو د پرغاړه او لږ شمیریی دمهابن د غره

---

(۱) حیات افغانی ۳٤٤ ـ ۳٤٥ ـ ۳٤٦ مخونه .

په شمالي څنډه کې میشته دی. په دوی کې قاضي غلام قادر خان (چې په قاضي قادرو) سره مشهور و او دده زامن قاضي سعداله، قاضي فضل قادر او قاضي نصراله دانګریزي سرکار ښه خدمتګاران و و (۱)

قلندر خیل

دوی غلجي پښتانه دي او د سلیمان خیلو دلوی تبریو ښاخ ګڼل کیږي قلندر خیل په کټواز کې استوګنه لري چې تږدي دیرش میله د غزني په سهیل کې پراته دي (۲)

د کټواز شمال ته د اندړو سیمه، جنوب ته یې ارګون، ختیځ ته یې ګردیز او زرمت او لویدیز ته یې د غزني لویه ناوه پرته ده.

د کټواز د مځکو لسمه برخه په کاریز واویه کیږي او پاتې مځکه یې د دښت او مال څړ په شکل ده چې په دې وروستیو کلونو کې ځینې تجارانو او هغو کسانو چې په هند کې یې پیسې بندي کړي دي د کټواز د ځمکو یوه برخه دژور و څاه ګانو او واټر پمپو نو په لګولو سره تر کرنې لاندې نیولې ده او د داډ وړ حاصل ځینې اخلي. مهم حاصلات یې غنم، جوار او پالیزونه دي (۳)

قوال خیل

لکه څرنګه چې دیو سفزیو، ګګیا ښیو او ترکلاښیو په بحثونو کې راغلي دي هغه وقت چې خاشي خیل او غوریا خیل په تیره بیا دیو سفزیو قبیله د کندهار دشا او خواسیمو څخه د کابل خواته وکوچیدل نو په هغه وخت کې چې کله کابل ته راغلل نو مغولي سلطان ابوسعید په کابل حکومت کاوه او به دغه وخت کې د خاښي خیلو لوی مشر ملك سلیمان شاه بن ملك تاج الدین بن ملك رځړو. تر هغه وخته وروسته کله چې مرزا الغ بیګ پاچاشو سلیمان شاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته ورکړه. تر هغه وروسته دیو سفزیو او میرزا الغ بیګ ترمینځ مخالفتونه رامینځ

(۱) حیات افغانی - ۶۷۸ مخ.

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوك - ۱۳۶ مخ.

(۳) دغزني تاریخي جغرافیا - ۱۶۰-۱۶۱ مخونه.

ته‌شول . مرزاالغ بیگ‌هم دیو سفزیوپر خلاف‌بانی‌لتولی هوچی یوه‌ورځ یی دیو سفزیو نهه سوه‌تنه مشران میلمانه کړل اوپه دی توګه یی غوښتل چی‌دوی‌له منځه‌یوسی چی په پای کی یی همدا سی وکړل . کـله‌چی یی دوی‌دمیلمستیا له‌پاره وغوښتل نودخپلو کسانو په‌واسطه یی‌دوی بی‌وسلی(خالع سلاح) کړل.ددغو بندیانو په‌جمله کی یوقدوة المکا شفین شیـخ‌عثمان بن موتی مولیزی‌چی د هغه وخت دلو یوولیا نو څخه شمیرل کیده‌اودیوسفز یواولس هغه ته‌دیره عقیده‌اوارادت درلودهم‌شامل‌و. په‌هغـه‌وخت کی چی مرزا الـغ بیګ دغه اشخاص بندیان کړی وونودیوسفزیو یو تن نامتوشیخ او درویش (تورقوال)چی‌دیوسفزیو دمولیزی دښاخ‌څخه وکندهار ته دسیاحت له پاره تللی وهغه هـم په‌دغـه وخت کی‌دربارته راننوت. په‌دغه وخت کی شیخ عثمان غږ کړچی:((وګورې‌هغه دی تورقوال هم راغی په‌دی‌واقعه کی‌راسره‌شـریك شو))

په‌اوسنی وخت کی‌هم دیو سفزیودمو لیزی‌په څانګه کی یوه‌دلـه شته چی‌په همدی د(تورقوال) او اولاده‌اودقوال خیلوپه‌نامه سره یادیږی (۱)

یوشمیر قوال خیل دلغمان دولایت دقوال‌خیلوپه کلی کـی‌هم استوګنه‌لری.

کـاسی

که چیری دنسب شجره وګورونوخرګنده به شی چی‌کاسیا ن د سـربن‌په تولنیزګروپ کی‌شمیرل کیږی. کا سیان په یوولسو څا نـګوو یشل‌شوی دی چی دشپږوارو قبیله‌هم په‌دوی کې شامله‌ده. ویل کیږی‌چی‌دسربن زوی‌خرشبون هوی زامن‌درلودل چی عبارت ووله(کند، زمنداو کاسی‌څخه). پښتانه دتاریخ په رښتاکی دکاسیا نوپه هـکله وا یـی: « د پټی خزانی د روا یت نه معلو میږی چی‌دخرشبون په اولادکی‌دکنداوځمنداولاده دغوری مرغی‌نه‌دغزنی، کا بل او دپیښورد وادی په لورمهاجرت غوره کړ، نوپه دغه وخت کی کاسیان بـیر تـه

---

(۱) تواریخ حافظ رحمت خانی ۲٤ مخ.

دسلیمان غره ته لاړل اوهلته میشته شول، البته ددوی یوی قبیلی (شینواړو) دخانبی خیلوسره مهاجرت وکړ اودخیبرپه غرنیوسیمو کی میشته شول چی تر اوسه پوری هم هماغلته میشته دی (۱)

کاکړ

کاکړ دغرغښت په ټولنیز ګروپ کی یوه ستره قبیله ده. دځینوروایاتو مطابق ددغی قبیلی لوی نیکه کاك نومید چی یو زاهد او نیك انسان واوداسی ویل کیږی چی کاك نیکه دغیاث الدین غوری دواکمنی په وخت کی وفات شو او مزاریی دهرات دجامع جومات په دروازه کی دی.

ددوی اصلی اوپخوانی تاټوبی په پخوانیوزړوکتابونو کی دکاکړستان په نامه یاد شوی دی او تر اوسه پوری زموږ خلك دځوب اوبوری تار یخی ناوی دکاکړستان په نامه یادوی .

په تاریخ حیات افغانی کی راغلی دی: «دکاکړودسیمی شمال ته دغلجیو دسیمی جنوبی څنډی مو قعیت لری . شمال لویدیځ ته یی دار غستان سیمه اوهم دټوبی هغه برخه موقعیت لری چی اخکزی درانیان پکی اوسی، لویدیځ اوسهیل ته یی دبلوچستان سیمه دسپینوترینو دعلاقی یوه برخه اودسلیمان دغره یوه لړی موقعیت لری. ددوی ټوله سیمه تقریباً دسلومیلو په اندا زه ده چی ټوله غرنی اودغرونو په واسطه احاطه شوی ده اوتر ټولوځخه لوی غړ یی له شمال څخه جنوب خواته غزیدلی دی. که چیری ددغه غره دلویدیځی خوانه څوك شمالی خواته راشی نولومړی به دسپیوناداغ سیمی ته راورسیږی چی یو لوړاوسور میدان دی چی یوازی دمالونوځرولو لهپاره مناسب ګڼل کیږی، خو لویدیځ تی یی دیری لویی وادی ګانی چی د غرونو په مینځ کی موقعیت لری

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۷ مخ.

شنه چې دهغوله‌جملې نه دتورې‌مرغه، برشور، ترين، توګې او هنه وادۍ ګانې ډيرې‌مشهورې دي (۱)

اروانباد استاد عبدالروف بينوا په خپل مشهوراثر پښتونستان کې د کاکړو سيمې‌داسې معرفي کوي:

۱ـ دبرشوردره : چې د«اوړې» له چينې څخه راشروع شوې ده بيادپښين ترعلاقې پورې پرته ده شمال ته يې د توبې دحد سره نښتې ده اوپه دې علاقه کې دکاکړو«تره غرۍ» اوسنتيا» ټپې اوسيږي.

۲ـ دکنچوغې دره : دايوه تنګه دره ده‌چې دکنډ دغره لمرلويديز خوا ته واقع اوتخميناً دبرش ميله‌اوږده اوښه‌آباده ده. په دې‌علاقه کې دکاکړودسنتيا ټپه ميشته ده اوددې علاقې خان په «ورګس» کې اوسيږي.

۳ـ دهنه دره : د«شال» دعلاقې سره لګيدلې ده. د اعلاقه داعليحضرت احمد شاه بابا له خوادقلات نصيرخان ته دده دخدمتونوپه بدل کې ورکړل شوې وه.

۴ـ دبورې‌سيمه: دبورې‌علاقه‌نيه‌پراخه اوزرخيزه ده‌يورودهم پکې بهيږي اوخو کاريزونه هم‌لري پەدې علاقه کې دکاکړودولس طايفې‌اوسيږي.

تورە مرغه، ترين‌اوتوګې‌يې‌هم مشهور دي.» (۱)

دکاکړو دځينو ښاخونوتفصيل پەلاندې‌دول دي:

۱ـ سنځرخيل ۲ـ سنتيا ۳ـ تره غرۍ چې اوس بەهريو ښاخ پەلاندې توګه وپيژنو:

۱ـ سنځرخيل: ـدروايانومطابق سنځر نيکه پوتورزن‌مشراومنلې روحانې شخصيت‌وچې د مغرلوپرخلاف‌يې اوزدې مبارزې کړې‌دې. ويل کيږي چې دده مزارپه کوسه (*) کې دې اوديږ شميږ خلک‌ددەمزارونه ورځې.

---

(۱) حيات افغانې ۲۳٤ مخ.

(*)کوسه د کاکړستان‌دژوب په سيمه‌کې موقعيت‌لري(ليکوال)

پروفیسر سیال کاکړ دسنځرخیلو کاکړو په باب په خیل کتاب (پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا) کی لیکی:

«دکاکړونوایی اوسرداری له پخواڅخه د سنځرخیلو په لاس کی. ده دوی دشمیر په لحاظ دکاکړو تربل هرتبر زیات دی (۱)»

دسنځرخیلوښاخ په لاندنیوڅانګو ویشل شوی دی:

۱- علی زی ۲- عبدالله زی ۳- کب زی ٤- برن خیل ٥- سنخیل ٦- هرمزئی ۷- تیمنی ۸- عرب خیل ۹- پښیزون ۱۰- نیسی ۱۱- کدیزی ۱۲- دومړان.

۲- سنتیا: داهم دکاکړویوښاخ دی. دروایاتوله مخی دوی دسنت نیکه او لاده دی دتاریخ په اوږدوکی سنتیا کاکړوتوری وهلی اوتاریخی رجال یی پیدا کړی دی په کاکړوکی دشمیر په لحاظ له سنځرخیلوڅخه وروسته د سنتیا کاکړو شمیر زیات دی. هییت خان کاکړچی دخان جهان لودی دلوری دسمانا حاکم و اودمخزن افغانی په تالیف کی لویه برخه لری د سنتیا کاکړو څخه و.

دوی په هندوباغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غوړګی، سره خوله، نوحصار، غبرګ غوڅکی، خانوزی، بلوزی، رود ملازی، مستنګ اوپه ځینو نوروځا یو نوکی میشته دی (۲)

دسنتیا ښاخ په لاندی خیلونوو یشل شوی دی:

۱- پانیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ٤- سارینګ زی ٥- شموزی ٦- ملازی اوعیسی خیل.

۳- تره غری: تره غری هم دکاکړو یومشهورښاخ دی چی زیات شمیرنفوس لری تره غری په دریوڅانګو ویشل شوی یعنی احمدخیل، سلیمان خیل او بارکزی.

موسی خیل:

دکاکړودغه ښاخ دکاکړستان دبوری دتاریخی ناوی په موسی خیل تحصیل

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٦٥ مخ.

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی (۷۷-۷۸) مخونه.

کی آباددی . په کندهار ، زابل، سیوری اودغزنی په ولایت کی له پخوانخخه موسی خیل کاکراستوګنه لری :

دغزنی دولایت دشلګرپه اولسوالی کی تراوسه پوری هم موسی خیل کاکر آباد دی .

کسایی :

کسایی دکاکروښاخ دی چی دشال په دره کی آباداومیشته دی ، خواحمد شاه ابدالی دادره دبلوخومشرنصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه ګڼل کیږی (۱)

هندوستانی کاکر :

په(پښتنو) کی به داسی یوه لوی یه قبیله یاښاخ نه وی چی او لاده یی په هندوستان کی ونه لیدل شی ، خوپه هغوی کی ځینی داسی خلک هم شته چی دخپلی وړاندینی قبیلی داوسیدولهځای نه خبر نه دی اودورورګلوی او یکی خو په مطلق دول په کی نشته . په همدی دول دکاکرواکثره دلی دهندوستان په ځینو ضلعو کی میشته اودځمکوخاوندان دی لکه چی درهتک د ضلعی په کوها نه نو می ځای کی دتفرق ابن کاکرداولادی دعلی خیلواله ښاخ څخه دابوسعید زی څانګه اونورکاکر آباددی اوشمیریی دحیات افغانی له مخی تقریباً (۳۰۰۰) دری زرونه نه رسیږی . داسی روایت هم شته چی دسلطان ابراهیم لودی دواکمنی په وخت کی عبدالمالی (*) ابوسعیدزی کاکردخپلودریوورونوسره هندوستان ته لاړ او په کوهانه کی میشته شو. دسلطان ابراهیم لودی ترمرینی وروسته عبدالمالی بیرته خپل اصلی استوګنځی یعنی بوری ته راستون شو ،خودهغه ورورد نورو کاکرو سره هلته میشته شو (۲)

---

(۱) دپښتنو تاریخ لومړی توک - ۲۸ مخ .

(*) فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشادپه لودی پښتنا نه نومی اثرکی ددهنوم عبد العلی ښودلی دی. (لیکوال)

(۲) حیات افغانی ۳۷۹ مخ .

دبلند شهر په ضلعه کی د پښتنو (۹۶) سیمی شته چی د هغوله جمله نه د ولس ځایونه مشهوردی او په هغه ځایونو کی هم پښتانه کاکړاو سیزی په تیره بیا د دوی زیات شمیر د خورجه په سیمه کی ژوند کوی. په غالب گومان د بلند شهر په ضلعه کی د دوی شمیر له ځلور زرو کسانو نه لږ نه دی . د دی نه پرته نور پښتانه هم دلته د یردی اوداسی اوریدل کیږی چی په بنگال او د کن کی هم د کاکړو د قبیلی څخو کورنی شته او په نورو ضلعو کی هم کاکړ لیدل کیږی. هندوستانی کاکړ په فزیکی جوړښت: دود اود ستور کی په هیڅ دول د افغانستان له کاکړو سره ورته والی نه لری (۱)

د د غی قبیلی د استوګنی ځایونه :

د کاکړو قبیله په پښین ، سیوی ، مستنگ ، کندهار ، هرات ، اوروزګان ، ارغنداو ، هلمند ، زابل ، غزنی ، کوهدامن ، معروف ، کرز ، پنجوایی ، افغانی ترکستان ، ننګرهار ، لغمان ، پیښور ، اشنغر ، باجور ، سوات ، مردان ، هزاره ایبټ آباد ، شکارپور ، بنګلښ دیش ، ایران او دهند په اکثر ځایونو کی میشته دی (۲)

د کاکړو دود اود ستور :

د کاکړو په ځیر لویه قبیله کی دیوه واحد دستور او دود شته والی ناممکن دی په تیره بیا د کاکړو قبیله لکه څرنګه چی د نسب په شجره کی لیدل کیږی په د یرو ښاخونو باندی ویشل شوی ده او بیاله دغو ښاخونو څخه نورې وړې څانګی راوتلی دی او بیا د کاکړو په لویه سیمه کی خواره واره شوی دی نو ځکه د دوی دود او د ستور او رواجونه سره توپیر لری .

د کاکړو هغه پښه چی د بروشور په سیمه کی استوګنه لری روا جونه او دودونه یې د دوی همسایه قبیلی ترین ته ورته والی لری اود پاتی لوید یځو کاکړو پوښتنه او دود اود ستور ا څخه زیود رانیوته نږد یوالی لری او هغه شخړی او لانجی چی

---

(۱) حیات افغانی ۲۷۹ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتو نخواکی ۵۶ مخ .

د دوی ترمینځ پیښی شی د کلیو د ملکانو او سپین زیرو پـه مرسته اوسلا مشوره بی فیصله کوی، خو په ختیځو کاکړو کی یو لږ څه بی انـتظا می مـوجود ده . د بوری اوسیدونـکی عرب خیل عمو ماً په خپلو مینځو کی کی جنګونه اوشخړی کوی که څه هم ځینی وختونه سپین زیری او منصفان دشخړو داوارولولـه پا ره هڅی او تلاشونه کوی، خوعموماً دغه شخړی دتـوری په زور فیصـله کیـږی .

کسبونه

د کاکړو د قبـیلی خلك عموماً په دوو کسبونو یعنی کرنی اومالدا ری بوخت دی خوځرنګه چی دکرنی ځمکی ددغه بی شمیره قبیلی دګوزاری له پاره کا فی نه دی نو دوی په خپلو کسبونو کی زیارکښه دی د غرونو په منځ کی دپوونده کاکړو کیږدی اودپسونو دیری رمی ترستر ګو کیږی . بوشمیر خلك یی په دولتی دوایرو کی هم کارکوی .

ختیځ کاکړ زیاتره د میږو اووزو اولږ شمیر دغوایانو رمی هم ساتی، خو او یدیځ کاکړ اوښان هم ساتی. دوی په سوداګری هم بوخت دی خودخپلی سیمی نه بهر ته لږ تګ اوراتـګ کوی .

پیداوار

دکاکړو په سیمه کی غنم، جـوار، اوربشی، تماکو، مرچ اوزیره کرل کیږی همداراز ددوی په سیمه کی بادام، انګور، زردالو، منی، انځر، انار، توت، او آلوچی پـیداکیږی .

همدارازددوی په سیمه کی پیاز، شلغم، مولی، ګازری، نوری، بیندی، کدو، بانجان اوپالك هم په پریمانه اندازه کرل کیږی :

پوښاك

دکاکړستان سیمه په کلتوری لحاظ دیره بډایه اودپښتونخواد دیرو سیمونه په ټهـلیبی دګرکی ورا نـدی ده. ددوی کراستی، کمبلی، پوستـینچی اود چکن جامی دیرشهرت لری .

دوی دلمځی دوله ټوکرانو څخه د یرښه کوسی جوړوی . و یل کیږی چی ابدالی احمد شاه دخپلی واکمنی په وخت کی یوه ورځ د توبی په غره کی په ښکار کولو بوخت واوهلته یی د کوسی پوښو کاکړو څخه ددغی جامی د نامه پوښتنه وکړه دوی ورته وویل چی داکوسی دی، خواحمد شاه بابا وویل چی په دغی جامی باندی باید د (راحت جامی) نوم کیښودل شی (۱)

اوس ددوی د نارینه ووپوښاك نورو پښتنوته ورته والی لری .

کرلاڼی

د پښتنی قبایلو په لړ کی یوهم د کرلاڼی ټولنیز گروپ دی چی په بیلو بیلو ښاخونو ویشل شوی دی . دکرلاڼیو دپلرونو او نیکو نو په باب ډیر مختلف او بیل بیل افسانوی روایات موجود دی د مثال په توگه دلازاك چی د کرلاڼی پښتنو یوقوی ښاخ دی عقیده څرگندوی چی د کرلاڼ پلارسید قاف نومیدچی په اتم پښت کی حضرت امام حسین (رض) ته وررسیږی.

د ختکو قبیله دکرلاڼی پلارهونی بولی اوشیتك عقیده لری چی کرلاڼی دکوم شهزاده زوی و. همدا رازدخوگیا ڼیو ښاخ عقیده څرگندوی چی دی د عبدا له اورمړزوی دی. دکرلاڼی داولادی نه ځینی خلك وایی هغه وخت چی کرلاڼ نومی (۲) ماشوم نوی دنیاته راغی نو په هغه ځای کی لښکر یوه شپه تم شوی او بیاله هغه ځایه تللی و. دغه ماشوم داوسپنی تریوی کړایی لاندی و او بیاد عبداله نومی له خوا چی داورمړود قبیلی څخه وو موندل شو نو ځکه د کړایی د نوم له کبله دکرلاڼی نوم پری کیښودل شواو دداسی پیښی رامنځ ته کیدل د امکان نه لیری خبره نه ده . حیات افغانی لیکی چی: دپښتو په یوه پخوانی کتاب کی لیکل شوی دی چی دغه هلك په لویدیځ افغانستان کی په ژمنی کلی (قشلاق) کی پیدا شوی واوعبداله اورمړد نارینه اولاد د نشتوالی له کبله کرلاڼ په زویتوب ومانه او

(۱) حیات افغانی - ۳٦٦ مخ .

(۲) نوموړی اثر - ٤٥٥- ٤٥٦ مخونه .

دهغه روزنه‌اوپالنه‌یی وکړه چې وروسته‌یی دوه زامن دنیاته‌راغلل چې‌په یوه باندې‌یې کودی او په‌بل‌یې ککې نومونه کیښودل (*) .

خودغه ټول‌دافسانوی روایتونه‌پرته‌بل څه‌نه‌دی. اروا ښادپوهاند عبدالحی ـ حبیبی «دافغانستان‌لنډ تاریخ کې لیکی: « په‌پښتنی نسب‌نامه کې دکرلانې یاکرلانې په‌نامه‌یوه بله خانګه‌هم شته‌چې‌دوی له‌هغودریونورو‌خانګو(غرغښت، بیټنی‌او سره‌بن) سره خپلوی لری او سوچه پښتانه دی (۱) . »

لنډه داچې‌کرلانې پښتنو په تاریخ کې مهمه برخه اخیستی ده که څه‌هم د لودیانو‌دسلطنت په‌زمانه‌کې په هندوستانې پښتنوکې کرلانې‌قبیله غیرمعروفه وه ولې دسوری کورنۍ دواکمنۍ په‌وخت کې دغې‌قبیلې‌دبرشهرت وموند اوددې شهرت باعث د دې قبیلې یودوه نومیالې غړی تاج خان او سلیمان خان ووچې دجمال خان کرلانې زامن وو.

دپښتنوپه تاریخ کې په‌لومړی ځل دتاج خان‌اوسلیمان‌خان‌نومونه‌دشیر شاه دجرنیلانو‌په توګه دقنوج په جنګ کې لیدل‌کیږي شو داجنګ شیرشاه د مغولې پاچا همایون پرخلاف ګټلی و(۲)

دکرلانې ټولنیز‌ګروپ په لاندنیو قبیلو‌ویشل شوی دی چې نومونه‌یې دادی: دلازاك ،اورکزی ،منګل، هنی ،وردك، اپریدی ،ختك ،ځدران ،اتمان‌خیل، خوګیانې، پربه، عبدالرحمن یادرمان ،ځاځی، توری ، وزیر ، مسید، لالی یالیلی وزیر ، ګوربز، دور، تنۍ، بنوځی، بنګښ، مقبل، سبری، مند وزی، اسماعیل‌خیل ،زموخت (زمښت)او نور .

دکرلانې په ټولنیز ګروپ پورې د بیلوبیلوقبیلو ذکر به په مفصله توګه وشی اوپه ضمن کې به ددوی دنسب شجری هم په پوره دول وکښل شی .

(*) زماپه‌عقیده کرلانې پښتانه هغه پښتانه‌دی چې دکرکیلی اوکرنی په‌چاروبوخت دی اوله همدی کبله دکرلانې کامه دکراوکرنې سره ارخ لګولی شی . (لیکوال)

(۱) پوهاند عبدالحی حبیبی ، دافغانستان لنډ تاریخ - ۱۸٤مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ٦٤٠ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

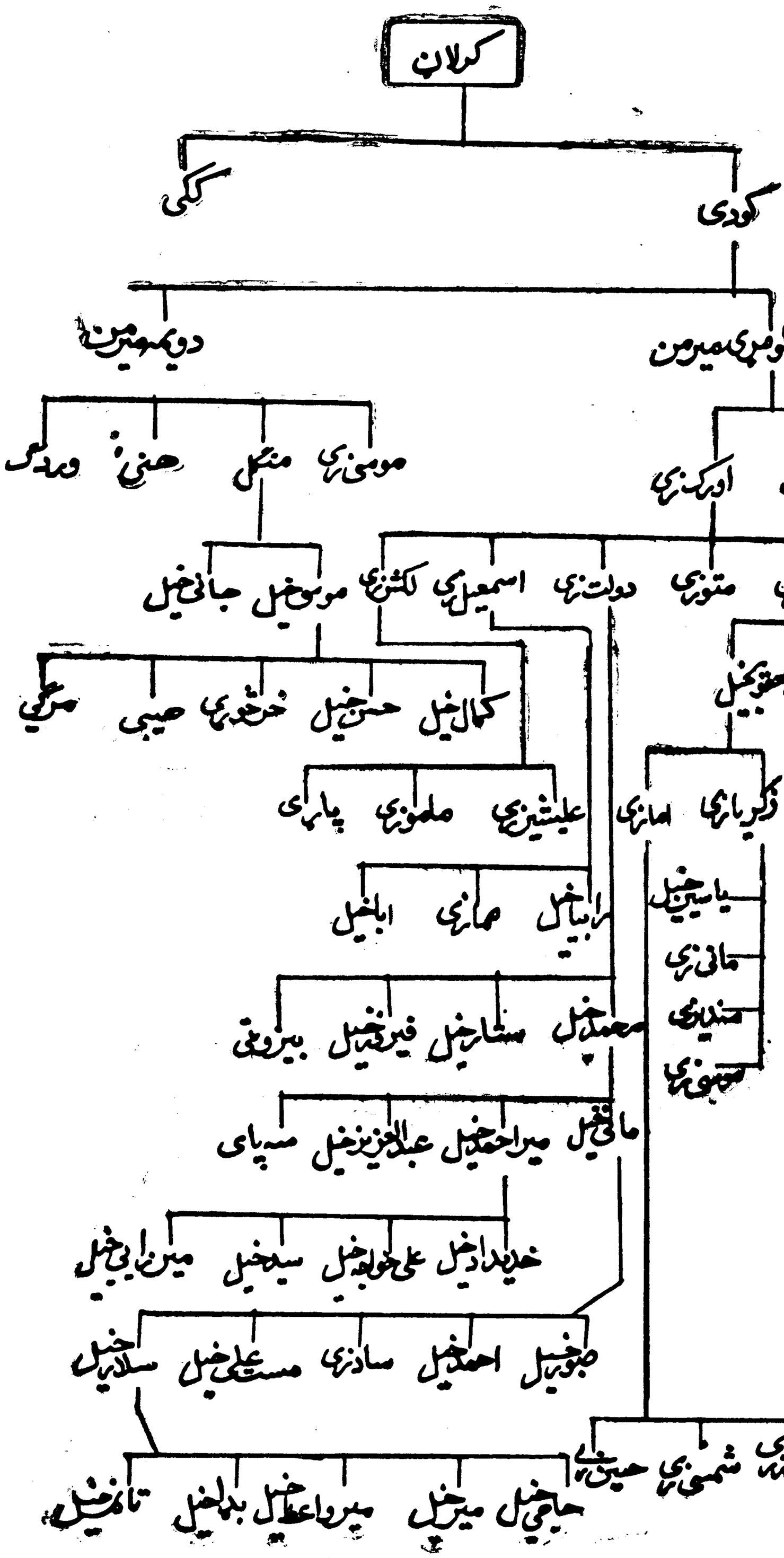

کړوخیل

د غلجیو احمدزیو یوه څانګه ده چې اکثره یې کابل په شا اوخواخوږد کابل، خاك جبار، چکړیو اودبت خاك په شا اوخوا کې ترسره وبې پورې میشته دی.

د کړوخیلو قبیله په پنځو خیلونو بشله شوې ده او هغه دادی:

۱ـ عنایت خیل ۲ـ عبدالله خیل ۳ـ دوران خیل ٤ـ شریف خیل ٥ ـ ولی خیل.

عنایت خیل چې د کړوخیلو اکثریت اودمشرزوی اولاده ده اودشمیرزیاتوالی له کبله په پنځو کوچنیوڅانګو یاخیلونوباندې ویشل شوی د چې عبارت دی له: فتح خیل، رحمن خیل، دلورکورنی، دطلب کورنی اونذیرکورنی چې اکثریت بې د خاك ـ جبار په علاقه داری کې استوګنه لري او یوشمیر په لوګر، کندز اوتخار کې اوسیږی.

همدا راز شریف خیل هم په دوو خیلونو ویشل شوی دی چې فقیرخیل اوګودر ـ خیل نومیږی. دنورو خیلونو په برخه کې زه پـوره معلومات نه لرم که چیـری امکـانات پیدا شول نوزه به پوره معلو مات ترلاسه کړم اولوستونکوته به زیا ته ربنا پری واچوم:

کړوخیلو دامیرشیرعلی خان له زمانی څخه دمخه په نیمه کوچې دول ژوند کاوه اوځمکې بې نه لرلې. په هغه وخت کې جبارخیل په هغه ځمکه اوسیدل چې نن ورځ یې خاك ـ جبار بولی همداغه وچې د کړوخیلواو جبارخیلو ترمنځ چې هغه هم غلجی پښتانه دی د ځمکو له کبله اختلافات رامنځ ته شول. ددغو اختلافاتو خبرامیرشیرعلی خان ته ورسید. هغه د کړوخیلواوجبارخیلو مشران چې سعدالدین کړوخیل اوعصمت الله خان جبارخیل هم پکې شامل وو وروغوښتل چې ددوی ترمینځ سوله وکړی چې دسولې په نتیجه کې دواورخواوودامیرد امرومانه چې دخاك جبارځمکې کړوخیلوته ورکړل شی اوپه بدل کې دی دننګرهارولایت په جوکان اوحصارك کې جبارخیلوته ځمکې ورکړل شی چې همداسې وشول. خو نګه چې کړوخیلو په خپل مینځ کې دیرووالی درلودنو دامیرشیرعلی خان مقصد داوچې په خاك جبار کې دانګریزی بنکیلاکړوپه مقابل کې یوډاډمن کربنه تشکیل کړی او د انګـریزانو په ټولوکې فعاله برخه

واخلی چی همداسی هم وشول . کړوخیلو دانګریزی استعمارسره زیاتی جګړی کړی دی او د کابل په بالاحصارکی دکیوناری په وژلوکی یی هم ستره ونډه اخیستی ده. په کړوخیلوکی مشرتوب نل د عنایت خیلود ښاخ د فتح خیلو په څانګی پوری مربوط وچی په دوو وروستیو پیړیوکی ددوی مشران داوو :

علی مدد کړوخیل، د هغه زوی سعدالدین کړوخیل د هغه زوی محمدرحیم کړوخیل له هغه وروسته د سعدالدین کړوخیل دوهم زوی محمد شاه کړوخیل (چی په محمد شاه خان غازی) هم مشهور و بیا د محمد رحیم زوی بیرګل خان کړوخیل، د محمد شاه زوی کرنیل میرداد خان کړوخیل اوله هغه وروسته د محمد رحیم خان دلمسیانو او میرداد خان دزامنو په لاس کی و.

د امیرعبدالرحمن خان په وخت کی کړوخیل تبعید او فرار شول ځکه چی هغوی امیرعبدالرحمن خان نه بیعت ونه کړ. دوی د دوتوی سیمی ته چی په تیراه کی موقعیت لری لاړل .دوی دامیرعبدالرحمن خان د پوځ سره په میرزکه اوشینوارو کی هم جګیدلی خو د ماتی سره مخامخ شوی دی . هغه وخت چی امیرحبیب الله خان دخپل پلار تر مړینی وروسته په کابل کی د چارواګی تر لاسه کړی دوی نه یی فرمانونه ولیږل او دوی بیرته خپلی اصلی ځایونو ته راستانه شول چی لومړی فرمان تر اوسه پوری هم موجود دی .

کړوخیل اوس د کرهنی په چاروبوخت دی اوبوشمیریی دولتی ملازمتونه هم سرته رسوی . دوی دیرزړه ور اوجنګیالی خلک دی .

کله چی دانګریز انوله خوا پر افغانستان باندی دری واری یرغلونه وشول نو کړو - خیلوورته غاښ ماتونکی ځواب ورکړ چی په خاک جبارکی یی ښه مثالونه موجوددی اوآثاریی پاتی دی.

دلته باید یادونه وشی چی ددغی قبیلی مشران په نومورو یادوشوو جګړو کی داوو : په لومړی جګړه کی سعدالدین کړوخیل چی په سادو کړوخیل مشهور و په دوهم ځل جګړه کی د سعدالدین کړوخیل زامنو (محمدشاه خان غازی اومحمدرحیم خان کړوخیل)

چی دمحمدشاه خان غازی په‌نامه یوه بدله‌هم ویل شوی‌وه چی بدله‌په‌لاندی‌دول‌ده :

کوزله‌لندنه‌گورکیان راغله

په پښتونخواکی‌یی حملی کړی

محمد شاه‌خان غازی ورماتی رسا لی کړی

دکړوخیلوپه خوانانو‌یی‌ناری کړی

غازی محمدشاه‌خان

وروتوراپاڅی په‌وطن‌یی‌سترګی سری کړی

نوبیاپری خوانانودتوپکوسری‌لمبی کړی

محمدشاه خان‌غازی چی‌الله‌اکبرناری کړی

دباجوراوبه یی بیاپه‌وینوسری کړی

غازی محمدشاه خان

په هغه‌وخ باندی‌یی ورګډی‌رسالی کړی

له‌سینه پوری‌یی خیمی دوداولمبی کړی

له‌ا نګریزانونه‌یی میمی راستنی کړی

له پرنګیانوسره‌یی نرمی بیا پنجی کړی

غازی محمدشاه خان

دپرنګیانوپه چوټیویی حملی کړی

نویی‌ورځشی بیانوبری کړی

دمشهدیودکلداروییولجی کړی

دبابوګانوخیټی‌یی‌خیری‌په نیزی کړی

غازی‌محمدشاه خان

دپاجورله‌سینه‌یی پوری چی حملی کړی

دپرنګیانویی پلټنی وړستنی کړی

دشنوزمریانوبی سواتیانونندارې کړی

دگور کیانو په خیمویی ولولی کړی

غازی محمدشاه خان (۱)

کسایی

کسایی دکاکړ ویونباخ دی چی دشال په دره کی آباد اومیشته دی ، خواحمدشاه ابدالی دادره د بلوڅو مشر نصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه گڼله کیږی (۲)

کوتـــی

دوی پـه اصل کی سیدان دی ، خواوس پـه وصلی توگه له بیتنیوسره یوڅای شوی دی . ویل کیږی چـی دبیت نیکه لمسی دورسپون زوی ابراهیم یود سیدزوی پـه زویتوب ونیواوهغه یی لوی کړچی د غه ماشوم کوتـی نومیده چی د کوتـی نباخ هـم دده پـه نوم نومول شوی دی . هغه دابراهیم داصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیسته نوڅکه دبیتنی پـه قبیله کی وشمیرل شو . اوس هم دده اولادی تـه سیدان وایی اودبنو پـه ضلعه کی یوه سیمه د (کوتی سادات) په نامه بلل کیږی چی هلته دده نسل استوگنه لری اوددوی بنی ، وجود اونورفزیکی جوړښت دبیتنی له نوروبنباخونوسره توپیرلری (۳)

کـــورم خیل

دوی هـم غلجی پښتانـه د ی اوڅانو نـه پـه سلیمانـخیلوورگډوی . ددوی زیات شمیردننگرهـاردولایت پـه مرکزدحلا ل آبـاد پـه نبار کـی استوگنه لری اوشمیریی پـه نوموری ولایت کی د ۱۳۶۰ کال احصائیی له مخی د (۲۳۴۰) تنو په شااوخواکی ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) د کړوخیاو په باب معلومات می دمحترمی نوشیروان کړوخیل څخه ترلاسه کړل. (لیکوال)

(۲) دپښتنو تاریخ لومړی توک -۲۸ مخ .

(۳) حیات افغانی ۳۸۸ مخ.

(٤) معاومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور. ۲۹ مخ.

گـــاری

پـه اصل کی غلجی پښتانـه دی . یوشمیریی د ننګرهـا رپـه ولایت کـی او یوشمیریی دبغلان ولایت پـه شااوخواکلیوکـی استوګـنه لـری .

ګاری دننګرهـارپـه ولایت کی دحصارك غلجایی پـه اولسوالی کـی استوګنه لری پـه نوموری اولسوالی کی ددوی شمیر د(۱۹۸۰) تنوپـه شااوخواکی ښودل شوی دی . دبغلان ولایت دګارودشمیر باب می صحیح معلومات ترلاسه نـه شول. کرای پاتی ګاری پـه خواره واره دول استوګنه لـری .

گبـــری

دوی پـه اصل کی ترکلانی پښتانـه دی اودسالارزیویوښاخ شمیر لکـیزی خود دوی پـه باب جلا جلا نظریی هـم موجودی دی . دځینوپـه نظرکله چی په شپارسمی پیړی کی ترکلانیودباجورپسیمه ونیوله دباجورپـه ګبرنـومی ځای ګبر یاکافران اوسیدل (۱) څه وخت چی ترکلانیودګبرسیمه ونیوله دګبراو سیدونکی بی مسلمانان کړل چی اوسنی ګبری دګبرداوسیدونکواولادهداود ځینوپه نظرځه وخت چی ترکانودګبرسیمه ونیوله دګبراوسیدونکی کافران دباجورشمال دانګام اونور دروتهوتښتیدل نوپه ګبر کی کافران پاتی نه شول. د باجوردځمکودو یښ پـه وخت کی دسالارزویوه خیل تـه دګبرسیمه پهویش کی ورسید له چی دوخت پـه تیریدو سره دغه خیل دسیمی پـه ارتباط دګبریوپه نامه سره شهرت پیدا کړدوی پـه نظرګبری پـه خپله سالارزی دی اماځای پـه ارتباط ورتـه ګبری ویل کیږی.

ګبری دسالارزوسره یوځای دانګام تـه راغلی دی اود سالارزوسره یوځای اوسیږی اواکثریت یی خپلی ځمکی لری .

سالارزی هـم ددوی تـه دسیمـا پـه نظرګـوری همـد ارازد لغمـان ولایت دالینګارپـه دره کی ددغه ولایت مرکز تـه نژدی هـم یوکلی دګبریـوپـه نامـه شته چی ممکن دوی هـم ترلاسی واوسی :

---

(۱) دپښتنو تولنیز ، اقتصادی جوړښت (۲۲۹) مخ .

گگیانۍ

دوی سړینی پښتانه دی او دا قبیله د خپلی مور په نامه په گگیانۍ مشهوره ده. د روایاتو مطابق د شیخا او مرجانی دوه زامن وو. یو یی مند نومید چی اولاده یی یوسفزی او مندړ دی. د بل نوم یی ملک ؤ. ملک یوه لور درلوده چی گاگی نومیده او د زیرکی په نامه یوه تن ورسره واده کړی و. دده اولاده اوس په گگیانۍ یو سره شهرت لری. د ملک د زامنو اولاده ډیره نه شوه او هغه هم په گگیانۍ یو کی ورگډیږی. په موجوده وخت کی گگیانۍ د پیښور د ضلعی په دو آبه کی میشته دی د دوی ملک ته ځکه دو آبه وایی چی د دوو سیندونو ترمینځ واقع دی. د گگیانۍ یو لومړنی استو گنځی غوړه مرغی وه. دوی د څوارلسمی عیسوی پیړی په پیل کی کابل ته مهاجرت وکړ او په هغه وخت مرزا الغ بیگ د کابل حمکمران و.

مرزا الغ بیگ په پیل کی د ښاخی خیلو په قبیلی ډیر مهربان و، خو په پای کی د گگیانۍ یو او یوسفزیو ترمینځ یی بی اتفاقی وا چوله او وروسته یی د گگیانۍ یو او خپل پوځ په ذریعه په دوی حمله وکړه او له دوی څخه یی ډیر کسان ووژل. یوسفزیو هم د مرزا الغ بیگ او گگیانۍ یو سره په جگړی لاس پوری کړ چی په نتیجه کی مرزا الغ بیگ سخته ماتی وخوړه مرزا الغ بیگ د سولی نه پرته بله چاره و نه لیده یوه ورځ یی د یوسفزیو څه د پاسه (۸۰۰) اته سوه تنه مشران په داسی حال کی چی ټول یی بی وسلی کړی وو میلمانه کړل او د یوه تن گگیانۍ چنگانو می په مشوره یی ټول ووژل چی د دغو ملکانو تر وژل کیدو. وروسته پاتی یوسفزی او خپشکی د کابل او شا او خوا نه په ډیر بی وزلی حالت سره وشړل شول.

لږه موده وروسته گگیانۍ یو چی د یوسفزیو په مقابل کی یی د مرزا الغ بیگ مرسته کړی وه د مرزا الغ بیگ له لاسه د کابل نه په وتلو مجبور شول او هغوی هم ننگرهار ته راغلل.

کله‌چی دتیموردکو رنی طاقت مخ په‌زوال شو نو پښتنو قرینو دیراقتدار موندلی
و.ددی په‌نتیجه کی غوریاخیل هم ددوی دلاسه په‌مهاجرت مجبورشول او مخ په‌شمال
په‌خانبی خیلو پسی راروان‌شول. ددوی نه‌وراندی دننگرهار په علاقه کسی ګګیانی ار
مهمنزی آبادشوی وو. دغوریاخیلو په‌راتلوسره ګګیانیو دخپل ځان لـه‌پاره‌د نوی
علاقی دپیدا کولوهلی ځلی پیل کړی. ترکلانیـو په دغوورځو کی خپله یوه‌دله‌د
حالاتو دمعلومولو په‌غرض باجوړنه ولیږله. ګګیانیو هـم ددوی په‌سیالی کی خپل
څپنی اشخاص ولیـږل، خودتر کانو لـه‌لاسه یـی ماتی ومیندلـه او بیرته
راستنـه شول. کـله چی دباجوړنه‌یی لاس لنډ شو نود مهمنزو په‌سلاوومشوره
یـی خپـل سپین زیـری او مشـران یوسفزوته په‌ننواتی وروایزل اودملك احمدنه
یی داستوګنی لپاره‌مځکه‌وغوښته. ملك احمد چی دخانبی خیلوترمیځ یی اتحادغوره
باله‌نوددوی ننواتی یی ومنله‌اودوی ته‌یی ددوی داستوګنی له‌پاره‌ددوآبی مځکه‌ورکړه
ګګیانیو ته‌چی داستوګنی له‌پاره ځکمه‌په‌لاس ورغله نودوی دلی‌دلی اوتپی‌تپی
دکړیی له‌لاری دوآبی ته‌راغلل اوهلته‌میشته‌شول. کله‌چی ګګیانی په دوآبه کی میشته
شول نوددلازاکـو سره یی‌داسی‌ناوړه‌سلوك غوره کړچی ملك احمد هم‌پری خپه
شواوددوی‌له مرستی نه‌یی لاس‌واخیست. همداوچی ددی‌نه وروسته‌ددلازاکـواو
ګګیانیـو ترمینځ دګډ بیلی په‌مقام‌چی‌دداودزو په علاقـه کی یو کلی دی‌جګړه وشوه
چی په‌دی‌جګړه کی ګګیانی ددلازاکو له‌خوامات شول. دګګیانیـو دغه‌ماتی ملك
احمدبیاقبایلی اتحاد ته‌مایـل کـړاوهغه‌ددلازاکو سره‌قطعی فیصله کول غوره‌وګڼل
دوی‌وجه داوه چی‌ددلازاکو له‌دلاسه دیوسفزی هم په تنګ وو. همداوچی تول یوسفزی مندړ، ګګیانی، مهمنزی، اتمان‌خیل اوګدانه په یو سلا اومشوره یو لښکر
مرتب کړ اوددواړو قبیلوترمینځ دکاتلنګ اوشاه بازګړی تر میځ جګړه وشوه.
داخون‌درویزه په‌قول په‌دی جګړه کی اتمان خیلو دیره میرانـه‌ښکاره کړه اوددلازا-
کوماتی‌وخوړه اوس ګګیانی‌د پیښور په ضلعه‌ددوآبی په‌زمکه کی میشته دی. (۱)

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی -۳۲۳ مخ.

گـنډا پور

دگنډاپوردمؤرث اعلی (لوی نیکه) نوم ستوری یاستوریانی دی چی دوی په اصلی توګه سرین په تولنیز ګروپ کی شامل دی. ستوری یاستوریانی پنځه زامن درلودل چی نومونه یی دادی : شیخی ،مریږی ، تری (ګنډاپور) ، امرا او همږچی په دوی کی دامرا اولاده دپلار په نامه پـه ستوریانی سره مشهوره ده اودپاتی څلورو وا ږواولاده په ګنـډاپور سره شهرت لری .(۱)

ګنډاپور په پیل کی پوونده اوکوچیان وو په ژمی کی به د امان ته راتلـل او په دوبی کی به بـیا افغانستان ته تلـل .

ویل کیږی چی په پیل کی دستوری ټول ښا خونـه دلویـدیـځ افغانستان پـه ستریانی (څاه) نومی ځای کی چی دکند هار نه اووه منزله شمال ختیځ ته پروت و استوګنه درلوده اودستوری له ټولو زامنودجملی نه تری (ګـنډاپـور) ښایسته و په هغه باندی د شیرانی دقبیلی دمشریوه پیغله اورمینه شوه دهغه لوردخپل موراو پلار دله خوښی نه پرته دګنډاپور کورته ورغله. کله چی ګنډاپور ، ددغی نجـلی ښاایست ولیدنو ځان ته یی دهغی دنکاح کولو نیت وکړ ،خودګنډاپورپلارستوری اودهغه نورووړو ښو دی ددغه کارڅخه منع کړاوله ګنډا پور نه خپه شول اودهغه سره بی له خبرواو نژ ـ دیوالی ځخه ډډه وکړه له دی کبله ګنډاپورپه ستوریانی (څاه) کی دخـپلووروڼو اود پلار نه مرور او په تردی نومی ځای کی چی دستوریانی (څاه) نه دوه لنډمزلونه واټن لری استوګنه غوره کړه اوپلار یی هغه تـه د ګنډاپوریعنی د(خراب زوی) لقب ورکړاودا دګنډاپور دتسمیی وجه ده چی دتری په ځای ورته استعما لیږی. لنډه دا چی ګنډا پور په تردی نومی ځای کی استو ګنه غوره کړه. دی د کرنی په چارو بوخت او کاریزونه یی جوړ کـړل . ګنډا پـور دخپلی هغـه میړ منی نه چی په مین توب سره یی واده کړی وه دد ریو زا منو خاوند شو چی ابراهیم ، حسین او عمران

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی -۳۹۷ مخ .

نومیدل اوخلورم اولاد یی یوه لور وهچی (خوبی) نومیده او د بلی میرمنی نه
می د یعقوب په نامه خلورم زوی جهان ته راغی . گندا پو په تر دی کی مرشو
او تر هغه وروسته د هغه زوی ابرا هیم د گندا پور یانو مشر وتا کل شو : کله
چی د شیخی، امرا اومریری اولادی دگندا پوردنسل اوشتو زیاتوالی اوپرمختگ
ولیدنو په ستور یانی (شاه) کی یی خپله استوگنه پر یښوده او په تردی کی
دگندا پور یانو سره یو خای میشته شول چی تر دی وروسته دوی په گته
اوتاوان کی سره شریک شول (۱)

د شاه جهان په زمانه کی د مرو تواود ولت خیلو تر مینځ یوه جگړه وشوه چی
مروت پکی غالب اودولت خیل دتانک نه په وتلومجبورشول . ددولت خیلولوی
خان خان زمان دگندا پور نه د مرستی غوښتنه وکړه او مروت یی دخپلی سیمی
نه وشړل . د فتحی نه وروسته د خان زمان په غو ښتنه گندا پوریان دروهری په
سیمه کی استوگن شول . دگندا پورشمال ته دولت خیل، جنوب ته یی میاخیل،
لویدیځ ته یی د سلیمان غر او لمرخا نه ته یی دیره اسماعیل خان
موقعیت لری (۲)

د دوی مشهور خیلو دادی: ابراهیم زی، حسن زی ، موسی زی ، یعقوب زی ،
رانی زی، خوبی زی اودری پلاره .

د دوی داستوگنی سیمی دادی :

۱ـ کلاچی : چی د گندا پور یانو دمشربارا خان په وخت کی آبادشوی دی.

۲ـ تکواره: دعمران زیوگندا پوریانو دآزادخان دخانی په وخت کی آبادهشوی ده.

۳ـ لونی : چی دسلیمان دغره په ختیځولمنو کی دلونی دویالی په کناره موقعیت لری اوداغرنی ویاله دگندا پوریانودسیمی دځمکو دخرو پولوله پاره دیره گټوره ده.

---

(۱) حیات افغانی ـ ۶۱۵-۶۱۶ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۸ مخ .

٤ـ مدی: چی ددیره اسماعیل خان دلاری په پورتنی برخه کی موقعیت لری.

٥ـ روهری.

٦ـ کوټ ظفر.

کسبونه یی: گنداپوریان په عمومی دول په سوداگری اودکرنی په چارو بوخت دی. دوی په خپلو کسبو نو کی دیرزیات زیارکښ دی. دگنداپوریا نو سوداگران په ژمی کی هندوستان اوپه دوبی کی لویدیځ افغانستان ته تګ او راتګ کوی. غوره حاصلات یی غنم، جوار، اور بشی اوبا جری دی. (۱)

گوربز

که چیری دنسب شجره په غوره سره وگورونوتری څرگنده به شی چی گوربزهم دکرلانی پښتنو په تولنیز گروپ کی شامل دی، اود وزیرویونښاخ شمیرل کیږی. ویل کیږی چی دوزیرود قبیلی لوی نیکه وزیردسلیمان زوی دوه زامن درلودل چی لالی او خدری نومیدل. خدری چې دوزیرمشرزوی وددری زامنوخاوند و چی ترتولونه یی کوچنی زوی مبارك نومیده چی بیادمبارك زوی گوربزواودهغه اولاده په گوربزوسره مشهوره ده.

که څه هم گوربزدوزیرودقبیلی یوښاخ دی، خواوس دسیمی اورواجونو اه کبله داسی سره جلاشوی دی چی ددوی ذکردپاتی وزیرونه په جلادول سره کیږی. په پیل کی گوربزنه مسعودو (مسیدو) و زیرو سره یو ځای ددوی د غره په شمالی برخه کی میشته وولکه چی د شکتوپه دره اودبابروپه غره کی تراوسه پوری هم ځینی پخوانی سپین ږیری وزیردگوربزودوخت داوبودویالواو کورونو نښانی ښیی. تقریباً د دوه سوه کلونو څخه زیاته موده تیره شوی ده چی دغه خلك له دغه ځای نه خارج شوی اود تللو سبب یی د ابنودل شوی دی.

---

(۱) حیات افغانی ـ ۶۲۴ـ۶۲۵ ـ ۶۲۶ مخونه.

چې دګبر په غره کې لومړی دبیتنیودورګاړی ښاخ امنوګنه درلوده . وروسته بیا ګوربزو پردوی یرغل وکړاود ګبرغریبی تری ونیو . ترهغه وروسته لکه چې دبیتنیو په حال کې لیکل شوی دی د بیتنیود کجین ښاخ پرد وی یرغل وکړ اوترسختوجګړووروسته د ګوربزوقبیلی ماتی وخوړه اودګبرغربیاد بیتنیولاس ته ورغی اوشخرنګه چې ګوربزپه جګړو کې کمزوری شوی،وونوله دی کبله دوزیرو دسیمی په لویدیځو اوشمالی څنډو کې دخوست دسیمی دجنوب ختیځ اوددورو دسیمی په شمالی لویدیځو غرنیوسیمو کې میشته شول.د دوی په دغه غرنی سیمه کې دژمی په دوومیاشتو کې واوره اوری .

ګوربزډیرغریب،خوجنګیالی خلک دی.دګوربزو پوښاك اودوداودستورا کثره، دخوست دسیمی دنورواوسیدونکوقبیلوپه شان دی. خوددوی فزیکی جوړښت، بڼې،څیری اورنګونه دوزیروپه شان دی. ګوربزدنوروزیرسره په ګډه اوتا وان کې شریك نه دی،خوهغوی خپل وروڼه ګڼی. دوی پخوادوزیروپه نرخ با ندی حمل کاوه، خواوس نومورې نرخ ددوی له خوانه حملی کیږی (۱)

په حیات افغانی کې ددوی د وسله والو کسانوشمیر(۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . دوی عموماً دکرنې اومالداری په چارو بوخت دی،خوځینې یې دسوداګری کارونه هم کوی.

ددوی شمیرد(۱۱۰۰۰) تنوپه شاوخواکې ښودل شوی دی اوپه اوسنی وخت کې د(زودین اونصرالدین) په دووټپوویشل شوی دی(۲)

خوراك یې :

ګوربزا کثره دجوارو، غنمو،زدنو، کرتو، شیدو؛ مستو؛ کوچواوپیروی څخه استفاده کوی، خود خلکوعمومی خوراك یی جوار دی چې د میزان دمیاشتی نه د جوزاترمیاشتی پوری یې خو راك دوام کوی.

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤١٤ـ٤١٥ مخونه .

(۲) معلومات مختصر دربارهٔ اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ٦٩ مخ.

میوی یی :

دگوربزوپه سیمه کی متلك (چارمغز) ، مسی ، زرد آلو ، انگور ، آلوچی ، توتان ، گورگوری ، پورگی اوممانی ډیری پیدا کیږی چی ددغو میووڅخه یی ځینی تازه اوځینی یی په وچ ډول مصرفیږی .

جامی یی :

دگوربزود نارینه ووجامی دپښتنو وزیروپه شان دی ، خو دښځو جامی یی دنورو پښتنو سیمود جامونه ډیرتوپیرلری . دښځو کمیسونه یی عموماً د (۱۰) مترونه نیولی تر (۲۰) متروپوری گڼ وی . همدارازدوی سره ، سپین اوتورتیکری هم په سروی . همدارازددوی ښځی د مزروڅپلی په پښو کوی .

لاسی صنعت :

دوی دمزرونه ښکلی ټوکری گانی (شکرونه) ، پړی ، څپلی ، ترنگړ ، دکټ بوڼ اودخروښی کتی جوړوی .

دگوربزومشهورکلی دا دی : خانډیرکلی ، بگی خیل ، ملایانوکلی ، د پښانو کلی ، شهیدکلی اونور ۰۰۰۰۰ (۱)

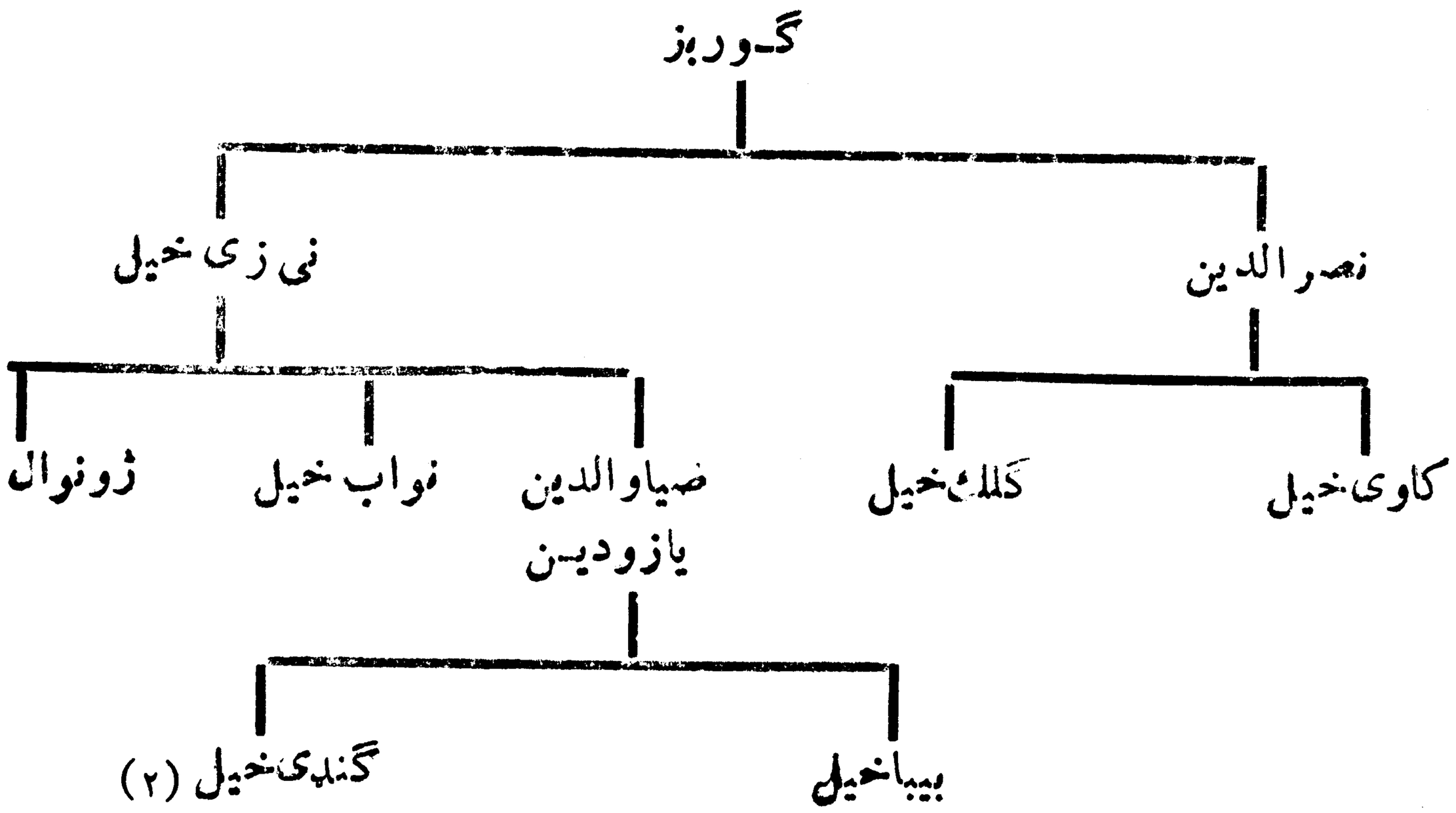

(۱) دافغانستان د علومو داکا ډمی دژبو او ادبیاتو دمرکز دعامی غړی محترم محقق میراحمد (گوربز) شفاهی توضیحات .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور (۷۰) مخ .

لالی یالیلی وزیر

لکه چی دنسب د شجری نه څرګند ښی لالی د خدری ورو رو اودو زیرو دقبیلی یوښاخ شمیرل کیږی چی دخپلی قبیلی دپاتی برخی نه رابیل شوی (۱) اودسپین غره په شمالی اولویدیځه برخه کی اوسیږی اوددوی دلیږدیه باب داسی ویل کیږی چی لالی د وزیرزوی دخپل پلارسره دشوال په غره کی اوسیده چی په ناڅابی توګه دهغه دلاسه دشپیتلك داولادی څخه کوم یوتن ووژل شو . په د غه وخت کی دی د بدل اخیستلو له ویری دخوګیا ښیو سیمی ته لاراو هلته یی وا ده هسم وکړ (۲) تاریخ حیات افغانی دلالی یالیلی وزیروشمیر په هغه وخت کی (۵۰۰۰) تنه ښودلی دی.

لوانښی (لوحانښی)

دوی هم لودی پښتانه دی اودنسب شجری له لیدلو نه داسی جوتیږی چی د اسمعیل زوی نوحان له خپلودوومیرمنونه شپږزامن درلودل ویل کیږی چی دده اصلی نوم نوح وچی وروسته په نوحان یالوان سره مشهور شواود هغه اولاده د لوانښی په نامه سره یادیږی، خو پښتانه یی په خپلو ورځنیوخبرواترو کی دلوحانښی، نوهانښی یالوانښی په نامه سره یادوی (۳)

دلوانښی دلومړی میرمنی نه چی شیری نومیده د مروت په نوم یوزوی نړی ته راغی چی اولاده یی دمروتو په نامه سره یادیږی. دمروتودقبیلی څینی خلکوله سپین لوانښی هم هم وایی .لوانښی دخپلی دویمی میرمنی نه چی توری نومیده پنځه زامن دراودل چی اولادهیی دتورولوانښیو په نامه سره یادیږی (٤)

دوی اکثره په شلګر، اندر، قره باغ ، کلات اوکندهارکی په ځواره واره دول اوسیږی . ددی قبیلی څینی خلک په بدخشان اودافغانستان په شمالی ولایتونوکی هم استوګنه لری. دوی اکثره دځمکو خښتنان دی، زیات شمیرخلک یی سوداګری هم کوی نوځکه شتمن دی . ددوی څخه (۵۰۰) کوره په شلګراو (۳۰۰) کوره

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۵ مخ.

(۲) حیات افغانی ٤۱۵ مخ.

(۳) نوموړی اثر ٤۳٤ - ٤۳۵ مخونه.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳٤۷ - ۱۳٤۸ مخونه .

په قره باغ کی استوگنه لری (۱) ددوی یوشمیرد باوچستان په دکی اوسیږی کی هم استوگنه لری .

دلوانی ابن اسمعیل دنسب شجره

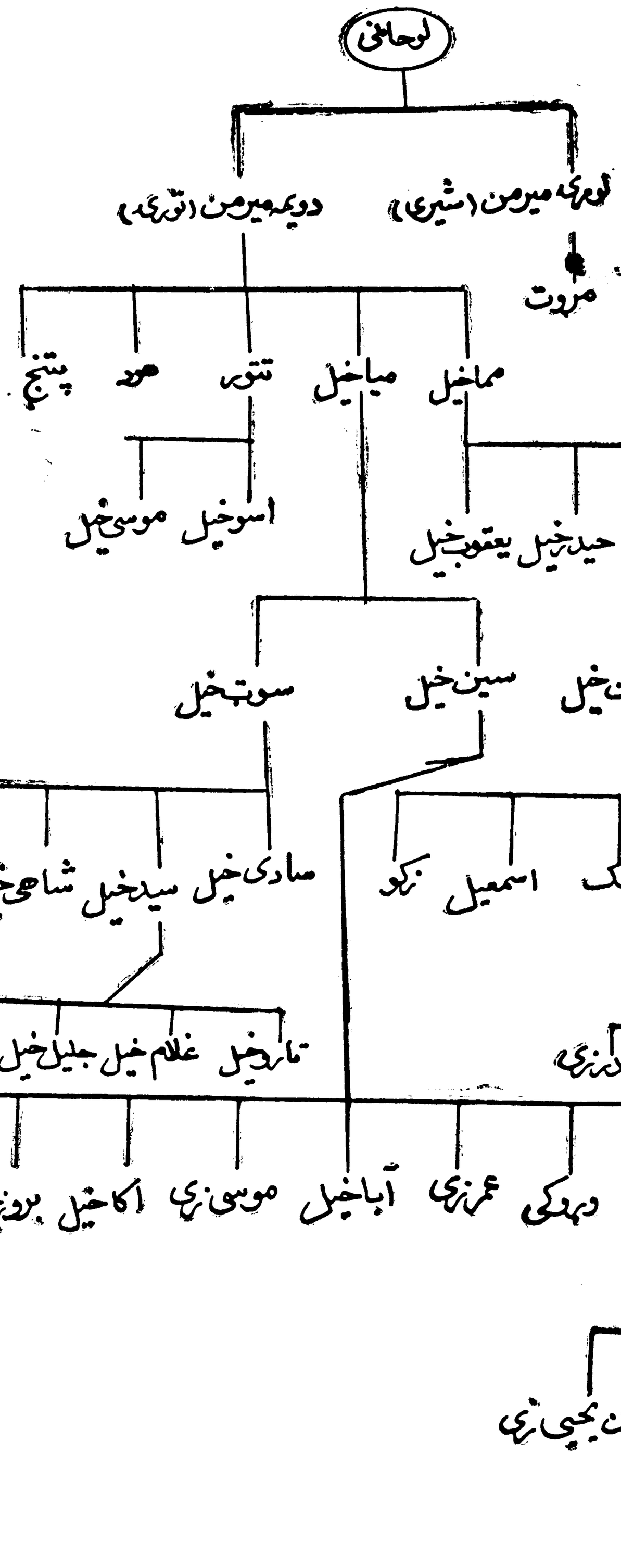

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٤٥٦ مخ .

لودیان

دوی په اصل کی متوزی پښتانه دی. ددغی قبیلی لوی نیکه ابراهیم نومید چی په لودی سره مشهور وچی د شاه حسین غوری زوی و. بیت نیکه چی د مخه یی ذکر بیتونیو په ردیف کی شوی دی خپله لوربی بی متو شاه حسین غوری ته ورکړه چی دهغی نه دوه زامن پیدا شول چی دیوه نوم غلجی او دبل نوم ابراهیم و چی وروسته په لودی سره مشهور شو .

داسی روایت موجوددی چی یوځل کله چی شیخ بیت له کلی څخه بیرته دخپلی استوګنی غړه ته ستون شو نو خپلی میرمنی ته یی وویل چی بسم الله کړه اود پخوانی نغری څخه اوربا سه او دودی پخه کړه اوماته یی ر او ړه څو چی زه یی پخپله وویشم اوراته څرګنده شی چی زما دلمسیانود جملی نه کوم یو بختوردی کله چی یی دودی پخه کړه نود بی بی متو کو چنی زوی (ابراهیم) هغه دودی په چالاکی سره واخیسته او شیخ بیت ته یی راوړه بیت نیکه خوشحاله شو او ویی ویل چی ابراهیم لوی دی چی له هغی ورځی نه ابراهیم دلودی په نامه سره شهرت ومونده چی دده اولاده دلودی اولردیانو په نامه سره یادیزی (۱) چی اولاده یی دسیانې، پرانګی، نیازی، لوانې، دوتانې، سوری او مروت څخه عبارت دی. په افغانستان کی د لودی د زوی سیانې داولادی نه دلوانې څانګه دنورو څانګو په سبب هم دشمیر هم داستعداد اوهم دشتمنی له مخی برتری لری چی اکثره په شلګر، اندړ، قره باغ، کلات او کندهارکی په خواره واره دول استوګنه لری. ددوی څخه وروسته نیازی په لودیانو کی دوهم مقام لری (۲) دهند پښتنی وا کمنان بهلول لودی، سلطان سکندر لودی او سلطان ابراهیم لودی دلودی پښتنود جملی څخه وو .

---

(۱) حیات افغانی ۳۹۲ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه.

دابراهیم لودی بن شاه حسین غوری و نسب شجره

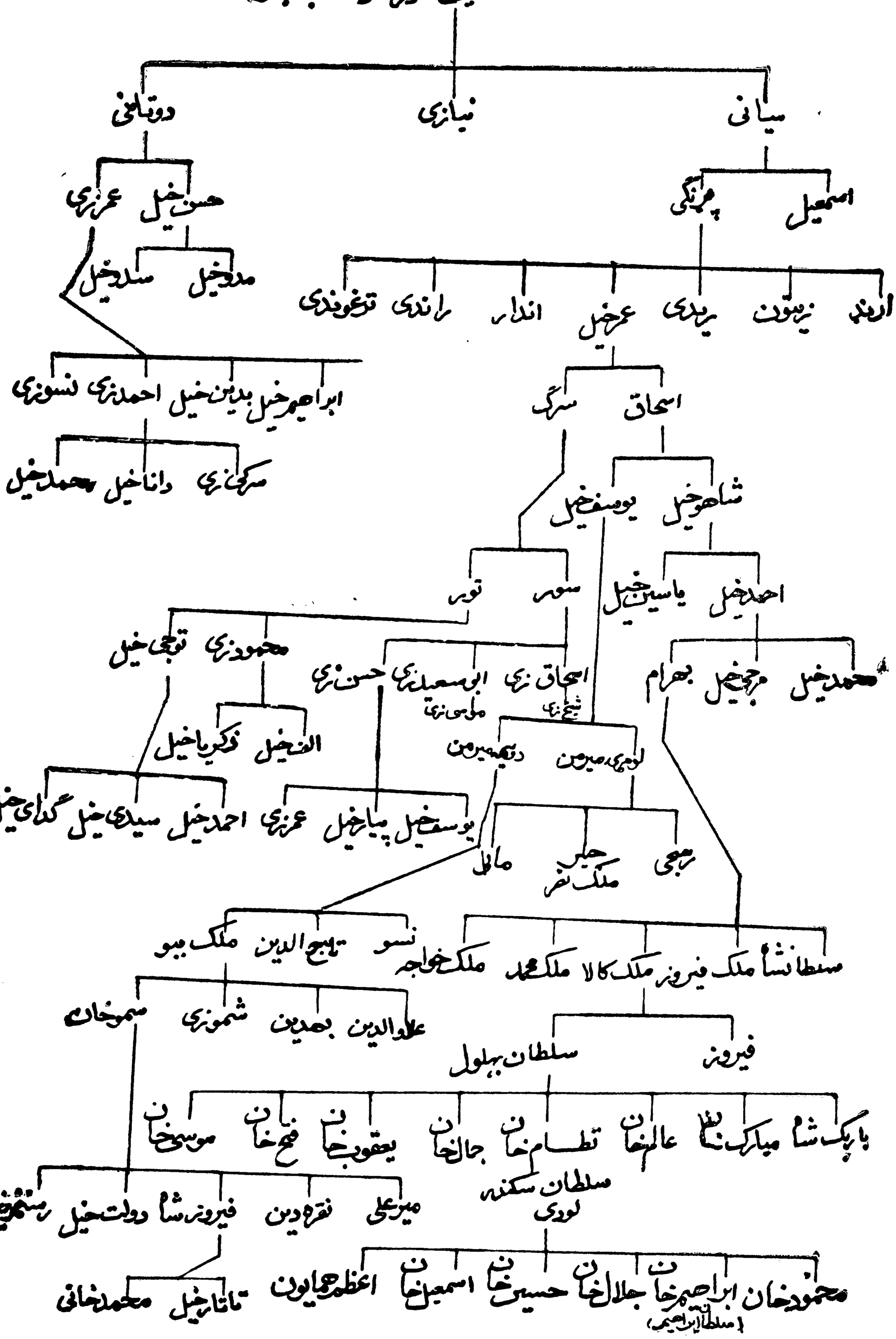

لو دین

دوی غرغنی پښتانه دی. ددوی اکثریت دننګرهار په ولایت کی استو ګنه لری. په کندهار اودکوټی په شااوخوا کی هم یوشمیر اودینان میشته دی دلو دین قبیله دننګرهار دولایت دکادمی اوکوزکونړ په اولسو الیوکی او سیزی چی په نوموړی ولایت کی ددوی شمیر ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (۱۱۸۹) تنه ښو دل شوی دی (۱) ددوی یو شمیر دغلجیو په سیمه کی یه خواره واره دول ژوند کوی.

ما کو

دوی سرینی پښتانه دی اودرانیودپنج پای په بناخ پوری اړه لری. ددوی دوګړو شمیر دیرلږ دی. ددوی یوشمیرپه کندهار اویو شمیریی دنورزیو سره یو ځای میشته دی (۲)

ددوی یوشمیر دهرات په ولایت کی هم استوګنه لری . په کندهار کی ددوی شمیر(۱۵۷٤)تنه ښودل شوی دی چی دنوموړی ولایت ددامان او ارغستان په اولسوالیو کی استوګنه لری . همداراز دماکو دقبیلی هغه برخه چی په هرات کی استوګنه لری. دانجیل، کشک اودکرخ په اولسوالیو کی میشته ددی . په هرات کی ددوی شمیر(۲٦۸۸) تنه ښو دل شوی دی .

په ټول افغانستان کی دماکودقبیلی شمیرد(٦۲٦۲) تنو په شااوخوا کی دی (۳).

ماموند

ددوی دسرین په تولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی او دښاخی خیلو دترکانی (ترکلانی) په قبیلی پوری اړه لری .

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱۰ مخ.

(۲) حیات افغانی ـ۱۲۸ مخ .

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ۱۰ـ۹۳ـ ۱۰۹ـاو ۱۱۰ مخونه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماموند په‌لومړی سرکی په‌دوو مهمو ښاخونو ویشل کیږی.

۱ـ لوی‌ماموند: چې کاکازی هم ورته وایی.

۲ـ واړه مامـوند(۱)

دماموندولوی اکثریت په‌باجورکی اوسیږی. ددوی ختیځ ته‌سالارزی؛ شمال ته‌یی دانـګام؛ شمال‌لویدیځ ته‌یـی دشورتن‌اومروری دری؛ لویدیځ ته‌یی چارمنګ اوجنوب ته‌یـی دښار ریاست‌پروت‌دی. لوی‌ماموندد اموندودسیمی په‌جنوب‌ختیځ اوجنوب‌لویدیځ ته‌اووارەماموندد ماموندوشمال‌اوپه‌لویدیځ کی میشته‌دی. په ختیځ کی‌دلو یوماموندواوسالار زوترمینځ برید (حد)دمـلا سیدغر دی او دلویو اوورو ماموندوترمینځ بریدلوی خـوردی (۲)

دلو یوماموندودخیلونو مونه‌دادی: مسعود خیل ، عمرخیل، یوسف خیل، سلیمان خیل او خلو ز ی .

دوروماموندوخیلونه‌دادی: بروزی ، اوریازی‌اوبرم کا زی.

دلویوماموند وځینـی خیلونه‌دمروری په‌دره کی هم استوګنه‌لری .

دوروما موندوځینـی خیلونه په‌شورتن، دانـګام‌اود پـنج دری په‌وته‌پورکـی میشته دی او برسیره پر دی دما مو ند ودیرشمیر کـو رو نه د کـو نرو لا یت په‌سیمه کـی هم پر اته دی. و اره ما مو ند د سـا لار زوځخه وروسته دانګام ته راغلی‌دی. دوی دجنوب له خوا دخرځایونوپه هڅه دګوریګا غرونوته را وختل اودلته یی باندی جوړی کړی . دمالداری سره یـی دګور یـګا په دره کی ځمکی واخیستی اودلته‌میشته شول . دګـوریـګـاماموند دځمکوالـی څخه پرتـه‌رمی هم لـری (۳)په ماموند وکـی او به لږی دی . اکثره ځمکی یـی للمی دی .

د لویوماموندوکلی‌دادی: غابنی، شبنتر، ذکی کټوټ، ګیږی، زری اوترخو.

---

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۷۳ مخ .

(۲) دپښتنو ټولنیز ـ اقتصادی جوړښت ۲۲۵ مخ.

(۳) دنوموړی اثر ـ۲۲۶ مخ.

دوړوماموندو کلی دادی: څپری، موضی، کگی، و ړو کی خرکی، با نډه، شاهی تنگی، لوی خرکی، بدان، ډمه ډوله، او ډبر .

کرنه : دماموندو ځمکی په عمومی صورت غنم، اوربشی، نسلك او مشنگ کوی ځکه چی للمی دی . دماموندو هوا معتدله ده په کو موځایونو کی یی چی دچینو او به شته نو هلته دشفتالو، توتانو او مالټو باغونه شته (۱) په باجوړ کی دماموندو شمیر (۸۰۰۰۰) او د افغانستان دکو نړ په ولایت کی ددوی شمیر (۱۸۳۹۱) تنه ښودل شوی دی (۲)

متون

دمتون سیمه دخوست دبازارشمال ته موقعیت لری . متون په اصل کی دکوم قوم یا قبیلی نوم نه دی، بلکی دیورو حانی شخص نوم دی چی دمتون دغونډی په سرښخ دی او دهغه په سبب دوی دمتونو په نامه یادیږی.

په متون کی د پښتنو مختلفی قبیلی سره یو ځای شوی او د یوه قبیلوي واحد په توگه رامینځ ته شوي دي چی هره برخه یی دونډی په نامه سره یادیږی .

دمتون والو شمیر (۸۰۰۰) تنو ته رسیږی (۳)

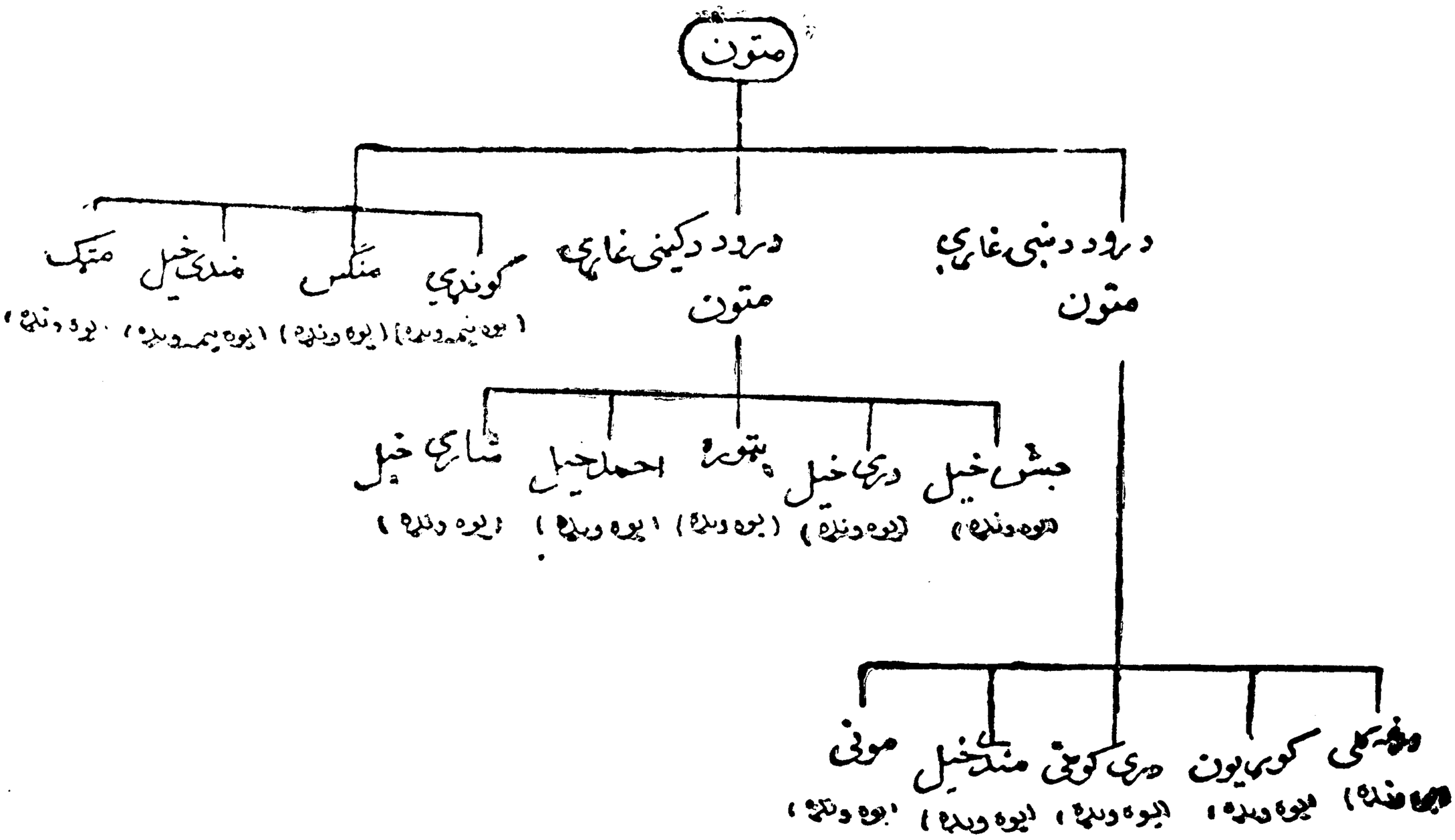

(۱) محمد صفدر سالارزی، پښتانه لومړی ټوك، کابل - ۱۳۴۹ کال ۷۴ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۹ مخ.

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۶۵ مخ .

متی زی

دوی سړینی پښتانه او په غوریا خیلو ورګډیږی . ویل کیږی چی شیخ متی دشیخ عباس زوی دعمر لمسی او دخلیل کړوسی و . خلیل دغوریا او غوریا د کندابن خرښبون زوی و چی دحضرت سړین قدس اله سره له زامنو څخه و .

دپټی خزانی په روایت شیخ متی په (۶۲۳ھ) کی زیږیدلی او د پنځه شپیتو کلونو په عمر دترنك پرغاړه وفات شوی دی ان په هغه غونډی ښخ دی چی کلات باله شی .

وروسته دده اولادی په لیږد پیل وکړاو په پیښور او بد نی کی میشته شول چی دهغوی څخه لوی لوی پښتانه راووتل (۱) دده اولاده اوس دمتی و زیو په نامه یادیږی او په پښتنو کی یوه مشهوره قبیله ده . یو شمیر متی زی په زابل او دغزنی په شلګر کی هم استوګنه لری .

محمد زی

که چیری د نسب شجره په غورسره وګورونو څرګنده به شی چی محمدزی د سړبن په ټولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی . دوی په اصل کی دزیرك دښاخ دبارکزیو دڅانګی څخه دی .

لکه چی دابدالیانو په مبحث کی موولو ستل د پوپلزیو په ښاخ کی دسدوزیو قبیلی د ۱۷۴۷ ع نه تر ۱۸۱۸ ع کاله پوری په افغانستان کی وا کمنی درلوده په ۱۸۱۸ ع کله چی وزیر فتح خان مړشونو دسدوزیو او محمدزیو ترمنځ دتخت په نیولو جګړی رامنځ ته شوی .

دمحمد زیو په کورنی کی دپاینده خیلو کورنی مشهوره ده چی دحاجی جمال خان نه پیل کیږی . حاجی جمال خان دنادرشاه افشار په پوځ کی سردارو . کله چی نادرشاه افشار له منځه لاړنو دافغانستان دتخت دترلاسه کولو له پاره دی ډیر امیدوار واو حقیقت هم دادی چی دسدوزو د حکومت په زمانه کی د حکومت په چارو کی ده ډیر لاس درلود .

---

(۱) پټه خزانه، دکابل چاپ -۱۳۵۶ کال-۱۲ مخ .

د محمد زود حکومت مؤسس او ینښت ایښودونکی امیر دوست محمد خان دی چې په (امیر کبیر) سره هم شهرت لری او د سردار پاینده خان کشرزوی د ی .

دافغانستان حکومت د دوست محمد خان په کورنی کی د ۱۹۲۹ع کاله پوری دوام وکړاودویم ځل دستاود زوی تر ماتی ورو سته په ۱۹۲۹ ع کال کی هغه وخت پیل کیږی چې نادر خان د چاروواګی په لاس کی نیسی .

تر نادرخان وروسته د هغه زوی محمد ظاهر شاه تر هغه پسی محمد داود حکومت کړی دی چې د ۱۹۷۸ ع کال په اپریل کی د دغی کورنی سلطه له مینځه لاړه .

محمدزی د افغانستان په بیلابیلو برخو په تیره بیا په کابل، کندهار، هلمند، هرات او ننګرهار کی استوګنه لری. دوی ته عوام خلک سرداران هم وایی .

د دوی داستوګنی ځایونه :

لکه چې د مخه موویل دوی د افغانستان په بیلابیلو ولایتونو کی اوسیږی چې دلته په هر ولایت کی د دوی داستوګنی ځایونه ښودل شوی دی او هغه ادی: .

۱ــ د کندهار په ولایت کی :

د کندهار په ولایت کی دوی د کندهار په مرکز دمیوند، پنجوایی، ارغنداب، ارغستان او معروف په اولسوالیو کی استوګنه لری چې د کندهار په ولایت کی د دوی ټول شمیر (۳۲۳۸۷) تنو ته رسیږی (۱)

۲ـ د ننګرهار په ولایت کی:

د ننګرهار په ولایت کی دوی د ننګرهار په مرکز د جلال آباد په ښار د کامی، سره رود اوخوګیانو په اولسوالیو او د بهسود و په علاقه داری کی استوګنه لری.

د ننګرهار په ولایت کی د دوی شمیر د (۹۴۵۰) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی (۲)

---

(۱) معلومات مختصر د باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور ـ ۹۱ـ۹۲ مخونه.

(۲) نوموری اثر ۲۷ـ۲۸ مخونه.

(c) kotabton.com: The Digital Library

۳ـ دهلمند په‌ولایت کی:

دهلمند په‌ولایت کی دوی‌دهلمند په‌مرکز اودنهرسراج اوناد علی‌په‌اولسوا لیو کی استوګنه لری او شمیریی په نوموری و لایت کی (۵۰۱۶) تنه ښو دل شوی‌دی (۱)

٤ـدهرات په ولایت کی:

په‌هرات کی د دوی اکثریت داوبه په اولسوالی کی استو ګنه لری .چی ددوی شمیر(۹۸٤) تنو ته رسیږی .

٥ـ دار زګان په ولایت کی :

دا رز ګان د ولایت‌په‌مرکز کی تقریباء (۲۰۰) تنه محمد زیان میشته دی . همدا را زیوشمیر محمد زی د کابل او لغما ن په ولایتو نو کی هم استو ګنه لری . د دوی یو شمیر کور نی دپاکستان اوهند وستا ن په بیلا بیلو برخو په تیره بیا د هند په پنجاب او هم د د یره دون‌په‌ښارګی‌چی‌دهند دا ترا پرا دیش په ایا لت کی وا قع دی ا ستوګنه لر ی . په تو ل افغا نستان کی د د وی مجموعی شمیر د (۵۰۰۰۰) تنو په شا او خوا کی ښو دل شوی دی .

مروت

جوته ده چی د دغه قوم لوی نیکه دنوحانې یا لوانې زوی او دسیانې ابن لودی لمسی دی . لوا نې دوی میرمنی در لودی یوه یی تو ری نومیده چی د پنځو زامنو مور وه د ویمه یی شیری نومیده چی د هغی نه د مر وتو د قوم لوی نیکه زو کړی دی‌او د د غه قوم نو م د ده په نوم یعنی مر وت سره مشهو ر شوی‌دی (۲)

مروت‌په‌سپینو لو انیو سره هم‌شهرت‌لری په‌پیل کی‌دوی د کتواز په‌سیمه

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور (۹۱) مخ

(۲) حیات افغا نی ـ۵۵۸ مخ .

کی چی اوس دسلیمان خیلو غلجیو په لاس کی دی استوګنه درلوده. که څه هم د دوی اصلی ټاټو بی کټوازو، خودګرمی په موسم کی به یی دکوچیانو په څیر خپل اکثره مالونه دوابنه په غره کی څرول. دوی به یوازی دکټواز په سهیلی برخه کی په کرکیله بوخت ووچی هلته تراوسه هم دیوی وړی سیمی څمکه دمرو - تو په نامه سره مشهوره ده. دوی اوس دبنو دضعلی دلکی مروت په تحصیل کی اوسیږی اوهمدارازلږ شمیر یی په پښیاله اودټانک دتحصیل په شااوخوا کی دبنو په ضلعه کی استوګنه لری. په ۱۹۶۱ کال کی دلکی مروت د تحصیل د خلکو شمیر چی مطلق اکثریت یی مروت دی (۱٤۸٤٤۹) تنوته رسیده.

دکټواز له سیمی نه دمروتو دلږدیدو علتونه:

دکټواز له سیمی نه دمروتو دوتلو په باب داسی ویل کیږی چی په هغه وخت کی چی دغلجیو دستری قبیلی دسلیمانخیلو دښاخ دسلطان خیلو دڅانګی لوی ملک آزادخان ښځه چی وسیلی نومیده دده دیوه مریی له خواوتښتول شوه اودمروتو قبیلی ته په ننواتی لاړ نوغلجیو لښکر ترتیب اوهلته یی ولیږه او خپل مجرمان یی له دوی نه وغوښتل ولی مروتو دپښتنی ننګ له مخی دغه پناه اخیستونکی دوی ته ور نه کړ ددغه دښمنی په سبب دغلجیو ټولی ښاخونه لکه تره کی، اندړ اونورد سلیمانخیلو په ننګ د مروتو، دولت خیلو اومیا خیلو سره دجنګ له پاره ملا وتړله او د مروتو اکثره خلک ووژل شول اوغلجیانو بریالیتوب تر لاسه کړله همدی کبله مروت مجبورشول چی دکټواز سیمه پریږدی اوددامان خواته یی په لیږدیدلو پیل وکړ.

په هغه وخت کی ددیره اسماعیل خان دضلعی د دامان په سیمه کی بلو څالو استوګنه درلوده او د ټانک په سیمه کی هم پرانګیان میشته ووچی په هغوی باندی دلواښیوله خوا یرغل شوی واوپرهغه ځای باندی یی خپله قبضه ټینګه کړی وه. دلومړی ویش په وخت کی د مروتو قبیلی ته هم څلورمه برخه ور کړل شوه چی تریوی مودی پوری یی دغه ځای په لاس کی واود ګرمی په موسم کی به دوابنه د

غره خټیځی برخی ته تلل اودیخنی په موسم کی به بیرته تا نلك ته راتلل تر څوچی ددوی اومسیدو ترمنځ د سنځودپت له کبله شخړی رامنځ ته شوی. څر نګه چی وزیر ددوی د تګ را تګ په پور تنیو او سنګټنیولاروباند ی پراته وونو دد ښمنی له کبله غرونو ته ددوی تګ راتګ بیخی وترل شوپه همدی وخت کی دتهانګ دسیمی دلانجوله کبله دلوانی داولادی ترمینځ دښمنی رامینځ ته شوه دو لت خیلو قدرت ومونډ اوتریوی جګړی وروسته یی مروت له تهانګ نه وایستل.

اودغه قبیله دبین ددری نه نیولی دپیزوددری پوری په غرنیو سیمو کی میشته شو ل. په دویم کال بیا دولت خیلو دسیمودنیولوپه منظور یرغل وکړاوتا نګ یی ونیوخو کتنی خیلودګنډ اپورله قبیلی نه مرسته وغو ښته او دوی یی بیرته په شاتمبولو نه مجبورکړل چی ددغه ځای دتسمیی وجه هم دمروتو له نوم څخه اخیستل شوی.

ددوی ملګ تقریباً پنځه دیرش مربع میله دی چی له ښو څخه ترمه کلروا او د سلیمان غرونوڅخه دهغوتیتوغروترسلسلی پوری رسیږی چی لارګی (Largee) له اباسین څخه بیلوی، خواوسیدونکی یی خواره واره دی.

دمروتو ښځی، څیری اوعادتونه:

مروت غښتلی، لوړغنم رنګه، پراخه تندی، ګردی څیری اوبادامی مترګی لری اوپیاوړی خلګ دی دوی؛ زیارګالونکی، متحمل، صابر، قانع اوبااستعداده دی. دمروتوسپاره توره، دال اولیندی استعمالوی. خوپلی یی توری، سپرونه، غشی اولیندی استعمالوی.

مروتوپه پخوازمانوکی په پوونده دول ژوند کاوه اوسوداګری به یی هم کوله خوکله چی په دی سیمه کی میشته شول یوازی دځمکی په چا رواوکروند ګری بوخت اوپه خپل کسب کی دیرزیارګالونکی دی اوآن تردی چی دکلی ملکان یی هم په خپله دیوی اوکرکیلی چاری په خپله سرته رسوی:

که څه هم دمروتوپه سیمه کی دخوراك له پاره غله پریمانه ده، خودځښناك د اوبولە پاره دهغوکلیونه پرته چی دکمیله، کورمی یادلنګردرودونوپه غاړه موقعیت

لری په پاتی مروتو کی داوبو تنگسه ډیره ده . دځینو کلیو خلک دلس یا یوولس میله تر واټن وروسته دګمیله داوبو دراوړلو له پاره راځی او ددوی داوبو راوړل د ښځو په غاړه دی چی ددی کارله پاره دخرونه استفاده کوی .

خوراك یی :

مروت په اوړی کی دغنمو ډوډی او په ژمی کی دباجری ډوډی استعمالوی . هغه متوسط اوغریب خلک چی په سیمه کی یی نخود کرل کیږی نودغنمو داوړو سره دنخودونیمایی برخه اوړه هم یوځای کوی او ډوډی تر ینه پخوی .

ددوی دسیمی پیداوار ددوی له خوراك څخه زیاتیږی ، که څه هم ددوی ورځنی خوراك ساده دی ، خو په میلمه پالنه کی دخپلی دوسی سره سم کوښښ کوی .

میلمه پالنه :

که چیری په مروتو کی کوم قدر من سړی میلمه شی نود هغه له پاره پسه حلالوی اودغنمونازك چپاتی په یو ډول ډبرینی تبی باندی پخوی چی دمروتو ښځی ددغونازکو چپاتیو په پخولو کی ډیری مشهوری دی . که چیری دمیلمنو شمیر لږوی اوځوك دپسه دحلالولو قدرت ونه لری نومیلمنو ته یو یاځو کورنی چرګان حلالوی . دوی دکاسو پرځای دیو ډول لویو ښانکونو نه استفاده کوی چی دهر ښانك نه ګرد چاپیره اته کسه کښینی اوښوروایاوریجی خوری .

دوی دقدرمنو میلمنو نه پاره د پورتنیو خوړونه پرته ډیرښه پولاو او غوښه پخوی په خوږو خوړو کی دحلوانه پرته دګوړو بی استعمال هم زیات دی . دګړو بی ترکیب اودجوړولو طریقه داده چی د ګوړی شربت ته ډیر جوش ور کوی او ترپخیدو وروسته یی په ښانك کی اچوی اودهغه په مینځ کی دپسه دلم غوړی چی داوسپنی په ارکاره کی دژیړو غوړیو په شاد ګرم شوی وی اودپاسه پری نازکی ډوډی میده کوی . هغه میلمه چی عام اودکوم بل ملك نه راغلی وی او هغوی یی ونه پیژنی اودمسا پرپه ډول کلی ته راشی نودکلی داوسیدونکو ته یوتن په جرمات کی غږ کوی چی نن زموږ کلی ته د مومره میلمانه راغلی دی بیا نو

ددغه ځای داوسیدونکو نه یوتن یادوه تنه میلمانه په خپلو منځو کی سره ویشی او له خپلو کورونو نه ورته ډوډی راوړی. لنډه دا چی دمیلمه قدر کوی او وږی ترینه نه ځی.

د مر وتو کلی او داستوګنی ځایو نه:

په پخوا زمانو کی چی داخلکو دایمی استوګنځی نه درلودنو اکثرو به په کیږدیو کی ژوند کاوه. اوس په دوی کی د کیږدویو رواج نشته. خلک په ټولو کلیو کی دخپلی استوګنی له پاره د مزرو څپری جوړوی او ددوی دا خبره سمه ده چی داوبو دنشتوالی په سبب دڅپرونه پرته دیل ډول ودانیو جوړول ګران کار دی. دوی داصلی کلیونه پرته دخیلو لیری لیری ځمکو دڅارنی او داوښانو او نورو څارویو دڅرولو له پاره په څرځایو نو کی یا هغه ځای ته نږدی باندی جوړی جوړوی. مالداران او کروند ګریی دضرورت له مخی دوه کورونه جوړوی یو یی په اصلی سیمه کی دویم په باندو کی. دوی اصلی کلو ته میله وایی چی مقصد یی مینه ده.

پوښاک یی:

ددوی پوښاک عمومأداسی دی چی کوچنی پګړی په سر کوی او پراخ او اوږده کمیسونه چی تر پونډیو پوری یی رسیږی اغوندی همدارازد پرتوګ پرځای په دوی کی دنیلی یا سپین لنګ رواج ډیر دی، خو ملکان دلونګ په ځای پراخه پرتګونه اغوندی. ددوی ځینی خلک د خپلو سرونو نه دستمالونه هم تاووی.

بزګران او غریب خلک ددغو ټوکرانو پرځای دپسونو یا داوښانو له وړیو نه یو ډول ټوکران جوړوی چی له نیمایی نه یی لونګ او له نیمایی نه یی یو ډول کمیسونه جوړوی چی ګریوانو نه یی څاک داره وی او لستوڼی نه لری.

دمروتر ښځی اکثره سره تور یا نیلی ټوکران په سر وی او اوږده چین داره کمیسونه چی اکثره سره یا تور رنګونه لری اغوندی. همدارازدوی یو ډول ډبل رنګه ټوکر چی سپینی لیکی لری او پاسنی برخه یی پراخه او پایڅی یی پلنی وی اغوندی. دپیغلو نجونو کمیسونه یی چین لرونکی نه دی.

دلوانی درزوی مروت دنسب شجره

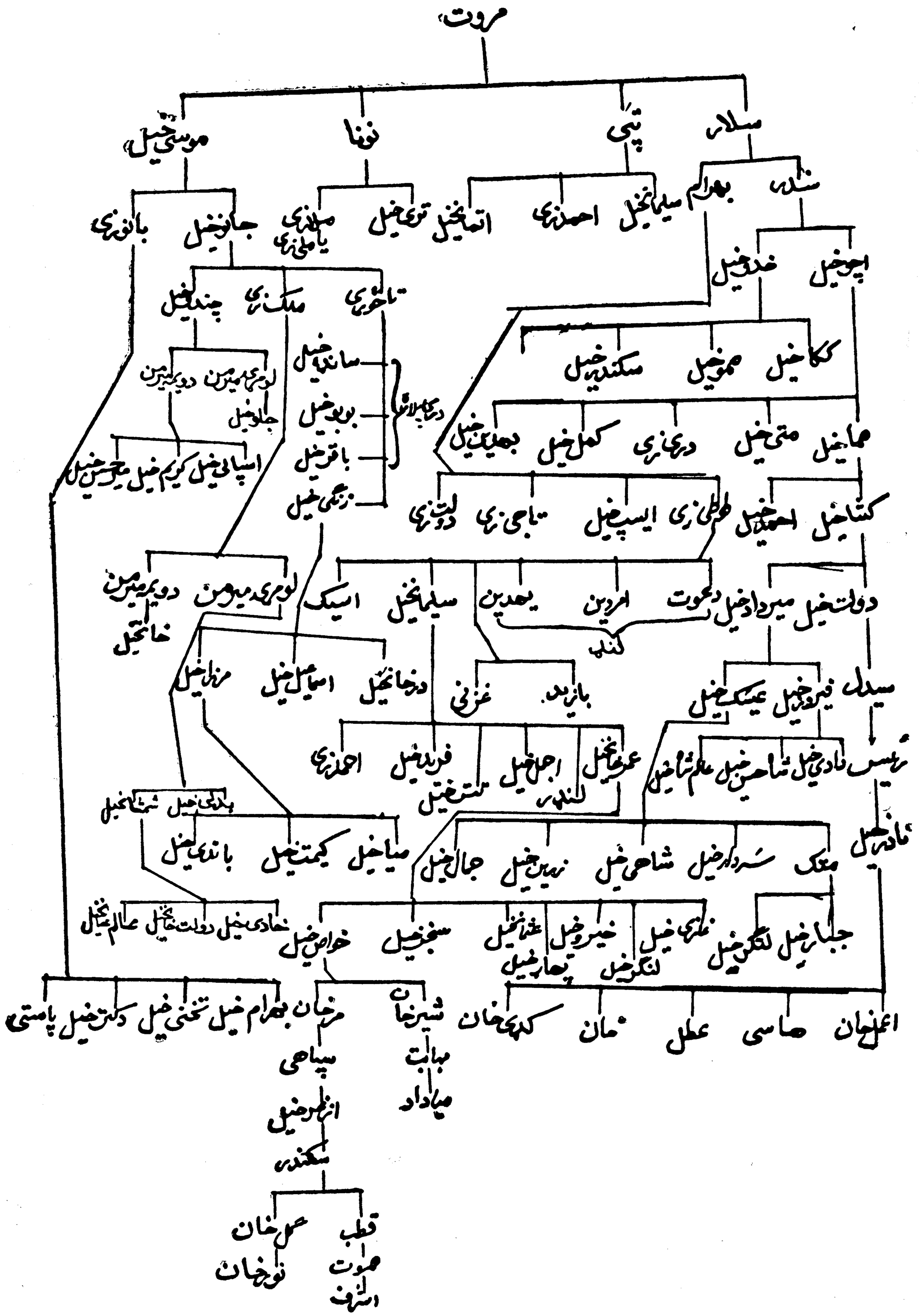

مسعود (مسید)

دغه قبیله په کرلانیو پښتنو کښی یوه مشهوره اوجنګیالی قبیله ده. که چیری دنسب شجره یی په غور سره وګورو نو څرګنده به شی چی د وزیرلومړنی زوی خدری درې زامن دولودل چی موسی، محمود اومبارک نومیدل. چی موسی یی په دریش سره مشهور ود محمود زوی مسعود نومیده چی او لا دی ته یی مسید وز یرهم وا یی (۱).

اویدیځ اوجنوب ته یی احمد زی وزیره شمال ته یی اتمانزی وزیراو د څنیځ خواته دبیتنی قبیلی سره پوله لری .

ددوی سیمه دجنوبی وزیرستان دایجنسی پوری مربوطه ده او دافغانستان سره کوم ګډ سرحد نه لری (۲).

ددغی قبیلی اصلی ځای دبرمل غروچی دسلیمان غره یو ښاخ ګنډ کیږی او هغه وخت چی ددغی قبیلی په شمیر کی زیاتوالی راغی نو په دغه وخت کی دد غی قبیلی خلکو دخپل اتحاد په زور په خپلو ګاونډیو باندی غالب او په خپریدو یی پیل وکړاو ترتولو دمخه دسلیمان دغر نیوسیمو نه شوال اودهغه شاا وخوا سیمی ددغی قبیلی لاس ته ورغلی چی هلته دمخه شیتک اونورآباد وو په هغه وخت کی داور مړو قبیله چی په کانې ګرم اونو رو نږدی سیمو کی میشته وه اکثراً لوګړاو نورو سیمو ته لاړل او ددوی دیرازشمیر په دغه ځای کی پاتی شول . په دغه وخت کی وزیرواومسیدوته موقع په لاس ورغله اوپه هغوی یی یرغل وکړاو په لومړی حمله کی یی دبدراوشهیر سیمی ونیولی اوپه کانې ګرام کی هغو اورمړو چی ددوی سره مقابله وکړه دمسیدوله خوا بي ما تی وخوړه. ورو سته یی د بیتنیو قبیله هم د تا کځد د ری او د هغه شا وخواغرنیوسیمو له یی و ایسته اوپخپله یی

---

(۱) حیات افغانی ـ ۵۵ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۱۱۶ مخ .

په دغو ځایونو باندی قبضه ټینګه کړه. ددوی سیمه دکوهات دضلعی نه نیولی ددیره اسماعیل خان تر دری پوری غزیدلی ده اودسیمی اوږد والی یی (۱٤۰) میله دی (۱)

مسید په دریو عمده تپو ویشل شوی دی چی علی زی ، شمن خیل او بهلول زی دی چی هره یوه تپه یی په نورو ډیرو خیلونو باندی ویشله شوی ده (۲) .

یو انګریز مورخ په خپل مشهور اثر وزیرستان کی د مسیدو (مسعودو) په باب داسی لیکلی دی :

«مسید په وزیرو کی خورا پیاوړی او جنګیالی خلك دی . دوی متحمل او سخت سری دی ، ښه مسلح او ډیر بی نیازه دی ، ځکه چی ددوی احتیاجات دو مره طبیعی دی چی د هغوی په نشت کی لاهم د وی ته څه زیات تکلیف او ضرر نه رسیږی اودهیڅ رازموا نعو پروانه کوی . دخپل کوچنی ټوپك په استعمال کی عجیب مهارت لری او په دی کی خورا ماهر دی چی د خپل دښمن له جزوی اووړو کی سهوی څخه ډیره لو یه استفاده وکړی . که دښمن په شمیر په وخت او یا مدافعه کی ازڅه ضعف یا سهوه وکړه دمسیدو اووزیرو له خوا به در نه جزاومومی او له داسی پیښو څخه دوی خورا ښه استفاده کولای شی. په جنګ کی دومره داوضاعو مراقب اومواظب وی چی هیڅوك یی محاصره کولای نه شی اونه یی دښمن تر اړخ تیریدلای شی. دوی په عقبی خطوطو او کوچنیو پارټیو باندی په حمله کی خورا بی نظیره ماهران دی او په جګړه کی دنورو قبایلو په شان خورا ډیره طبیعی حوصله او صبر لری او دهر ډول مشکلا تو او موانعو سره دومره په صبر او حوصله مجادله کوی چی د ډیر تعجب او حیرانتیا موجب ګرځی ، په یوه ګړی کی ارامه خو په بله ګړی یی بیا ټوپك په اوږو بهترین جګړن شی . په جګړه کی ډیر کسان بی وسلی له وسله لرونکو سره درومی او د توری او یا دلاس جګړه که ضرورت ورته پیښ شی کوی یی (۳)»

---

(۱) حیات افغانی -۵۰۲ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتو نستان (۱۱٦) مخ .

(۳) پښتو نستان -۲٤٦ مخ .

دمسیدوروا جونه، خوراك، نرخونه اوتری کت مت دوزیروپه شاندی.

غنم، اوربشی، جوار، شولی، می، باجری، زدن او پتا تی یی مشهور حاصلات شمیرل کیږی.

دجنوبی وزیرستان هوا په ژمی سره اوپه اوری توده ده، خوځرنګه چی په عمومی دول غزنی سیمه ده نوهوایی معتدله ده.

دمسیدومشهور کلی دادی:

مکین، خیسور، دره، نیدون، کانی ګرام، بدر، څلویښتی، شکتوی، وانه، دشرکی سیمه، شهرنه، شم، رزملك، شکی، شوال او نور (۱)

مشهور سیندونه دګومل، تانك زوم، خیسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنګی اوشاهوردی (۲)

مسیدښکلی، زړوراوجنګیالی خلك دی. سرو پلیم بار تن د دوی دجنګیا لیو میرونوشمیر (۱۸۰۰۰) زره تنه ښودلی دی. (۳)

د دغی قبیلی شمیر د ۱۹۶۱ کال د احصائیی له مخی (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودل شوی دی (٤).

دمسیدوځیلونوشجره دراتلونکی مخ په جدول کی وګورئ:

---

(۱) پښتونستان ـ ۲۱٤ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۲۵ مخ.

(۳) پښتونستان ـ ۲٤ مخ.

(٤) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ ۱۱٦ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

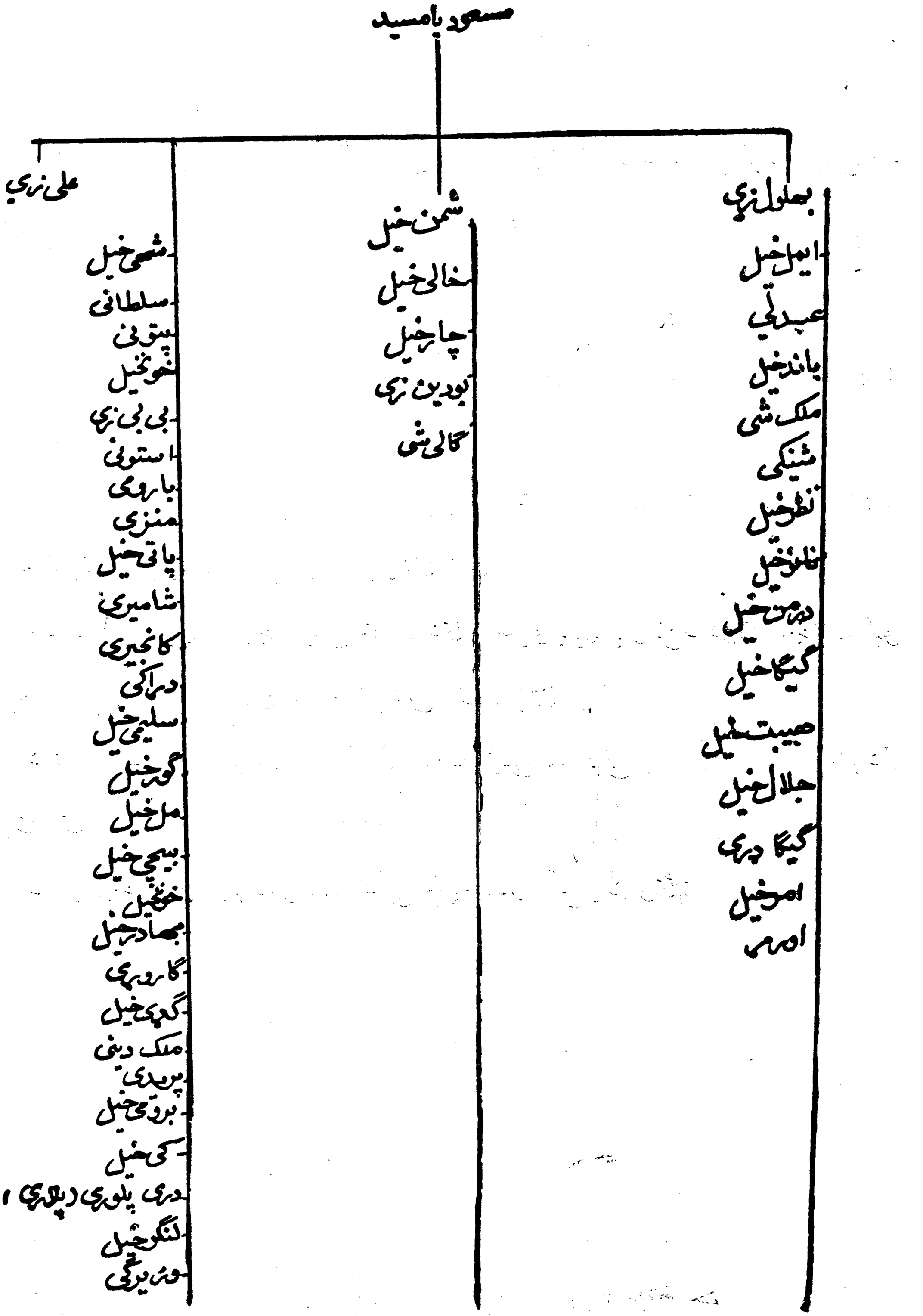

(۱)

(۱) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان : ۱۱۷ - ۱۱۸ مخونه.

مشوانۍ

مشوانۍ په‌اصل کی هر څښتی پښتانه‌دی ، خودوی کله څانونه سیدان بو لی او کله‌یی‌هم په کاکړوورګډوی . ددوی اکثره په خوا ره ار ه د ول ژو نـد کوی .

ددوی یوشمیرپه برکونړ کی استوګنه لری چی دساپیود کـلتوراوعنعنا توتـر اهیزی لاندی راغلی دی اودکونړ په ناری ،دانګام اواسمارکی استوګنه‌لری.

دکونړ په ولایت کی ددوی شمیر ۱۰۱٤۷ تنه‌ښودل شوی دی. همدارازیـو شمیر مشوانۍ دننګرهار ولایت په‌بتی کوټ کی‌هم‌استوګنه لری چی ددوی‌شمیر ۲۳۸۸ تنه ښودل شوی دی (۱)

حیات افغانی لیکی: «ددوی څلورسوه کورنی په کوهدامن کی چی‌دکا بـل نـه پنځه ویشت میله شمال خوانه موقعیت‌لری‌استوګن دی. دکوهدامن مشوانۍ په کرکیله‌اوځیـنی یی پـه سوداګـری بـوخـت دی اوهـمدارازدوی دخپلواوښانو په‌ذریعه تجارتی مالونه ان تربخاراپوری انتقالـوی اودوی دهوساژونـد څښتنا ن دی. ددوی خو کوره په کندهارکی هم میشته دی. دګندګرپه شما لی برخه یعنی دهزاره ضلعی په‌سری کوټ کی‌هم مشوانۍ اوسیږی ، خوددی پته نشته چی کله هلته تللی دی. پښتانه‌دمشوانۍ قبیله دستانه اوپیرانوپه نامـه بولی. دوی د نـیلك چلند خاوند ان‌دی په‌تیره بیاددغی قبیلی دلودین څا نګه، چی د غلجیوپه ملك کی په متفرق دول سره‌ژوند کوی (۲) پته‌دی پاتی نه‌وی چی یوشمیرمشوانۍ د هند په څینو برخو کی هم شته .

«مشوانیو په هکله د پښتنو تولنیزـاقتصادی جوړښت په کتاب کی داسی راغلی دی: «دمشوانیواکثریت‌دد یراوجندول په سیمو کی میشته دی . لومـړی ددوی څینوخیلونود څرڅایونو په هـ څه‌خپلی‌رمی‌د (ښښی کنډو) له‌لاری له‌دانګام نه‌شمالی

---

(۱) معاومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور -۲۰مخ.

(۲) حیات افغانی - ٦۳۲مخ.

هرونوته راوستلی . یوسلواوپنخوس کاله پخواد دری پهختیځ اوشمالی غرونو کی دځرځایونوشاوخوا یی باندی جوړی کړی. دپسرلی د پیل نه دمنی ترپایه به هغوی په باندنو کی اوسیدل اوبیابه درموسره دجندول دروته ښکته کیدل. سل کاله مخکی دمشوانیو ځینوخیلونو څپلی رمی په پای کی دجندول پرځای قاسم اوزور براول ته رانښکته کړی. په دی وخت کی دغه دواړه کلی نه وو، بلکی لومړی ځینو شپنو دلته کور-ونه جوړ کړل اوپه ژمی کی به په کړونو کی اوسیدل ورپسی یی دکورونوشاوخوا آبادی شاری ځمکی آبادی کړی. کارینونه (مینی) یی جوړی کړلی او تقریباً دلسو کلو نو په دوران کی څو کورونه په کلیو بدل شول. دسلو کالوراهیسی دوی دشمالی غرونو په لمنو کی په شارو ځمکو کی باندی جوړولی چی اوس دقاسم خان اوزور براول برسیره دمشوانیو کورونه اوکلی دغره په لمنو کی ددری ترخو لی اسمار ته نژدی وارسیدلی دی.

مشوانی دځینو کورونو نه پرته په عمومی ټولگه نادارهاولس دی ځینی شتمنی کورنی دځمکو سره یو ځای مالداری، تجارت او مامور یتونه لری. د دوی دنا دارو اکثریت ځینی خلك دسالار زواومامونډ وشپانه اوبزگردی. ځینی دغنمواوربشود کرلونه وروسته دمیزان په میاشت کی دکاراوغریبی له پاره جندول، باجوراودکونړ ولایت مختلفو سیمو ته ځی دلته دوی دجوماتو تو دلرگبانه (دژمی په سړو کی اولس دجومات دتود لوله پاره لرگبه (جمع لرگبانه) نیسی. لرگبه له غره څخه لرگی را وړی ودکلی خلك ورته دمیاشتی د یر ش منه غله اوداوسیدو کوټه ورکوی.)

اویا په کلی کی همسایه کیږی .همسایه مشوانی په کلی کی داوسیدو کوټه پیدا کوی.ددوی نارینه د غرونو څخه لرگی راوړی چی یوگیډی (دشابار) په یوه من جوارو او یاد هغه معادل په څلویښت افغانیو خرڅوی. دنورو قبیلو په تناسب په مشوانو کی دلیږدیدنی حمله دیره ده. ددوی نیستمن خلك دمنی په پای کی دکورو

لږ سامان او دخوړلو مواد په خروبار وی ښځی او نارینه یوځای دجندول، باجوړ او کونړ په لور روان وی د پسرلی په میاشت کی بیرته دری ته راستنیږی (۱)

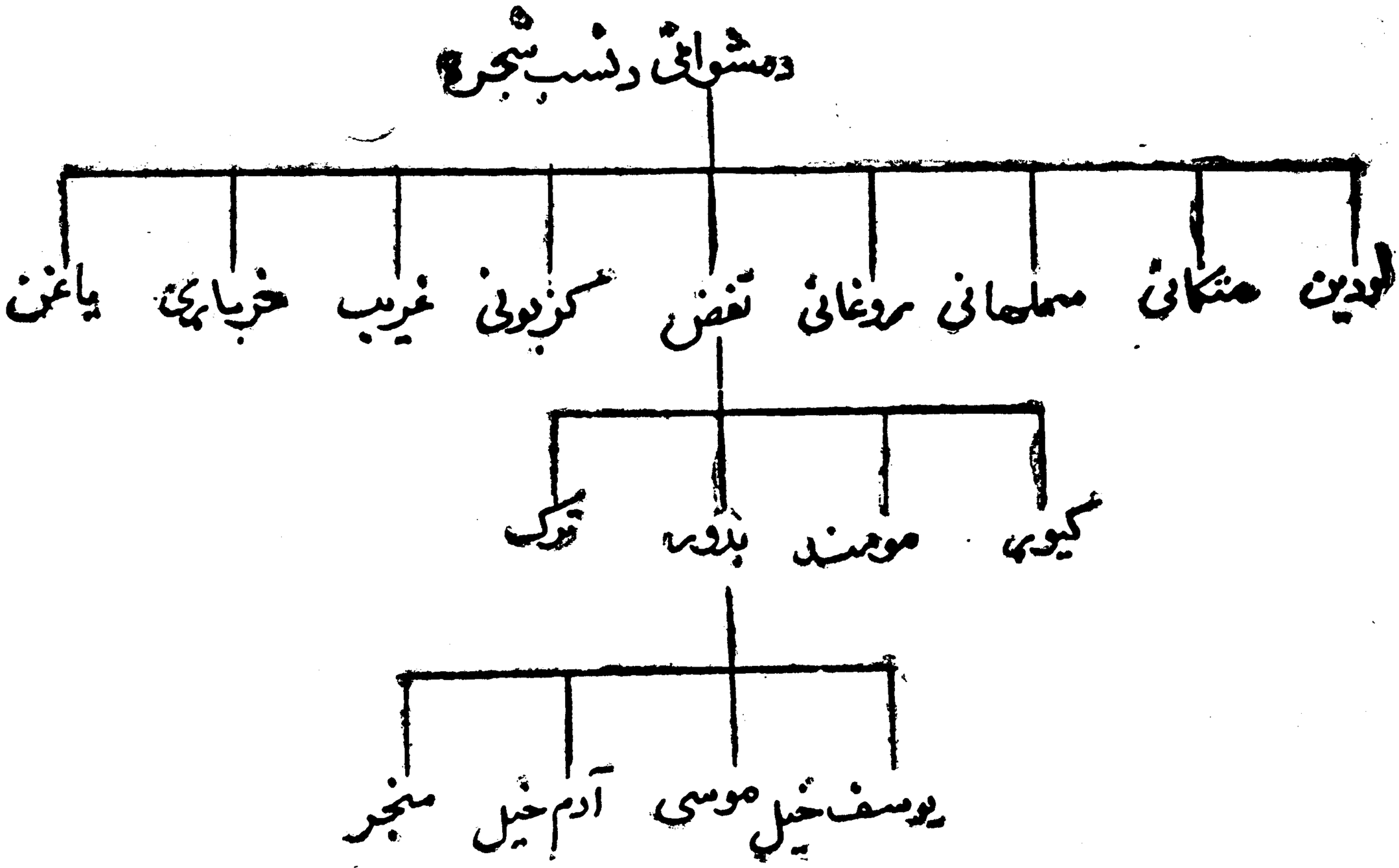

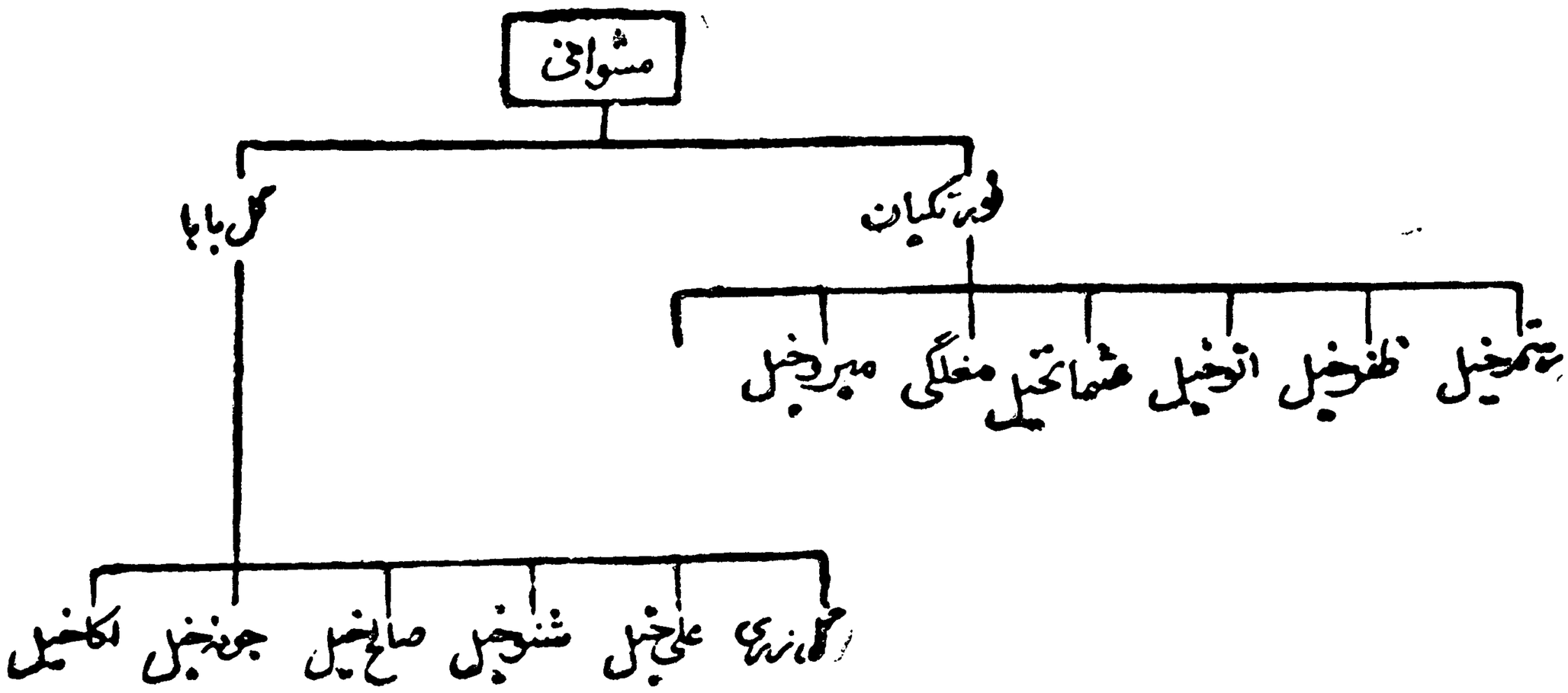

(۱) دپښتنو ټولنیز - اقتصادی جوړښت - ۲۲۶ - ۲۲۷ مخونه.

مشانـی

دغه قوم هم دنیازی دنسل څخه شمیرل کیږی . ددوی دلوی نیکه نوم موسی ابن خاکوابن نیازی وچی دموسی نوم د ډیراستعمال په وجه په عاموخلکو کی پـه موشیانی یامشانی سره مشهورشو. د دغه قوم خلك لومړی دسرهنگو د قـوم سره دسند ددریاب په ختیځ غاړه کی میشته شوی دی لکه چی اوس هم دداو دخیلومشانیو ښاخ په داود خیل نومی ځای کی او دموندی ښاخ په تیتی کی چی په میانوالی کی موقعیت لری میشته دی. پاتی مشانی دسند ددریاب لویدیځی برخی ته راغلل اومیشته شول (۱) مشانی دمروتو اوعیسی خیلو په دښمنی کی دمروتـو ملگری وو. داطـایفه اوس په دادی خیلو اوشادی خیلو سره شهرت لری (۲)

مشانی لویدیځ ته د ختیکوترغره پوری قبضه لری . ددوی د هغـو ځمکـونه پرته چی دسیند په غاړه پرتی دی نوری ځمکی یی ښی نه دی خود بندونو اوبا رانی ویالو په ذریعه دللمی ځمکو غنم او باجری ښه حاصل ورکوی .

ددی قبیلی خلك اکثره کینه کښی او کورنی دښمنی پکی ډیری دی. داو دخیل په یوه گوندی کی اوشادی خیلو په بله گوندی کی دی چی ددواړو گوند یوترمنځ سخته دښمنی موجوده ده.

---

(۱) حیات افغانی ۵۹۹ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی دپیښور چاپ : ۱۹٦٤ کال ۱۳۵۵ مخ .

دمشانی ابن خاکو ابن نیازی دنسب شجره

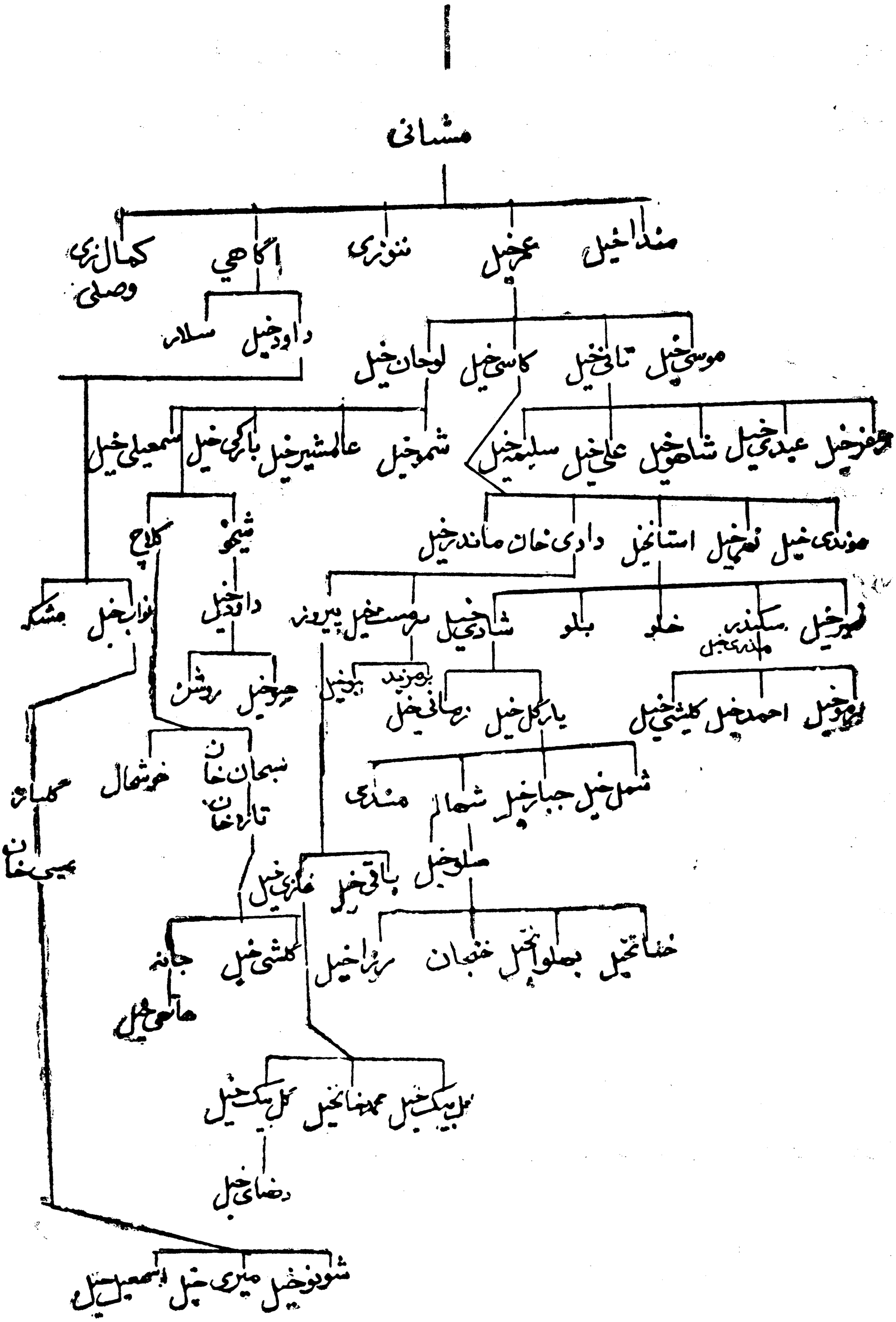

معروف خیل

دوی غلجی پښتانه او د احمد زیو دقبیلی یوه څانګه شمیرله کیږی. دوی دننګرهار ولایت د غلزی حصارکۍاوسره رود په اولسوالیو کی استوګنه لری ؛ په غلزایي حصارکۍ کی د دوی شمیر ۳۳۰۰ اودننګرهار دسره رودپه اولسوالی کی‌ددوی شمیر ۹٤۱۸ تنه ښودل شوی دی چی‌زیاتره یی دبالاباغ دسیمی په شاوخوا کی ژوندکوی د معروف خیلو څانګی په لاندی دولدی :

بادین خیل، شکرخیل، محمدخیل، عبدالرحمن‌خیل اوسرکی‌خیل.

په غلزایی حصارك کی معروف‌خیل په لاندنیوکلیوکی میشته دی : یاغی بند، علم کڅ، محمدی، ناصرخیل، کلاله، تری، انګورتاك، بهاولی، راغه، جوکان، لاجیګر، سیاب‌علیا ،دوبی اومحمد کلاکی.

مقبل

دوی دکرلانبی پښتنوپه ټولنیزګروپ کی شامل دی . سهیل ته یی څلا لمی میدان‌اوسپری، لویدیځ ته‌یی دمنګلوقبیله، شمال‌ته یی څمکنی ، شمال ختیځ ته یی څاڅی اوختیځ ته یی د دیورند دکرښی سره پوله لری چی دسرحد نه پوری خوا په ستر غوزك، میته، سنګر او کمکی غوزك کی هم مقبل استوګنه لری اود سرحد په دننه کی مقبلوسره قبیلوی اړیکی لری .

هغه مقبل‌چی د افغانستان په دننه کی ژوندکوی‌ټول‌دپښتان پهاولسوالی‌کی په دوودروکی چی‌دوچ‌زیګاراولوند زیګارپه نامه یادیږی استوګنه لری چی‌پهدغه سیمه کی ددوی شمیر(۱۰٤٦٤) تنوته رسیږی. دپښتان پهاولسوالی کی دمقبلونه‌پرته منګل‌اوځاڅی هم استوګنه لری (۱)

ددوی‌یوځوکورنی‌دخوست‌اولکن پهسیمه کی‌هم‌دهمسا یه پهدول ژوندکوی(۲)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی‌کشور، ۵۷ مخ .

(۲) حیات افغانی - ٦۲ مخ.

ددوی اکثره خلك دکرنی، مالداری‌اوسوداگری له‌لاری‌خپله‌گوزاره‌کوی .
دغه خلك لرگی‌او چار تراش هم خرڅوی .

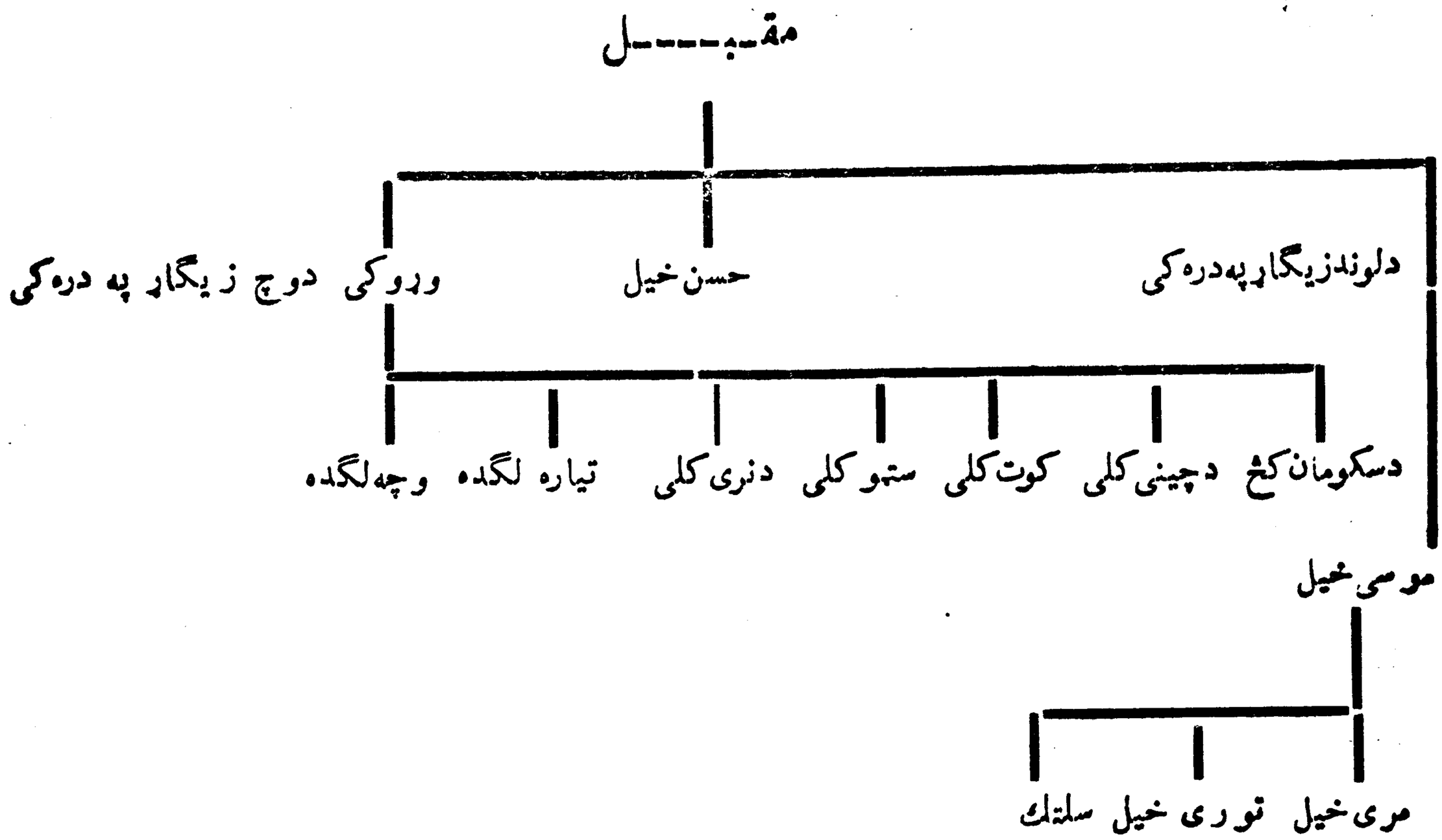

مـلا خیل

ملاخیل غلجی‌پښتانه‌او کشره‌یی کوچیان‌دی‌چی‌په‌لاندنیوا تو ښا خو نو و یشل شوی‌دی : شاران، پیره‌خیل، عثمان‌خیل، قادر خیل، خواگاخیل، شاهراد خیل، خواجه خیل اوالیس خیل . ددوی زیات شمیر دغزنی په اجرستان کی‌استوګنه لری‌چی‌شمیریی (۱۵۹۹۶) تنو ته‌رسیږی. څرنګه‌چی‌دوی کوچیان دی نود یوی متمدنی قبیلی ښه نه لری (۱) داجرستان دملاخیلو ځانګی په لاندی دول دی :

۱ ـ لنګرخیل
۲ ـ ادن خیل
۳ ـ عباس خیل
٤ ـ خوزه خیل
٥ ـ رضا خیل
٦ ـ سید خیل
۷ ـ عثمان خیل
۸ ـ قلندرخیل
۹ ـ پیروخیل
۱۰ ـ چکمـلك

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور ۸٤مخ .

ملکزی

دوی خلجی پښتانه دی، خوشمیر یی چندان دیر نه دی. ددوی یو شمیر د ننگرهار دکوزکونړیه اولسوالی کی استوګنه لری، خوشمیر یی بیخی لږدی اویوازی په دغه ولایت کی یی شمیر د ۲۰۰ تنوپه شا اوخواکی ښودل شوی دی (۱)

ملاګوری

دوی سربنی پښتانه اودمومندو دستر ی قبیلی پوری اړه لری. دغه ښاخ په هلورو څانګو ویشل شوی دی په دی دول چی: پهارخیل، تارخیل، احمدخیل او دولت خیل. ددوی په باب څینی اختلافونه موجود دی. څینی وایی چی د دغه ښاخ لوی نیکه په وصلی توګه دمومندو پرقبیله ورګډیزی اودویم روایت دادی چی ددی ښاخ اصلی مورث (لوی نیکه) هم دمومندوله قبیلی څخه و. داسی روایت دی چی یوه ورځ څوتنه مومند د لاروهنی له پاره یوځای ته لاړل او کله چی یی دغه عمل ترسره کاوه یوتن ملاهم چی ددوی سره ملګری وله هغوی نه لیری اوجلاودریدا ودوی ته یی په کتلو پیل وکړدغلوله دلی نه یوه سری په پښتو ژبه وویل چی ملاګوری چی دهغی وریځی نه وروسته یی په هغه باندی دملاګوری نوم کیښود اودغه اصطلاح د نوموری ښاخ دنسمیی وجه شوه. که څه هم د د غه روایت په ر ښتینوالی کی شک موجود دی خو اوس دغه خلک د غرنیو مومندو سره یوځای دهغو سره په غم اوښادی کی شریک دی. ددغه ښاخ اکثره خلک د تاتری په دره کی اوسیږی اودکرنی په چاروبوخت دی:

دحیات افغانی دتاریخ لیکوال محمد حیات خان لیکی: « ددی ښاخ تول شمیر (۵۰۰) پنځه سوه تنه ښودل شوی دی» (۲)

استاد حمزه شینواری دپښتانه دکتاب په لومړی ټوک کی دملاګورو په باب

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۸۲ مخ .

(۲) حیات افغانی ۳۵۲مخ .

داسی لیکی: « ملا گوری دژبی، لهجی او کړووړو په لحاظ دمومندو دسترقام سره تعلق لری او دپراخی سینی خاوندان دی. دوی دکمکی شلمان نه دلمرخاته په لورد ډبر غرنه لاندی پراته دی او دتا تری دمشهور غره په لمنو کی استوګنه لری: دسیمونومونه یی مرداډنډ، شهید مینه، لوړه مینه اوژوره مینه دی. دلته دمرمرو د ډبرویو کان هم شته او ابرك هم پیداکیږی (۱) »

دوی اکثره دسیند په غاړه استوګنه لری اوشمیر یی په اوسنی وخت کی د (۸۰۰۰) تنو په شااوخواکی ښودل شوی دی.

مندر

که چیری دنسب شجره په غورسره وګورونو څرګنده په شی چی ددغه قبیلی مشر نیکه مندنومیده چی دخښی یاخشی زوی و. منددوه زامن درلودل دیونوم یوسف وچی اولادی ته یی یوسفزی وایی اوبل یی عمر نومیده. عمر یوزوی درلودچی مندړنومید او اولاده یی په مندړو سره شهرت لری.

داسی روایت موجود دی چی دمندړ پلار عمر چی یو ډیر بادیانته انسان و هندته سفر وکړ او هلته یی د یوی قریشی ښځی سره خپلوی وکړه چی مندړ یی دهماغی ښځی نه پیداشوی دی. کله چی عمرپه هندکی مړشو نو وروریی یوسف خیر شواودخپل ورورد کونډی او اولادونو دراوستلوله پاره پسی لاړ. نوموړی ښځی ورته وویل چی ته غواړی ماځان ته په نکاح کړی اوزما مال دځان کړی خو زه ژمنه کوم چی بل میړه به نه کوم هماغه وچی یوسف هم قسم وکړچی داکار به نه کوی تردی وروسته یی نو موړی ښځه او اولادونه وطن ته راوستل کله چی مندړځوان شونو یوسف خپله لور ده ته ور کړه. مندړ دری ځامن در لودل چی منور، خضر اورځړ نومیدل منورهم دوه زامن در لودل دیوه نوم عثمان اودبل نوم اتمان و. عثمان هم دوه زامن درلودل یو یی کمال اوبل یی امان نومیدل. دکمال

(۱) پښتانه، لومړی ټوك داستاد امیرحمزه شینواری مقاله، کابل ۱۳۴۹ کال ۱۸۲ مخ.

اولادی ته کمال زی وایی چی په خپلو کی په دووڅانگو و یشل شوی دی : یوه ځانگه یی مشران زی اوبله څانگه یی کشران زی دی :

داتمان اولاده هم دوه ښاخه دی په یو ښاخ کی اکازی کنازی ، اوعلی زی شامل دی. دوی ته اتمان نامه هم وایی اوداباسین په غاړه دمهابڼ په جنوب کی میشته دی. تړپی ، مینی ، کوټه اومرغزددوی په علاقه کی مشهور کلی دی .

مندړدمردان په ضلع کی آن ترچملی پوری میشته دی. دچملی ختیځ ته اباسین ، لویدیځ ته یی یوسف زی ، شمال ته یی یونیراو سویل ته یی مهابڼ موقعیت لری. داسیمه دیوی دری په شکل پرته ده . میدان په کی کم اوځمکه یی ناهمواره اوغرنی ده دامیلی مشهوره جگړه هم په ۱۸۶۲ کال په همدی ځای کی پیښه شوی وه . داسیمه دمندړومرکزدی. همداراز په صوبی او مردان کی هم د مندړو مختلفی ځانگی استوگنه لری.

دمندړوښاخونه اوددوی داستوگنی ځایونه:

اباخیل : اباخیل په گنډه ، زیده ، هنداوشاه منصور کی استوگنه لری .

عمرخیل : عمرخیل په کالادره ، صوابی اومانیری کی اوسیږی.

بهزادخیل : بهزادخیل په کلابت کی اوسیږی.

خلوخیل : خدوخیل په پنجتاری ، براکی ، توتایی ، باجااو بام خیل کی استوگنه لری

رځړ : داتپه په پنځوڅانگو ویشله شوی ده مانی زی ، ملك زی ، اکوزی ، خضرزی اومحمودزی (ماموزی).

مانی زی : مانی زی په داگی ، ترلاندی ، ترکی ، پرمولی اوادینه کی اوسیږی.

ملك زی : ملك زی په یارحسین ، شیودره او یعقوبی کی .

اکوزی : اکوزی په دوبیانو ، سره چینه اواسماعلیه کی.

خضرزی : خضرزی په شیوه ، کالوخان اوشیره غوند کی .

اومحمـودزی: په نوی کلـی، شیخ جانا، اسو تپا اونارنجی کـی میشته دی (۱).
مندرپه کروړو کی یوسفزیو ته ورته دی . حیات محمدخان په هغه وخت کـی
دمندړو شمیر(۱٤۰۰۰۰) تنه ښودلـی دی .

مندو خیل

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورو نوځوگنده بهشی چـی مندوخیل هم
له غرغښتو پښتنو ورگـډ یزی .

متدوخیل دژوب د وادی په دواړوغاړو میشته دی چی دژوب سیند دهندو-
باغ لهغرهنه پیل اوشمال ختیځخواته غزیدلـی دی اودسرماغی ترخنگ د گومل
سره یوځای اوجنوب خواته یی مخه کړی ده. دژوب دسیندداو به اکثره له ځانهسره
نورموادهم لری چـی دکونـی اوزراعت له پاره دیری گټوری دی. هغه ویاله چی
دژوبدسیند نهبیله شوی اوښـکته ځـی نو یوی میدانـی سیمـی ته رسیږی چـی
هلته غنماونوردول دول غله کرل کیږي. ددغـی ویالـی په دواړو غاړو دمندوخیلو
کلی پراته دی. همداراز دغه میدا نـی سیمه ښه ځړ ځا یونه لری اودرمواوخارویو
دپووالونه هم ورنه گټه اخلی اوپه پورتنی برخه کی یی دپوونده وو دیری کیږ دی
ترسترگو کیږی. دژوب دوادی شمالی برخهدسیوناداغ دجنوبـی حدله غرنیوسیمو
سره پوله لری اودگومل ددری جنوبـی غره کی هغه ځای چـی د ژوب، بوری او
سلیمانغره کی پهمینځ کـی پروت دی دابړو او هویپال د ښاخونو ځمکـی دی او
په ختیځهاوسهیلی برخه کی یـی یوهغیرآبادهاوشارهسیمهموقعیت لری چی دایسوت
اوموسـی خیلو ښاخونه خپلی دمی پیایی او ختیځ خواته یـی مخامخ د حسن خیلو
اوباخیلو شیرانیوغر موقعیت لری. دژوب ځمکه حاصلخیزه اواکثره د نهر ونو
په ذریعه خړوبیږی. د مندو خیلو دود، دستور اوکسبو نه هغو کاکړو ته ورته
دی چی ددوی پهمینځ کی دی اودهغوی پهشان سپین زری، ساده او بـی آزارهخلـک

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی -۱۳۲۲ مخ .

دی. دوی‌هم دکرنی اومالداری په‌چارو بوخت دی (۱)

مندوزی

دوی‌په‌اصل کی خو گیانې‌دی، خو په پخواوختونو کی‌خوست ته‌لیږدیدلی‌دی اواوس د خوست په اویدیځه برخه کی او سیږي. اویدیځ ته ته‌یی دځدرانو قبیله اوجنوب‌ته‌یی دشمل سیندمو قمیت‌لری‌چی اسمعیل خیل اومندوزي یی سره جلاکړي دي ختیځ خواته د اسمعیل خیلو سره‌پوله لري او د شمال خواته هم دځدرانو سره گډ سرحد لري. ددوي شمیر (۱۲۰۰) کورنیوته رسیږي . دوي اکثره دکرنی په‌چارو بوخت دي اودنیوونی اوروزنی‌سره زیاته‌مینه لري (۲)

مندوزی

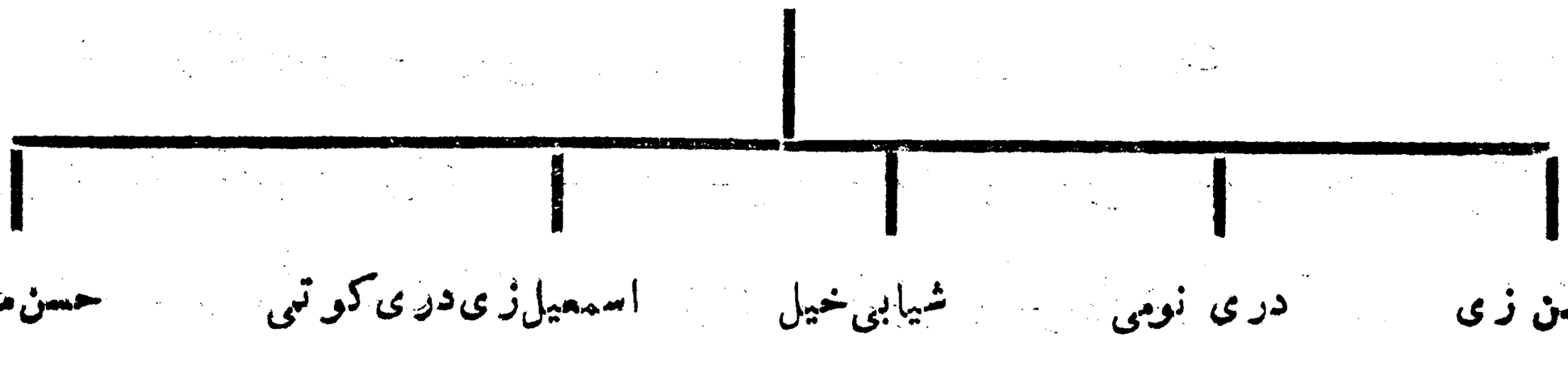

موسی خیل

دوی غر غښتی پښتانه دی او د کاکړو یو عمده ښاخ ګڼل کیږی . دکاکړو دغه ښاخ د بوری د تاریخی نا وی د موسی خیلو په تحصیل کی آباد دی . په کندهار، زابل، سیوی او د غزنی په ولایت کی له دیرې لرغونی زمانی څخه موسی خیل کاکړ آباد دی . همدا راز دغزنی ولایت دشلګر په اولسوالی کی‌هم تراوسه پوری زیات شمیر موسی خیل کاکړ استوګنه لری،

مومند

مومند دسربن په ټولنیز ګروپ کی یوه‌دیرو ستره قبیله ده اودوی غوریاخیل

---

(۱)حیات افغانی- ۲۴۳ مخ -
(۲) معلومات مختصر در پاره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشورخ۶۳ مخ.

پښتانه دی . داسی روایت موجود دی چی د غوربـاخلور زامن وو چی دولت یار، خلیل، څوکنی او زیرانی نـو میدل ، بیادولت یار دوه زامن د زلو دل چی یو مومند او بل داود نـو میدل .

د مومند و کومه اولاده چی پـه میدانی سیمه کی استوګنه لری هغوی ته کوز مومند او کوم چی په غرنی سیمه کی آباد دی هغوی ته بر مـومند و ایی، خو په اصل کی دوا ره یودی . شمال ته یی باجور، اویدیځ ته یی دکو نړسیند، جنوب اویدیځ ته یی دخیبر دره او ختیځ ته یی د پیښـور ضلعه مـو قعیـت لـری.

د اسلام دین ترخـپریدو دمخه دغی سیمی ښه تاریخی اهمیت دراود . د اسی ویل کیږی چی اوی کنشکا هم د دی سیمی په شا او خوا کی یوه موده اوسیدلـی دی اویو شمیر بو د ایی راهبا نو هم دلته ژوند تیر کړی دی .

د اسی عقیده مو جوده ده چی دوی په پیل کی د کندهار په غوره مو غه کی میشته و و چی ورو سته له هغه ځایـه د غزنی اویدیځ د تر نکځ غاړو ته ولیږ دیدل. با بو پخپل مشهو ر کتاب توزک بابری کـی چی په (۱۴۵۰)ع کال یی کښلی دی د دغی قبیلی د مو جو دیت ذکر ی دغزنی په سهیل کـی کـړی دی. څـرنګـه چی ورو سته د د غی قبیلی په شمیر کی زیا توا لی راغی نودوی د غزنی نه کابل اوبیاله هغه ځایه د نـنګرهار خوا ته وخوځیدل اود ننګـرهار نه یی د خیبر پر لارې پیښور اود دوی د استوګنه اوسنی سیمی ته لیزد و کړ(۱). هغه مومند چی په افغانستان کی استوګنه لـری ددوی سیمی دادی:

۱ـ دننګرهار پـه ولایت کـی :

د شینوا رو په لویی او لسوالی، په مومند دری ، لعل پوره، بتی کوټ ، کامه، ګوشته، کوزکونړ او دچپرهار په علاقه داری کی استوګنه لری. دننګرهار په ولایت کی ددوی شمیـر(۱۷۳۶۷۹)تنـه ښـودل شـوی دی (۲)

---

(۱) حیات افغانی ۳۴۷ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور، ۲۷- ۲۸ مخونه.

۲ـ د کونړ په ولایت کی :

دوی د کونړ په ولایت کی په اسدآباد، خاص کونړ، سرکانیو، نورګل او نرنګ کی میشته دی چی په ټول کونړ کی ددوی شمیر (۶۳۵۸) تنه ښودل شوی دی (۱) همدا راز یوشمیر مومند د هرات د ولایت دانجیل په اولسوالی اود غزنی په ولایت کی هم میشته دی. همدا راز یوز یات شمیر مومند په باجور کی هم استوګنه لری.

په پاکستان کی دوی دمومند وپه ایجنسی کی استوګنه لری ددغی ایجنسی څلور-خواوی دادی: لویدیځ ته یی افغانستان، جنوب ته یی د خیبرایجنسی، ختیځ ته یی دپیښور او د یرضلعی او شمال ته د باجور دایجنسی سره پوله لری.

ددغی ایجنسی مساحت ۸۸۷ میله مربع دی. همدا راز دخیبر په ایجنسی کی هم یوشمیر مومنداوسیږی چی په دغو دواروایجنسیو کی ددوی شمیر (۱۸۸۸۱۲) تنه ښودل شوی (۲) د مومندو مشهورخیلونه دا دی :

۱ـ خویزی	۱۰ ـ نظرخیل
۲ـ حلیم زی (الیم زی)	۱۱ـ عیسی خیل
۳ـ اوتمانزی	۱۲ـ برهان خیل
٤ـ بایزی	۱۳ـ باره خیل
٥ـ کوداخیل	۱٤ـ موسی خیل
٦ـ کاچی	۱٥ـ خوګاخیل
۷ـ اتمرخیل	۱٦ـ میرو خیل
۸ـ ترکزی	۱۷ـ بابازی
۹ـ خواجه زی	

دمومندو دځینو مشهورو خیلونو داستوګنی ځایونه دادی :

۱ـ خویزی: دمومندو یومشهور خیل دی چی ختیځ ته یی ګنداب، لویدیځ ته

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور (۱۲) مخ .

(۲) اضلاع ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ـ۱۱۹ مخ .

یی کوداخیل اوبابازی اوجنوب ته یی دکونړسین بهیږی . ددی قبیلی ځمکی للمی دی. دمشهورو کلیونو مونه یی دادی : محمد کور، کنگ، سم غاښی ،وچه ژوره ، ملا نهیم کلی ، زناورچینه ،سورابیان اوشین ورسک . داسی ویل کیږی چی ددوی شمیرتقریباً شلوزروتنوته رسیږی .

۲- حلیم زی (الیم زی) :

دوی دبایزو په شمال ختیځه برخه کی ، په کمالی دره اوگنداو کی استوگنه لری اوپه مومندو کی دډیرنفوذخاوندان شمیرل کیږی .

۳-اوتما نزی : ددی قبیلی ختیځ ته دانشکول ، لویدیز ته یی کندهاری ،شمال ته یی ددویزوغرونه اوجنوب ته یی کمالی دره موقعیت لری. داتمانزوځمکه اواره ، خاورینه اوللمی ده . خلک یی اکثراً دکرکیلی له لاری خپله گوزاره کوی . دخلکوشمیریی لسوزره تنوته رسیږی او ددوی لوی کلی په لاندی ډول دی :

یخډنډ اوهاشم کورچی ددوی ټول کلی دیخډنډپه نامه سره یادیږی .

٤- بایزی :

داځانگه دمومندو په قبیله کی ډیره مشهوره ده چی دلمرپریواته خواته غرونو کی میشته دی .

٥- کوداخیل :

ددی ځانگی ختیځ ته خویزی ،لمرپریواته ته یی داتمر خیلودلښکر کلی اوجنوب ته یی بره دره موقعیت لری. ددی ځانگی شمیرتقریباً دیرشوزروتنوته رسیږی . دانگریزی استعمارسره په غزاگانو هم دوی دمومندوترنوروخیلونو په نسبت زیاته ونډه اخیستی ده اوډیرخلک یی شهیدان شوی دی .

٦- کاچی :

دادمومندوبوه ځانگه ده چی خلک یی دکابل او پیښورتر مینځ دسوداگری دمالونودحمل اونقل له لاری خپل ژوندتامینوی .

۷- اتمرخیل :

اتمرخیل د جړو بی دری په سهیل کی استوګنه لری او یدیځه څنډه یی ددورخیلو سره نښتی. خ ځ ته یی بابازی او کوډا خیل او شمال ته یی هم بابازی پراته دی، ددی قبیلی شمیر تخمیناً شلو زرو تنو ته رسیږی او مشهور کلی یی عبارت دی له تورخیل، خنجر کلی، وتکی، تنی، حاتم کلی، لهکر کلی، قاسم کور، مته، هولی او مزری چینه.

۸- ترکزی :

د تورګړی څخه چی دالیزو او ترکزو پوله ده تر دانشکول پوری او بیا د دانشکول نه ترمتی پوری په برابر خط پراته دی :

۹- خواجه زی :

دمندو جوړ او الکی کوهی نه چی دبایزو او خواجه زو پوله ده تر خاپښ او اتمرخیلو پوری پراته دی .

۱۰- نظرخیل :

داتمرخیلو په جنوب کی د نظرخیلو قبیله میشته ده . ددوی څمکی غرنی دی او خلك یی په مالداری خپله ګوزاره کوی . ددی کلی دادی : کوز کلی، برکلی او د ملاخیلو کوز کلی . ددوی د نفوسو شمیر دری زرو تنو ته رسیږی .

۱۱- بابازی :

بابازی د بید منی او شمشاد په دروکی میشته دی . ددوی د سیمی مځمکی للمی دی او غنم او اوربشی یی زراعتی محصولات تشکیلوی. یو شمیر خلك یی د سودا ـ ګری چاری هم پر مخ بیایی . همدا راز برانخیل، عثمانخیل او مساخیل هم دمومندو مشهوری څانګی دی .

پټه دی پاتی نه وی چی یو شمیر مومند د کونړ دولایت په پشد، خاص کونړ، دننګرهار دولایت په باریکاب لاچه پور، غازی آباد، کامه، د چپرهار په دولتزو، للمه، تریلی، غزو کلی، غورآباد، هډی، باسول او هزارناو، ډکه، لال پوره، ګوشته، ګردی، همدا زد کونړ په شګه، اړخی او سور داګ کی هم میشته دی .

همدارازدافغانستان په نورووولایتونو لکه بلخ ، سمنگان، کندز، هرات، کلات او هلمند کی هم یوشمیرمو منداستوګنه‌لری. یوشمیرمومند په‌افغانستان کی دکوچیتوب ژوند هم تیروی .

د مومندو مشهوری دری‌اوداګونه :

(۱) دګنداب دره:

په دی دره کی حایمزی اوسیزی . ددی دری ختیځ ته دکړپی د غونډیو سلسه پرته ده . لویدیځ ته یی د خاپښن غرواقع دی اوجنوب ته یی دکونړسینډ بهیزی . ددی دری اکثره ځمکی للمی دی . ددی دری د خلکو شمیردیرشوزرو تنوته رسیزی اولوی کلی یی دادی: توره تیزه ،شاتی کور، کاتی، سور داګ ، ظفرغونډی او کتله سنګ.

(۲) دپنډیالی دره:

په دی دره کی دتر کزی دبنباخ د عیسی خیلواو برهان‌خیلوخانګی استوګنه لری. دا دره لکنډی ته وتلی ده په دی‌دره کی للمی اوآبی ځمکی هم‌شته . دخلکوشمیر یی لسوزروتنوته رسیزی اولوی کلی یی د یخډنډ اوهاشم کورځخه عبارت‌دی.

(۳) کمالی دره.

په دی دره کی د حلیمزی د بنباخ دپوشاخیلواوابراهیم خیلوخانګی استوګنه لری .خلک یی‌اکثره‌دبزګری‌په‌کارونو بوخت دی او مشهور کلی یی اتوخیل ، غازی‌بیګ کوراوکچلك شاه دی .

٤- سرکنډره :

په‌دی‌دره کی‌میتاخیل استوګنه‌لری‌چی‌پښتوګانخیلوورګډیزی په‌دی‌دره کی‌دکرنی ځمکی لږی‌دی اوخلك یی‌په‌مالداری ګوزاره کوی . ددی ځای خلك دخپلوغرونو لرګی په‌کامه اوکونړ کی خرڅوی. ددوی شمیر تقریبا لسو زروتنوته‌رسیزی‌او

مشهور کلی یی سپین جومات ، نری اوبه، سپین تنگی، باره خان ، ځپری ، سربند او بیله دی.

همدارازشو نگړی دره، جړوبی دره، شالی هولی دره او سلالادره هم د مومندو دلویو او مشهورو درو له جملی څخه دی .

ددانشکول او یخډنډ ډاګ :

په دی ډاګ کی اتمانزی او ترکزی عیسی خیل استوګنه لری چی ځمکی یی ښی اوللمی دی .

بهی ډاګ :

داډاګ (۲٤) میله اوږدوالی او پنځلس میله پلن والی لری چی په دی ډاګ کی کوډاخیل، بابازی او خویزی پراته دی .

دسر کوډاګ :

داډاګ دخوګا خیلو او اتمر خیلو دغرونود لمنو څخه راغزیدلی او په دیرش میله اوږدوالی او شل میله پلن والی دګوشتی او خویزو علاقی ته ورغزیدلی پروت دی. په دی ډاګ کی خوګاخیل، ماماخیل، دوړخیل او لزشمیر اتمرخیل میشته دی (۱)

مهمن زی

مهمنزی دسړبن په ټولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی او دخرشبون د زوی زمند اولاده ګڼله کیږی . ویل کیږی چی دزمند په اولاده کی دممن زی یا مهمنزی ښاخ دشمیرله مخی زیات دی. دغه ښاخ دزمند له پاتی نسل تروتلو وړاندی دیو-سفزیو دقبیلی سره یوځای دارغستان له سیمی نه وشړل شول او ورپسی دیوسفزیو سره یوځای دکابل په نورو پیښو کی شریک وو، خو کله چی دوی دکابل څخه د ننګرهار خواته وکوچیدل نود دوی ترمینځ دیوی لانجی په سبب جګړه پیښه شوه چی په دغی جګړی کی یوسفزی په دوی باندی بریالی شول. مهمنزی ترڅه مودی پوری

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۱۲۲ مخ.

په‌ننگرهار کی اوسیدل. او کله چی د یوسفزیو پومشهور مشر ملك احمدغوښتل چی د دلازاکوسره وجنگیږی نوهغه دننواتی په دول مهمنزیوته ورغی او مرسته یی ځینی وغوښتله مهمنزی هم په‌دی شرط ورسره یوځای شول چی د(اشنغر) سیمه‌دوی ته ورکړل شی لکه‌چی ترسوبی وروسته دغه شرط ترسره‌او اشنغرمهمنزیوته‌ورکړل شوچی تراوسه‌هم‌ددوی په واك کی دی اوددوی مشهور کلی هلته دچارسدی، تنگی نوښهره (نوښار) او پړانگ څخه عبارت دی .(۱)

دوی په‌عمومی توگه با تعلیمه او متمدن خلك دی. دا ستعماری ضدنهضت مشر اود پښتنو ستر شخصیت خان عبدا لغفا ر خان د مهنزیود ا تمان زیود ښاخ څخه و.

دمهمنزیو مشهورښاخونه دادی :

۱ ـ الیاس زی

۲ ـ بارك زی

۳ـ بټوزی

٤ ـ عمرزی

٥ ـ اتمان زی

٦ ـ تنگی

۷ ـ رځړ

۸ ـ شیرپاو .(۲)

د حیات افغا نی مورخ (۱۲٥) کا له پخوا د دوی شمیر تقریباً (۸۰۰۰) کورنی ښودلی دی اودوی د پیښوردضلعی دچارسدی په تحصیل کی استوگنه لری .

---

(۱) حیات افغانی ٥٦٤ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۲۹۳ مخ شجره .

میا خیل

دوی لو دی پښتانه دی او میاخیلو ته میان خیل هم وایی چی دلوانی یا نوحانی ددویمی ښځی توری زوی و . میاخیل په پخوا زمانو کی ټول پوونده وو او په تجارت او مالداری بوخت وو لکه څر نگه چی ددولت خیلو په برخه کی دامان ته د لوحانی ښاخونو درا تگ څر نگوا لی لیکل شوی دی په هماغه ډول دد غه ښاخ خلکو هم دامان ته تگ او راتگ کاوه او د میاخیلو د استوگنی د مخه په خاص درابن او چو د هوان کی سروانیوا ستوگنه در لو ده . کله چی د کټی خیلو مشرخان زمان د پړانگی قبیله د ټاك او د سوری ښاخ له روړی نه وشړل او په ټاك باندی دولت خیلو قبضه ټینگه او روړی وران شونو تر هغه څو کاله ورو سته د بختیار قبیلی او د سروانیو تر مینځ چی پخوایی په درابن باندی قبضه درلوده د زراعت د مینځه تللو په سبب جگړی وشوی .

د بختیار د قبیلی هغه مالداران چی د میاخیلو سره په ښه او بده کی شریك وو سروانیو ته ماتی ورکړه او هغه سروانی چی له مرگ نه بچ پاتی شوی وو هغه یی له دی سیمی نه وشړل او بیا یی د میا خیلو په سلا او مرسته د درابن په سیمه په گډه سره قبضه ټینگه کړه او للمی ځمکی یی پرڅلورو برخو ویشلی .

دری برخی میا خیلو ته ورکړل شوی او څلورمه برخه د بختیارو لاس ته ورغله او هغه ځمکی یی چی دویالو په ذریعه خړو بیدلی هغه یی هم په خپلو مینځو کی سره وویشلی او له دواړو فاتحو قبیلو نه ځینی خلکو دلته دایمی استوگنه غوره او د کرنی په چارو بوخت شول او ځینو نورو یی په پوونده ډول ژوند غوره کړ او تر اوسه پوری په دواړو قبیلو کی دا ډلی شته یعنی ځینی یی د ځمکی څښتنان او ځینی یی هم پوونده سوداگر دی . د میاخیلو هیڅ یوه داسی څانگه به نه وی چی خلك دی لزیاد یر په دغو دوو کارونو بوخت نه وی ، خو سید خیل او شادی خیل تقریباً ټول په دایمی ډول استوگنه لری او د کرنی په چارو بوخت دی .

دپوونده میاخیلوځینی سوداگردپیرشتمن دی اوله تولوپوونده وونـه میاخیلو لومړی ترلیری لیری ځایونوپوری پـه تجارت اوسوداگری لاس پوری کړچی په دغه برخه کی دوی له بخارا نـه ترکلـکتی پوری مشهوردی (۱)

دحیات افغانی دمؤلف حیات محمدخان په قول دمیاخیلوتول شمیرپه‌هغه‌وخت کی دری‌زره کوره شودل شوی‌دی چی دهغوی نه‌یی‌خلورمه‌برخه بختیارتشکیلوی.

ددغی قبیلی نه تزدی اووه ــ اته سوه کورنی پـه دیره‌بندکی استوګنه لری او نزدی پنځه سوه کورنی‌یی پـه مرغه کی هـم استوګنه لـری (۲) .

میچـن خیل

دوی‌اودی‌پښتانـه‌دی . میچن‌خیل‌دخاکـواولاده‌اودنـیازی دقـبیلی‌پوری اړه لری دده پـه باب داسی ویل کیږی چی یوه ورځ دی پـه داسی حالت کی چی دصحرا خواتـه روان اوتیزتګ یی کاوه او دخدای‌پـه‌مینه کی مست و نو کله چی نورو پښتنو دی ولید نو دده دتیزی او چالاکی پـه نسبت بی ده تـه دمیچن لقب ورکړ میچن پـه پښتوژبه لاسی ژرنـدی ته وایی لهغی‌ورځی‌دده‌اولاده‌په‌میچن خیلو باندی مشهوره شوه چـی‌اوس یی‌اولاده پـه مجسموعی‌توګه پـه میچن‌خیلو سره یادیـږي. (۳)

خلك میچن خیلوتـه پـه سپیڅلی اودرنـه ستر‌ګه ګوري اودرنا وي یی کـوي پـه خطرناکووختونو کی ددوي کورو نه دخلـکوپناه ګاوي اود سازنی ځایونه دي .

دمیچن خیلوداکثروخلـکو چال چلند نیلك اوغوره دي . شیخ میچن دوه زامـن لرل چی ددوي دنسب شجره دنیازیوسره یوځاي ذکرشوی ده ددي قـوم خلك پـه متفرق اوخواره واره دول سره استوګنه لری لـکه پـه بنو کی منجاخیل خود دوی زیات شمیرپـه تهتی میچن خیلو کی چی دکورمی درود شمالی بر خی تـه‌د ځاورو میلوپـه واتن موقعیت لری میشته دی.

---

(۱) حیات افغانی ۲۹۶ ـ ۲۹۷ مخونه.
(۲) د کابل‌سلطنت بیان دوهم ټوك ٦١ مخ .
(۳) حیات افغانی ۸٤۸ ـ ۸٤۹ مخونه.

دلته دوی په خاص دول باندی دیادونی وړدی دغه قبیله دپا تی نیازیـو قبیلی سره گډار په دی سیمه کـی میشته شوی دی . هغه وخت چی دسرهنگ، عیسی خیلو اوموشانی ښاخونـه دمروتولـه خوا له دغه ځایـه وشړل شول نوتـرهغه وروسته دغه فرقه دفقیرتوب اوسپیڅلتوب له کبله دمروتونـه پـه امـن کی پـاتـی شـوه اود پخواپـه شان پـه همدی ځای کی اوسیدل. میچن خیل پـه افغانستان کـی پـه متفرق دول استوګنه لـری . ددوی د(۱۵۷۰) تنوپه شااوخوا کی دننګرهارولایت دسره رود پـه اولسوالی کی استو ګـنه لـری . (۱) همداراز یـو شمیر میـچن خیل د زا بـل ولایت پـه کلات کی هـم استوګنه لری چی شمیربی د(۳۰۰) تنو پـه شااوخوا کی ښود ل شری دی .

میانـه

دوی سرینی پښتانه دی اودغی قبیلی خلك پهمجموعی دول پهکوم خاص ځای کی استوګنه نهلری ، بلـکی پهخواره واره اوتیت اوپرك دول ژوند کوی . څرنګه چی د دوی شمیر دیولږدی نو په افغانستان کی یی نوم چندان شهرت نـه لری . ددغی قبیلی څخه دتوغ ښاخ د بنګښوپه سیمه اوله پاتی ښاخونونه یی ځینی دکندهارپـه شااوخوا کی اوسیږی .

دشکون له اولادی دکټران دځانګی یوشمیر دګرانګ په سیمه کی میشته دی. له یوه روایت له مخی حضرت سلیمان چشتی چی مزاریی ددیـره غازیخان ضلعی په توسه نومی ځای کی دی د دغی قبیلی څخه و (۲)

[۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لا یا ت سرحدی کشو ر ۲۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ، ۲۵۷ مخ .

د میانه ابن شرخبون ابن صړ بن د نسب شجره

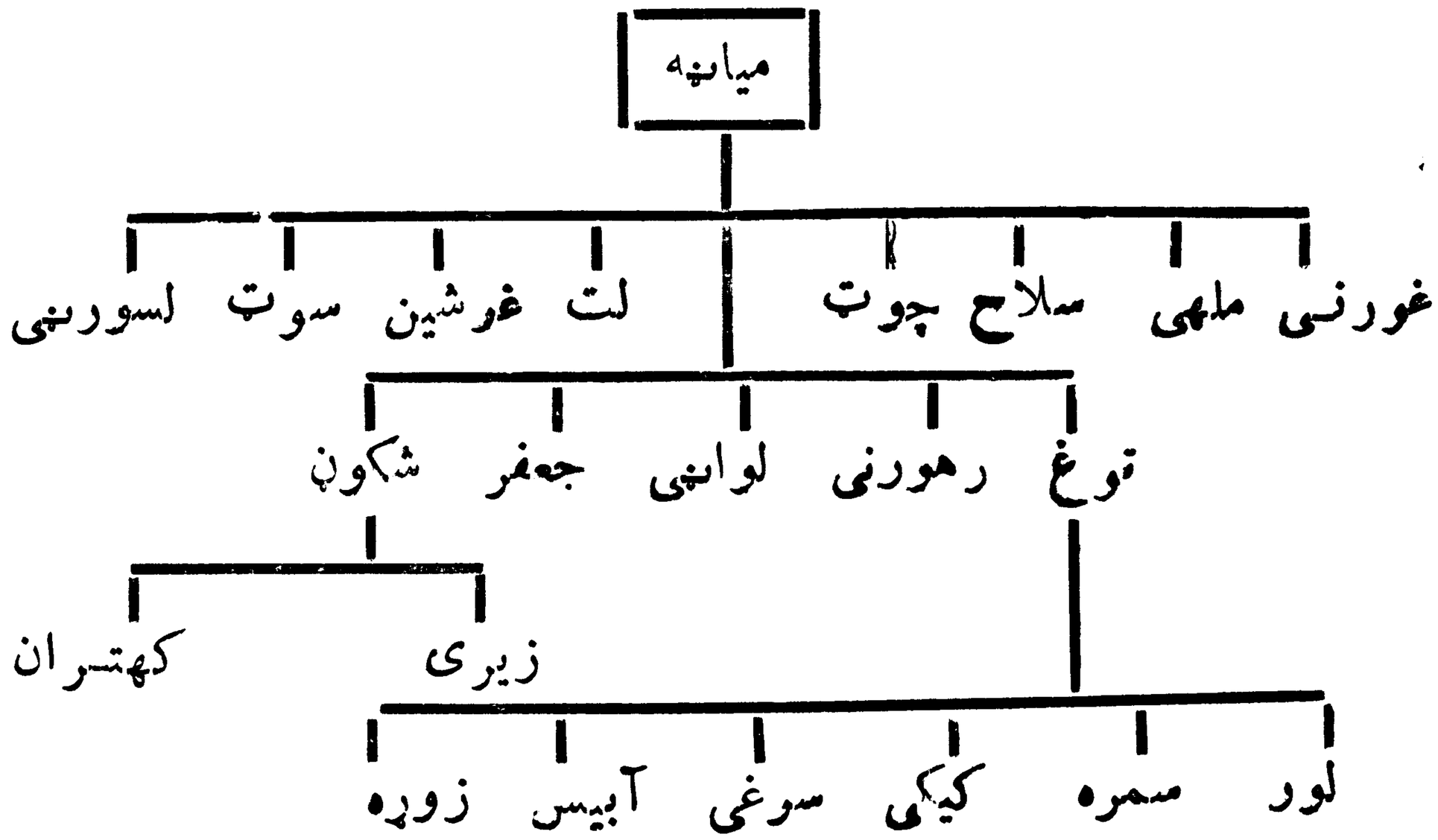

منگل

دنسب دشجری دلیدلو څخه څرګندیزی چی منګل په اصل کی کرلانی پښتانه دی.

منګل د پکتیا ولایت د سترو قبیلو له جملی څخه شمیرل کیږی. شمالته یی ځائی، شمال ختیځ ته یی څمکنی او مقبل، لویدیځ ته یی تو تاخیل او احمدزی اوجنوب ته یی څدران اودخوست قبایل اوختیځ ته یی سبوی او مقبل پراته دی (۱)

دځینو روایتو له مخی دوی تقریباً شپږ اووه سوه کاله د مخه دهنی د قبیلی سره یو ځای دبنو په سیمه کی اوسیدل او د شیتکو دغلبې په وجه یی دبنو سیمه پریښوده اودخوست او کورمی لویدیځو غرنیو سیمو ته راغلل اوهلته یې شته شول چې تر اوسه پوری هم هماغلته استوګنه لری (۲)

منګل اکثره د کرنی اومالداری په چار وبوخت دی. ددی له پاره چی ځمکی یی لږی دی نو کرنه هم په کی لږه ده. دوی د پیر جنګیالی خلک دی. منګل عموماً دخپل ژوندانه ارتیاوی دلرګو دسوداګری اوموټرونو چلولو له لاری تأمینوی.

منګل د پکتیا ولایت د موسی خیلو اوجانی خیلو په اولسوالیو اود قلندر په علاقه داری کی استوګنه لری خو ددوی یو شمیر په سید کرم، ځائیو، څمکنیو، ځائی میدان اوخوست

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۷ مخ.

(۲) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ.

په اویه اولسوالی کی هم ژوند کوی .

همدارازدوی تقریباً (۱۰۰۰) زرکورنی دډیورنډ کرښی نه پوری خواپه تری منگلواو کوتری منگل کی چی په کورمی ایجنسی پوری مربوط دی میشته دی چی شمیر ئی ۷۰۶۸ تنه دی اودافغانستان دمنگلوسره نزدی اړیکی لری.

منگل دکرنی اومالداری نه پرته عموماً دچارتراشودلرگیوتجارت هم کوی .

دهغه راپورله مخی چی په ۱۳۵٤ کال کی دپکتیا د وخت دوالی له خواد پلان وزارت ته ورکړشوی ووددی شمیر دپکتیاپه ولایت کی (۱۱۹۲۱٤) تنو ته رسیده همدارازددوی یوزیات شمیرخلك په سعودی عربستان اود خلیج په نوروعربی هیوادونو کی په مزدوریو بوخت دی (۱)

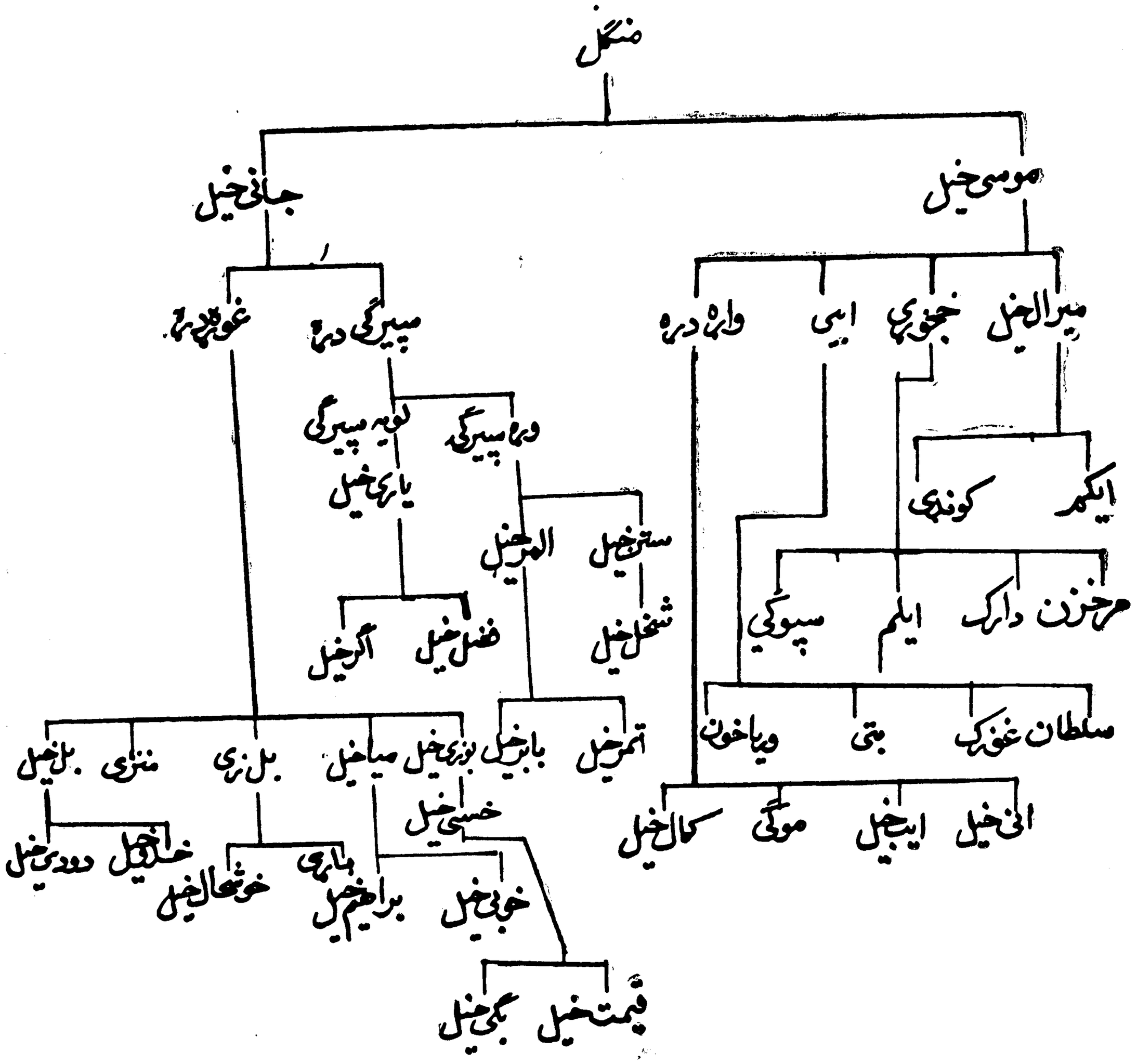

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤٧ مخ.

ناصر

دوی متوزی پښتانه اودغلجی یوسترښاخ گڼل کیږی. دحیات افغانی مولف دناصرو پښتنو په باب داسی لیکی: «ناصرداستوگنی کومه بیله اوعلیحده سیمه نه لری دوی اکثره کوچیان دی. ددوی کډی په پسرلی کی دتوخوا وهوتکوغلجیو په ملک کی شپی اوورځی تیروی اوله دغه ځایه دتجارت مالونه کندهار، کابل اونورو ځایونوته دخرڅلا وله پاره وړی او دخپلور مووړی اوپسونه هم خرڅوی اوکله چی داوبو کموالی احساس شی نو اکثره یی داوړی په نیمایی کی درمود څرولو دپاره دوښو دپیداکولو تلاښ کوی ه دمنی دموسم په پیل کی دجرگی په ډول سره راټولیږی اوخپلی کیږدی ټولوی اودتودوسیمو یعنی دامان ته چی ددیره اسماعیل-خان په ضلع کی پروت دی روانیږی. په دامان کی هره قبیله ځانته بیل بیل ځای لری چی هلته دوی په ژمی کی استوگنه غوره کوی. د مالواورمودڅرولو په وخت کی په هرځای کی چی ښه څرځا یونه ومومی هلته دخپلوحیوا ناتورمی اوگلی پیایی. پوونده ناصرپه تجارت او مالداری خپلی ورځی تیروی. هغوی دخپلو میږو له وړیونه کیږدی، ټغر اونورضروری شیان او بی اوله شیدونه یی کوچ، پنیر او کرت ترلاسه کوی. په دوی کی دغوایانو، اوښانواوپه تیره بیادپسونورمی دیری دی. دناصرو کیږدی وړی او سپکی دی. ناصراکثره رڼتونی اوبی آزاره خلک دی.

قبیلی ویش یی:

دناصروقبیله په دریو بر خو ویشله شوی ده تورناصرچی عمرزیوته وایی، سره ناصرچی نسو خیلوته ویل کیږی اوسپین ناصرچی ملی زی دی.

دناصروځینی نورمشهورښاخونه دادی. داودخیل، اتمان خیل اوملی زی چی بیا دغه ښاخونه په نوروفرعی څانگو ویشل شوی دی.

ددوی داستوگنی سیمی:

ناصرپه لاندنیوسیمو کی استوگنه لری:

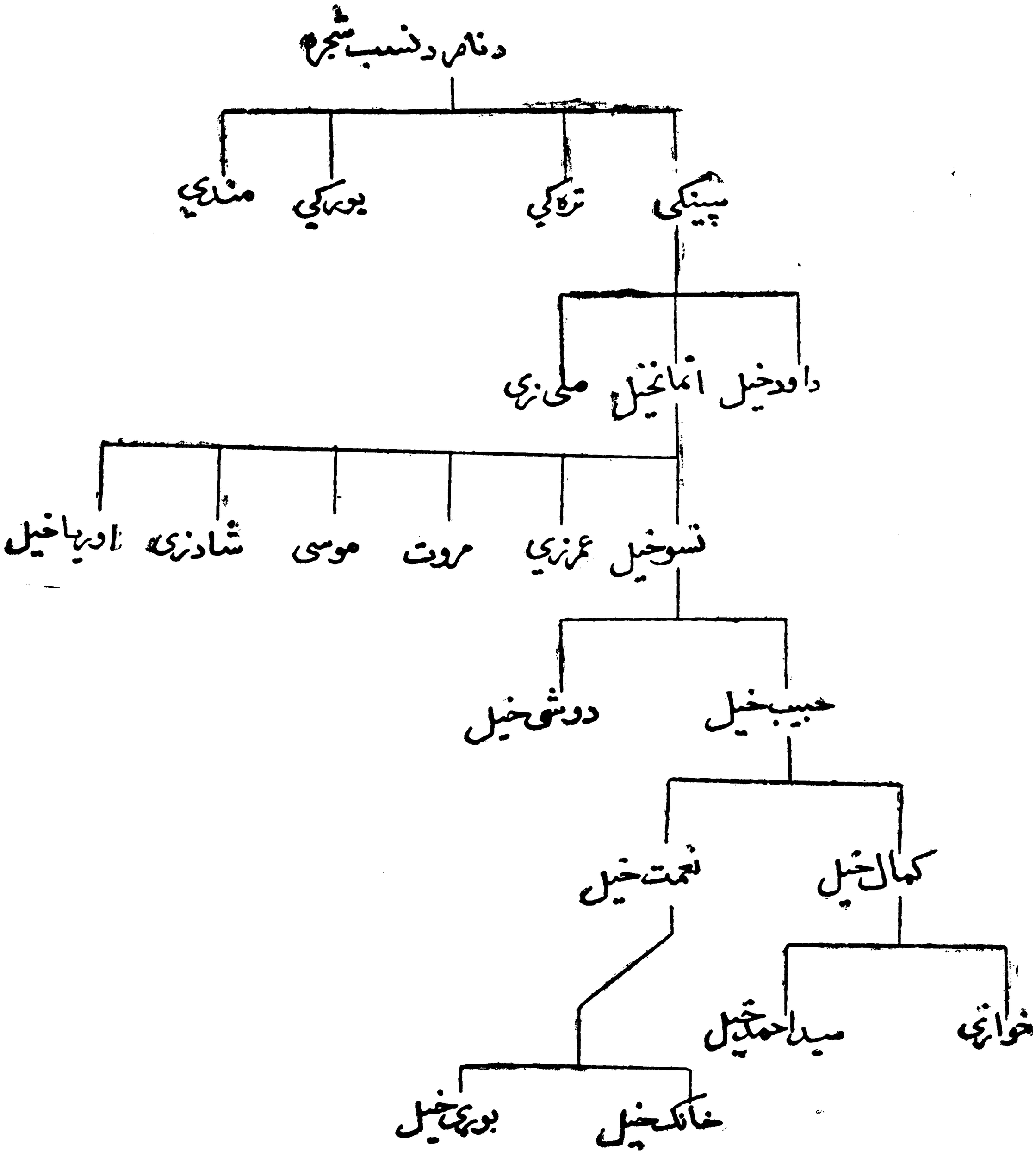

۱ـ دننگرهارپه ولایت کی:

دننگرهارپه ولایت کی ناصرپه حصارك اوبتی کوټ کی استوګنه لری اوپه نومورې ولایت کی یې شمیر (٦٠٩٦) تنه ښودل شوی دی.

۲ـ داغمان په ولایت کی:

دلغمان په ولایت کی ناصردقرغیوپه اولسوالی کی استوګنه لری چې شمیریې (٧١١٩) ته ښودل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ـ دزابل په ولایت کی:

دزابل په ولایت کی هم یوشمیر ناصر دشاه جوی په اولسوالی اوداتـغر پـه علاقه داری کی استوګنه لری ، خوشمیریی دیرمحدوداودشپږسوه (۶۰۰) په شا او خواکی ښودل شوی دی .

٤ـ دپروان په ولایت کی:

یوزیات شمیر ناصر دپروان ولایت په کوهدامن ، شکر دری اوکاه دره کی هم استوګنه لری چی دوی هلته یوشمیر باغونه هم لری.

ناغر

که چیری دنسب شجره په غورسره وګورونوخرګنده به شی چـی دنـاغـر کوچنی قبیله په غرغښتی پښتنووورګډیږی .دوی په لومړی سرکی په دووښاخونو ویشل شوی دی چی بیانوری وړی څانګی ورنه مینځ ته راغلـی دی .

د «پښتانه دتاریخ په رڼا کی» لیکوال دناغروپه باب لیکی : «ناغریوه وړه قـبیله ده چی اوس په کیټهرانووورګـډه ده (۱) »

دخیر نوسره سره ددغی قبیلی په باب پوره اوبشپړمعلومات لاس تـه نـه دی راغلی. نوځکه ویل کیږی چی دایوه مشهوره قبیله نه ده اوکوم نـاغرچی موجـود دی هغه هم دکا کړوسره ګډ شوی دی (۲)

دناغرابن دانی دنسب شجره

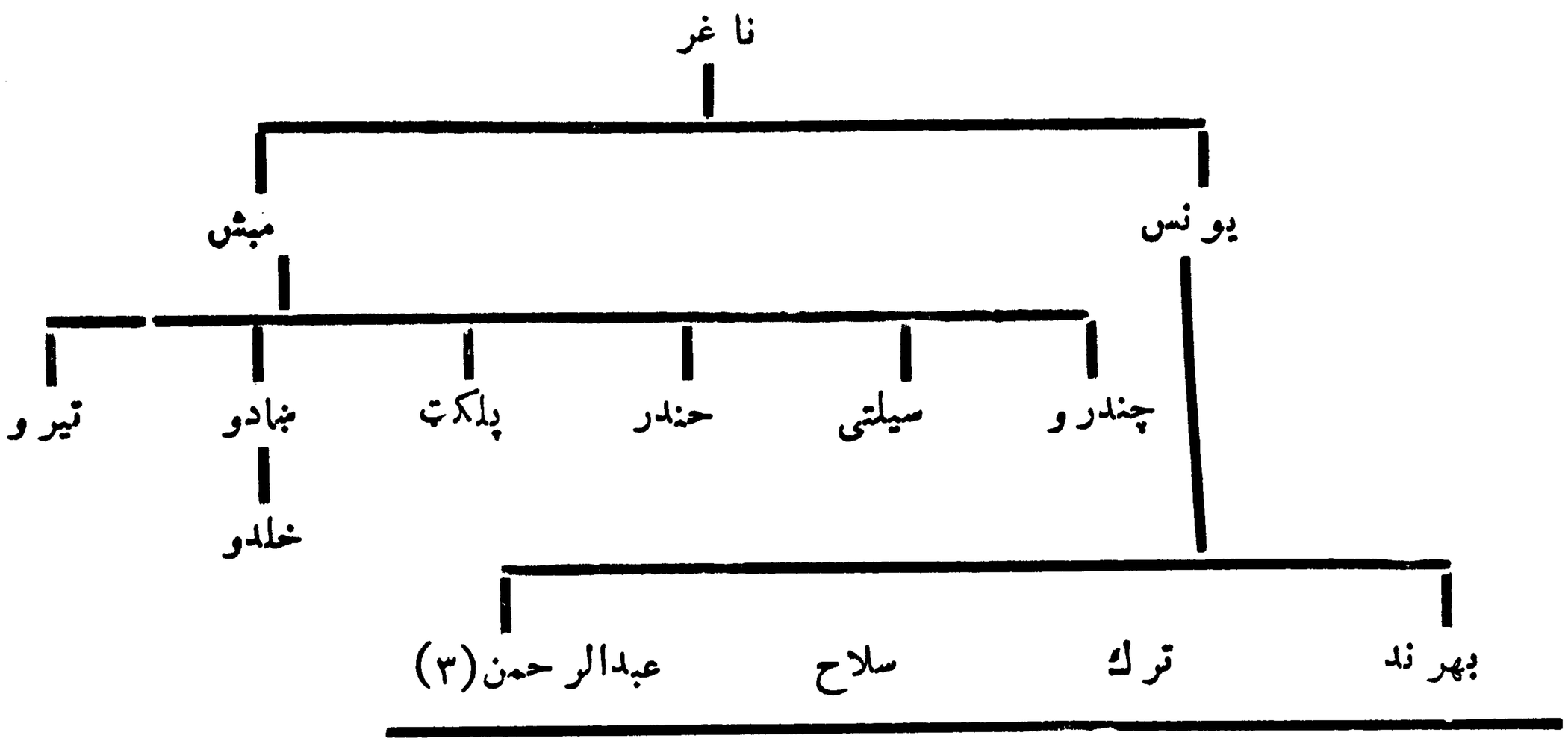

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۹مخ. (۲) حیات افغانی ۳۷۰ مخ. (۳) نوموری اثر ۳۲۳ مخ.

نور زی

نور زی سربنی پښتانه دی چی د درانیو د پنج پای یوښاخ ګټل کیږی . نور-
زی هم د بارکزیو په څیرپه څمیرکی ډیر دی او ددوی یوزیات شمیرکوچیا ن
دی . دکوچیانوڅخه پرته ډیرشمیرنورزی دکندهارنه ترهراته پوری په بیلابیلو
سیمو کی استوګنه لری . دنورزیوډیره سیمه په فراه اوشین ډندکی ترهراته پوری
اوپاتی دکندهارجنوب ته پرته ده .

د هغوی کوچیان په دوبی کی دغورځخایږ نوته چی دسیاه بندپه نامه یادیږی
لیږدکوی. په ژمی کی دنیمروز، هلمند اوفراه دکوچیانوپه نامه سره یادیږی. نورزی
دیرمیلمه پال خلك دی ددوی ځینی خلك په مالداری اودکرنی په چاروهم بوخت دی.

اوس ددوی د استوګنی سیمی اوشمیرپه لاندی ډول ښیو :

۱- دزابل په ولایت کی :

هغه نورزی چی دزابل په ولایت کی استوګنه لری نو دوی دزابل دمرکزپه کلات،
د میزان په علاقه داری او دترنك اوجلدك په اولسوالی کی استوګنه لری چی په
نوموری ولایت کی یی ټول شمیر (۱۰۸٤) تنه ښودل شوی دی .

۲- دارزګان په ولایت کی :

نور زیان دارزګان دولایت په لاندینی ځایونو کی استوګنه لری : دزابل په
مرکزترین کوټ اودچوره، خاص اورزګان، ګزاب، کجران، شهیدحساس اوددهراود
په اولسوالیواودنیش په علاقه داری کی چی په اورزګان کی دد وی ټول شمیر
(٦۹۹۸۹) تنوته رسیږی :

۳- دکندهارپه ولایت کی :

نورزی په کندهارکی په لاندنیو سیمو کی میشته دی :

دکندهارپه مرکز، ددامان، میوند، پنجوایی اوسپین بولدك په اولسوالیو اودریګ
په علاقه داری کی. په کندهارکی ددوی ټول شمیر(۷٦۸۸۸) تنه ښودل شوی دی

همداراز دوی د ارغنداب دسیند پـه خیتڅه غاړه په سپیروان نـو می ځای کی هم استوګنه لری .

٤ـ د هلمند په ولایت کی:

په دغه ولایت کی نورزی په لاندنیواولسوالیو کی استوګنه لری: د هلمندپه مرکزلښکرګاه، دناد علی، موسی کلا، ګرمسیر، ناوه‌بارکزایی، نوزاداونهرسراج‌په اولسوالیواودواشیواوریګستان په علاقه داریوکی . په دغه ولایت کی ددوی ټول شمیر (٨٤٥٠٧) تـنه ښودل‌شوی‌د ی .

٥ ـد نـیمروزپـه ولایت کی :

په نو موړی ولایت کی دوی دنیمروزدولایت په مرکزاو دخاش رود په علاقه داری کی استوګنه لری چی مجموعی شمیریی (٨١٨١) تنه دی .

٦ـ د فراه په‌ولایت کی:

نورزی، دنو موړی ولایت‌په‌مرکزدقلعه‌کا، بالابلوك، بکوا، ګلستان‌اواناردری‌په اولسوالیواودخاك‌سفیدپه‌علاقه‌داری کی استوګنه‌لری. دفراه‌په ولایت کی ددوی‌شمیر (٤٩٧٧٤) تنه دی .

٧ـ د هرات په ولایت کی :

نورزی‌دنو موړی‌ولایت‌دانجیل، ګذری، ګلران، غوریانو، کهسان‌اوادرسکن‌په اولسوالیو کی‌میشته‌دی‌چی‌په‌نوموړی‌ولایت کی یی شمیر(١٤٨٣٠) تـنه ښودل‌شوی دی .

همـداراز ددوی یوزیات شمیرد باد غیس په ولایت‌کی د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیو کی هم استوګنه لری .

لنډه داچی د افغانستان په لویـدیځو او جنوب لویدیځو ولایتونـو کی ددوی شمیر (٤٨٤٤٩٣) تنه اټکل شوی دی.

نیازی

کهچیری دنیازیو دنسب شجره و گورو نوخو گنده په شی چی دوی دمتوزیو په تولنیز گورزپ کی شمیرل کیږی اودلودی اولاده ده . نیازی دلودی زوی دخپلو دریو میرمنونه دری زامن درلودل یعنی: باهی، جمال اوخاکو چی په دوی کی باهی چی دسروانی دلورزوی و دیر پرهیزګاره او باتقوی شخص و. نیازی په پیل کی دغزنی په شا اوخواکی اوسیدل. دوی دانـد روغلجیا نود دښمنی په وجـه له دغه ځای څخه لیږدو کړ.

په ۱۴۵۱ ع کال چی بهاول لودی په هند کی دپښتنو سلطنت قایم کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یی دیرپښتانه هندته وبالل چی دوی هتله لاړل اوپه عسکری څانګو کی یی دنده تر سره کوله دوی پر سلطان بهلول لودی باندی دیـر ګـران وو. د سوری شیرشاه دواکمنی په وخت کی دوی ته لوړلوړدولتی پوستونه او منصبونه ورکړل هغه چی ددوی په جمله کی هیبت خان نیازی اوعیسی خان نیازی ددیر اقتدار خاوندان ډروچی هیبت خان نیازی ته داعظم همایون لقب ورکړل شوی واودلاهور اوپنجاب صوبه اروتاکل شوی و . په هندوستان کی نیازیـو دومره قـدرت او پـر مخـنګ تـرلا سه کـړان تردی چـی د سلیم شاه سوری سره یـی سخـته مقابله وکړه چی ددی بغاوت اوسرکشی له کبله دوي دتباهی سره مخامخ شول. په افغانستان کی دعیسی خیلوموشانیو اوسرهنګ دښاخـونونه پـرته دنیازیـونـور ښاخونه اوخانګی دومره مشهوری نه دی اواکثره په خواره واره ډول ژونـد کـوی.

نیازیان داباسیند په دواړو غاړو دکالاباغ نه ترپنیالی پـوری اود ختګود غـره دشرقی لمنی نه ترمیانوالی پوری میشته دی. همدارازد بنګښو دسیمی په توغ نومی ځای کی هم نیازی استوګنه لری. که څه هم دنیاز یو ځینی ښاخونه لکه مرهل، کندي او متهی په پوونده توب اوسوداګري باندی بوخت دي خودشمیرله مخی دیر لږدی. د کندي له ښاخ نه یوشمیر په خوست کی اوسیږی او د ځمکـو خاوندان دي.

همدا راز یوزیات شمیـر نیازی دلغمان ولایت د الینګار پـه اولسـوالی کـی دنیاز یو په نامه کلی اونورو کلیو کی استوګنـه لـري چی شمیریی هلتـه (۱۵۳۹)

تنه‌ښودل‌شوی‌دی. دغزنی‌ولایت دده‌یک په‌علاقه‌داری کی‌هم یوشمیر نیازی‌استوګنه لري. همدارازدزابل په مرکز کلات، دهلمند دنادعلی‌په‌اولسوالی ، دلوګرولایت په کلنګار اودکابل په شا اوخوا په تیره بیا په شیوکیو کی هم‌یوشمیر نیازی اوسیږی.

دلغمان دالینګار داولسوالی نیازی په لاندنیو کلیوکی میشته دي : اکین آباد، شاآباد؛ شین ګاري، شورآباد، نیازیو، الوخیلو، حاجی کلا، میاخیلو، کلاو، سلینکار، قصبه، تیرګور، قلعه‌تږک، نیمنانی، کوتاخیلو، شیخانوکلااوسنګره کی :

لنډه داچی نیازی دپښتنویسوه مشهوره قبیله ده. ددوی دنسب شجره په‌لاندینی جدول کی وګوری:

دنیازی ابن‌لودي ابن‌شاه‌حسین‌غوري دنسب شجره

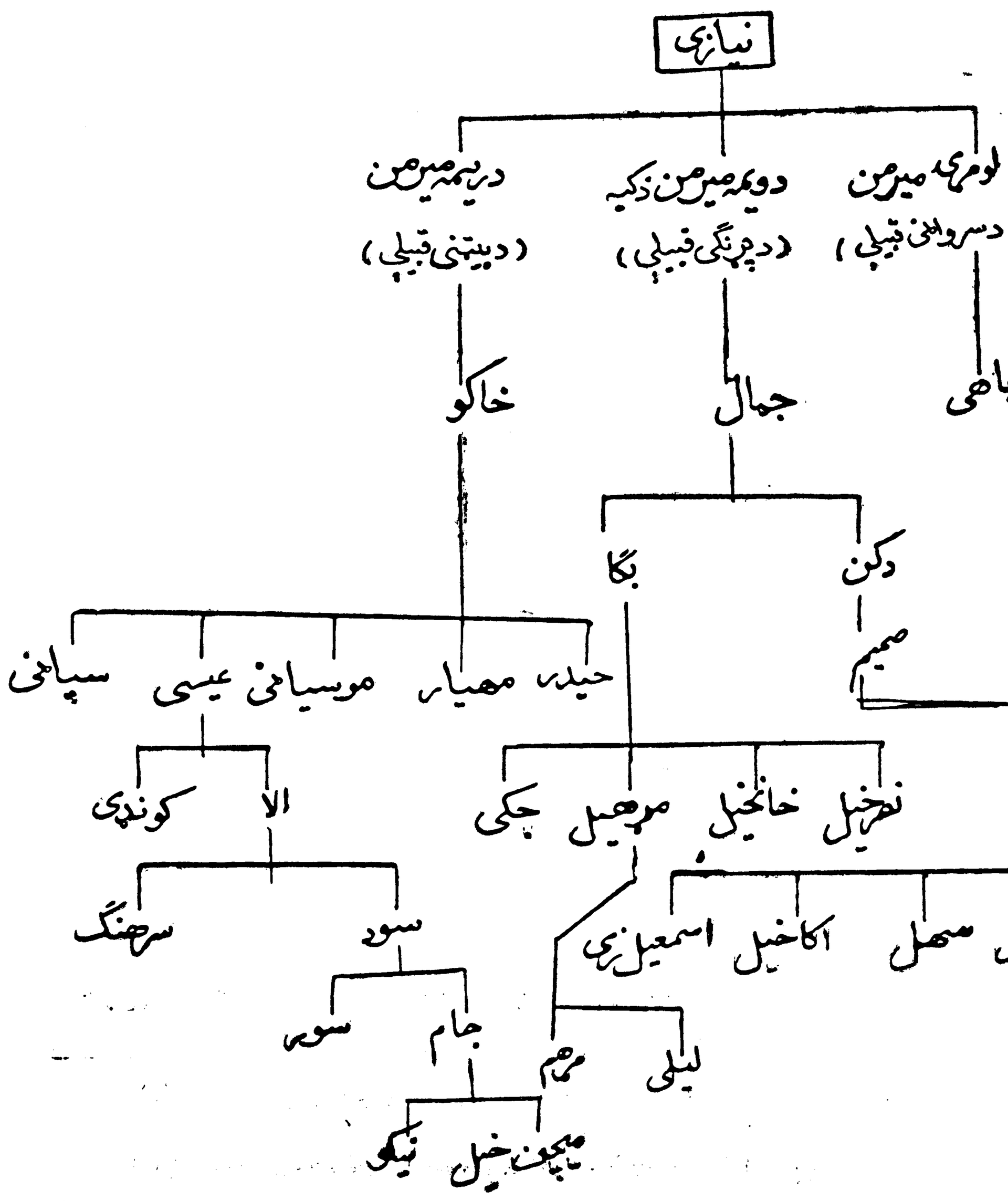

وردگ

دوی په اصل کی کرلانی پښتانه دی . ددغی قبیلی دپیدا یښت اصلی تاتوبی دسلیمان دغره لړی دبرمل غردې چی له هغه ځایه څخه وروسته دکرلانی ټوله قبیله خوره شوه او په اوسنی سیمه کی میشته شول .

ددوې لویدیځ ته دهزاره جات غرونه او پاتی دریو خواووته یی دغلجیو دقبیلی سیمی موقعیت لرې.

ددوې سیمه دوادې په ډول شمالا او جنوبا اوږ ده پرته ده اوختیځ او لویدیځ ته یی غرونه موقعیت لرې . (۱)

ددوې سیمه دپاراپامیزاد اونوروغرونو ترمینځ چی هغه غرونه لوګرله خرواره بیلوې دیوه اوږده ګوګ په ډول پرته ده (۲) ختیځ ته غریی په لوګر او خروارپورې او لویدیځ غریی په هزاره جاتو پورې مربوط دې. هغه سین چی په غلطه دغزنی دسین په نامه نومول شوې دې ددوې دځمکو په جنوب کی بهیږې او ډیری ځمکی خړوبوې همدارازدوردګو شمالی خواوې دلوګر دسین په واسطه او به کیږې .

تنګی ، شیخ آباد ، سیدآباد ، شنیز ، خوات ، جغتو دای میرداد اوچلک ددوې دسیمی مشهور ځایونه دې.

دسیدآباد ، چلک ، جغتو او دای میرداد نه پرته یو شمیر وردګ دکونړ ، هرات ، هلمند ، زابل ، غزنی او بغلان په ولایتونو کی هم استوګنه. لرې هغه وردګ چی په کونړ کی اوسیږې نو ددوې داستوګنی ځایونه لوې ګوریګا ګانشال او جندول دې. دګانشالیانو مشران وایی چی د دوې اصلی تاتوبی دورد ګو سیمه ده او په ختیه مایار دی. تقریباً ۱۷۰ کلونه مخکی یو شمیر وردګ د دیرسیمی ته راغلل چی ځینی یی ددیرپه سیمه کی پاتی شول او د یو شمیر یی دجندول ګانشال ته راغلل . د

---

(۱) حیات محمد خان، حیات افغانی ، ۶۳۱ - ۶۳۲ مخونه .

(۲) الفنستون، دکابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۱۴۴ مخ .

گانشال څخه دور دگوڅینی کورونه یوسلو څلویښت کاله پخـواد اسمارد خانی
په دوره کی دانگام ته راغلل. دراتگ نه وروسته دوی، د خان او سالازو داولسی ځمکو
بزګران شول او یزګری یی کوله. دوخت په تیریدو سره دوی به گوریګا کی شاری ځمکی
آبادی کړی او څینی ځمکی یی په نغدو پیسو واخیستلی چی اوس هلته یوشمیر وردګ
دخپلو ځمکو اوڅینی یی هم داسالارزو دځمکو بزګری کوی. یـوشمیر وردګ ادعا
کوی چی ددوی پلرونه اووه نوی کاله پخوادامیر عبدالرحمن خان دپاچاهـی په لومړی
کال دوردګو لهسیمی څخه دلته راوتښتیدل . ددوی پلرونه په ختیه مایاردی. دراتګ نه
وروسته داسمارخان دوی ته په گوریګا کی ځمکی ورکړی اودوی دگـانشالیا نوسره
یوځای استوګن شول. دوی دخپلو ځمکو دبزګری چاری پخپله ترسره کوی . په
دوی کی مالداری بیخی لږه ده او دسالارزو او مامونډو سره بیخی خلط شوی دی. دژبی
دلهجی په ګډون ددوی دژوند ټول اړخونه د سالارزو اومامونډو تر اغیزی لاندی
راغلی دی (۱) همدارازدوردګو قبیلی هغه شمیر چی په هرات کی استوګنـه لري
نودري ځانتـه یـوه محلهلـري چی دوردګانو محله یـی بولـی اودانجیل دولسوالی
په اداري واحد پوري مربوطه ده. یوشمیر وردګ د هلمندو لایت دناد علی او
ناوه بارکزایی په اولسوالیو کی هـم میشته دي .

دوردګو دقبیلی یوزیات شمیر کورنی دراولپنډي دضلعی په چچ او نټو کـی
اوسیږي. دوردګوسیمه ډیره شنه، سمسوره اوزرخیزه ده، خودمنی موسم یی ډیرلنډ
دي .غټی وریجی، غنم اواوربشی یی غوره حاصلات دي. وردګ ټول د کرکیلی په
جاروبوخت اوزیار کښې خلك دي . ځینـی خلك یـی دمالـداري پـه چارو هـم
بوخت دی . ددوی کلی کوچنـی دی :

د دوی د مشهورو خیلونو نومونه پـه لانـدی ډول دی : ممکځما یار، میرخیل،
نوری ، لرم، ګدایی، ملـکیارخیل ،خورم خیل، ادین خیل ،او مصری خیل .

په وردګو کی د میرخیلوخانګه د شمیرله مخی زیا ته ده چی ورپسی دمایارو

---

(۱) دهپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ۲۲۷ ـ ۲۲۸ مخونـه.

اوزوری خانګی په شمیرکی زیاتی دی (۱)

حیات افغانی د تولوورډګوشمیرلس زره کوره ښودلی دی (۲)

د وردګود نسب شجره

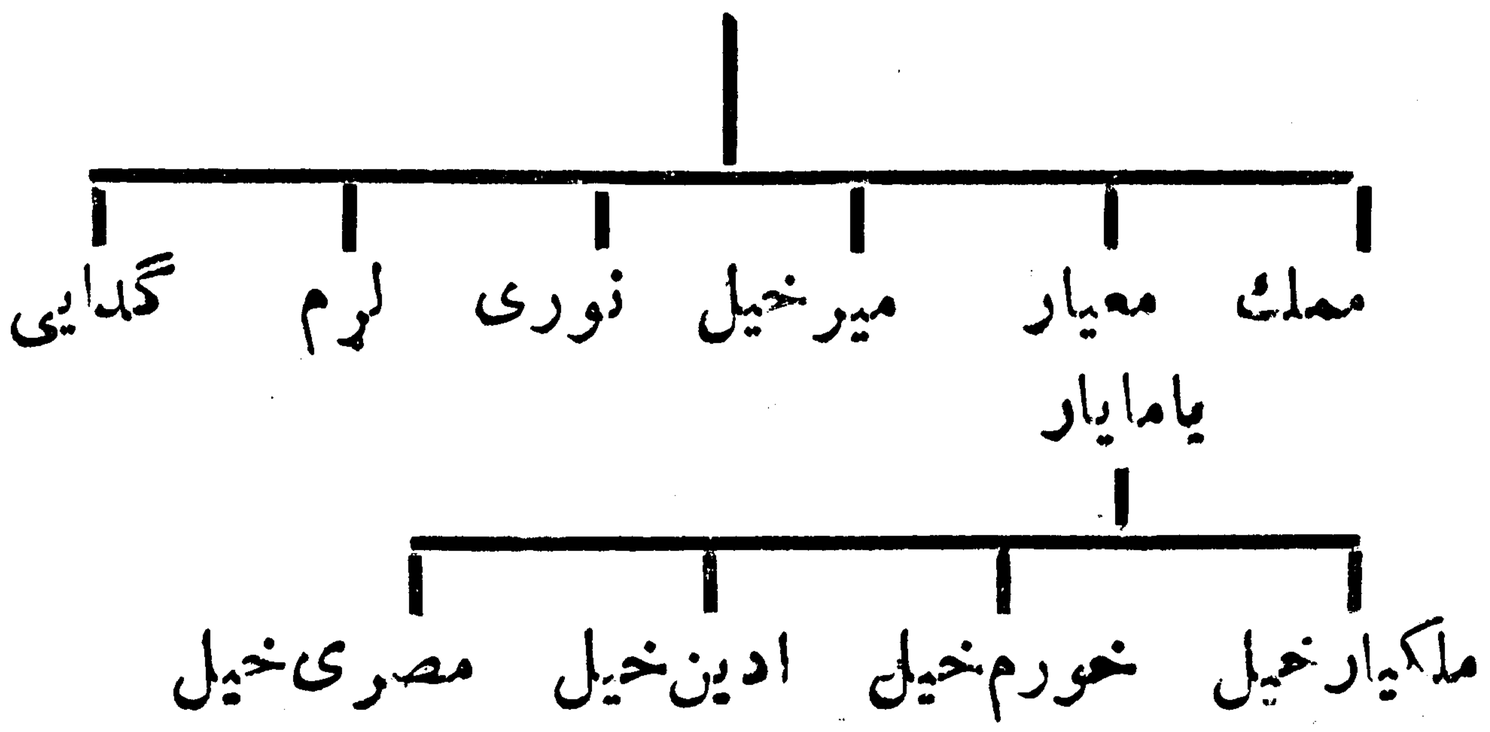

وزیر

وزیرپه کرلانیوپښتنوکی‌یوه ستره‌قبیله ده . د روایتونولـه مخی‌دد غـی‌قبیلی مورث‌اعلی (لوی نیکه) وزیرنومیده چی د سلیمان‌زوی اود کرلان لمسی‌و.

وزیردوه زامن درلودل چی یویی خدری اوبل یی لالی نومیدل (۳)

داسی روایتونوموجود دی چی وزیرلومړی د خوست د شوال غره ته‌نزدی د برمل په سیمه کی د شیتلك د اولادی سره‌یوځای اوسیدل اودځوارلسمی عیسوی پیړی په وروستیوکی دوی‌د لویدیځ پرځوا و غزیدل اود توچی په قطب دښواو کوهات په سرحدی غرونوکی استوګن شول اوپه کرارکراردکـورمی د رودنـه دګرمل تردری پوری‌داستوګنی‌دیره سیمه‌یی‌پەخپلەقبضه‌کی‌راوستـه او هلته میشته شول چی ددوی داستوګنی په وجه داسیمه د وزیرستان په نامه مشهوره شوه‌چی ددغه ځای مساحت (۷۰۰۰) مربع میله‌دی (٤)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۷۷ مخ .

(۲) حیات افغانی ۶۳۲ مخ .

(۳) نومړی‌اثر ۶۳۳ مخ .

(٤)پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۹۱ مخ .

د شجری مطابق د وزیرلومړی زوی خدری درې زامن درلودل یعنی موسی، محمود اومبارك چې موسی یې په درویش سره هم مشهورو. موسی ته له دې کبله ددرویش لقب ورکړی شوی وچې دې یوپرهیزګاره اوزاهد سړی وچې اوس هم دده اولاده دې یـولوی ولی ګڼی اود هغه مزارچې په بومل کې مـوقعیت لرې د خاصو اوعاموزیارتګاه ده .

موسی درویش دوه زامن درلودل چې یو بې اتـمان نومیده اواولاده یـې په مجموعې توګه د اتمان زیوپه نامـه سره شهرت لـرې : د وزیرپه خپله ورځنې محاوره کې اتمان زیواواحمد زیوته درویش خیل یادرویش وزیرهم وایـی.

دخدری ددویم زوی (محمود) زوی مسعود (مسید) نومیده چې اولادی ته یې مسعود (مسید) وزیر وایی اودخدری ددریم زوی (مبارك) زوی ګوربز نومیدچې اولاده یې تراوسه پورې هم دګوربزوپه نامه سره یادیزی او دخوست پـه سیـمه کې استوګنه لرې (۱)

وزیرپه لومړی سرکې په دوولو یو ښا خونو بانـدی و یشل شوی دی چـې داحمد زی وزیرو اواتمانزی وزیرو په نامه سره یادیزی . ددوی سیمه داداری پلوه په دووواحدونو ویشل شوی ده یو یې شمالی وزیرستان چې اوتمان زی وزیر کې استوګنه لرې اوبل یې جنوب وزیرستان چې احمد زی وزیرپکې میشته دی چې د ۱۹۶۱ع کال د سرشمیرنې له مخې په جنو بی وزیـرستان کې داحمدزیـو شمیر (۴۲۳۷۴) تنه او پـه شمالی وزیـرستان کې د اتما نزیووزیرو شمیـر (۸۹۷۶۳) تنه ښودل شوی و:

همدا رازد بنوپه سیمه کې هم یو شمیر وزیر اوسیزی چې داوتمانزیووزیرو شمیرپکې (۲۴۴۹۹) تنو اوداحمـد زیووزیروشمیرپکې (۱۵۳۳۹) تنوته رسیزی. ددغو معلوماتواله مخې څرګندیزی چې ددوی مجموعی شمیر د (۱۷۱۹۷۵) تنو په شا او خوا کې دی:

---

(۱) حیات افغانی ۵۰۴ مخ.

اوتمانزی وزیردافغانستان سره اوږده پوله لری چی دخوست دلویی ولسوالی څخه دپکتیکا دولایت دبرمل تر علاقه داری پوری ادامه مومی.

همدارنګه د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی دبرمل دعلاقه داری نفوس چی داوتمانزیو وزیرودولی خیلوخانګ پکی میشته دی (۲۰۵۱۸) تنه ښودل شوی دی: (۱)

دوزیرود قبیلی نوی مشهوری خانګی اوخیلونه په لاندی ډول دی :

۱ـ اوتمانزی : داوتمانزیوزیروخیلونه په دی ډول دی: کابل خیل، ولی خیل، ذلی خیل، ممیت خیل، ابراهیم خیل، مده خیل، توری خیل، منظر خیل، ووزی اخیل، حسن خیل، بوره خیل، خدرخیل اونور.

۲ـ احمدزی وزیر : داحمدزیو وزیروخیلونه دادی: ذبی خیل، کالو خیل، نصرای، بومی، شبودی، سپیرکی، محمد خیل، سعدی خیل، سودان خیل، سین خیل، هاتی خیل، عمرزایی، سرکی خیل، بودین خیل، بیزن خیل، خوجل خیل، توزی خیل اونور.

۳ـ مده خیل وزیر: سرکی خیل، علی خون خیل، خضرخیل، لغریاډودی خیل، توریابازیدخیل، پایوخیل، وادین خیل، نظرخیل، تخمل خیل، ادم خیل، تورسم خیل، جمیی خیل، دری پلاری، مچه، میرسنی، عمل خیل، بوزی خیل، باشی خیل، خوشکی تنی، اخر اونور (۲)

دوزیرو دقبیلی داستوګنی سیمی:

۱ـ دشوال سیمه :

په دی سیمه کی دوزیروخانګی لکه کابل خیل، جانی خیل وملکشی استوګنه لری :

۲ـ دشاکی سیمه :

شاکی دغرونو په مینځ کی یوه اواره سیمه ده چی ملکشی، میامی، شادیګی

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۹۹ مخ .

(۲) نوموړی اثر، ۱۰۱ ۱۱۷ مخونه.

اوخو ناخیل پکی استوګنه لری. سربیره پردی په د غه ځای کی سدن خیل ، هانی- خیل اوسپیر کی وزیر هم میشته دی :

۳- دبرمل سیمه :

دوزیروپه سیمه کی برمل دیوی وادی په شکل موقعیت لری چی ځمکه یی هواره اودکرکیلی له پاره ډیره مساعده ده چی پکی کابل خیل و زیر استوګنه لری اووزیرددوبی په موسم کی خپل مالونه پکی څروی چی دموسی درویش مقبره هم دلته موقعیت لری :

٤- درزملک سیمه :

دایوه کوچنی سیمه ده چی ښه آب وهوا لری . په دی سیمه کی داوتمانزو وزیرود توری خیلو اوممیت خیلوځا نګی استوګنه لری .

٥- دخیسوردره :

داسیمه ددور ودعلاقی سویلی برخی ته موقعیت لری . ددی دری په پورتنی برخه کی ممیت خیل ، په منځنی برخه کی یی توری خیل اوپه ښکتنی برخه کی یی ددورو خانګی استوګنه لری .

٦- شرنه :

دغه سیمه ددورولویدیځ ته پرته ده چی مداخیل ، خدرخیل اوورو کی په کی استوګنه لری .

۷- دشکتو سیمه:

داهم یوه کوچنی دره ده چی په پورتنی برخه کی یی توری خیل اوپه منځنی برخه کی یی مسیدخیل میشته دی (۱)

۸- وانه :

وانه دجنوبی وزیرستان مرکزدی . داسیمه دوزیرودسیمی دسهیلی برخی نه

(۱) حیات افغانی ٥٠٦ - ٥٠٧ او٥٠٨- مخونه.

دگوملی دری دهغواو چتوغرونولری ده چی جنوبی برخه‌یی دگوملی تردری پوری رسیزی : وانیه دشمال نه سهیل خواته امتداد لری چی اوزدوالی یی تقریباً (۱۵) کروهه دی . دلته یوخورښهیزی چی دگوملی د سیند سره یو ځای کیږی . دجغرافیوی موقعیت په لحاظ دوانیه هوا ددوبی په موسم کی دیره گرمه ده . په وانیه کی دوتانی چی دلو دیو پښتنو یوه ځانگه ده استوگنه لری . همدا راز په نوروبرخو کی یی ذلی خیل او احمدزی استوگنه لری .

۹- دبندرسیمه :

په دی سیمه کی سپیره کی وزیراوشنگی وزیراستوگنه لری چی اوزدوالی یی ترکانیی گرام پوری پنځه کروهه واتن اوپلن والی یی تقریباً یومیل دی .

دوزیروکسبونه:

په پیل کی ددغی قبیلی خلك اکثره دغوایا نواورمو په ځرولو اودمالگی په سوداگری بوخت وو، خواوس اکثره دکرنی، مالداری او وړیو دخرڅلاوله لاری خپله گوزاره کوی. ددوی دپسونووړی اعلی جنسیت لری. همدا رازدوی دوړیو دخرڅلاوله درکه دیره گټه تولاسه کوی .

غرنی وزیرد وزورمی هم ساتی، خوپه اواروسیمو کی یی وزی لږی دی . دوی داوښانو گلی هم لری ، په تیره بیاهغه کوچیان یی چی دسفراولیږد په وخت کی په هغوباندی دکوراسباب اوکیږدی باروی . دوي کله کله ددغه اوښانو څخه دمالگی دسوداگری له پاره هم استفاده کوی .

ددوی په سیمه کی غنم ، جوار، اوربشی اوو ریجی کرل کیږی ، خوپه غرنیو سیمو کی ددوی ځمکی دیری لږي دي ، لوځکه یی دځمکو حاصل د دوي کلنی ارتیاوي نه شی پوره کولای. همداسبب دي چی په دوي کی ځمکی په لوړه بیه پلورلی کیږي. ددوي د اوارو سیمو په ځمکو باندي اکثره احمد زي وزیر قبضه لري چی دوي عموماً په دغو ځمکو کی غنم اونخود کري او دمنی په موسم

کی باجرې ترهغی اندازې زیاتی دې چی ددوې دخوراك لس چنده ته رسیږې اودهغوې دخـر ځلاو نه ډیره گټه ترلاسه کوې.

خوراك یی:

دوې په خوړو کی عموماً دغنمو، جوارو اواوربشوله ډوډې او همدارازدپسونو له غوښو څخه ډیره استفاده کوې. ددوې ډیرخوندوراوغوره خواړه دا دې چی غټی وریجی دژیړوغوړیو سره یو ځای پخوې.

د معمولی خوړونه پرته ددوې په غرو نوکی دخرنجی دونی میوه چی دوې یی پورگی بولی اوړه کوې او اکثره یی دا ور بشو ددو ډې سره گډ وې اوبیا یی خورې.

پوښاك یی:

۱- دنارینه وو پوښاك:

ددوې نارینه عموماً اوږدې پگړې چی اوږدوالی یی له دریو گزونه تراووگزو پورې رسیږې په سروی اودغه پگړی اکثره نیلی یاتورنگ لری. د دوې کمیسونه چی د بیلا ییلو ټوکرانو څخه یی جوړوې چین داره اوبی چینه وې. همدا رازدوې یوبل ډول پراخه کمیسونه چی دډبلو وړینو ټوکرانو څخه یی جوړوې اغوندې اودوې ورته په خپله سیمه ییزه اصطلاح یتکوې وایی. همداراز دوې ډیرې ښی شړی هم جوړ وې چی څنډې او مخکینی برخه یی په ژیړواوسرووریښمو اوسپښسیو باندې ښکلی کړاې شوې وې چی دغه کارددوې دښځوله خواترسره کیږې او ددغو شړیواغوستل په دوې کی زیات رواج لرې.

۲- د ښځو جامی:

دوزیروښځی په عمومی ډول تورتیکری په سروې چی دغه تیکرې د ډبلو ټوکرانو څخه وې، خو ځوانی ښځی چی دوی ورته په خپله ژبه نیا زمنی ښځی وایی اونوی پیغلی هغه تیکری چی چمی یی بولی او سری ژیړی اوتوری لیکی ولری

په سروی او ښځینه کمیسونه چی دوی یی خت بولی په عمومی توگه په دوه ډوله دی:
لومړی نجلانه خت او دوهم یی گریوانه خت :

لومړی ډول کمیسونه (ختونه) عموما د پیغلو نجونو له خوا اغوستل کیږی او د رنگه ټوکرا نو څخه یی جوړوی، ددغه ډول کمیسونو په ټټر باندی خاملك دوزی نشته او هم چینداره نه دی. دویم ډول کمیسونه چی دواده شوو ښځو له خوا اغوستل کیږی له سور نیلی یا تور رنگه ټوکرانو څخه یی جوړوی او د دغو کمیسونو گریوانونه ټټرونه په سرو او یا ژیړو ور یښمو باندی ښکلی شوی دی چی دغه کار اکثره له ښځو له خوا ترسره کیږی. ددغو کمیسونو د ټټر لاندینی برخه ترهغی اندازی پوری چینداره وی چی ټول یو ډول ښکاری، خو د ټټر برخه یی ډیره تنگه وی چی ددغو کمیسونو اوږدوالی د پښونه ترښنگرو پوری رسیږی :

دواده شوو ښځو پرتگونه له څو ډوله ټوکرانونه چی رنگونه یی ژیړ، نیلی او آسمانی وی او هغوی ورته په خپله ژبه بیگمی، ژیړ خیش او سور خیش وایی جوړ شوی وی. دغه پرتگونه چین لرونکی او ښکتنی برخی یی تنگی وی، خو د زنگنونونه پورتنی برخی یی پراخه وی. هغه وزیر چی په غرونو کی او سیږی او غریب دی د پرتوگ پرځای یو ډول پټی د ښنگرونه نیولی ترزنگنو پوری تا ووی چی دوی دغو پټیو ته په خپله ژبه وربلی وایی. په وزیرو کی د پیغلو نجونو او واده شوو ښځو ترمینځ ډیر ښکاره تو پیر په دی کی دی چی پیغلی نجونی یی سپین پرتگونه او ساده بی چینه کمیسونه اغوندی په داسی حال کی چی واده شوی ښځی یی برخلاف اوږده چین لرونکی او گریوان لرونکی کمیسونه اغوندی.

د وزیرو بڼی او څیری :

ددغی قبیلی اکثره خلك پیاوړی، قوی او لوړی ونی لری. دوی ښکلی، گردی سترگی او پراخی تندی لری او اوږده ویښتان او څڼی پریږدی چی خپل ویښتان د شړشمو په تیلو او ژیړو غوړ یو غوړوی.

میلمه پالنه :

داخللك په ډیره مینه اوشوق خپلو میلمنواوددوستانوته میلستیاوی ورکوی اوکله چی دمیلمنو شمیرتراتوکسانوزیات وی ورته پسه حلالوی اوددوی میلمانه په عمومی ډول په دری کېگوریوویشل کیږی .

۱ - دمژه مړی یا ښکره وره مړی :

دوی قدروړمیلمنونه پسه حلالوی اودوسی په اندازه وریجی ، ډوډی ، جواری ، اواوگره ورسره پخوی اودهغه ته دمژه مړی یاښکره وره وایی .

۲ - کونډی مړی :

چی په دی مړی کی چرگان حلالوی .

۳ - وچه مړی :

چی وچه تیکله هم ورته وایی ، لنډه داچی ددوی میلمه پالنه دمیلمه په حیثیت پوری اړه لري یعنی داچی دقدروړمیلمه ته ښه خواړه برابروی . (۱)

شمالی وزیرستان

دوزیروقبیلی دپیژندلوپر برخه کی به بده نه وی چی ددوی داستوگنی سیمی هم وپیژنو. دجغرافیوی اواقتصادی پلوه وزیرستان یوه سیمه ده خوداداداری پلوه په دوو برخوویشله شوی ده چی یویی شمالی وزیرستان اوبل یی جنوبی وزیرستان دی. یه وزیرستان کی پنځه عمده قبیلی استوگنه لری : وزیر (احمدزی اواتمان زی) ، مسید (مسعود) دوړ ، گوربزاوبیټنی. چی مسید ، احمدزی وزیراو بیټنی په جنوبی وزیرستان کی استوگنه لری اوبیټنی داداری پلوپه دیره اسماعیل خان اوبنوپوری مربوط دی. اتمان زی ، وزیر ، دوړاوگوربز په شمالی وزیرستان کی اوسیږی.

دپاکستان له خوادوه تنه پولیتیکل ایجنټان (Political Agents) ټاکل شوی دی چی

(۱) حیات افغانی ۵۸۲ مخ .

یو دشمالی وزیرستان په میرامشاه اوبل د جنوبی وزیرستان په وانه کی مؤظف دی. دیوه واحد په توګه دوزیرستان ځلورخواوی په دی دول دی: اویدیځ او شمال لویدیزته یې دپکتیا اوپکتیکا ولایتونه، شمال اوختیځ ته یې کورمه، تل، بنواو دیره اسماعیل خان اوجنوب ته یې ژوب اودشیرانیو سیمه موقعیت لری:

دشمالی وزیرستان ځلورخواوی:

دشمالی وزیرستان ایجنسی دطوال البلد په ۷۰ درجو اودعرض البلد په ۳۳ درجو- کی موقعیت لری. شمال ته یې دخوست لویه اولسوالی، لویدیځ ته یې دشوال اوبرمل سیمه، جنوب ته یې جنوبی وزیرستان اوختیځ ته یې دبنو ضلعه موقعیت لری. دشمالی وزیرستان مساحت ۱۸۱۷ مربع میله دی.

دفزیکی اوتوپوګرافی پلوه شمالی وزیرستان په لاندنیو سیمو ویشلای شو: د توچی، وادی دخیسور وادی، د شکتوی وادی، دشیره تله دښته، د کتی وادی او دکورمی دوادی یوه برخه، دپورتنی توچی وادی، ددندی دښته، لکه دښته او درزملك دښته. دشمالی وزیرستان مشهور سیندونه توچی، کورمه، کیسوی، خیس او شکتوی دی اواکثره ځمکی یې دتوچی دسیند په واسطه چې ۶۳ میله اوزدوالی لری خړوبیزی:

شمالی وزیرستان داداری پلوه په شپږو اداری واحدونو ویشل شوی دی چې دتحصیل په نامه یادیزی او هغه په دی دول دی: میرا مشاه، دوسلی، دته خیل، صپین وام، میرعلی او رزملك.

د ۱۹۶۱ ع کال داحصائیې له مخې ددغې ایجنسی شمیر (۱۵۹۳۶۶) تنوته رسیږی چې په سلو کی ۸، ۸۲ تنه په پښتو ژبه خبری کوی (۱)

جنوبی وزیرستان:

جنوبی وزیرستان یوه غرنی سیمی ده. ځلور خواوی یې په لاندی دول

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۲۱- ۲۲ او ۲۳ مخونه.

دی: شمالی ته یې شمالی وزیرستان، لویدیځ ته یې دپکتیکا ولایت اوجنوب ته یې ددیره اسماعیل خان ضلعه موقعیت لري. دجنوبي وزیرستان مساحت۲۵۵۶ مربع میله دی:

سیندونه یې دلویدیځ نه ختیځ ته بهیږی اودسلیمان دغرونو دلړی نه راوتلی او دسند په ددریاب کی توئیږی. مشهور سیندونه یې گومل او تانک زام دی: د جنوبی وزیرستان نور سیندونه خیسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنگی اوشاهوردی:

د جنوبی وزیرستان عمده قبیلی مسید اواحمدزی وزیردی په ۱۹۶۱ع کال کی د دوی شمیر ۲۳۵۴۴۲ تنه ښودل شوی دی (۱)

د وزیرود نسب شجره

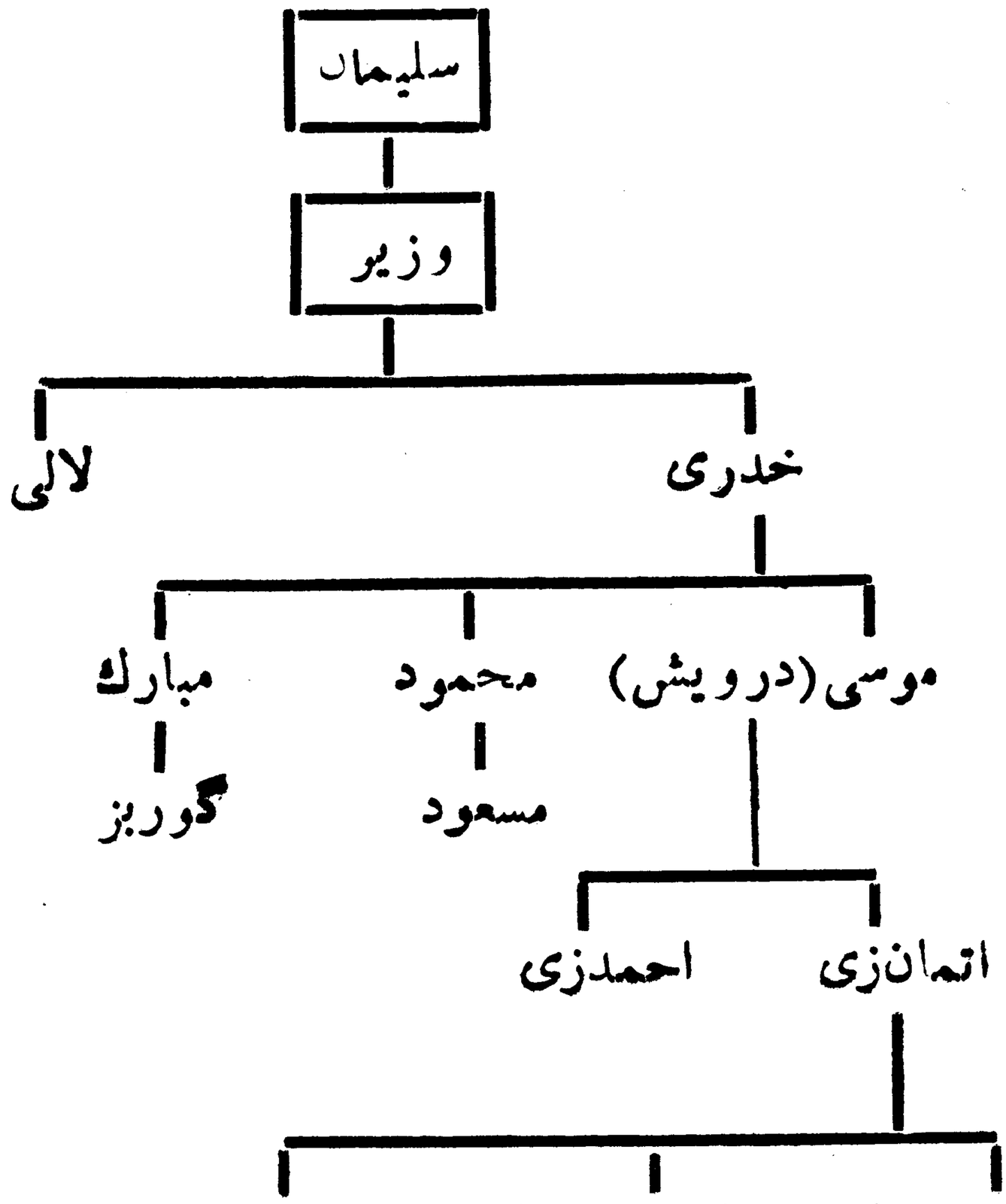

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۲۵- ۲۶ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۳۶۳ مخ.

هریپال

هریپال سرینی پښتانه دی اوپه شیرا نیوورگډیزی. دکیپ یاکپ زی ښاخ چې د ودم اولاده دههم په هریپال ورگډیزی اوددوی دغرنیوسیمو ترخنگ دگومل ددری سهیل ته دوانیه په سیمه کی پراته دی : ددوی رواجونه، عنعنات اودوداودستور کټ مټ دشیرانیوپه شان دی (۱)

هری یوه هندی کلمه ده چې دخښتن، بادار، خاوند اوخدای په معنااستعمالیږی ددوی یوشمیرپه ژوب هم استوگنه لری (۲)

هزاربز

دوی په اصل کی سرښی پښتانه دی اوپه مومندو پوری مربوط یوښاخ دی : اکثریت شمیریی د ننگرهاردولایت درودانوپه اولسوالی پوری مربوط پهځینو کلیو کی استوگنه لری. ددوی یوزیات شمیرپه کابل کی دمیروبس میدان اوخوشحال خان مینې پهسیمو کی استوگنه لری چې زیات شتمن اودسوداگری پهچارو بوخت دی (۳). ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی د (۳۱۱۰) تنو پهشاوخوا کی ښودل شوی دی (٤)

همر

لکه چې دستوریانی په مبحث کی هم راغلی دی ستوری چې په ستوریانی سره مشهوروپنځه زامن درلودل چې تری، شیخی، مربری اوامرا نومیدل چې ددوی ځلوروارواولادی ته په مجموعی توگه گندااپوروایی .

دستوری پنځم زوی چې همرنومیده دده اولاده دستوریانی په نامه سره یادیږی . همردری زامن درلودل چې مشا، چرمش اواهدونومیدل .

---

(۱) حیات افغانی ۲۵٦ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخواکی ٤۷۰ مخ.

(۳) ماد هزار بوزو دسپین زیرو اومشرانو سره ددوی په باب همدو مره معلو مات ترلاسه کړل (لیکوال)

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لا یات سرحدی کشور ۱۰ مخ .

دوی دبابرودقبیلی په سهیل کی پراته دی چی یوشمیریی په اواروسیه واویو شمیریی پهغرنیوسیمو کی استوګنه لری. ددوی سهیل ته کسرانی بلوخان اولویدیځ ته یی دامرزیوقبیله استوګنه لری . د دوی لوی کلی امکځ، پیورکوی، وچه کوی، منګل اوګندی دی . دوی په پیل کی د مالداری په چارو بوخت او پرونده وو . چیرته به یی چی کوم ښه ځرځای ولید نوهلته به یی خپله ګوزاره کوله . دیره موده نه ده تیره شوی چی دوی خپله اوسنی سیمه له بلوخونه تر لاسه کړی وه . دوی ددامان دتولواوسیدونکوقبیلودښاخونو نه وروسته میدان ته راغلل اووروسته یی دبابرودسیمی شمالی برخی هم دتوری په زور په خپلوحدودوکی شاملی کړی، دوی به په ژمی کی په همدغه میدان کی او میدل اوپه دوبی کی به د موسی خیلوکاکړوغړه ته تلل، خوپه پای کی د دوی ترمنځ یولړشخړی رامینځ ته شوی په پای کی همږمجبورشول چی نیمایی خلك یی خپلی رمی اوخاروی خرڅ اودکرنی په چارو بوخت شول ، خوپه دوی کی دوش زی ښاخ دپخوا په څیر په پورنده بوخت دی (۱)

دوی دمنی په موسم کی پهخپلومځکو کی با جړی او په پسرلی کی غنم کړی په حقیقت کی ددوی مځکه دکرنی له پاره چندان مساعده نه ده .

دوی دشمیر له پلوه لږدی اوپه اووعمده برخوویشل شوی دی چی احمدزی اوګدارزی نومیږی . دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کی پراته دی (۲) او د شوروی اتحاددیوه عالم ستانیشفسکی داتنوګرافیکومعلوماتوله مخی چی د ۲۰ پیړی په پیل کی ښودلی دی ددوی شمیرد (۳۵) زروتنو په شااوخواکی ښودل شوی دی.

هنی

ویل کیږی چی دهغی قبیله هم دکرلانی قبیلی یوه څانګه اوهنی دمنګل ورورو. څرنګه چی دښوپه تاریخ کی راغلی دی دهنی قبیله په ښوکی له منګلو سره

---

(۱) حیات افغانی ۲۸ - ۲۹ مخونه.

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوځای اوسیده چې تراوسه پورې په دغه ملک کې دهنې منګلر په نامه شهرت لري . دشپیتګ اولاره چې بنوزی (بنوځی) دی اود بنو سیمه اوس ددوی په لاس کې ده تقریباً (٦٠٠) کاله وړاندې یې هنې اومنګل له دغې سیمې څخه وشړل چې په دغه وخت کې یوشمیر هنې هندوستان ته لاړل او یوشمیر یې دمنګلو د قبیلې په لوبد یځ غړه کې میشته شول (١)

اوس دهنې دقبیلې مشهوره ځانګه زومخت، زومښت یازویمشت دی چې په کورمه کې د سپین غره ختیځ لورته په غرونو کې آباده او دغه ځانګه بیا په نوروځانګو لکه: خویدادخیل، هوتی زی، (واتی زی)، منتوال، منډان او دولت زی باندې ویشل شوی ده.

تاریخ حیات افغانی ددغې قبیلې دوسله والو کسانو شمیر (٩٠٠٠) تنه ښو دلی دی. دوی لوړقدونه لري اومضبوط خلک دی. اکثره خلک یې په کرکیله او د شیانو په خرڅولو بوخت دی. ځینې خلک یې د بهادر خیلو له کان نه مالګه استخراجوی اوګټې ترلاسه کوی.

په دوی کې کورنۍ دښمنۍ هم موجودې دی، خود چاسره سخته بهرنۍ دښمنۍ نه لري، دوی په یوه غړنۍ سیمه کې ژوند کوی اوسنۍ مذهبه اودسمل په ګونډۍ کې شاملې دی. د ١٩٦١ع کال دسرشمیرنې له مخې ددوی شمیر (٣٠٧٠٦) تنه ښودل شوی دی (٢)

---

(١) حیات افغانی ٦٣٠- او ٦٣٠ مخونه.

(٢) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان - ٩٠ مخ.

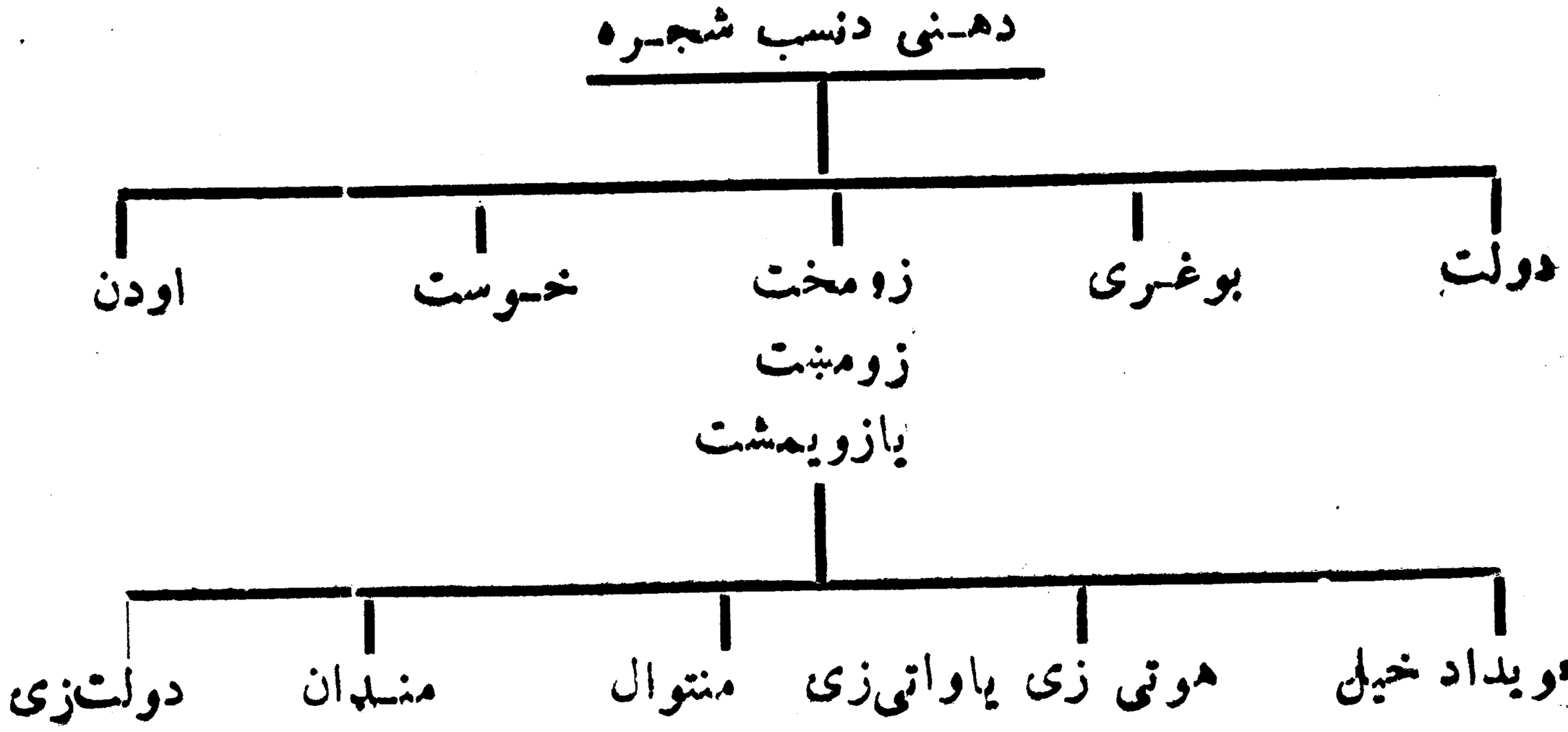

هـــوتـلك

هوتک بابا چی د(٦٦١ — ٧٤٠ هـ ق)پـوری یـی ژونـدکاوه دبارو زوی دتولریاتوران لمسی اودغلجی کروسی دی چی پـه (٦٦١ هـ)کال کی پـه اتغرکی زیږیدلی دی. څرنگه چی هوتلك یوروحانی شخصیت ونوځکه خلـکوهغه تهپه درـ نـه ستر گه کتل اوددیرعزت اوحترام پـه سبب یی هغه تـه دبابا لقب ورکـړ چی پـه وروسته کی پـه هـوتلك بابا سره مشهورشـو .

دغلجیوپـه قبیله کی دهوتکوښاخ له دی کبله پـه لومړی سرکی شمیرل کیږی چی دغلجیانو پاچا له دغه ښاخ نه راوتلی و . دهوتکو ښاخ پخواد شمیرله مخی دیرزیات و، خود غلجیودسلطنت دانتقال اوزوال په وخت کی ددوی په شمیر کی لږوالی راغی .

څرنگه چی هوتلك بابایوبزرگوار انسان ونوځکهده داتغر(*) اوسپوری مشری هـم پـه غاړه درلوده اودملی مشرپـه نامه یاد یده . کلـه چی مغولـود ارغنداب ددریاب پرغاړه پراتغراواولان باندی تیری وکړنوهوتلك بابادملی مدافعینو په څنگ کی ولاړاود یوباتجربـه قوماندن پـه توگه یی دافغانی قـواووسوق اواداره کو له. هغه دیرغلـگروقواوو پهضد سختی جگـړی وکړی، پـه تیره بیا پـه هغه جـگـړه

(*) اتغر مرکب دی د(اته)او(غر)نه یعنی اته غرونه اوداد هغه ځای نوم دی چی دکلات په سهیل ختیز کی موقعیت لری چی دهوتکواوتوخوداستوگنی ځایونه دی. (لیکوال)

چی دهوتکواومغولوترمنځ سورغره ته نږدی پیښه شوه د هغه وخت د شدیدو جنګونوپه جمله کی شمیرل کیږی :

هوتك باباترهغه وروسته چی تیری کوونکوته یی درانده تلفات واړول او هغوی یی د خپل ملك نه وشړل نوپه خپلی قبیلی کی یی ډیرشهرت پیداکړاودهغه اولاده په هوتکیانوسره مشهوره شوه .

کله چی هوتك بابا په (۷٤۰ هـ ق) کی له دی نړی نه سترګی پټی کړی نوتر هغه وروسته دهغه (۲۵) کلن زوی ملکیار د قوم مشری په غاړه واخیسته . ملکیار باباډیرزړوراو جنګیالی سړی و. کله یی چی د قوم مشری په خپله غاړه واخیسته نوسمدستی دځمکودآبادولواوکرنی چاروته متوجه شودده په وخت کی ډیری شاړی ځمکی آبادی اوډیر کاریزو نه وکیندل شول ترڅوچی تیری کوونکی د ملکیارددی اقدام له کبله په ویره کی شول او ترټولو ړومبی دهند مغولانودده زراعتی پالیسی اوپرمختګ د فلجولوپه لاره کی لوی خنډونه ایجاد اوپه ناڅاپی توګه یی پر- سیوری باندی حمله وکړه اود ملکیارسره یی سختی جګړی وکړی. که څه هم په پیل کی پښتنوددی ناڅاپی یرغل له کبله ډیرځانی او مالی زیانونه اوتلفات ولیدل اوډیری کورنی یی له دغه ځایه ژوب، مرغه اووازی خواته وکوچیدلی، خوسره له دی هم پریرغلګروباندی بریالی او دوی یی له سیوری نه وشړل . (۱)

په دی باب چی ملکیارڅوکاله دقوم مشری په غاړه درلوده اوپه کومه نیټه وفات شوی صحیح اوثقه معلومات په لاس کی نه لرو. بارتولد دهوتکودعروج په باب لیکی:

«د ۱۸ پیړی په لومړی سرکی پښتنوپه فارس کی د صفویانود دولت له لویدلو اوپه هندکی د مغولود ستری واکمنی له نړیدونه استفاده وکړه او هماغسی چی غوری غرنی (له غور نه) په دولسمه پیړی کی اوچت شوی وواویوه لوپه ستره واکمنی یی جوړه کړی وه بیالوړی پولی ته ورسیدل (۲)

---

(۱) هوتکی ها ۳- ٤- او ٥ مخونه .

(۲) کابل مجله، ۱۳۳۸ کال ۳ ګڼه ٤۱ مخ.

په ۱۷۰۹ کال میرویس لیکه د خلجیانو (غلجیانو) مشر پر کندهار برشو او خبره یی دی حدته ورسوله چی دده زوی محمود شاه په ۱۷۲۲ ع کال کی ایران و نیو او دایران تولواك هم شو نادرشاه چی دغلجیانو له اهمیت نه خبرو د هغوی دماتوله هڅه یی کړه او هم یی دابدالی پښتنو مشران په خپلو لښکرو کی سرلښکران کړل. احمد د ابدالیانو مشر له هماغه وخته څخه په کندهار کی پایتخت و نیو او افغانی خپلواك د ولت یی جوړ کړ.»

ایرانی نادرشاه د کندهار ترنیولو وروسته دهوتکو د ښاخ پنځلس سوه کورنی ایران، ترکستان او هندوستان ته تبعید کړی چی له هغوی له جملی نه یو شمیر یی په بخارا، مازندران او دایران په اردبیل کی میشته دی.

دافغانستان په ځینو ولایتونو کی دوی په لاندی ډول میشته دی:

۱ - د زابل په ولایت کی:

د زابل په مرکز د کلات په ښار، دشاه جوی او شینکی په اولسوالیو او دمیزان او اتغر په علاقه داریو کی چی په ټول زابل کی ددوی شمیر د (۱۶۱۲۶) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۱)

۲ - د کندهار په ولایت کی:

یو شمیر هوتك د کندهار په مرکز کی هم استوګنه لری چی شمیر یی د (۲۰۰۰) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی.

۳ - د غزنی په ولایت کی:

دغزنی ولایت دجغتو داولسوالی درشیدانو په نامه دره کی زیات شمیر هوتك استوګنه لری چی شمیر یی داتوزرو تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی. (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۸۹ مخ.

(۲) دکابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو دپوهنځی داستاد ښاغلی پوهنمل خالق رشید څخه په غزنی کی دهوتکو په باب معلومات.

٤- دنیمروز په ولایت کی :

د نیمروز د ولایت په مرکز زرنج اودکنګټ په اولسوالی کی یوزیات شمیر هوتلك استوګنه لری چی په نوموړی ولایت کی ددوی مجموعی شمیر (٦٣٩٣) تنه ښودل شوی دی. هوتکټ د زابل په ولایت کی عموماپه مرغه، بادین، دسورغره په دوارو خواووادمقر په سهیلی برخو کی د توخو سره یوځای میشته دی او په همومی دول دکرنی اوسود اګری په چارو بوخت دی :

د هوتکو ښاخونه په لاندی دول دی :

بایزی، ملیزی، لغزی، عمرزی، رمیزی، اکازی، بابوزی؛ شیرزی، اسحاقزی، باروخیل، شریف خیل، خودی خیل، ملوی خیل، اتل خیل، شاکم خیل، مندیزخیل، ادی زی او کوندی زی (١)

همدا را زیوشمیر هوتلك دلغمان ولایت د قرغیو په اولسوالی کی هم استوګنه لری چی شمیر یی چندان دیرنه دی : د هوتکوخو کورنی دکابل د څرخی پلمه په شااوخواکی هم استوګنه لری.

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ٩٠ مخ.

د هوتک ابن هارو دنسب شجره

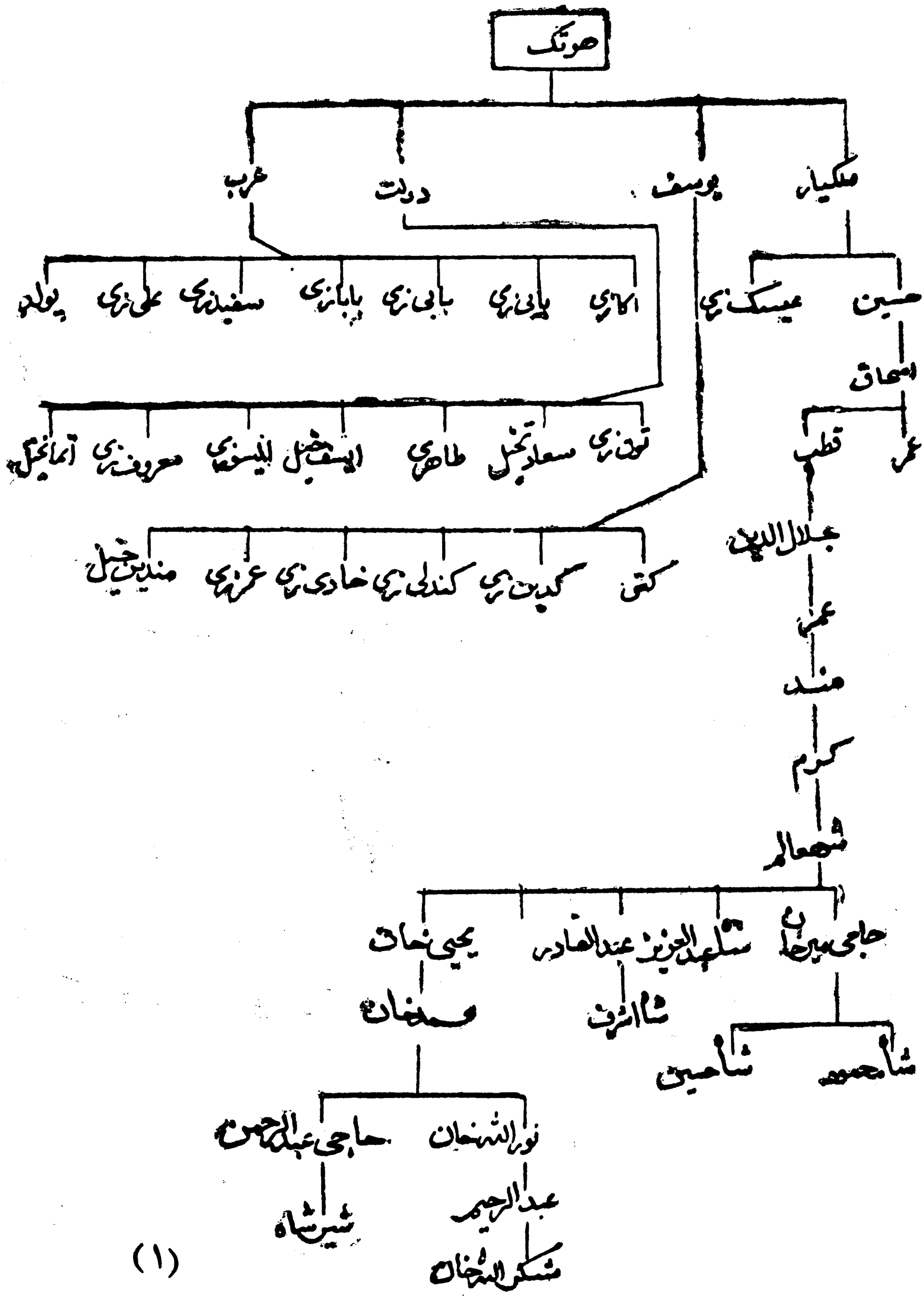

(۱)

هود

د حیات افغانی په تاریخ کی د لوانیو دنسب په شجره کی دهود ذکر شوی دی . دا یوه مشهوره قبیله ته ده اونه یی نوم چند ان شهرت لری.

(۱) حیات افغانی ۲۵۷ مخ .

مندر او یوسفزی، خونن ورځ مندرهم دیوسفزیو په نامه سره یادیږی. یو سفزی عموماً په سوات، پیښور، ملکند، مردان اوهزاره کی میشته دی.

خرنگه چی دنسب په شجره کی راغلی دی خرشبوندسرېن زوی و. خرشبون دری زامن درلودل چی کند، زمند او کاسی نومیدل.

کنددوه زامن درلودل چی یوغری نومیدچی دهغه اولادهدغوریاخیلو په نامه سره یادیږی دوهم یی یی خښی، شخی یاخانبی وچی یوسفزی هغه په پښتو ژبه د خوخی په نامه یادوی.

داخون درویزه په قول چی په دغه قبیله کی یی دیر ژوند کړی دی داسی ویل کیږی چی دشخی یاخانبی لومړنی میرمن مرجانه نومیده اومند او مک یی زامن وو.

داخون درویزه دویناسره سم منددوه زامن درلودل. دیوه نوم یوسف وچی او لادی ته یی یوسفزی وایی دویم عمر نومیده چی اولاده یی په مندړو سره شهرت لری.

داسی ویل کیږی چی یوسف پنځه زامن درلودل چی عیسی، موسی، مالی، اکواو اوریا نومیدل. دعیسی یوولس زامن وو. داسی ویل کیږی چی یوځل مغولود دوی څاروی بیولی وو اوعیسی دخپلو زامنو په ملګرتیا مغول تعقیب کړل چی نو موړی دخپلو نهو وارو زامنوسره د مغو لوسره په جګړه کی ووژل شو. پاتی دوه زامن یی چی ژوندی پاتی وویویی حسن نومیده چی اولاده یی دحسن زیو په نامه سره یادیږی دویم یی یعقوب نومید چی نسل یی په یعقوب زیو شهرت لری. پته دی پاتی نه وی چی د عیسی یوزوی دده ترمرینی وروسته هم زیزیدلی و چی اکانو مید اواولادهیی په اکازیو سره شهرت لری: دعیسی ددری واړوزامنو اولاده دتورغره نه نیولی دمهابن ترغرونوپوری میشته دی اواکازی د اباسین په ختیځو غاړه اومداخیل داباسیند په لویدیځه غاړه آباد دی.

دیوسف دوو زامنو اولاده موسی اومالی اولاده په بونیر کی آباد دی.

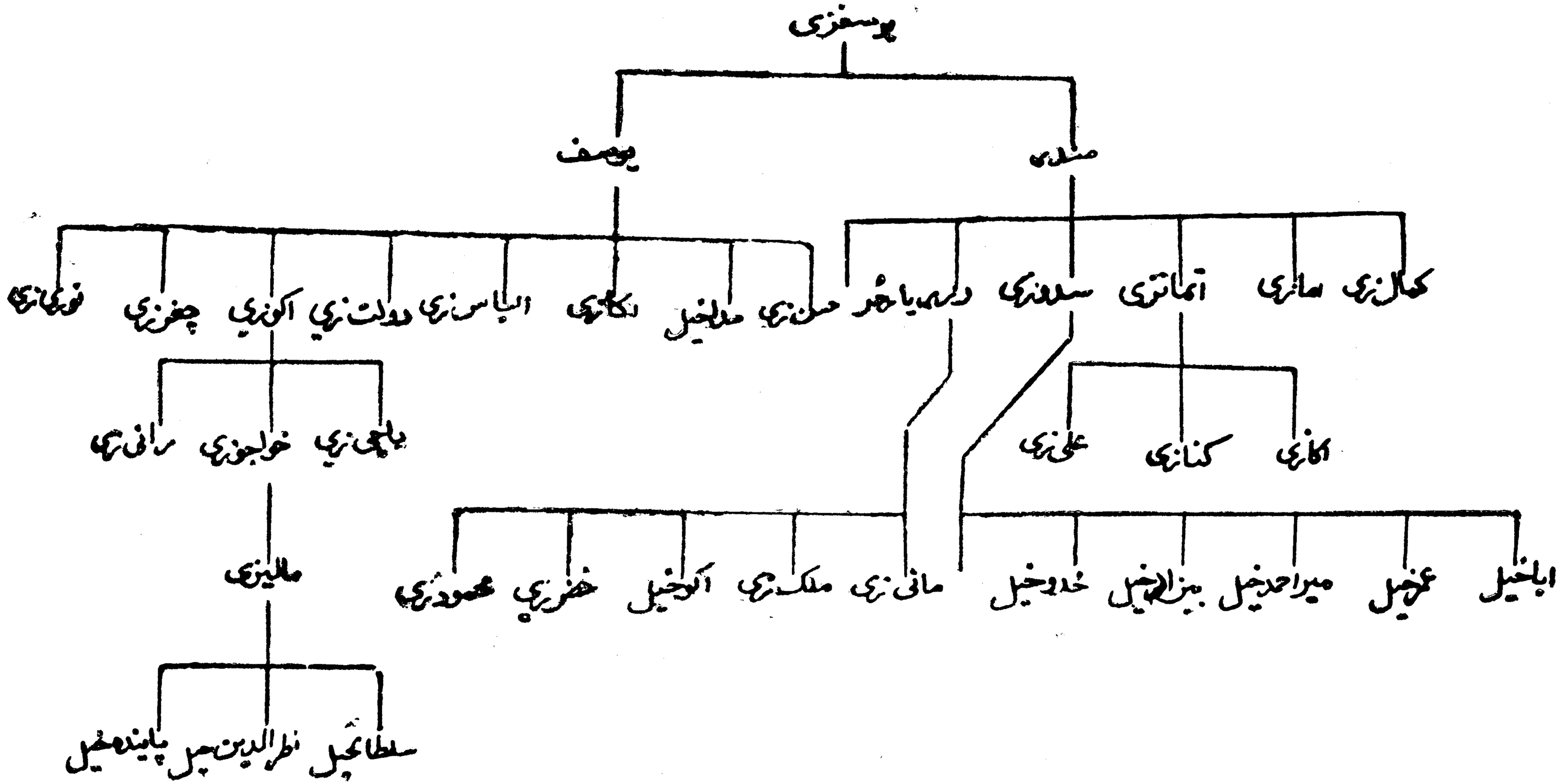
یوسفزی
یوسف
مندی
کمال زی
اماری
اتماتزی
سدوزی
دریا خر
حسن زی
مداخیل
لکازی
الیاس زی
دولت زی
اکوزی
چغرزی
نوری زی
اکازی
کنازی
علی زی
باجی زی
خواجوزی
رانی زی
اباخیل
عمرخیل
میراحمدخیل
بیزارخیل
خدوخیل
مانی زی
ملک زی
اکوخیل
خضرزی
محمودزی
مالیزی
سلطانخیل
نظرالدین خیل
پاینده خیل

همدا راز دیوسف دښځو زامنو په جمله کښی اوریا له دی کبله په (بادی) سره مشهوروچی دی دیرکبرجن انسان واو دده اولاده دبادی خیلو په نامه سره یادیږی. داسی روایت موجوددی چی کله اوریا دخپلو وروسو سره پلرنی جایداد ویشه نو موریی هم دخپلی برخی غوښتنه وکړه چی په دغه وخت کښی ده خپلی مورنه ښکنځلی وکړی اود هغی سپکاوی یی وکړ. چی موریی هم ورنه ښیراوی وکړی اودهغه دښیراوودقبلیدوله کبله دده اولاده دیره نه شوه اوپه چغرزوکی شامل دی.

د یوسف دښځم زوی نوم اکوو چی اولاده یی په کوز او برسوات، دیراو پنجکوری کی میشته دی. اکوزی بیاپه دووخانګو ویشل کیږی چی یویی خواجوزی اوبل یی رانی زی دی چی رانی زی هم په اوو خانګو ویشل شوی دی سم رانی زی او بر رانی زی، سم رانی زی د مقبوضه سیمو نه د ملکند تر غروالو پوری آباد دی بررانی زی د ملکند نه پورته میشته دی.

یوسفزی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی. ځینی یی دسوداګری چاری هم سرته رسوی.

د یو سفزیو لو مړنی استوګنځی :

د اسی و یل کیږی چی د یو سفز یو لومړنی استوګنځی غوره مرغی و ه چی ارغستا ن ته نږ دی دسو رغره ا وغندا ن ترمنځ موقعیت لری. حیات محمدخان په خپل مشهور اثر حیات افغانی کی لیکی : د مرغه نه مقصد چمن او دغورنه مقصد آباد اوشین دی چی د دوارو کلمو معنی (شین چمن)دی همدارنګه یودول غرنیو وښو ته هم غوره وایی ا و دغه بو تی ښا یی دمرغه په نا مه په کوم ځای کی راشین شوی وی او دنومورګ بولی د زیاتوالی په سبب دغه ځای په غوره مرغه نومول شوی وی.

کله چی پښتنو د کندهارشا او خواسیمی سره وویشلی نو د تورنو برخه دکند اوخمند یعنی د خانبی خیلو او غوریا خیلو تر منځ و رسیدله. د غه وجه و ه چی په نه بدله کی به د کند ا وخمند ا ولاد ه یو له بل سر ه مرسته نه

شو ه کولای ۰ د آبادی په و جه د خانبی خیلو قبیله چی یو سفزی او مندړیی
ښاخو نه دی د غو ریا خیلو په پر تله تر ینو ته نژ دی د ی ا و د هغوی بر خه
دارغستان ویا له یا نهر و چی هغه ویا له تر ینو ته نژ دی و ه ا و د هغی ویا لی
په سر د خښی او تر ینو تر منځ شخړی را مینځ ته شوی چی په نتیجه کی د غه
شخړ ی د وینو په تو یو لو با ند ی بد لی شوی ۰ په د غه جگړ و کی تر ین د
خانبی خیلو په قبیلی با ند ی بر یا لی تو ب تر لا سه کړ چی ځینی خښی و وژ ل
شو ل او پاتی یی له ملکه وشړ ل . دز مند او غو ر یا خیلو څخه هیڅوک
ددوی ملا تړ ته ر ا و نه رسید ل ، په پا ی کی د خښی قبیلی څپل و ر و ر
غو ریا خیل ته پناه ور وړه اوهغوی دوی ته یوه تو په خرابه ځمکه ورکړه. ویل
کیږ ی چی د کند ها ر په ځمکو کی د پسر لی په مو سم کی د زیاتو اوربشتونو
په سبب دول‌دول وانبه زرغو نیږی اوداوړی په موسم کی دګرمی په پیل سره
دغه وانبه و وچیږی او تو ئیږی او په‌دغو وښو با ند ی‌ټول کال‌حیوانات‌ګو زاره
کوی‌ا وخوری‌یی. کله چی‌داوربشت‌په موسم کی‌زیا ت بارا نو نه وشی نو سیلاب
دغه‌وانبه له ځانه سره وړی‌اورمی‌او ما لونه له سختیوسره مخامخ کیږی له‌بده
مرغه په‌هغه کال‌هم‌داوربشت‌دزیاتـوالی له کبله دغوریاخیلومالونه‌او رمی‌له سختی
سره مخامخ شول نوپه دغه وخت‌کی دوی بی همغی وکړه او هغه‌ځمکه بی چـی
خښیو ته وربخښلی وه په زور یی له دغی قبـیلی څخه وا خیسته اودغـه قبیله لـه
هغه ځای څخه هم وشړل شوه اوپه‌ګارا اونو شکی‌کی میشته شوه. دغه ځای چـی
دشت لوط ته نژدی دی دبلوچستان شمال ته پروت دی . دلـوط دښته یـوه لویـه
مالګینه دښته ده چی اوس یوبلوڅ‌خان پری قبضه لری.

لنډه داچی په هغه وخت‌کی یوسفزی یامندړچـی دخانبی دقبیلی یـوښاغ دی
دوګړوشمیریی دیرلږو. څه موده وروسته یعنی دخوارلسمی‌عیسوی پیړی پـه پیل
کی‌چی‌له هغه وخت نه تقریباً شپږاووه سوه کاله نیږیزی دغه قبیله دګارا اونوشکی
څخه دکابل‌په لوروخوځیده. دتر کلانیواوګګـیانیونه پرته چی هغه‌هم دکرلانی

یا کرړانی یوښاخ دی دټاك او گومل دری له لاری را روان او په دغه قبیله کی ورگډ شول. دمهن زیو قبیله چی دزمندله نسل څخه ده هغه هم دزمندلـه پاتی قبیلی څخه ناراضه او دیوسفزیو سره دکابل په لور روانه شوه او کله چی ددغه ځای شا او خوانه راورسیده نو په دغه ځای کی یی استوگنه غوره کړه او دا ابو سعید دزوی مرزا الـغ بیگ سره یی دتخت دنیولو په وخت کی ډیره مرستـه وکړه او د دوی پـه مـرسته نوموړی دکابل په تخت کښینا ست .

مرزا الغ بیگ په پیل کی په دغه قبیلی ډیر مهربان واو کله چی ددغـی قبیلـی په شمیر او شتو کی زیاتوالی راغی نو دکبر له کبله یی دمرزا الغ بیگ حکـومت تـه اهمیت نه ورکاوه او سرکښی او بغاوتونو ته یی ملاوتړله . مرزا الغ بیگ چی پـه دغه وخت کی یی قوت او نفوذ زیات شوی وددوی داکارونه ونه شول زغملای نو ځکه یی دهغوی دله منځه وړلو له پاره په یو لړ اقداماتو پیل وکړ په دغه ډول یـی دیوسفزیو او گگیانیو ترمنځ بی اتفاقی واچولـه او وروسته یـی دگـگیانیو او خپل پوځ په ذریعه پردوی حمله وکړه. له دوی څخه یی څوتنه ووژل او پاتـی یـی دکابل په غرونو او درو کی خواره واره شول . په دغه وخت کی پـه نوموړی قبیله کی دری تنه شیخان موجود ووچی دوه یی سره وروڼه وچی یو یی مراد او بل یی مدد نومیده او د یوسفزیو قبیلی د عیسی زی ښاخ څخه ودریم یـی شیخ عثمان وچی ملی زی و. یوسفزیو له دغو دریو تنو څخه یی یو دلښکـر دمشرو ټاکـه او د مرزا الغ بیگ او گگیانیو سره یی په جگړی لاس پوری کړ . مـرزا الـغ بیگ سخته ماتی وخوړه. له دغه بریالیتوب څخه وروسته یوسفزی زیات یاغی او خپل سری شول.

مرزا الغ بیگ د سولی نه پرته بله چاره ونه لیدله. ده څوتنه سړی یوسفزیو ته واستول. د دوی ملکان یی راوغوښتل او دهغوی یی ډیر عزت وکـړ. یوسفزی دمرزا الـغ بـیگ په دغه چـل وا وغو لیـدل او هره ورځ به یی له ده سره تـگ اوراتگ کاوه. یوه ورځ مرزا الغ بیگ دیوسفزیو اته سوه تنه مشران په داسی حال

کی چی تول یی بی وسلی ووپرته له یوه تن نه چی دچغرزی دښاخ څخه واوه
محمدزوی مـحمود نومیده له څان سره په پته یوه چاره راوړی وه میلمانه کړل
کله چی محمود دمرزاالغ بیګ بد نیتی ولیدله نوخپلوملګروته یی وویل که ستاسی
خوښه وی نو زه به مرزاالغ بیګ ووژنم خوتول ـ وملګرو یی دی لـه دغـه کـاره
څخه منع کړاوورته یی وویل چی باید دنملك حق اداکړی ښایـی دی له مـوږسره
بدونه کـړی .

دجنګاپه نامه یوتن چی ګنګیانښی واودیوسفزیو سره یی دښمنی درلوده دکابل
پاچامرزاالغ بیګ ته داسی مشوره ورکړه چی پهدومره زیات شمیرکسان په یوه
څای کی بی وسلی لاس ته راتلای نه شی باید وخت غنیمت وبولواوتول ووژل شی
چی مرزاالغ بیګ هم نوموړی مشوره ومنله اوتول یی ونیول . پرتـه له یوه تن
نه چی ملك احمد نومیده اودمقتولو ملـکانو دوروستی غوښـتنی په سبب بچ پاتی
شونورتول یی ووژل .

ملك احمد دیرځوانمرده او دلوړ همت خاوند و . ددغواتوسووتنوملکانـو
تروژل کیدوورو سته پاتی یوسفزی اوخشی دکابـل دشااوخوانه په دیربـی وزلـی
حالت وشړل شول اودننګرهارخواته وکوچیدل . دترکلانښی ښاخ پهلغمان یالمغان
کی میشته شول . څه موده وروسته دیوسفزیواواحمدزیوترمینځ اختلاف پیداشو
اوحصارك ته نزدی ددواړو قبیلوترمینځ سخته جګړه رامنځ ته شوه . په پای کی
یوسفزی په دوی باندی بریالی شول . تردغی جګړی وروسته یوسفزی اومندرهـم
دپیښورخواته وخوځیدل اودخیبر دری له لاری دغه څای ته ورداخل شول .

په هغه وخت کی دپیښور ښارله نن څخه دیرتو پیردراود . هغه قبیلی چی اوس
هلته میشته دی پـه هغه وخت کی پـه لویدیځ افغانستان کـی اوسیدلـی اودپیښور
میدان او اواره سیمهاوورسره ترلـی نوری سیمی دیوه داسی قوم ترسلطی لاندی
شوی چی اوس هیڅ هلته نشته اوشړل شوی دی . دترکلانښی قبیله چی پـخواپـه
لغمان کی اوسیده اوس دباجوړپه سیمه قبضـه لری .

کله چی یوسفزی دپینبو رختیځوسیموته را ورسیدل نود سفید سنګ په نوم یوځای ته راغلل اوملکانویی دجرګی په دول ددلازا کوله قبیلی څخه دخپلی ګوزاری له پاره ځمکه وغوښته چی نوموری قبیلی دسخاوت له مخی یوه توته ځمکه دوی ته ورکړه . کله چی نوموری قبیله په ځمکه کی میشته شوه نو د شلمانی قبیلی څخه یی داوبوغوښتنه وکړه اوکله چی هغوی داوبوله ورکولونه ډډه وکړه نودهغوی سره یی په دښمنی لاس پوری کړ .

یوسفزی دوابی ته راغلل اوهلته میشته شول اوپه دغه ځای کی یی دشلمانی له قبیلی سره چی په پخواوختو نوکی یی پهاشنغرباندی سلطه تینګه کړی وه دجګړی له پاره تیاری ونیو . په د غه جګړه کی دشلمانی قبیله له اشنغرڅخه وشړل شوه چی دغه شړل شوی خلك دسوات خواته ولیږدیدل .

دسوات واکمن دوی ته دالاډهنه په سیمه کی داوسیدولا پاره ځای ورکړ. دیوسفزیوقبیلی ته داشنغرنه پرته دباجوړد سیمی هغه برخه هم په لاس ورغله چی ددلازاکوپوری متعلقه ده . په دغه وخت کی دیوسفزیواودلازاکوتر منځ دښمنی پیل شوه . که څه هم ددغه دښمنی اصلی علت د ځمکی دنیولوله کبله وخوښکاره علت یی آخون درویزه داسی لیکلی دی : «پههغه وخت کی دلازاك دمیرۀ لنګرکوټ په سیمه کی میشته وواویوسفزی په دغه وخت کی په اشنغرکی پراته وو، خوځرنګه چی دلازاك دمیره لنګرکوټ څرځایونه ونیول نودیو سفزیو رمی اومالونه دغوځرځایونوته تلل اودغه مالونه به ددلازاکوپه واسطه لوتیدل اوهم کله به چی دیوسفزیونه کوم تن دسوادګری له پاره ددوی سیمی ته تګ اوراتګ کاوه هغه به یی خوراوه. لنډه داچی دوی نل ددلازاکوله لاسه په تنګ واوملك احمدخان چی په دغه وخت کی دیوسفزیواو منډرودقبیلی مشرو داسی پریکړه وکړه چی بایه ټول دخانښی خیلو په مرسته ددښمنی قبیلی سره په جګړه لاس پوری کړ. دمهمن زیو قبیلی سره له دی چی دیوسفزیوسره یی دښمنی درلوده په دغه وخت کی له یوسفزیوسره

یوځای شوه. په‌دغه‌وخت کی ملك احمد دوی ته په‌ننواتی ور غی اوهغوی هم له یوسفزیو سره مرسته ضروری وگڼله گگیانی هم له‌دوی سره یوځای شول او اتمان خیل لادپیل نه له‌دوی سره یوځای و. دتر کلاڼیو نه پرته نور ټول خښی، مهمن زی، او او تما- نخیل هم سره یوځای شول او ددلازا کو جگړی ته یی ملاوتړله. له بلی خوا دلازاك چی پخپلو میړو باندی مغرور وو په جگړی پیل وکړ چی دعیسی دلگیدو په سبب زیات شمیر خشی ووژل شول په پای کی ددواړو ترمنځ دتورو په ذریعه ډیره کلکه جگړه وشوه او کله چی ددلازا کو دقبیلی مشر دزنگی زوی ووژل شو نو په دغه وخت کی دلازاك له میدانه وتښتیدل او دکابل یا لنډی سین نه قطب خواته د دوی ټول ملك یوسفزیو لاس ته ورغی. ددوی مقصد دتر لاسه کولو وروسته دوی په دی فکر کی شول چی سوات هم ونیسی او ددوی دمشرانو ملك احمد او شیخ ملی په اجازه ټولو قبایلو په دی اتفاق وکړ چی دسوات په لوری وخوځیږی او دشاه کوټ دری ته نږدی خپله اردوگاه جوړه کړی. دسوات خلك په هغه دری باندی راټول شول او لاره یی بنده کړه. لنډه دا چی دوی په تدریجی ډول ددولسو کالو په موده کی ټول سوات ونیوه او د تالاش وادی هم ددوی لاس ته ورغله. کله چی سلطان اویس سواتی په ځان کی دمقابلی کولو توان ونه لیدنو دسوات نه دکافرستان په لور روان شو او هلته یی دیوه نوی دولت بنسټ کیښود.»

هغه وخت چی یوسفزیو د سوات سیمه ونیو له نو بیا شیخ ملی نوموړی علاقه په دوی باندی وویشله په دی ډول چی اشنغر یی مهمن زیو ته ورکړ. ددی له پاره چی دوی په ننگرهار کی دیوسفزیو دجگړی په وخت کی چی ددلازا کو سره یی کړی وه دیوسفزیو سره مرسته کړی وه دوابه یی گگیانیو ته ورکړه چی تر اوسه پوری هم هلته استوگنه لری. پاتی ملك یوسفزیو او مند ړو ته پر یښودل شو. که څه هم د شیخ ملی دویش وخت معلوم نه دی خو داسی اټکل کیږی چی د(۱۵۲۰ع) په شا او خوا کی په ترسره شوی وی.

دیو سفزیو مشهوری څانګی :

حسن زی ، مداخیل ، اکازی ، الیاسزی ، چغرزی ، نورزی ، اکوزی ، خواجوزی ، باچی زی ، وانی زی ، مالیزی ، سطان خیل ، نصر الدین خیل او پاینده خیل .

داسټوګنې سیمې اوشمیریې :

۱ـ ددیر په ضلعه کې :

ددیر په ضلعه کې دیوسفزیو بیلا بیلی څانګی لکه : پاینده خیل ، نصر الدین خیل ، سلطان خیل او عیسی خیل استوګنه لری چې په نوموړی ضلعه کې یې شمیرد ۱۹۶۱ع کال د سرشمیرنې له مخې (۲۵۹۶۹۶) تنه ښودل شوی دی .

۲ـ دملکنډ په ایجنسۍ کې :

په ملکنډ کې دیوسفزیو شمیر (۵۸۶۴۲) تنوته رسیږی .

۳ـ په سوات کې :

په سوات کې د یوسفزیو شمیر (۶۲۶۹۹) تنه ښودل شوی دی .

٤ـ د پیښور په ضلعه کې :

دپیښور په ضلعه کې دیوسفزیو شمیر (۱۱۷۱۸۳) تنه ښودل شوی دی .

لنډه داچې په سوات ، پیښور ، ملکنډ ، مردان اوهزاره کې د دوی مجموعی شمیر (۱۲۸۷۹۶) تنوته رسیږی .

دپورتنیو سیمو څخه پرته یوشمیر یوسفزی د افغانستان دکونړ ، ننګرهار کندز ، لوګر اود کابل په ریشخورو کې هم استوګنه لری . په ننګرهار کې یوسفزی دکامې په اولسوالۍ کې استوګنه لری چې شمیر یې د (۱۶۳۱) تنو په شاو خوا کې ښودل شوی دی .

همداراز یوشمیر یوسفزی دهند په فرخ آباد ، بهوپال ، کرنال ، رام پور ، روهیلکنډ ، بریلی ، ډګینه او کشمیر کې هم میشته دی .

نتیجه گیری

دپښتنی قبیلو داتنوګرافی په باب دغه لیکنه چې دالفبا په ترتیب سره ستاسو مخی ته پرته ده زما دد وه کلنو علمی هلوځلو اوخپرو نو نتیجه ده. مادد غه اثر په خپرنه کی هڅه کړی ده چی پښتنی قبیلی، ددوی ښاخونه، څانګی اوخیلونـه، ددوی داستوګـنی سیمی، دنسب شجری، ددوی شمیر، دتسمیی وجه اوهمداراز ددوی ددودونو په باب څه ناڅـه معلومات وړاندی کړم، خولـکه څرنـګه چې ددغه کتاب په سریزه کی ماکښلی دی چی دغه څیړنه اکثره په کتابی او کتابتونی څیړنو ولاړه ده اوماله بده مرغـه دمساعد وشریط دنشـتوالی له کبـله ونه شول کولای چی په دغه برخه کی مدلحوی څیړنه اوریسرچ و کړم چی البـته دمیدانی ریسرچ او څیړنی په صورت کی به داکار نور هم ښه شوی وای ځکه که په دی دی برخه کی ساحوی څیړنـه شوی وای کیـدای شو دیـر هغه موضوعات چی دلته زما په څیړنه کی پاتی دی رابر سیره اوپه داګه شوی به وای .

زه بشپړه عقیده لرم که چیری په راتلونکی کی دادول اتـنوګرافیکی څیړنـه ترسره کیږی په حتمی توګه دی دساحوی څیړنو امکا نات او زمینی برابری شی څو زما په کار باندی یو څـه نو ر معلـو مات هم ورزیات شوی وی، خو سره له دی هم زه دپښتنی قبـیلو په باب له دغـی څیړنی څخه لاندی نتیجه ګیری کوم او خپل پیشنهادونه هم وړاندی زیاتوم:

۱ـ که څه هم په دغـه لیکنه کی د څینوقـبیلـو ددود ونواوددوی دکلتور په باب څه ناڅه لیکل شوی دی خو څرنګ، چی داکار زما په پروژی پوری اړه نه درلوده نوهغه می په لنده توګه بیان کړی دی کهپه راتلونکی کی دادول څیړنی

ترسره کیږی نو باید به نه وی چې کلتوری برخې ېی هم په پام کې ونیسی ترڅو ټوله وخیړلی شی
که څه هم پښتانه په مجموع کې که د پښتنو په هر تولنیز ګروپ او دلی پورې
اړه ولری ډیرورته دودونه، نرخونه اوځلی لری چې بنسټ یې پر پښتونولی
اینودل شوي دي، خو د غه دودونه اونر خونه کله کله په بیلا بیلا پښتنی قبیلو
کې سره توپیر لري .

۲- زما په عقیده که چیرې په راتلونکی وخت کې داسی څیړنې ترسره کیږی
نودهغو قبیلو په باب چې اتنوګرافیکی څیړنې کیږی ددوی د استوګنې دسیمواو
نورو کلتوری برخونقشو او عکسونوته هم ارتیالیدله کیږی .

۳- که چیرې په دغه برخه کې دراتلونکوڅیړنوله پاره د هرولایت په سطحه
چې هلته پښتانه اوسیږی یوبیوتن با صلاحیته او مجرب محقق وټاکل شی نودا
کار به ډیره ګټوره نتیجه ولری .

٤- که چیرې په را تلونکی کې دپښتو څیړنو د بین المللی مرکز په سطحه
دقبایلو او کوچیانود څیړلو په مقصد جلا جلا د یپارتمنتونه جوړ او په دغه برخه
کې تګره او پیاوړی کسان چې په دغه برخه کې د تحقیقا تو اوڅیړنو توان ولری
وټاکل شی نو په راتلونکی کې به په دغه برخه کې زموږ هغه ژمګر تیاوګلیری
شی چې موږ ورسره لاس اوګریوان یو .

٥- همدارازد پښتنو داتنوګرافی په برخه کې باید د پښتو څیړنو دبین المللی
مرکز هغه شمیر غړوته چې په دغه ساحه کې پلټنې اوتحقیقات کوی دتګره او مجربو
کسانو ترلار ښوونې لاندې علمی کورسونه دایر او جوړ شی څوزموږ
محققین ترڅیړنو دمخه داتنوګرافی په باب علمی پانګه ولری .

په هرحال زه پای کې دخپلې دغې څیړنې څخه دانتیجه، ترلاسه کولای شم
چې زما دغه اثر چې دپښتنی قبیلودپیژندلو په باب لومړنی منظم اثردی؛ بس
ګټمی به نه وی اودهغو کسانو پوښتنوته په ځواب ورکړای شی چې په دا راز
تحقیقاتو بوخت دی .

مأخذونه او منابع

۱ـ الفنستون، مونت ستوارت، دکابل سلطنت بیان، دوهم توك، ددوکتور محمد حسن کاکړ باړه، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز، دآریانا مطبعه ۱۳۶۱ هـ. کال.

۲ـ باندیه وال، حسن گل، دپښتنی خیلونو قاموس، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز ۱۳۶۵ هـ کال، (ناچاپ).

۳ـ بریشنی، حافظ الملك نواب حافظ رحمت خان، خلاصة الانساب (پیښور اکیډیمی) پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۳ ع کال.

٤ـ بینوا، عبدالروف، هوتکی ها، کابل، دولتی مطبه (۱۳۳۵) هـ کال.

٥ـ بینوا، عبدالروف، د افغانستان نومیالی، لومړی توك، داطلاعاتو او کلتور وزارت، دولتی مطبعه ۱۳۵۳ هـ. کال.

٦ـ بینوا، عبدالروف، پښتونستان، کابل عمومی مطبعه، ۱۳۳۰ هـ کال.

۷ـ پښتانه کوچیان، دپښتو څېړنو بین المللی مرکز، کابل، دولتی مطبعه ۱۳٦۰ هـ. کال

۸ـ پیر معظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خانی پیښور: پښتو اکیډیمی، پیښور یونیورستی، پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۱ هـ. کال.

۹ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی توك، کابل: دولتی مطبعه ۱۳۲۵ هـ. کال.

۱۰ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، دوهم توك، کابل، دولتی مطبعه ۱۳٤۲ هـ. کال.

۱۱ـ حبیبی، عبدالحی، پنجاه مقاله، داجتماعی علومو مرکز، کابل: دولتی مطبعه، ۱۳٦۲ هـ. کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- ختک، افضل خان، تاریخ مرصع، (پوهنتون سیتی بک ایجنسی) ۱۹۸٤ ع کال.

۱۳- خلمی، محمد ولی، د غزنی تاریخی جغرافیا، د اجتماعی علومو مرکز، کابل دولتی مطبعه، ۱۳٦۲ هـ. کال.

۱٤ - د افغان یاد، د مقالو مجموعه، د هیواد مل په زیار، د کابل پوهنتون، ۱۳٦۰ هـ. کال

۱۵ - د امیر کرور یاد، د مقالو مجموعه، د هیواد مل په زیار، د ژبو او ادبیاتو مرکز کابل، دولتی مطبعه ۱۳٦٤ هـ. کال

۱٦ - د پښتنو تولنیز اقتصادی جوړښت، د جلات خان حکمتی په ادبیت او سویزه، د پښتو څیړنو بین المللی مرکز ۱۳٦۲ هـ. کال

۱۷ - د راحت یاد، د مقالو مجموعه، د هیواد مل په زیار، د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځی، ۱۳٦٤ هـ. کال

۱۸- د رویزه، اخون، تذکرة الابرار والاشرار، پیښور، ادارهٔ اشاعت سرحد ۱۹٦۰ ع کال.

۱۹- دور، شیر رحمن، (اصلاع، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان) کابل: د قومونو او قبایلو چارو وزارت ۱۳٦٤ هـ. کال.

۲۰- دور، شیر رحمن، معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل و ولایات سرحدی کشور، کابل: د قومونو او قبایلو چارو وزارت، ۱۳٦۳ هـ. کال.

۲۱- رشاد، عبدالشکور د څمکنیو میاعمر، د اجتماعی علومو مرکز د افغانستان د علومو اکادمی، کابل: دولتی مطبعه ۱۳٦۵ هـ کال.

۲۲- رشاد، عبدالشکور، لودی پښتانه، پښتو تولنه، کابل: (۱۳۳٦) هـ. کال.

۲۳- ساد، خیر محمد، لرغونی آریائیان، د پښتو څیړنو بین المللی مرکز، ۱۳٦۳ هـ کال.

۲٤- سیال کاکړ، ولی محمد خان، پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی، کویته ۱۹۷٦ ع کال.

۲۵- شینواری، دوست محمد، د افغانستان ژبی او توکمونه، پښتو تولنه

(کابل : ۱۳۵٤ هـ .)

۲٦- شینواری ، دوست، د جرگی مجلی د دریم کال ۱۱- ۱۲- او ۱٤ گنی .

۲۷- ظفر، کاکا خیل ، سید بهادرشاه، پښتانه دتاریخ په رڼا کی، (پیښور یو- نیورسیټی بلك ایجنسی) ۱۹٦۲ع کال .

۲۸- عطایی، محمد ابراهیم، دپښتنی قبیلو اصطلاحی قاموس، د پښتو څیړنو بین المللی مرکز دولتی مطبعه ۱۳۵۸ هـ . کال .

۲۹- عطایی ، محمد ابرهیم ، خیل اوویش، د اجتماعی علومو علمی او تحقیقی مرکز دافغانستان دعلوموا کاد می، کابل ۱۳٦۰ هـ . کال .

۳۰- غبار ، میرغلام محمد ، افغانستان درمسیر تاریخ ، کابل: دولتی مطبعه ۱۳٤٦ هـ . کال :

۳۱- قاضی عطاءالله خان ، دپښتنو تاریخ ، اومړی ټوك ، کابل ۱۳۵٦ هـ . کال .

۳۲- کامل ، دوست محمد، خوشحال خان ختك، اداره اشاعت سرحد، پیښور ۱۹۵۱ع کال .

۳۳- گنډاپور، شیر محمدخان، تواریخ خورشید جهان، (لاهور: ۱۸٦۷ع) کال.

۳٤- محمدحیات خان ، حیات افغانی ، پښتو ژباړه، دفرهادظریفی او عبداللطیف طالبی، کابل: د قومونو او قبایلو چاروزارت ۱۳٦۲ هـ کال :

۳۵- ناغر، زردارخان، صولت افغانی ، کانپور، ۱۸۷٦ع. کال .

۳٦- هروی، نعمت الله ، مخزن افغانی یاتاریخ خان جهانی ، ډهاکه، ۱۹٦۰ع کال.

۳۷- هیوادمل، د محمد هوتك ژوند اومزار ، دبایزید روښان پوهنتون، د لوړو اومسلکی تحصیلاتو مطبعه ۱۳٦۲هـ . کال .

۳۸- یوری، گانکوفسکی ، د درانیانو اپراتوری، دپوهنوال دوکتور گل محمد نورزی ژباړه، پښتو تولنه ۱۳۵۷هـ . کال .

39· H·J· Roverty' Notes On Afghanistan and Balochistan' London' 1880·

40· Bellew: The Races Of Afghanistan, Delhi' 1980·

41· Kandra and Bawas The History Of Muslim Rule In India, Jullunder Bhambri Printing Press 1976·

42· The Dictionary Of Patan Tribes' Army Headquarter Culcutta' 1910.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دی اثر دلیکوال نور آثارپه لاندی ډول دی:

الف : چاپ شوی آثار :

۱ـ (دخوشحال خان ختک په نامه اثر ترجمه) چی دافغانستان د علومو اکادمی له خوا د آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی.

۲ـ (دداو دی تاریخ ترجمه) چی د افغانستان د علومو اکادمی له خواد آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی .

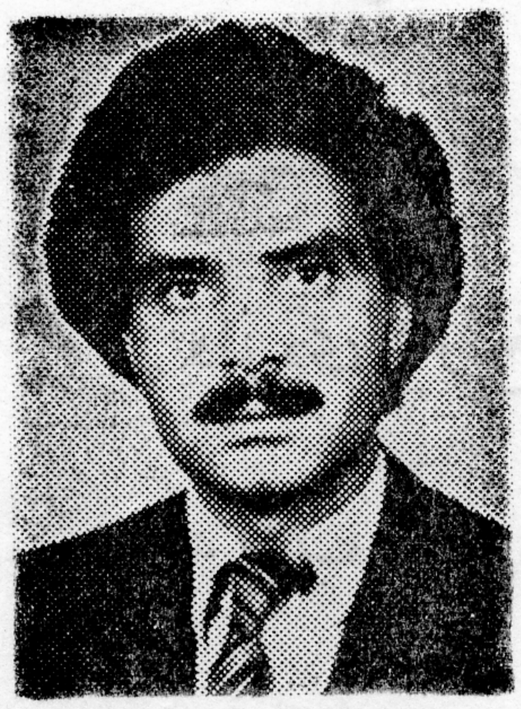

د کتاب لیکوال

۳ـ حیات افغانی (دبناغلی ظریفی سره گډه اومشترکه ترجمه) چی د سرحدونو چاروو وزارت د نشراتو او فرهنگی چارود ریاست له خوا د آریانا په مطبعه کی په دریو ټوکونو کی چاپ شوی دی .

٤ـ پښتنی قبیلی چی همدا اوسنی اثر دی اود علومو اکادمی له خوا دښوونی او روزنی په مطبعه کی چاپ شوی دی .

ب . نا چاپ آثار.

۵ـ حیات حافظ رحمت خان ، چاپ ته چمتو دی .

٦ـ شیرشاه اود هغه زمانه (دبناغلی ظریفی سره گډه ترجمه) د چاپ له پاره چمتو دی.

۷ـ سکهان اود دوی مذهبی لار ښوونکی (ناچاپ)

(c) kotabton.com: The Digital Library

هغه آثارچې دَدی کتاب دلیکوال له خوا اهتمام‌شوی‌دی،دادی:

۱ـ ارغونی آریائیان.

۲ـ د پښتنو تولنیز ـ اقتصادی‌جوړښت .

۳ـ خوشحال خان ختک اودده ادبی مکتب .

٤ـ توکمی مرغلری .

٥ ـ د ساحوی ریسرچ د ستونزواوپرابلمونود مقالومجموعه .

٦ـ خوشحال خان ختک . ۲

۷ـ داودی تاریخ .

۸ـ د ادب د تیوری اساسونه .

۹ـ سواتنامه

۱۰ـ امیر کروړاورچند پښتو شاعرانې

۱۱ـ د ننګرهار کرنیزه‌جغرافیه .

۱۲ـ د اقتصادی‌سیاست په‌رڼا کی د تولنیزې ـ اقتصادی پرمختیاپلان‌جوړونه.

PROPERTY OF ACKU

(c) ketabton.com: The Digital Library

Pashtun Tribes

(paṣtaní qabilé)

by

Abdul Latif Talebi

Afghanistan Academy of Sciences
International Centre for Pashto Studies
Kabul, 1991

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library